ROBERTI TVRNERI
DEVONII

ORATORIS
ET PHILOSOPHI INGOLSTADIENSIS ORATIONES XIV. QVARVM INDICEM
præfert pagina poſt præfationem.

COMMENTATIONES
IN LOCA SCRIPTVRÆ, EXPREſſæ ad imitationem antiquorum Eccleſiæ Doctorum.

PANEGYRICI DVO, DE DVOBVS TRIVMPHIS POST NATOS HOMINES CLARISSIMIS, ILLO ROMAE IN
translatione Gregorij Nazianzeni, hoc Leodij in inauguratione ERNESTI Ducis Bauariæ & Electoris iam Colonienſis; inumbrati ad formam antiquorum partim Declamatorum, partim Panegyricorum.

...OTECA NAZ. ROMA VIT... RIO EMANUELE

Cum gratia & priuilegio Cæſ. Maieſt.

INGOLSTADII,
Ex Officina Typographica DAVIDIS SARTORII.
Anno M. D. LXXXIIII.

35 · 3 . A · 10 ob. 2

SAVLI MERCERII
CARMEN.

SI Roma nomen audiet, ſi patriam
Britanniam mei Roberti eſſe extimam,
Dubio procul dicet peregrinum merum:
At ſi audiet vocem, ſi libros perleget,
Calamo exaratos nobili, ciuem ſuum
Diſertiorem vel ſuo ipſo Tullio
Fatebitur. credendum igitur cui credimus?
Num nomini? num patriæ? num veriùs
Linguæ? mihi Britannia quauis, polo
Quouis ſatus Romanus hic cenſebitur,
Quem Roma ciuibus anteponet propriis.

Hoc carmen non ſino exire ſine cenſura. qua? mentitur amor, ſed tàm ſcitè pulchreq́, mentitur, vt mallem reprehendi mendacium amoris, quàm amico perire hunc ſcitulum & pulchellum ingenij partum. non arrogo, quod dicit, ſed aperio, quàm magna ingenia latent, quaſi vellent ſui iudicij & artis explicare diuitias, tàm facilè vincerent leporem Catulli, quàm propè attingunt facilitatem Ouidij.

RO-

ROBERTVS TVRNERVS
DEVONIVS S. D.

ANTHONIO VVELSERO PATRITIO

AVGVSTANO, THEOLOGO, Philoſopho, Oratori, Sereniſſ. GVLIELMI *vtriuſq; Bauariæ Ducis à conſiliis, ac Monachij Canonico ad Diuæ* MARIAE.

SI QVID EST IN doctrina errati, quod videmus quàm ſit multiplex; ſi qua labes in vita, quam tetrã omniq; contagione illitã dolemus occupâſſe omnia: hunc ſiue errati ridiculum, ſiue vitij obſcœnum partum, Grammaticorum partim ignoratione, partim audacia, quaſi malo ſemine, ſatum fuiſſe & æditum in lucem, videmus ac dolemus, quicunque aut videmus bona, aut dolemus mala. nam poëtulæ quidam & Grammatici proximæ ætatis cùm primùm ſtrepere Latinè, binaſque voces aut formulas malè vinctas effutire cœperant, ita ſumpſerunt ſpiritus ſuper id, quod eſt altiſsimũ,

vt Scholis, Academiis, Cathedris, Pulpitis *venerandæ Antiquitatis* diem dixerint. de qua re? de verbo, de phraſi, de formula. ridicula capita. in maximis viris habebant quæ mirarentur maxima, ſenſum ad doctrinam, rationem ad vim, ordinem ad methodum: rident tamen verbum, rodunt phraſim, vellicant formulam, ſingula denique exigunt ad normam vel Ciceronis, quem miror tanquàm latinitatis architectum; vel Philippi, quem contemno tanquàm homulum ex fæce. noſti Eraſmum? illum Criticum. Cypriano & Iheronymo, diis oratoribus, illos ſæpè imprimit vnguiculos ſuos, *barbarè, inuſitatò, dictum rarè, contra ſyntaxin.* hoccine eſt tollere lituras? eſt inſpergere. noſti Melanchthonem? illum momulũ. Aquinatibus, Bonauenturis, Scotis, latinitatis, tanquàm maieſtatis, violatæ notas inurit: quaſi æquum ſit hominem tinctum literis, quos debebat venerari principes Theologiæ, eos perſtringere contemptores Grammaticæ. volebant diuinæ mentis viri ſententiarum ſucco ſolidè coagmentari, non vermiculari bellè illo verborum emblemate, quid reprehendis Philippule? quanquàm de D. Thoma, enucleatus eſt, & (ſi diſceſſerimus ab artis vocibus, ſtellis potiùs, quàm maculis ora-

orationis) in hac methodo terſus beneque nitidus. Scotum in eloquentia poſtponerem Philippo & Eraſmo, niſi fortè partes in eloquentia primæ deferendæ eſſent potiùs nitori verbi, quàm ſucco ſententiæ. bone Bonauentura, quid te confero cum hac labe? vincis, vincis, quacunque te inſpicio. amplificas? triumphas. ſuades? perſuades. delectas? tenes. denique quicquid dicis, ita pingis, vt cum his coloribus ſi coniunxiſſes cultam dictionem & phraſim, præ te vno ſexcenti Eraſmi ac Philippi ſorderent, ne dicā putêrent. ex hoc Eraſmi & Melanchthonis ſtercore nati paulò pòſt vermiculi, putabant ſe exquiſitè doctos, ſi formulas ex Ciceronis aut Vatiniano odio, aut maledicentia Catilinaria conſuerent ad violandam exiſtimationem eorum, qui Thomæ aut Scoti inſiſtebant viam, id eſt, ad Theologiæ veræque Philoſophiæ puritatem penitùs è Schola eiiciendum. ô impudentiam. non ſatis eſt iſtis ex fæce Poëtulis & Grammaticis, mentiri ſe Theologos, niſi etiam principum Theologorū rideant verba, quia non eruunt ſenſa. miraris fortaſſè (Anthoni) quid cauſæ ſiet, cur qui à pueris in eloquentiæ quodam quaſi diuerſorio ſemper conquieuerim, eloquentiæ iam vindices ſuſcipio

perſtringendos. non id eſt, quòd contemno eloquentes (veneror enim Cicerones, Cæſares, Muretos, Bembos, & infra hanc excellentem ſpeciem alios etiam modeſtè Latinos) ſed quòd ægrè feram, horum homuncionum vitio & iactatione inepta, eloquentiam, rem planè diuinam, apud omnes iam penè vocari in inuidiam. Baſilio & Nazianzeno pulchrum erat ad laudem, ſcripſiſſe orationes; Iheronymo & Cypriano inſigne erat ad commendationem, epiſtolas texuiſſe: at iam ſi liber fronte præferat epiſtolas aut orationes, contemnitur author quaſi aliquis ex Philippi aut Eraſmi Schola Grammaticus. patrum memoria vix fama increpuit de Baſilij aut Nazianzeni oratione, vix de Iheronymi aut Cypriani literis facta eſt litera, & ecce tibi omnes in deſiderio, vt aliquid vel legant politè neruoſum, vel libent ſcitè argutum. at nunc in oratione aut epiſtola nihil expectatur exquiſitæ notionis, timetur tantùm vel vnguis in Scotum, vel ſibilum in Thomam. Dij malè faxint his Grammaticis, garrulis belluis, qui oratores, homines Deos, huc abiecerunt, vt ex eloquentiæ flore non ſperent laudem, ſed timeant notam. cùm me his literis abderem primò, vix credas (mi VV ELSERE) quanta in ſpe-

in ſpe eram, fore, vt Oratoris aliquando nomen me poneret in numero. verùm horum vitio cùm viderem factum, vt eloquentis notio mihi potiùs inureret notam ſtultitiæ loquacis, quàm laudem pareret ingenij, an dolebam? frendebam, idque extra lineam tàm longè, vt, contempto dictionis ornatu, planè ſtatuerim libero tenuique filo hiſtoriam exprimere Pontificum, verſatam hactenus in multiplici diſceptatione, nec diſceptatam vnquàm. at cùm officij ratio me ad eloquentiæ curſum potiùs grauiori ſtudio inciſum, quàm intermiſſum voluntate reuocaret, cœpi dictionis ſtructæ beneque coagmentatæ non lineas intueri, ſed mirari colores, atque ita mirari, vt planè nihil iam ſtatuam præclarius, quàm commentari ad normam. accuratæ commentationes iſtæ & meditatæ quanquàm audiunt ſæpè, conuitium illud iactum in Demoſthenem, quòd olent candelam: exprimunt tamen ſæpè ab inuitis ſuſurrum illum dulcem, ecce Demoſthenem. ſuſurrum iſtum (ne putes glorioſum) non magni facio, pluris tamen eſt, quàm vt debeam contemnere de timore leuiculæ notæ, quæ ex quibuſdam Grammaticis ad omnes Oratores permânat, nec tamen magnos illos Oratores Perpinianos,

Muretos, Sygonios, à ſcribendis orationibus retardat. ſcribo igitur orationes, cum periculo, ſed non ſine exemplo Muretorum & Sygoniorum, niſi fortè turpe ſit Theologo, potiùs velle exprimi ad hos Iuriſconſultos, quàm ad Theologos iſtos, Sadoletos & Polos. quodſi horum fortè vim & nauitatem non effinxero, fuit difficultas ex rę, ex mente. nam ſumpta eſt res, illis ſemper popularis illa, & poſita in ſenſibus, aptiſsima quidem ad florem; mihi ſæpè hæc interior, & petita ex media natura, atque hoc, vt exemplo refellam eos, qui pernegant Theologicis aut Philoſophicis commodam dictionem, quaſi veſtem, poſſe induci. deinde illi Ciceronem, toti totum, ſunt ſecuti, atque adeò ita aſſecuti, vt M. Tullium in Mureto & Perpiniano mirer aliquando magis, quàm in ipſo Cicerone. mihi alia mens, non aliud iudicium. nam etſi in Cicerone viderim plurima, quæ imitando adumbrem, formularum & dictionum elegantiam, nauitatem, lumen, & ex his orationis, quaſi corporis, perpulchram conformationem: tamen opiniones prauas quorundam mentibus penitùs inſidentes volui euellere. quidam opinantur Plinium, Pacatum, Mamertinum, alioſque *ſiue Declamatores, ſiue*

Ædi-

Æditores, *ſiue Panegyricos* nihil adferre, quod aut mireris, aut imiteris. nihil vident, qui ſolem non vident. nam in Mamertino eſt neruus, in Pacato doctrina, in Eumenio flos, in Plinio, extra formulas illius ætatis tritas, omnia: quæ ſi tàm poſsim imitari, quàm mirari, inuenero certè, æquè in me, quod amem; atque in aliis, quod mirer. quidam alij non opinantur, ſed mirantur, in Iheronymo, Bernardo, Cypriano, Auguſtino, Arnobio eloquentiam nullam, in Lactantio omnem. de Lactantio optimè, de aliis peſsimè; vt hos planè ſtatuam non iudicare, quicquid mirantur, ſed quicquid iudicant, penitùs opinari. Opinatores, vt perſtringam leuiter. nam ſi in vllis nitet eloquentia, in Sanctis rectè illis nitet. non habent aliquando fortaſsè terſam illam natiuamque Ciceronianæ dictionis formulam, reliquâ nitidi, vberes, vincti, arguti, denique ita abundantes omni parte, vt quacunque ponis veſtigium, ponas vel in flore, qui delectet; vel in ſententia, quæ informet. quid? non vides in illis artem? myſterium certè tunc eſt, Iheronymum ſine arte tàm artificiosè, vt nullus mihi Cæſar premere videatur arctiùs. non vides decorum? miraculum certè tunc eſt, Auguſtinum ſine de-

coro tàm decorè, vt nullus mihi Tullius periodum in quadrum aut quincuncem artis redigere poſsit aptiùs. Bernardus & Cyprianus ludunt ſæpè verbis vel agnominatis tàm lepidè, vel paribus tàm feſtiuè, vt Spiritus ſanctus ad Iſocratis gloriam obſcurandam videatur velle eſſe nunc puer cum pueris lepidus, nũc amicus cum amicis feſtiuus. quid perdo tempus? vt refellam eorum ſomniũ, qui condemnant Plinios; ac ſtultitiam horum, qui derogant Auguſtinis, duos triumphos in Panegyricorum antiquam formam incluſi, atque ad Sanctorum imitationem quaſdam commentationes expreſsi, ſed difficultèr certè ſiue incluſi illos, ſiue has expreſsi, quòd Panegyricorum Sanctorumq; arti, phraſim Ciceronianam, quaſi alienam veſtem, conatus ſum inducere. in orationibus ita ſemper volui exprimere Ciceronis venam, vt illis tamen colores ex hac Sanctorum Panegyricorumq; officina petitos ſæpè inſperſerim. non narro, quanta felicitate perfeci, ſed quanto conatu incœpi, vt videam tu quid laudes, quid vituperes. nã quemadmodum Panegyricos volui eſſe Maximiliano principi monumentum meæ fidei, ſic de commentationibus his & orationibus te poſco iudicem, amicum, patronum. cur iudicem?

dicem? norunt, qui te norunt. nam qui doctrinam tàm multam, tàm exquiſitam, tàm elegantem teneat, noui in Germania neminem. DEVS bone, quanta cognitio linguarum? quàm infinita memoria? quàm multiplex doctrina? Doctores Eccleſiæ noti tibi, tanquàm digiti. leue hoc. triuiſti. triuiſti? concoxiſti ſuccum illum Theologorum & Philoſophorum, qui ſuas rationes eliminant ad tenue, &, quoties pugnant, conciſis minutiis tanquàm pugiunculis, pugnant. hoc eſt ingenij, iudicij illud, quòd legis, ſecernis, tenes, quæ in ſingulis linguis excellunt ſingula, & minutula hac merce illam tuam lautam ſuppellectilem quotidiè auges, atque ita auges, vt ex his externis quaſi fæcibus nihil non dico labis, ſed ne næui quidem inſpergatur natiuæ Latini ſermonis puritati, qua excellis. verè ita premis, ſi diſputas; ita polis, ſi ſcribis: vt te oſtendas non Rhetorem aut Philoſophum ex vulgo, ſed vel Oratorem natum in Philoſophiæ ſpatiis, vel Philoſophum florentem ex eloquentiæ myrotheciis. vereor certè, vt violem illam tuam frontem teſtem honoris, ſedem verecundiæ, ſi perſequar reliqua: comprehendam igitur clauſula, nihil eſſe ignotum tibi, niſi id vnũ, te noſſe omnia. hoc iudice ſi prober, nónne

trium-

triumphem? ſi nō prober, iure poſco patronū, qui tegat vel excuſatione contra doctos, vel authoritate contra maleuolos. nam etſi tu is ſis, qui poſsis VVelſeros tanquàm Scæuolas Mutius conſecrare: tamen VVelſeri ea fama virtutis & nobilitatis ſunt, multosq; iam annos fuerunt, vt ſatis ſanè ſit tectus contra maleuolentiam, qui à VVelſero ſit tectus. non repeto virtutes per totam VVelſerorum gentem latè ſparſas, tui tui Penates (Anthoni) quot viderunt VVelſeros, tot mirati ſunt virtutes. Fratres commendant, Matthiam grauitas, Paulum modeſtia, Marcum lepos, ſingulos ingenium, religio, doctrina, ſuauitas. ſtultam antiquitatem, quæ gratias finxit fœminas; nã ſi viri eſſent, profectò hi tres eſſent. audiui à te ſæpiùs, nihil in rebus æquè voluptati eſſe, atque te habere hos fratres: perpetui tibi ſunt in deſiderio, in ore, in calamo. & meritò quidem ſunt, tanto tales. te ex hac gente patrono, quicquid meo merito ſit, narro omnibus, me ſperare. quod ſi fortè ne iudex probas, nec defendis patronus nugas, ſaltem de his nugis volo te amicum. nam in iſtis ſatis vides, quid velim, ſi magna poſsim. etiámne non vis eſſe amicus de nugis? morior. nam ab eo tempore, quo te noui, non næuo aliquo, ſed

tota

tota (vt puto) mente; ita in Germania vixi ſemper, vt ſine te amico morerer. vidi ingenium ſine fumo, candorem ſine fuco, doctrinam ſine oſtentatione, vt breuis ſim, magna vidi omnia ſine magnis, planè eadem, quæ optarem eſſe in eo, qui eſſet vita Turnero. ac ſi me fortè putes dare auribus, ne viuam, ſi tàm ſit iucundum viuere, quàm in te viuere. neſcio planè quid iſtud ſit, niſi id fortaſsè ſit (quod finxit Plato) eſſe vel duos vnum, vel vnum duos: non quòd tibi cupiam tantum mali, vt abiiciaris ad Turnerum, ſed quòd mihi optem tantũ boni, vt exciter ad VVelſerum: de Deo homine noſti, nihil hunc decerpſiſſe illi, plurimum illum addidiſſe huic. eodem planè modo vellem fieri vnum vel me Te, vel Te me (vt formula vtar Platonica) præterea nihil, ne ſim arrogans. quare niſi vis moriar, fac ſis amicus de his nugis, atque ita ſis amicus, vt hoc quicquid nugatus ſum, ſi non probes quaſi mercem circulatoris è fæce corruptam, certè defendas, tanquàm notam animi benè fauentis claram. quodſi Devs è cœlo fautor eam his animulam indiderit, vt & probes iudex, bona probas ſincerus; & defendas patronus, ſincera defendis bonus; & ames amicus, vera amas candidus: efficiam certè non multò pòſt, vt mundus

dus videat, quantum animorum Turnero factum ſit, quòd fuerat probatus, defenſus, amatus ò VVelſero. Vale, meque ama, ego te eo loco habeo, quo ſoleo meos ocellos. Ingolſtadij.

LECTORI.

MVLTI hîc reperient multa, quæ non faciant ad ſtomachum. omnibus vna reſponſio, ne Iouem quidem placere omnibus. mercator vult pacem, bellum miles. iſtic niſi duos architectêris Ioues, duobus certè his non placeas, eodem punctulo petentibus diuerſa. immò ſi duos architectêris Ioues, maiores ciebuntur turbæ. nā miſcebit iſte, quicquid ille pacat. addo, id me ſemper agere, vt placeam vel boni palati, vel certè non corrupti ſtomachi hominibus. nam his quid feceris, qui non guſtant Corſicum, aut eiiciunt Capum? illo nihil meracius, hoc nihil ſapidius. qui obiicient, hanc non eſſe paleſtram Theologi, vel Sacerdotis, refelluntur à Nazianzenis, Chyſoſtomis, Auguſtinis. etiam ab his minimis ordiuntur maximi, quaſi pannum ſericum à telis vermium. quibus diſplicent in orationibus non omnia Ciceroniana, ſunt delicatuli. his non me profiteor coquum. Cicero habet multa, non omnia; optima, non ſingulis. architecto quid ſuppeditat? nihil. minus piſcatori. quò certè æquiùs poſtulo mihi Theologo has indulgeri voces: Miraculum, Creationem, Sacramentum, Angelum, Blaſphemiam, vmbellam, fratrem, religioſum, caputium, iuſtificationem, cœlitus, humilitatem, aſſumptionem D. MARIAE, Zelum, reſurrectionem, vnitatem Eccleſiæ, paſſionem

nem

nem CHRISTI, aliaſque huius notæ voculas, ignotas Ciceroni, tritas iam Scholæ. planè quoties audio ſacra ſymbola pro Sacramentis, diuinas intelligentias pro Angelis, ſummiſsionem pro humilitate, aliaſque voces priſcas pro rebus noſtris nouis, rideo ineptos, quaſi mallent eſſe obſcurè Ciceroniani, quàm Chriſtianè clari. etiam his narro, Ciceronem à nobis eſſe, qui rei nouæ ſæpè nouam vocem ponit, neque curat bonus Orator, quàm priſcè, ſed quàm clarè. non acquieſcetis? tyrones eſtis in his rebus, quaſi eloquentia definiretur voce vel formula, ac non potiùs idæa, & orationis, quaſi corporis, tota conformatione. erit alius, qui reprehendat aliud. etiámne? audes tu hac in paleſtra? tace, niſi vis, obiecto mure, aperiam felim fœdè latentem ſub puellæ forma. Vale, niſi me vis perire.

Orationes hæ XIIII. *vnà cum reliquis, &c. nihil continent vel Orthodoxæ Religioni vel bonis moribus contrarium. Ideoq́; tutò imò & vtiliter typis committi poſſunt. Ita libenter teſtor Ego*

CASPARVS FRANCVS S. Theol. Doct. & Collegij Theologici pro tempore Decanus in Academia INGOLSTADIANA.

Index Orationum.

De laude eloquentiæ. fol. 1.
De laude moralis Philoſophiæ. 22.
In die Anniuerſario Egolphi Kneringeri, Epiſcopi Auguſtani. 40.
De cruce ſeu CHRISTI paßione. 51.
De Diuæ Virginis aſſumptione. 62.
De laude ebrietatis. 78.
De vnitate Eccleſiæ. 88.
De Sacerdotio. 103.
De D. Thoma Anglo, Martyre & Archiepiſcopo Cantuarienſi. 124.
De Sacerdotio & reſurrectione miſta oratio. (138.
De ſancto Ioanne Euangeliſta. 158.
Ad Reuerendum patrem Euerardum, Præfectum, quem dicunt Generalem, Societatis IESV, cùm Anglicani Collegij curam ſuſciperet. 177.
De natali die D. Virginis. 185.
De Zelo, & D. Apollinari. 201.

RO-

ROBERTI TVRNERI ORATIO PRIMA, HAbita Ingolſtadij.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SI QVAM SCIO CERTE.N. fore, vt de me multorum multus variusq́; ſermo fluat in vulgus, partim mirantium, quòd vir in puerorum quoſdam quaſi carceres; partim reprehendentium, quòd Theologus in has verborum anguſtias artisq́; perexiguos cancellos, me meaſq́; cogitationes denuò cōpegerim: tàm facilè poſſem oſtendere, eloquentiam eſſe artem non dictionis lectæ, ſed rationes perfectæ, efficerem certè hodiè, vt non tàm deſiderent, aut in viro rationem illi, qui mirantur; aut in Theologo iudicium hi, qui reprehendunt; quàm doleant, ac intimis ſenſibus angantur, vel Theologos eſſe tàm ſupinè negligentes, qui has eloquentiæ cupedias reſpuant; vel eloquentes eſſe tàm moroſè delicatos, qui illum Theologiæ interiorisq́; ſcientiæ ſuccū penitùs repudient. Verùm cùm non ſit mei ingenij, eloquētiæ vel muſculos explicare ad motum, vel membra conformare ad decorum, vel ſanguinem fundere ad æqualitatem, vel venulas ſpargere ad vim, nedum totam ſpeciem ex hiſce omnibus aptam & pulchellè coagmentatam expri-

mere, erit veſtræ prudentiæ cogitare tantam eſſe in eloquentiæ & nomine maieſtatem, & notione vim, vt videri Oratorem, magis fortaſſe deceat Theologum, quàm eſſe Theologum, ornet Oratorem. neq; hoc dico, vt quicquam decerpam aut delibem de doctrinæ laude, ſed vt intelligatis Theologi nomini ex eloquentiæ profeſſione ita nihil lituræ aut labeculæ aſpergi oportere vel illini, vt potiùs primi illi noſtræ religionis aſſerendæ vindices, conſtituendæ parentes non priùs auſi fuerint penitioris eruditionis præ ſe ferre ſpeciem, quàm ſummæ eloquentiæ clariſſimum ſignum toti orbi ſuſtulerant. Lactantij dictio perpetui tenoris & curſus lenitate tam ſuauiter fluit, Auguſtini commentatio, eloquentiæ inſignibus, quaſi emblematis, tàm variè diſtinguitur, vt ſi eos non cognouiſſemus ex hiſtoriis Rhetorices magiſtros, in illorum certè ſcriptis facilè vidiſſemus eam eloquentiæ imaginem, quam amaremus effictam à Philoſophis, admiramur expreſſam à Theologis. Nobilis fuit Cyprianus, ſed nobilis non tàm fortaſſè, quòd ſcripſit illa ſumma, quàm quòd docuit hæc infima. Hieronimo ſatis non fuit orationem ſemper texuiſſe omni artis varietate pictam, niſi in puerorum nobilium cudenda & polienda lingua acerrimam vltimæ ætatis contentionem fixiſſet. Legite Clementis ſtromata, Theodoreti Græcas affectiones legite; illa, tanque bona ſemina, tàm affabrè ſunt ſata, hæ tanquàm malæ quiſquiliæ, tàm

ſcien-

ſcienter euulſa, vt non tàm fuerat glorioſum doctiſſimis ſeuiſſe, euulſiſſe; quàm eloquentiſsimis affabrè ſeuiſſe, ſcienter euulſiſſe. Poſſem ac adeò vellem ex reliqua antiquitate eruere alios huius generis plurimos, niſi putarem ſatis eſſe ad inuidiã, hac in parte lenienda, auertendam, vnum recenſuiſſe Chriſoſtomum; vnum Origenem, Theologos homines, Oratores propè Deos. ſed vt nullum anteà doctrinæ ſubtilitate tinctum audierint, aut viderint ſubſellia Oratorum, contendo tamen doctiſsimis quibusq; patere ea & potuiſſe cum laude, & ſine infamia debuiſſe. eloquentia virgo eſt; integellæ virginis commertium quod, cui poteſt eſſe ſuſpectum? eloquentia pulchra eſt; pulchræ formæ caſti lepores quo tẽpore, quam infamiam cœperunt habere? eloquentia diuina eſt, aut certè diuinæ naturæ proximè agnata; naturæ, quæ cum diuinitate habet agnationem, ſocietas quæ, qua cauſa pariet inuidiam? ſed ne oratio mea videatur fuſa ſine ratione inaniter, quã eloquentiæ vmbrã iam poſui, ac ne vmbrã quidem poſui, eius reliquã conformationẽ inducã, nõ oblitã fucis, ſed natiuo quodam colore ita ſuffuſam, vt niſi hanc ſpeciem iudicaueritis dignam Theologo, me quin rideatis indignum his ſubſelliis, non recuſo. quòd ſi res trita ſit, tritæ rei nouam promitto nec peruulgatam orationem, vt per humanitatem, quam incluſam in pectoribus domo huc attuliſtis ſemper, rogandi mihi ſitis vehementer; ne potius

contemnatis illam, quia trita fuit, quàm hanc attendatis, quia noua erit.

Cùm mens humana vel rationis quodam quaſi neruo inciſo ita langueat, vel concretionis quadam propè dixeram labe infecta ita hebeſcat, vt quæ res ſunt obſcuritate, quaſi nube, obducta, eas faciliùs poſſit videre cæca, quàm fracta velit, quæ ſunt difficultate, quaſi aggere, interſeptæ, perſequi; nihil certè miror eloquentiam eo iam in loco eſſe, ac omni ætate fuiſſe, vt eam plures ſoleant tanquàm meretriculam impetere inſidioſè, quàm mentis lenam, honeſtæq; voluptatis honeſtam nutriculam affectari officioſè. Nam cùm natura, ſeu potiùs naturæ ſator & molitor Deus, eam legem in omnibus rebus, quaſi ære, inciderit, vt quò quæq; ſunt excellentiores, eò habeant & ſenſus ad intelligentiam minùs apertos, & aditus ad difficultatem magis obſeptos, fit in hac noſtræ mentis generoſitate, qua omnia ſumma videmur velle ſcire, vt quarũ rerum vel cognoſcendarum ſpe, vel conſequendarum opinione excidimus, earum odium & contemptionem conemur imprimere, ac intimis omnium animis penitùs inurere. Artes, quæ habent abſolutionem à natura, omnes facilè patiuntur iacere in ſuis ſordibus, cùm nihil ſit in illis aut arduum, quod frangat contentiones mediocrium; aut pulchrum, quod excitet ſtudia magnorum: aut ſi quid rixarum, fuerit de cædua ſylua, de raſtro, de quadro excitatum, fuit illud

lud inter Pluteos, Gargias, & illos è cæmento & fæce homines vt ſpiritu excitatum, ſic ſpiritu diſſipatũ. At ſumma illa ſemper ſunt (Auditores) ſumma, quæ impetuntur à ſummis, ab Archimede geometria, à Thraſimacho & Glauco iuſtitia, Theologia, quæ contemplatione continetur, à Caluino, ab Epicuro Philoſophia, Poëſis à Philoſophis, ab omnibus eloquentia, atq́, quòd miremini magis, ita impetuntur ſingula à ſingulis, vt ad Geometriam regulis Geometriæ, iuſtitiæ lege ad iuſtitiam, Theologiæ momento ad Theologiam, ad Poëſim Poëſeos flore, Philoſophiæ neruis ad Philoſophiam, pigmentis eloquentiæ ad eloquentiam euertendam, ſuaq́, gloriæ poſſeſſione deiiciendam abutantur omnes. quod in rebus omnibus, quæ excellunt, cùm tam perpetuum ſit & ſingulare, vt natura ipſa duos videatur adidiſſe partus monſtroſos & ingenioſos, Democritum ac Heraclitum, qui eam peruellerent & deformarent, riſu ille ſtultam, lachrymis hic miſeram; conficitur certè hac orationis ſumma, eloquentiæ vt comprehenſionem eſſe perdifficilem, quòd videatur in medio poſita paucis, iisq́, naturæ aureolis filiis; ſic indolem eſſe eam, vt non velit videri ſumma, niſi omnium ſummam; nec diuiniſſima, niſi ſummorum omnem & impreſſionem & inuidiam vnâ ſuſtineat, idq́, tanta laude, vt quàm ſit reliquis artibus ad infamiam turpe, primo impetu, vno momento armis cadere alienis, tam ſit eloquentiæ ad glori-

am illuſtre, ſolam, ſemper, ſtare ſuis. Nam ſiue memoriam repetamus antiquam, ſiue notam & æqualem colligamus, quicquid in vllis artibus ſtragis & ruinarũ videmus, id totum videmus aditum non tàm momento ac pondere rationis, quàm pigmento & cincinno quaſi quodam orationis. Cyclicas illas falſas cùm antiquitas tanta & reuerentia coluiſſet, & excoluiſſet induſtria, vt, grauioribus neglectis, in iis quoddã vitæ ſuæ tabernaculum collocâſſet; conati ſunt rationibus Philoſophi, aſtu prudentes, authoritate principes eiicere ex ſchola. verùm cùm id tantùm viderẽtur conſecuti omnes, vt et Cyclicæ conſiſterent firmiùs, & qui eas peruellebant, omni irriſione luderentur, inuentus eſt tandem Origenes vnus, qui illarum fundamenta vna oratione, tanq; machina, ita commouit, altera, tãq; fulmine, ita labefactauit: vt non aliundè iã cognoſcatur Cyclicas falſas viguiſſe in ſcholis, quàm quòd legatur vnũ Origenem duabus orationibus eas eieciſſe ex ſcholis. magia illa Chaldeorũ, Ægyptiorum, ex qua recõditior noſtra Philoſophia fluxit tota, à maioribus noſtris eo fuit habita in loco, vt ad eius myſteria quibuſdã occultæ ſciẽtiæ inuolucris tecta, tanq; ſacra adita, nec impuri admitti ſolerent nec plumbei. verùm poſtq; labes aſciuerat extrinſecùs, vel inuectas à dæmone, vel inſperſas ab homine, tàm malitioſè fraude, tàm apertè conſilio, vt hanc ignominiam ſinceritas Theologiæ nec poſſet nec deberet

beret ferre diutiùs, Athenis (ſi credamus Nazianzeno) tentata illa primò fuit à Theologis Philoſophis, ſed tàm frigidè, vt quæ bona fuit, videretur mala; oppugnata deinde à Theologis Oratoribus, ſed tàm potenter, vt quæ bona fuit, videretur mala. Lulliſtas peperit orbi Hyſpania, aluit Anglia, magni potiùs fructus ſpe, quàm magnæ ſpei fructu. vnde eam exciſam ex animis hominum cùm vellent prudentes multi, ſed non poſſent, vellet & poſſet vnus Checus, obiecta eſt materies, in qua viderimus clariſſimè, plus eſſe, & ſemper fuiſſe virium in vnius oratione artis ſtellulis illuminata ad conſtituendas res bonas, quàm in multorum prudentia rationum neruis vincta, ad conuellendas res malas. Philoſophiam (vt propiora attingam) de ſuo loco conuulſerunt Ramus & Taleus, in ſuo loco conſtituerunt Canus & Carpentarius, illi dictione inuſta calamiſtris tàm ſubdolè, hi eloquentia ſucco & ſanguine diffuſa tàm ſplendidè; vt niſi Philoſophiæ conuulſæ, conſtitutæ, laudem omnem in eloquentiæ vel ſpecie ementita, vel fructu vero poſitam videatis, clariſſima non videatis. maxima certè hæc laus eſt artes ſtrauiſſe, reſtituiſſe, eloquentiæ tamen ad ſummam laudem maximum non eſt, niſi ſe etiam oſtendat in Imperatorum, Rerumpublicarum, Philoſophorum, Oratorum, & viribus ſuſtinendis

 genera-

generoſam, & impreſſionibus ſuperandis conſtantem. Athenienſes legem capite ſanciuerunt, ne quis ad ſua roſtra adferret orationem artis præſcriptione victam, ac affectuum illis vel incenſam facibus, vel furiis concitatam. ſed quo euentu? ſcilicet vt Athenæ oratorum vocibus, tanque ſcalpellis, conciſæ redigerentur in nihilum, ac quæ eloquentiam nolebant audire ſedentem, ſtantem, fulminantem ad ſua roſtra, eam viderent florentem, tripudiantem, triumphantem in ſuo cinere. Imperatores Romani eloquentiam afflixerunt ſeueritate edictorum, idq́ tanto impetu, vt rationis non videantur veſtigia, cubilia videantur furoris. Sed qua pœna? ſcilicet vt eloquentia iis multam tetramq́ immitis naturæ notam aſpergeret, efficeretq́ apud omnes, vt nihil iam audiatur, ac ne legatur quidem Domitiis tetrius, ſtultius Taraquillis. Plato & qui ſe Platonis ſententiis, tanquàm oraculis, conſecrârunt, penitusq́ addixerunt, dum nullum eloquentiæ locum in ſua Repub. volunt eſſe, eloquentiæ eam pœnam quaſi capite dependunt, vt ſuæ Reipub. formam hactenus viderint nullam, nec viſuri ſint in reliquam poſteritatem. Oratores etſi maiori vt apparatu, ſic impetu poterant eloquentiam violare grauiùs, tamen quæ ei penitùs inuſta reliquerunt vulnera, vulnera non ſunt, ornamenta ſunt. effingunt eam pictam, pingi eſt artis; fictam, fingi eſt ingenij; fucatam, fucari eſt pulchritudinis; delentem

Reſpub. delere Reſpub. eſt potentiæ; impellentẽ hùc illùc populũ, populum hùc illùc impellere eſt prudẽtiæ: fallentẽ, fallere eſt loci; palpantẽ blandulè, palpare blandulè eſt temporis; verſantem ſe in omnes partes, verſare ſe in omnes partes eſt neceſſitatis. nõ vox hominẽ ſonat, ô Dea certè. nã ſi labes eloquentiæ quæ putãtur, habeãt laudes, laudes ipſæ quos excitabunt amores? quas admirationes? quos applauſus? clamores quos? ſternit illa artes, reſtituit; omnium impetus ſuſtinet, omnes impetus ſuperat. Sternit artes inuita, nónne amatis piam? reſtituit artes libens, nónne colitis ſedulam? omnium impetus ſuſtinet vna, nónne miramini generoſam? omnes impetus ſuperat ſola, nónne timetis Tyrannam? ſed Tyranna non eſt, Regina eſt, quæ oſtendit, & quòd vna laceſſat, quid velit; & quòd ſola vincat, quid poſſit. non enim vt eloquentiæ viribus reliquæ artes ſeruantur, obteruntur; ſic eloquentia reliquarum artium armis cadit, ſubſiſtit; ſuis illa armis cadit, ſuis ſubſiſtit, ſi cadat, ſi ſubſiſtat. vnde eleganter à Longino Rhetore dicitur, petere res ex aliis ſcientiis, non neceſſitatis cauſa, quòd egeat, ſed pietatis quodam ſenſu, vt ornet. Orationem tamen, quæ notiones rerum non contineat lectas & reconditas, non nego eſſe vel ſine re ineptam, vel ſine neruis languidam: id tantùm nego, orationem eloquentis neceſſariò habere notiones, ſiue quæ lectæ ſunt & piæ, natas in Theologiæ gremio; ſiue quæ reconditæ ſunt &

graues, petitas ex Philoſophiæ receſſu: non libat hæc extremis quaſi labellis ex illius riuulis, ex naturæ fonte naturam haurit, concoquit, ac in ſuum ſuccum & ſanguinem conuertit totam. vult populus Oratorem habere pectus completum multiplici doctrinæ varietate, voluit & Cicero; vult Senatus orationem naſci ex media re, voluit & Quintilianus; volunt prudentes eloquentiæ nullam nitere ſpeciem in illius dictione, qui verba texit ad normam, res non illigat in verba, volunt & plerique; quod voluit Cicero cum populo vtiliter, Quintilianus cùm Senatu prudenter, prudentes cum pleriſque grauiter, volo & ego (hiſce namque quaſi Theſei quibuſdam filis faciliùs peruenitur ad naturæ fontem) id tantùm nolo materiem, quæ eloquentis ſtilum aut acumen ſubit, Philoſophiæ eſſe, aut reliquarum artium: naturæ eſt. quod ſi qua caligo meis verbis offuſa impediat, quò minùs clarè intelligar, illa oppoſitu quaſi quodam ſolis facilè diſiicietur, ſi mecum cogitaueritis, vnam penituſque eandem eſſe Oratoris rationem in rerum formis exprimendis, quæ eſt pictoris in imaginibus inumbrandis. habet ſuos colores pictor, habet ſuos Orator; ſuam tabulam habet pictor, ſuam habet Orator: ea tamen artis præſcriptione vterque, vt ſi pulchros colores rudi & horridiuſculæ tabulæ illinant, referant ex labore fructum, ille peſſimi pictoris, hic

ſtul-

ſtultiſſimi Oratoris. quare cùm Oratori id ſit materies petita ex penitioribus diſciplinis, quod pictori rudis tabula; vt huic hæc, ſic illi illa eſt dolanda, limanda, polienda, id eſt, extra propriæ ſuæ artis cancellos efferenda priùs eſt, & ad naturæ caput reuocanda, quàm poſſis materiæ formam, nitidæ terſam, aptæ pulchram, planæ plenam, politæ decoram imprimere & inducere. vndè videmus quoſdam magnos Theologos & Philoſophos, qui aliqua dictionis puritate peruenerunt etiam in Oratorum numerum, felicitatem, immortalitatem, bona fortunæ, dotes animi, (res planè eiuſmodi, quæ quodam dictionis flore facilè poſſunt conſpergi) quòd eo modo explicârint, quo fuerunt tradita à Philoſophis & Theologis, tàm ſpinosè explicâſſe; vt nec inter Oratores eloquentiæ, nec inter Philoſophos eruditionis magnam collegerint famam: cùm contrà reperias Oratores noſtræ ætatis, (antiquam non replico) à diſciplinis anguſtè, à natura informatos optimè, motum, tempus, formam, intelligentias, prænotionem DEI *in quibuſdam damnandis, quibuſdam ſeruandis, aliaſq; res ſpinoſiſſimas, ex ſcientiarum, in quibus erant, ſæptis eductas, & ad naturæ normam perductas ſic illuſtrâſſe ſimilitudinibus, ſic exemplis illuminâſſe, ſic artis vario colore diſtinxiſſe, vt res iſtæ ſi poſſent loqui, facilè loquerentur, malle ſe ab eloquentiſſimis*

viris

viris hanc lucem, quaſi nouam vitam, additam, quàm à natura matre; illam obſcuritatem, quaſi alteram mortem, inditam. mira vobis fortaſſe eſt hæc mea oratio, quæ depingit eloquentiam differentem de omnibus ſcientiis, quibus eam aut nullis, aut tenuiter fingo imbutam. Sed quì mira? theologatur (ignoſce. M. Tulli, ſi in rebus aliquando nouis vtar vocibus non tuis) ſine Theologia, philoſophatur ſine Philoſophia, ratiocinatur ſine Dialectica, redigit in quadrum & quincuncem ſine Geometria, & tamen Theologa eſt, quia alta; Philoſopha, quia ſententioſa; Dialectica, quia nectit ratione; Geometra, quia ad naturæ ſtateram & lancem, quæ dicit, dicit omnia. Nam quemadmodùm Apelli, vt Venerem effingat omni numero elegantem, ſatis erat vidiſſe eam extremam, non erat neceſſe conciſam in partes inſpicere, ac quibus muſculis, quæ membra cohærerent, quibus venulis quis ſanguis funderetur, quæ inteſtina quo loco ponerentur, penitiùs explorare; ſic oratori ſatis eſt ad tuendam dignitatem, vt de quibus rebus orat, earum informationes habeat à natura anteceptas animo; vt naturas autem & naturarum intimas artes memoria & cognitione comprehendat, non erit neceſſe. neq; minùs intelligetur orator hic tinctus à natura, quàm alter imbutus à diſciplina. Nam quemadmodùm in pictura pulcherrimè expreſſa meliùs colligimus optimam conformatio-

nem

nem earum rerum, quæ incluſæ obliteſcunt ab oculis, quàm ſi oculis aperirentur; ſic nobis ex hac concretione coagmentatis faciliùs erit videre in flore ſuccum; in colore ſanguinem, in conformatione naturam, in oratione extrema res intimas, quàm ſi ſingulæ omnibus, nullo orationis ornatu, in medio ponerentur. Neque hoc dico, vt ſpoliem eloquentem reliquis ſcientiarum ſubſidiis, vellem eum eſſe excultũ omnibus, ſed vt oſtendam (in quo reliqui putant ſe oratores premere faucibus) eloquentiam reliquarum ſcientiarum non vti ſubſidiis, niſi quæ, tanquàm rudes tabulæ, prius dolota & perpolita ad naturæ normam, artiſq; regulam commodè exiguntur. Si quis, vt mortis nobis cauſas expediret, orationem de lucta elementorum cum elementis, de humoribus turbidis, de radice humidi, aliiſq; id genus rebus ex intima Philoſophia depromeret, orationem nónne texeret ſeueram? ſeueram, quam exploderent ſubſellia ſenatorum. nónne texeret obſcuram? obſcuram, quam vix intelligerent exedræ Philoſophorum. meliùs Virgilius, qui cùm in illa roſæ ægloga longè pulcherrima humanæ fragilitatis rationem vellet deſcribere facilè fluentem, non ex Philoſophia petebat illas tenebras, ſed oratione ex naturæ fonte proximè hauſta, roſam pinxit florentem, inclinantem, torpentem, langueſcentem, & hauſto tandem ſucco concidentem, tàm citò, tàm ſcitè, vt in roſa flore videas virginis iuuentutem,

tutem, in inclinatione luctantia elementa, in torpore infectos humores, in languore exuctam naturæ humiditatem, in occaſu occaſum, id eſt, in nulla mortis mentione ipſam mortem.

O mirum artificem, qui rem ſic ſupprimit mediam, vt exprimat totam; ſic tangit extremam, vt penetret intimam; ſic perſtringit breuiter, vt explicet clarè: hinc vt colligatur Oratorem eſſe vberiorem tacendo, quàm dicendo Philoſophum; ſeu potiùs Philoſophum eſſe obſcuriorem dilatando, quàm premendo Oratorem. ac ne videar Poëſi facere iniuriam, qui quas habet Virgilius laudes, eas deriuem in eloquentiam, intelligite tàm mirificam eſſe ſocietatem eloquentiæ cum Poëſi, vt quemadmodùm eloquētia facilè cōcedit, Poëſim eſſe ſummam & propè diuinam: ſic Poëſis haud diffidenter fateatur ex eloquentia ſe habere, vt ſit ſumma, vt ſit diuina. nam cùm duo in Poëſi eniteant maximè, decori lux, miraculi ſpecies, clarum eſt (ſi quid ſit in natura clarum) miracula illa, vitam mortuam, mortem viuam, riſum lugubrem, dolorem ſuauem, timorem generoſum, audaciam meticuloſam, ſecuritatem ancipitem, ſeruitutem liberam, ſilentij clamorem, gaudij dolorem, frigus flammæ, & ſexcenta huiuſmodi, quæ Poëtæ, tanque emblemata vermiculata, intexunt amori, non aliundè quàm ex vna eloquentiæ anthiteſi, tanq; fonte, fluere. decorum, ſi quis dubitet, quàm eſt verum eſſe Poëſeos,

tàm

tàm eſt certum ex eloquentia eſſe. nam cùm Oratorum proprium ſit rem cum verbis, verba cum pedibus, pedes cum affectibus, affectus cum figuris, ſingula cum omnibus tàm aptè contemperare, vt res verbis vim, verba pedibus ſanguinem, pedes affectibus motum, affectus figuris methodum, ſingula omnibus decori admirabilē illam ſpeciē imprimāt: lucet non aliundè aut Comicū ſuis varietatibus & gaudiis dubia & læta; aut Tragicū ſuis deſperationibus & cædibus horribilia & grauia; aut Elegum ſuis ſuſpiriis & lachrymis lāguidiuſcula & mollia; aut Saphicum ſuis præceptis & deliciis exquiſita ac lauta; aut Satyricū ſuis laudibus & aculeis aſpera ac vera; aut Heroicū ſuis facinoribus & pompis ſonantia & grandia promere, quàm ex eloquentiæ officina. Vnde Virgilius quò fuit habitus reliquis præſtantior Orator, eò melior reliquis fuit habitus Poeta. optimus enim Orator res, non vt reliq; Poëtæ, videtur lambiſſe, ſed aperuiſſe, non aperuiſſe, ſed defixiſſe, ac proprio natiuoq; colore expreſſas in ipſis legentium oculis collocâſſe. res eſt amoris? amorem exprimit pedum vocumq; ſuauitate tàm mellita, vt amorem non amanti videatur inſtillare. res eſt armorum? tempeſtatis? ſanguinis? iræ? odij? verba conquirit tàm dura, pedes tam horridos, vt legentium & audientium pectoribus horribilem quendam terrorē videatur iniecturus. temporis deinde velocitatem dactilorum allapſu concitato, DEVS

bone,

bone, quàm exprimit decorè? ſed fugit intereà, fugit irreparabile tempus. Contrà, vt oſtenderet altum illud ſilentiũ, quo Græci in Troiam videbantur irrepere potiùs quàm irrumpere, verſum texuit reptantem ſpondæis. Inuadunt vrbem ſomno, vinoq́ ſepultam. Virgilio, vt Poëta tueretur perſonam, ſatis fuiſſet voces vinxiſſe numeris; vt Poëtæ ſummi tueretur, neceſſe fuit voces & numeros ex eloquentia petere, qui in re incluſi, ſeu potiùs ex re fluentes, in negotij vel tarditate ſubſiſterent languidiùs, vel pernicitate currerent concitatiùs. Si pedibus, qui Poëſeos videntur proprij, præſcribat orator, vt pro re nata legantur optimi, libentur ſuauiſſimi; in figuris, in formis, in membris, in inciſis, in affectibus quantulus erit Poëta ſine Oratoris ope? verba aſtringet pedibus, pedes illigabit in certas leges, ſed verba & pedes nec figuris illita, nec formis incluſa, nec cohærentia membris, nec inciſis interpuncta, nec affectuum permiſtione inſperſa efficient (dicam leuiter) vt non agnoſcas Poëtam, dum currit; quia non vides Oratorem, ad cuius normam currit. vnde irridendi ſunt, non dico Poëtæ (conuenit enim Poëtis cum Oratoribus, vt hij ab illis pedes, illi ab his vitam hauriant & ſpiritum) ſed alij, qui putant eloquentiam legere tantùm verba, vt dicat; cùm legat propria verba, vt aptè dicat. quod profectò tanti eſt, vt voces caſu fuſas, nullaq́ artis præceptione, putem eſſe peiores illis aſi-

norum

norum & boum confuſis clamoribus, indicia enim eſſe illas lætitiæ & doloris, has ſtultitiæ & ſtuporis. Siquidem cùm oratio nuncia ſit & interpres animorum, tantamq; ferat illa prudentiæ laudem, quantò illos aut referat proprietate aptiùs, aut nauitate exprimat elegantiùs, cogitationum oratio, lætarum mæſta, grauium diſſoluta, conciſarum longa, lautarum horrida, ſuauium amara, aut ecõtrà amararum ſuauis, horridarum lauta, longarum conciſa, diſſolutarum grauis, mæſtarum læta, nónne iocularis videbitur, & ſtultitiæ mendaciiq; notis turpiter inuſta? quòd ſi mentes eſſemus ſegregatæ ab hac corporis concretione, facilè poſſemus latere abditi in hæc interiora ſtudia, nullo vſu ſermonis, nulla communione linguæ, intenti penitusq; defixi alter alterius in obtutu, mutuoq; aſpectu: verùm cùm ſimus in his compagibus ita incluſi, vt nec priuatam nec publicam rem ſine ſubſidio linguæ aut calami poſſimus obire, homines non ſumus, pecudes ſumus, ſi quas notiones animis concepérimus, illas vocibus, tanquàm coloribus, aptè non exprimamus. cogitatio ſit florida; orationem cur vis eſſe aridam? hæc illius eſt interpres. cogitatio ſit ſucculenta; orationem cur vis eſſe elumbem? hæc illius eſt vmbra. cogitatio ſit vincta; orationem cur vis eſſe diſſipatam? hæc illius eſt imago. cogitatio ſit longo circuitu perpetua; orationẽ cur vis eſſe membris, quaſi pugiunculis, interciſam? hæc illius eſt

 expreſſio.

expreſſio. quid pergo? in rei perpetuæ interciſa expreſſione, rei vinctæ imagine diſſipata, rei ſucculentæ elumbi vmbra, rei floridæ arida interprete tantam video deformitatem vel naturæ, vel artis, vel vtriuſque: vt mirer eſſe, aut qui eloquentiam damnent, tam ſtupidos; aut tàm barbaros, qui eam omni ſtudio & contentione non perſequantur. quod negant Philoſophi, poſſe fieri, vt vlla orationis vis celeres animi noſtri motus dicendo aſſequatur; id non tàm detrahit eloquētiæ, quàm premit noſtram negligentiam: qui cùm non poſſimus, quod deberemus optimè, nolumus, quod poſſumus, benè. Qui in Philoſophiæ intimæ peruolutatione verſati ſunt, cognoſcunt, quod tritum eſt, quod verum eſt, animum noſtrum intelligendo fieri omnia; & quòd omnia ſibi imprimat, & quòd exprimat. verùm cum imprimendo res concipiatur, edatur exprimendo; quantò eſt perfectius rem edi quàm concipi, tantò veriùs animus exprimendò quàm imprimendo fit res. hinc eſt, quòd Philoſophi vocârint impreſſionem illam conceptum, expreſſionem vel partum, quòd facultas intelligens nihil ea poſſit parere præſtantius; vel locutionem, quòd omnia referat ea perfectione, qua ſunt vel ficta ab arte, vel facta à natura. ex qua re colligitur, non ſolùm quàm præſtans locutionis vis eſt, quæ intelligentiæ vltima & ſumma vis eſt; ſed etiam quàm inſignis eſt peruerſitas eorum, qui quam locutionis viuæ

veram

veram functionem non poſſunt obire per corporis contagionem, eius aliquam vmbram in eloquentia nolunt retinere. nam etſi locutio noſtra propter labem corpoream inſtrumentorum, quæ nihil cum mente habẽt agnati, non poſſet locutionis illius, quæ ex mente eſt, vim, nauitatem, naturam omninò repreſentare: eloquẽtia tamen inuenit Odes, Hymnos, Comœdias, Tragœdias, Eglogas, Jdyllia, & in his paria, contraria, ſimilia, diſſoluta, ſimiliter cadentia, notationes, effictiones, proſopopœias, interrogationes, enumerationes, repetitiones, milleq; delicias; quibus fit, vt quemadmodùm mens eſt omnia exprimendo, ſic oratio videatur omnia depingendo: atq; ita videatur, vt ſit ſenſorum etiam, quæ intùs ſunt, interpres, vera, ſed vmbratilis; externa, ſed viua. quod vnum etſi tantùm habeat momentum, vt omnes facilè poſſit in eloquentiæ ſtudium pellicere; tamen hoc eſt palmarium, quod Orator ſuis inumbrationibus eam voluptatis illecebrã interſpergat, vt quarum rerum effigies oderimus in natura, earũ vmbras in eloquentia amemus. horremus omnes ad mortis nomen, mortem tamen Orator & vultus pallore ita interlinit, & vnguiũ vibicibus ita ſpargit, & oculorum depreſſione ita informat, & labiorum ſanie ita depingit, & quodam totius corporis ſqualore ita exprimit, vt nullius certè vitam videamus maiori cum voluptate florentem, quàm alicuius mortem illo Oratoris penicillo effictam.

ſuſpiria ſunt doloris, ſuſpiria tamen Orator dum exprimit, membrorum interpunctione, & figurarum quodam quaſi tripudio ita intercidit media, vt maiorem voluptatem percipiamus ex Pyrami et Thysbes ſuſpiriis apud Ouidium, quàm ex omnium triumphorum omni lætitia. lachrymas, dolores, iras, odia, aliosq́ huius generis motus turbidiores refugimus, quicunque ſumus creti ex hac naturæ coagmentatione: lachrymas tamen, dolorem, iram, odia, aliosq́ motus ea vel arte inſerit, vel dulcedine inſtillat Orator, vt lachrymari, dolere, iraſci, odiſſe, aliisq́ motibus, quos inurit Orator, cōcitari, putemus ſeriò lætari. vndè cùm tragici plus habeant artis quàm Comici, Virgilius plus elegantium neruorum quàm Martialis, duo viri diuina penè mente præditi fatebantur ingenuè, malle ſe cum illis flere, quàm cum iſtis ridere. quod ipſe de me teſtarer, quoties lego in Virgilio Didonem deſperatione fractam, Annam mulcentem, niſi mallem Virgilij paginas eſſe indices mei læti doloris, quàm hos parietes molliculæ cuiuſdam lætitiæ teſtes. ſed quicquid ſit, quoties lego Didonem, toties fatendum eſt mihi fluere lachrymas vbertim, id eſt, vinci meam naturā ab arte, atque ita vinci, vt dulcius mihi ſit ſic vinci ab arte, quàm vincere cum natura. ô miram rationem. nec trahi eſt noſtræ voluntatis, nec cogi noſtræ naturæ, fit tamen vi orationis ſiue impreſſa ab arte, ſiue à Deo inſculpta, vt ab eloquente tra-

te trahamur libentes, cogamur non inuiti. ſi eliciat lachrymas, fluunt ſuauiter; ſi furorem iniiciat, concipitur facilè; ſi iræ & odij faces ſubiiciat, aluntur iucundè; denique in mentis noſtræ motionibus tanque fluctibus concitandis, quicquid conatur, in conatu eſt facilitas; quicquid facit, in facto eſt voluptas. ô miram rationem. illa (Aud.) ſilere legationes, frigere pulpita, ſordere roſtra, ſcholas putere, diſſui humanæ ſocietatis communionem, ac penitùs ſine eloquentia diſcindi, explicarem vt placerent ſingula, niſi nihil ſtatueram hodie adferre ex triuiis illis & circulis hauſtum. quamquam quid quæritis ampliùs? audiuiſtis eloquentiã vindicem, reſtituit artes; audiuiſtis generoſam, pugnat ſola; audiuiſtis felicem, vincit ſemper; audiuiſtis magiſtram, informat Poëſim; audiuiſtis decoram, ad normam fingit ſingula; audiuiſtis ſummam, arte fit omnia; audiuiſtis affectuum noſtræq; voluntatis dominam; quid quæritis ampliùs? ſi id expectetis, vt addam eſſe Theologiæ magiſtram, repeto altiùs, Eccleſiæ eſt mater. nam præterquã quòd in donis, quæ fluunt è cœlo, numeretur lingua; Deus Spiritus ſancti complicatam notionem figurauit in linguis: vt intelligatur Deum Eccleſiæ ſuæ illam legem deſcripſiſſe perpetuam, vt lingua tanque lacte foueatur tenella, lingua tanque pabulo confirmetur grandiuſcula. Quare eloquentiæ amorem, quaſi quendam igniculum, in veſtris hodiè animis

excitarem, niſi è dignitate eloquentiæ putàrem non eſſe, vel tàm pulchræ virgini ambire procos, vel tàm potenti dominæ aſſectatores conciliare. id tantùm moneo, nec Iuriſconſultum, Reipub. nec Theologum Eccleſiæ clauum tenuiſſe cum laude ſine eloquentiæ ornamento: ſemperq́; fuiſſe glorioſiùs ſedere ad roſtra cum Accurtiis, ſtare ad exedras cum Ambroſiis; quàm cum Baldis & Scotis, in angulis, quaſi gurguſtiis, perpetuò habitare. Dixi.

ORATIO SECVNDA HABITA INGOLSTADII.

SI QVAE *ſtudiorum rectè perſequendorum notio eſt mentibus noſtris antecepta & informata à natura, eam (viri Ingol.) rectè & ordine perſequeremur: illæ hodiè partes in ſcholis non eſſent impoſitæ Profeſſoribus, vt hanc notionis flammam latentem, ac penitùs incluſam, rationis & orationis, quaſi chalibis & ſilicis, conflictatione ex animis adoleſcentum elicerent. verùm cùm vis rationis in pleriſque adoleſcentibus, vel conſuetudinis peruerſæ, vel naturæ corrupta vitiis, quaſi cineribus, obruta ſit & penè ſepulta, vt rectarum diſciplinarum fructus nolint libare & decerpere, niſi ſint, qui illis illas condiant quodam eloquentiæ qua-*

ſiſale:

ſiſale: eò iam trudimur anguſtiarum miſelli Profeſſores, vt cùm deberemus docere, cogamur dicere; idq́ ſæpè tàm infeliciter, vt qui poſſumus fortaſſè tueri perſonas Doctorum in noſtris exedris, in alienis Oratorum pulueribus debeamus tentare fortunam, et obſcœni putiduliq́ Rhetoris notam ſæpiſſimè ſubire. hæc ſiue ſit infelicitas docentium, ſiue diſcentium imprudentia, hoc tẽpore non quæro; illud tantùm queror, peruerſitate conſuetudinis iam factũ, vt diſciplinas, quas profitemur, velint laudari ſinguli, laudatas vel leuiſſimè inſpiciant, vel prorſus contemnant. eloquẽtiam leuerunt luminibus, artis Pirpinianus, ingenij Muretus tàm egregiè; vt quoties lego Pirpinianũ, quoties audio Muretũ, toties mirer in humanis naturis diuinam eloquentiam: hæc tamen taliũ virorum tanta diuinitas non effecit, vt extra paucos nõ ſordidi ingenij viros vlli eloquentiæ ſectentur ſtudium, niſi qui ex eloquentia ſperârint fructum. ſatis laudata eſt Iurisprudẽtia, quæ à Cuiacio & Alciato fuit laudata, viris, quos ſuis non riuulis aſperſerunt ſcholæ, ſed fontibus perfuderũt ipſæ Muſæ; grauiſſimi tamẽ hi viri grauiſſimis cõqueruntur verbis, ſe dicẽdo conſecutos, vt rectã Iuris diſcẽdi viam magnorum virorum notatã potiùs, quàm tritã veſtigiis perpauci ingrederentur. ſi tanti viri eum ſolũ ſuæ dictionis tulerint fructum, vt dixiſſe pœnituerit: non eſt, cur miremini, ſi præ me feram hodiè, nihil me in reliqua

vita feciſſe ægrius, quàm vt, nulla aut certè pertenui fructus ſpe obiecta, vobis hodiè moralis Philoſophiæ aliquam effigiem meo penicillo inumbrem. nam in nulla ſpe fructus, quæ poteſt eſſe cuiquã illecebra dicendi, niſi homini aut oſtentatori ingenij, aut contemptori temporis? tamen vt faciam non tàm meæ voluntati ſatis, quàm officio; moralis Philoſophia quàm multas habeat laudes, & in omnes vitæ humanæ partes quàm latè fuſas, vno aut altero verbo perſtringam: ita tamen, vt in hac verborum compreſſione facilè videatis, non aliam penè ob cauſam, aut Theologis ſordere pulpita, aut Iuriſcõſultis putere tribunalia, quàm quòd in illa theologaſtri, in hac leguleij inuolent, nulla aut certè leuiſſima moralis Philoſophiæ cognitione tincti & infecti. verùm ne quis fortè arbitretur me peruagato Rhetorum more debere rogare, vt patientiam hùc & attentionem afferatis, is velim intelligat, me nolle rogare: quin potiùs quadam quaſi Cyrcea potione ita hodiè ex Oratore factum Philoſophum, vt tàm poſſim eſſe generosè cõtemptor, ſi difficiles contemnatis fructuoſa docentem: quàm vellem eſſe officiosè gratus, ſi patientes audiatis breuiter dicentem.

Magna eſt (viri Ingolſt.) diuinæ prouidentiæ vis in adminiſtratione iſtius machinæ, magna & admirabilis. nam quamcunq; ætatem animis & oculis obiuerimus, vitio probitatem, vitioſo probum,

probum, Neroni Senecam, hæreſi religionem, hæretico religioſum, Manicheo Auguſtinum, ignorantiæ ſcientiam, ignoranti ſcientem, Ariſtippo Ariſtotelem, quaſi aggerem aggeri, aut verius clauum clauo videbimus eo artificio obiectum, vt ſatis liqueat maiorem ſemper additam, & ſcientiæ lucem ab ignorantia, & religioni neruum ab hæreſi, & probitati exiſtimationem à vitio, quàm ſi aut Ariſtoteles ſine Ariſtippo, aut Auguſtinus ſine Manichæo, aut ſine Nerone floruiſſet Seneca. hinc eſt, vt ex vitio, hæreſi, ignorantia, quaſi agris benè occatis, maxima ſemper enaſcatur religionis, doctrinæ, ignorantiæ ſeges; nec probitas vnq; niteat pulchriùs, quàm cum infecta; nec floreat religio vberiùs, quàm cùm obtrita; nec ſcientia fundatur latiùs, quàm cùm fuerit contempta. ſed vt ſecernam, quæ ſunt à negotio noſtro aliena, non narrabo iam religionem in multa hæreſi puriſſimam, nec probitatem in ſumma impuritate integerrimam; vnam tantùm narrabo moralem Philoſophiam in inſigni contemptione florentiſſimam. nam quo primùm tempore hæreſis ſui amore adhùc cæca & ſtulta cœpit cantillare mundo, Euangelium, Scripturas, Epiſtolas Pauli, & in Euangelio Metaphiſicam, in Scripturis Phiſicam, in Epiſtolis Pauli moralem Philoſophiam: ita tota Philoſophia abierat in ventum, vt gratia videretur niti fumo, non natura; & naturæ vis videretur perfecta, ſi gratiæ

neruus eſſet inciſus. at poſtquàm viderant ex hac Philoſophiæ contemptione ſecutam fuiſſe fœdam quandam totius eruditionis labem, & pro Epiſtolis Pauli Ouidij Elegias, pro Scriptura Terentium, pro Euangelio Tibullum, pro Philoſophis Grammaticos, pro Theologis Poëtulas, denique pro ſolida doctrina eruditionem pueriliter tenuem irrepſiſſe in ſcholas: prudentes ſcilicet Prophetæ rem tanti ponderis metientes euētu, eò tandem veniunt, vt quam antè Philoſophiam mali prætores fixerant ſententiis, eam ipſo veſtigio quaſi bonifacti dictatores varia laude, tāquam emblemate vermiculato, ornēt & illuſtrent. ô quàm pulchrum eſt ad laudem inſanire, ſi hoc ſit ſapere? ſed ne putetis eos omninò inſanire, qui ſic ſapiebant, Phyſicam et Metaphyſicam ingenij humani, vt ego puto, diuinas dotes, vt ipſi loquebantur, fœdas labes ſecernebant: totiq́ totam moralem Philoſophiam ita efferebant laudibus, ita excolebant ſtudiis; vt mirer aut fœdos Monachos potuiſſe tam elegāter, aut maleuolos apoſtatas voluiſſe tam ſincerè. quid cenſetis Ingolſtadienſes? non ſatis illis fuit hanc morum Philoſophiam appellare cum Cicerone expultricem vitiorum, volebant eſſe ſatricem virtutum; aut cū Quintiliano actionum magiſtram, volebāt eſſe affectionum dominā; aut cum Varrone naturæ ornamentum, volebant eſſe gratiæ fundamentum; aut cum Arnobio florem diuinitatis, volebant eſſe ipſam diuinitatem; volebāt

vole-

volebant eam eſſe Reipub. formã, animi animam, Theologiæ manum, fontem Iuriſprudentiæ. nobis antè videbantur non tàm aſperſi leporibus, quàm inuſti orationis cincimus, Tibullus, quòd ſuã Cynthiam vocârit nitedulam; Catullus, quòd ſuã Cretam luſerit politulam. ſed Tibulli iam et Catulli lepores vincuntur à Martyribus & Melanchthonibus, qui hãc morum poliendorũ diſciplinam, quam anteà deformârunt quaſi fœdã, iam veluti nouam Cynthiam, nouam Cretam appellent gemmulam terræ, ſtellulam cœli. nec hæc dico, quod multũ laudis putem poſſe ad noſtram Philoſophiam accedere ex his non tàm ingenuis viris, quàm ſolutis ſcopis (niſi id ſit ornamenti, creuiſſe huic Philoſophiæ ſalutem ex inimicis eius) ſed vt videatis, barbari & efferati ingenij homines quàm verè & pulchrè laudant, cùm verè & pulchrè amant. quippè illas omnes laudes non oratoriè eſſe ab illis fictas ad Philoſophiæ vultum fuco meretricio & pigmento oblinendum, ſed ex ipſa natura vel fluxiſſe tanquàm riuulos, vel effloruiſſe tanquàm roſas, facilè videbitis, ſi mecum parumper videritis Iuriſprudentiæ firmamenta, Theologiæ ornamenta. eſtné quæſo aliquid aut Iuriſconſulti, quod ſtet firmiter; aut Theologi, quod niteat pulchrè? da illud firmum, quod Iuriſconſulto ſtat; da hoc pulchrum, quod nitet Theologo, & oſtendo clariſſimè hoc, illud, huic, illi, ſtare, nitere moralis Phi-

lis Philoſophiæ neruo, colore. de Iuriſprudentia poſteà, in Theologia quid ſumo primum, quid ſeruo vltimum? primum, vltimum, omnia, ſingula ex noſtro (Ingolſt.) ſunt fonte, vt in nullo ordine pulcherrimum videar ſeruaturus ordinem. tamen principium diſputationis tanquàm bonus architectus ducam à principe & quaſi architecto rerum. Deus eſt. credunt Theologi, probant noſtri tàm pulchrè, vt Tertullianus in ſuis præſcriptionibus malit eſſe Ethnicis Plato, dum probat; quàm Moyſes Chriſtianis, dum credit. quia hoc ipſum, credere, etſi certum ſit, quia è cœlo; tamen cùm illi, quorum mentibus diuina adhùc lux non affulſit, velint rationes è terra, quaſi ſentina, hauriri: has Theologi partes, non potiores, ſed clariores relinquunt noſtræ ſcholæ Philoſophis. relinquunt, relinquunt noſtræ ſcholæ Philoſophis, vt probent, Iamplico, à varietate rerum; Plotino, ab adminiſtratione mundi; Tyrio, ab ordine; Ciceroni, à pulchritudine; Platoni, à gradibus naturarũ; aliis ab aliis rationibus, eſſe quendam iſtius fabricæ molitorem, magnum, quia res magnas; certum, quia lege certa gubernat & procurat. at quomodo à varietate rerum? mundus ex multis vnus pulchrè pellucet, ideò eſt pictor, qui eum, quaſi tabulam, his rerum coloribus diſtrinxerit. quomodo ab adminiſtratione? mundus ex paruis magnus rectè regitur, ideò eſt princeps, qui eum, quaſi Rempub. coërcet

cet

cet ea lege, vt & magna paruis vim, & parua magnis tribuant decorem. quomodo ab ordine? mundus ex naturis inconſtantibus cohæret conſtans, ideò eſt moderator, qui eum, quaſi aquam, includit regionibus, ne effluat; ponitq́; ordinis quandam legem rebus tàm inconſtantibus, ne diffluāt; quàm conſtantibus, vt contineant. quomodo à pulchritudine? mundus ex ſordidis eſt ſplendidus, ideò eſt architectus, qui pulchra ſordidis, quadrata rotundis, diuerſa diuerſis, omnia omnibus aptè implicârit, & ex diuerſis conſenſionem, ex ſordidis elicuerit pulchritudinem. quomodo ex naturarum gradibus? mundus eſt ex multis vnus, ex inconſtantibus conſtans, ex paruis magnus, ex ſordidis ſplendidus, ergò habet authorem, vnum, qui multis vinculum; conſtantem, qui in conſtantibus firmitatem; magnum, qui paruis vim; ſplendidum, qui ſordidis pulchritudinē, quaſi particulas quaſdam ex natura ſua delibatas diſtribuerit & diſperſerit. quomodo à reliquis rationibus? omnes non perſequor, ſatis ſit perſequi ſummas, præſertim properanti eò, vnde non debet orationis meæ curſus à minutulis illis & infimis obicibus auerti. in vnius Philoſophiæ vmbra eſt DEVS verus, non vmbratilis; numquid hic etiam vnus, an plures? vnus Iamblico, vnus Plotino, vnus Epicteto, vnus Triſmegiſto, vnus Socrati, denique reliquis noſtræ notæ Philoſophis ſi vllus, vnus; & ita ſingulis vnus, vt in illarum rationi-

rationibus, quaſi ſpeculis, Ethnici videant, non credant vnum. Iamblicus illigat in hanc formam; vt ex eo quod non eſt, facias id quod eſt, requiritur poteſtas infinita, & in omnes partes interminata (nam id quod eſt, ab eo, quod eſt, diſtat infinitis partibus) at duæ poteſtates infinitæ non poſſunt eſſe, & quia vna alteram includet cancellis, & quia quantum addis huic, tantum decerpes de illa. ô pondus. non eſt hoc, probare (Audito.) eſt euincere. neruoſius Plotinus. ſparguntur ex vna radice multi rami, ex vno ſole multi radij, ex vno cerebro multi nerui, ex vno corde multæ arteriæ, ex vno mari multa flumina, ex vno animo multæ functiones. quid pergo? oraculum eſt, omnia multa fluere ex vno, vt vel hæc multa in mundo loquantur vnum DEVM, *vel non vnus* DEVS *in mũdo loquatur nullum ordinem. ô ſolem. quis in hac luce cœcutiat Ethnicus? clarius Epictetus ad Arrianum. oportet vt vmnia principia quaſi conuerſo orbe redeãt ad vnum principiũ, omnia pulchra ad vnũ pulchrum, omnia vera ad vnũ verum, omnia bona ad vnum bonum, omnia diuina ad vnum* DEVM, *omnia vna ad vnum ter vnum. nam vnitas, principiũ, bonum, verum,* DEVS, *eadem ſunt, vnum ſunt. ô ſtuporem. verba hæc ſonant Euangelium, non Philoſophiam moralem. diuinius Triſmegiſtus, qui dum deriuat omnia ex mundo in* DEVM, *ex* DEO *in mundum, dum colligit ex effectis facultatem, ex ordine diuinita-*

vitatem, ex multitudine vnitatẽ, hunc architectũ appellat mũdi patrem, principem, gloriã, naturam, finẽ, neceſſitatẽ, actionẽ omnis facultatis, facultatẽ omnis actionis, ſolum ſanctum, ſolum non natũ, ſolum in quo ſola æternitas, ſolum per quẽ ſolus mundus, ſoli totum, toti ſolum, expertẽ nominis, meliorem omni nomine. ô diuinitatem. in tuo, Triſmegiſte, non tàm ore videtur habitare Plato, quàm in pectore Paulus. quid Socrates? non ſatis illi fuit verbo fateri vnum DEVM, *volebat conſignare ſuo ſanguine. etiámne moralis Philoſophia adit nobis Martyres? ignoſce Chriſte ignoſce, ſi mẽs mea hodie defixa rerum occultarum ſtupore tranſiliat ſuas lineas, & quod nimium tribuit natura, id totum detrahat gratia. nam penè exciderat, Socratem eſſe Martyrem naturæ & Philoſophiæ, quod ſolum eſt priuilegiũ Euangelij et gratiæ. ſed continebo hanc execrationis vocem, & (vt ſic loquar) blaſphemiam ad reconditiora noſtræ Philoſophiæ myſteria. nam in hac nihil eſt videre* DEVM *vnum, videbimus trinum. Triſmegiſti verba loquuntur nobis* DEVM *modo tàm diuerſo, vt trinum; ratione tàm vincta, vt clarè videamus vnum: & trinum vnum non fœda prodigij ſpecie, ſed vnum trinũ ad Theologi perfecti veram normam.* DEVS *(inquit) mẽs, vir quaſi & fœmina adit verbũ, quod etiã verbum eſt mens architectrix omniũ rerũ, & huius verbi ſubſidio alium dein profert, qui eſt* DEVS *flãmans, & ipſi-*

& ipſius Spiritus ipſa diuinitas. omnia hîc noſtra ſunt, ſiue ſenſum ſtatera Theologi, ſiue verba trutina examinemus Philoſophi. Devs *ædit, in* Deo *video Patrem;* Devs *ædit Verbum, in Verbo miror Filium;* Devs *& Verbum ædunt* Devm *flammantem, in* Deo *flammante veneror Spiritum ſanctum. mens ædit mentem, nunquid videris audire illud, lumen ex lumine? mens ædit, ædere eſt Patris, mens ædita eſt architectrix, architectari eſt Filij; mens vtriuſque conceptu quaſi ſata flammat, flammare eſt Spiritus ſancti. quis Petrus potuit euoluere notionem aut obſcuram clariùs, aut incluſam enucleatiùs, aut implicitam diſtinctiùs? has ſi quis (Audito:) velit notas appellare Euangelij, non repugno, modò id largiatur illas etiam gemmas eſſe noſtræ Philoſophiæ. Cyrillus Platonicus volabat altiùs, qui vnam* Dei *eſſentiam dicebat tres ex ſefundere ſubſiſtentias, vt ex prima* Devs *ſit primus, qui eſt ipſa bonitas; ex altera alter, qui eſt iſtius molitionis fabricator; ex tertia tertius, qui eſt animus mundi. hactenus puriſſimè ad normam Eccleſiæ, verùm cùm poſteà rerum rationes, quaſi habenas his tribus Diis (ſubſiſtentias ſingulas ſingulos appellabant Deos Platonici) ita committeret, vt primas primum, ſecundas ſecundum, tertias tertium Deum tenere velit, aſperſit Arrianiſmi labem. nam ita omnes ſunt ſimul, ſi ſpectes tempus; ita omnes pares, ſi diuinitatem: vt in il-*

in illis prima, ſecunda, tertia non habeant locum. ſed huic morbo non eſt neceſſe, cur quæramus Auguſtinũ Medicũ; ex noſtra ſchola duo ſunt Æſculapij, Plotinus & Macrobius, qui vno exemplo ſolis, quaſi ſalutari herba, medicinam facilè faciant. Sol fundit ex ſe radios, radij & ſol fundunt lucem hanc, quæ ſuprà ſubterq; per omnes partes intenta eſt; eo ordine, vt praeant ſiue radij & ſol lucem, ſiue ſol radios, non tàm temporis ratione, quàm mentis relatione. pulcherrimum exemplum, in quo, quaſi vera viuaq; DEI *trini expreſſione, ſi triumphet Auguſtinus contra Arrianos, eſt certè cur triumphi huius partem maximam deriuet in noſtram ſcholam, cuius magiſtri Plotini, & Macrobij eam quaſi aggerem tàm pulchrè inuenerunt Catholicis defendendis, quàm Auguſtini & Ambroſij rectè adhibuerunt, quaſi machinam euertendis hereticis. quid dicam de creatione? in creatione Mercurius eſt Moyſes; ita affabrè pingit cœlum, ſolum, & quicquid vel illius complexu, vel huius coërcetur ſinu, non ficta ex materie, ſed fluentia ex Dei infinita vi. quid de prouidentia? Iamblicus ita narrat in malis eſſe bonum, in morbis eſſe ſanitatem, in venenis eſſe medicinam, denique in omnibus & ſingulis rebus eſſe quandam naturæ principis, quaſi glutini, cohærentiã, vt vix ſtatuam, mirérne magis in Iamblicô Paulum pulchrè philoſophantem, an in Paulo Iamblicum purè theologantem. loquitur de*

flamma exurente labeculas herentes in mortuis, Plato, tanquàm de purgatorio Auguſtinus; loquitur de naturæ humanæ flore quaſi decerpto Plotinus, tanquã de peccato originis Dyoniſius; loquitur de ſummo bono Seneca, tanquàm de vſura diuinæ felicitatis Cyprianus; loquitur de ſignis Macrobius, tanquàm de Sacramentis Anſelmus; loquitur de dicationibus Tyrius, tanquàm de Eccleſiis Ambroſius. dabunt mihi hodie Tulliani veniam, ſi relationem, creationem, Sacramenta, peccatum originis vſurpem, non quòd ignorem mutuam conſecutionem, molitionem rerum ex nihilo, ſymbola ſacra, labem Adami, aliaſq́ huius generis Tullianas formulas: ſed quòd putem eloquentiæ puritatem poſitam non in vnius aut alterius vnis aut alteris formulis, ſed in tota orationis corpore, luminibus, quaſi oculis, pulchrè conformato. quanquàm ineptus ſum, qui excuſem de verbis in pertractatione illarum rerum, quæ offuſæ vndique caligine dicuntur elegantiſsimè, ſi dicuntur clarè. pergo ideò in noſtris myſteriis. illæ Theologorum notiones de ſummo bono, de fine humanarum actionum, de vna religione, de falſorum Deorum cultu, de animi immortalitate, de aliis denique rebus, quæ natura potiùs nituntur quàm gratia, ſunt (Audito.) myſteria, & myſteria, quia noſtra. nam Theologi, qui Phyſicis tantùm & Metaphyſicis imbuti hæc attingunt, ſubtilem quandam

habent

habent & exquiſitam dictionem, ſed membris conciſis elumbẽ, & perpetua quadam macie ita ſqualentem, vt vix aut intelligas, quid dicant; aut dicas, quid intelligant: cùm contrà qui moralis Philoſophiæ præceptionibus ſunt perpoliti, pulcherrimas notiones hauriant ex intima natura, eaſq; in quoddam quaſi artis quadrum redigant, vt res paruas ſi tractent, paruæ myſteriorum, ſi magnas, magnæ ſpeciem habeant miraculorum. non ludo. inſpicite Scotum, inſpicite Occhamum, inſpicite Hallenſem purè Phyſicos. Phi fœtent. inſpicite Arnobium, inſpicite Auguſtinum, inſpicite Tertullianum, verè morales. ô Veneres. quanquàm malè colligo Arnobios, Auguſtinos, Tertullianos, cùm natio Theologorum quicquid habet exquiſitarum conceptionum, id ex Iamblico, ex Plotino, ex Ariſtotele, ex noſtris denique Philoſophis hauſerit. Theodoretus eſt medicina affectionibus, medicina hæc promitur ex noſtra apotheca; Cyrillus ſal eſt inſipidis, ſal hic ex noſtro hauritur fonte; Clemens Alexandrinus diuina quaſi virgula eſt errantibus, hæc virgula excinditur ex noſtra arbore. reliquos lege Theologos, quos vel doctrina vel eloquentia poſuit in numero, ſi tollas ex illis Platonem & Ariſtotelem, tolles cincinnos, tolles lepores, tolles veneres, tolles delicias, & quicquid habet oratio admirabile. nam firmamenta illis ſunt ex ſacris, ornamenta ex noſtris literis. non dico res, tango tan-

tùm rerum capita, ita tamen tango, vt videàr dixiſſe, Philoſophiam moralẽ eſſe Theologiæ florem. audite de Iuriſprudentia. non neceſſe hic eſt (Auditores) aut oratione colligere omnia, aut animo repetere vltima, cùm ſit & certum, & clarum, Iuriſprudentiam eſſe filiam aureolam, & Philoſophiæ moralis partum quaſi quendam Iunonium. nam cùm Iuriſprudentia omnia ſua decreta & effata exigat ad normam legis naturalis, & moralis Philoſophia nihil aliud ſit, quàm lex inciſa & conſignata in mentibus noſtris, conficitur certè Iuriſprudentiam, ſiue mediocritatis ponat legem voluntati ſequenti rationis filum, ſiue appetitioni furenter extra gyrum exultanti pegat fines, ex noſtræ ſemper Philoſophiæ, quaſi matris, gremio haurire. hinc eſt, vt Ethicus & Iuriſconſultus eódem ſe referant; dum quas de virtutibus & vitiis notiones vniuerſas in doctrinæ formam includit Ethicus, illas Iuriſconſultus locorum, temporum, negotiorum, perſonarum regionibus & cancellis percommodè ad vſum includit & circumſcribit. Ethicus præſcribit, ſcelus vindicandum; Iuriſconſultus hanc regulam ad certam pœnam reuocat. Ethicus ponit legem, vt parentes curent filios; Iuriſconſultus multat, qui filij non vult eſſe curator. Ethicus iuſtitiam commutantem ponit mediam inter lucrum & damnum; Iuriſconſultus ex hoc notionis fonte conuentiones iuſtas, mutuum, commodatum, depoſitum,

poſitum, pignus, emptionem, venditionem, locationem, conductionem, tanquàm riuulos deducit. Ethicus ediſſerit, ſummum ius eſſe ſummam iniuriam; Iuriſconſultus ad huius præcepti normam temperat legem, ne ſanguine pietur mors, quam amico infers inuitus. Ethicus docet, æquitatem non eſſe contrariam iuri, ſed iure meliorem, dum quod tacet ius, æquitas loquitur; Iuriſconſultus hinc colligit, nihil facere contra legem non occidendi, qui maieſtatis violatori pœnam irrogat ſecuris. porrò vt ex multis pauca delibem, quæ ſunt per totum Iuris corpus diſiecta & fuſa, ea ſi conferas cum moralis Philoſophiæ præceptionibus; videbis clarè Philoſophiam (quæ morum profitetur conformationem) eſſe quandam quaſi naturæ theſim, & huius theſeos Iuriſprudentiam eſſe hypotheſim. in quam ſententiam videtur iuiſſe pedibus Vlpianus, dùm l. Ius ciuile .ff. de iuſt. & iure. poſt pulchram de iure ciuili diſputationem vberi filo pertextam, tandem ſtatuit Ius ciuile nihil aliud eſſe, quàm Iuris naturalis, id eſt, moralis Philoſophiæ quandam moderationem. ſi vellem hodiè eſſe potiùs Orator, quàm Philoſophus, oratione ex intimo artificio petita declararem, quicquid Iuriſconſulti de iure & iuſtitia, de pœnis & præmiis, de dolo & candore, de voluntario & inuito, de virtute & vitio, de cæteris denique huius generis rebus ſtatuunt certum, aut incertum diſceptant, id totum ex noſtra Philoſo-

phia vel tanquàm Apotheca promptum, vel hauſtum tanquàm fonte. verùm cùm verſer in illo ſtadio, quod perangustis incluſum regionibus non ſinit orationem, veluti equum, excurrere liberè, & ad metam præfinitò redire; contineor quaſi contractis habenis intra circum, vt in his & ſtadij & temporis anguſtiis plurimùm videar dixiſſe, ſi, quod dicit Balduinus, addam nullum vnquam fuiſſe aut elegantis ingenij, aut magnæ notæ Iuriſconſultum, qui Iuris ſtudio non adiunxerit vel moralis Philoſophiæ neruos, vel politioris literaturæ cincinnos. audiui puer à Boëtio Eppone, magno certè Iuris & hiſtoriæ antiſthete, Cuiacium, ſi quid ſupra reliquos fuiſſet, id per Ariſtotelem fuiſſe; nec vnquàm fore, vt vllus aut ſit, aut videatur Cuiacius, qui in diſciplinis Ethicis, ipſis Iuris communis notis & inſignibus penitus non fuerit contritus. non mirum (Audito.) ſi moralis Philoſophia pariat nobis Cuiacios, cùm huius Philoſophiæ pertractatio Ariſtotelem alium nobis perpolierit, quam qui fuerat in reliquis diſciplinis. in Metaphyſica ponit Ariſtoteles prouidentiam, ſed quæ anguſtius circumſcripta D E O *aſpergit labem: in Ethicis ad Eudemium de prouidentia ita explicat omnia, vt nulla cauſa ſit, cur quiſquis poſt Ariſtotelem in hac re Clementes aut Arnobios deſideret Magiſtros. in Phyſicis ita ſtatuit de animo immortali, vt videatur hærere; in Ethicis ita hæret, vt videatur ſtatue-*

ſtatuere. ac vt vna comprehenſione definiam omnia, Ariſtoteles in Phyſicis eſt homo, in Ethicis eſt Deus. quæ cauſa eſt, cur quidam exquiſiti ingenij Italus, admiratus illas præceptiones de Ethicis, Politicis, Oeconomicis, quas ſcripſit Ariſtoteles puras, integras, & nulla externi erroris infectas labecula, ſemper in omni ſermone dubitârit in illis ſcribendis plúſne haberet Iurisconſulti, an Sacerdotis; plús Sacerdotis, an Prophetæ; plus Prophetæ, an DEI. *quid pergo? reliqua ornamenta, quæ ex hac Philoſophia deriuantur, vel ad Oratorem, dum affectiones concitat, ſedat; vel ad magiſtratum, dum populum regit, dirigit; vel ad reliquos, dum vitæ rationes conformant, confirmant, ſi perſequerer, non deeſſet (Audit.) oratio, deeſſent latera, quibus exclamarem, ô Deam Philoſophiam. ſed in Iuriſprudentia & Theologia vidiſtis ſatis pulchram Deam. vidiſtis Deam? colite. vidiſtis pulchram? amate. Dixi.*

ORATIO TERTIA habita Ingolſtadij.

QVOD SOLENT (*Ingolſtadienſes*) *Reipub. gerendæ gnauignariq́, artifices, vt quæ res ſpem ſalutis certiſſimã, ac ipſam nonnunquàm ſalutem ſecum afferunt, eas timeant ac diffidenter attingant, quia latent: id faciunt omnes poliendæ & cudendæ linguæ magiſtri, quoties reuocantur ad hos carceres, ad hæc theatra. nam etſi hanc gloriam horum theatrorum aucupentur penè omnes, quòd excitata illa ſunt & propoſita oculis omnium: tamen cùm inter oculos omnium plerique ſint inflexi, vt pleraque inſpiciant inflexa; lippi multi, vt acie vix definiant remota; pauci ſani, qui tueantur rectà; nulli integri, qui acutiùs non videant, quæ tegimus mala, quàm quæ aperimus bona: fit, vt Oratores horum ſubſelliorum fugiant nõnumq́, gloriam certam, quia ingeniorum, tanque oculorum, timent iudicium varium. amauit Demoſthenes ſuſurrum ac populi digitum in ſe intentum, & quidni amaret virtutis præmium? timuit tamen Æſchinis, reliquorumq́, è ſchola politorum iudicium, & quidni timeret ſuperbiæ pœnam? rumuſculus ille collectus ex populi ſermone, ſuauitate quadam ſua inuitâſſet ſæpiùs & elicuiſſet Ciceronem ad roſtra, niſi facta rationum ſumma, cogitâſſet,*

ſet, quàm periculoſè diceret, qui coram Brutis & Camillis diceret. eſt (Auditores) eſt in magnorum virorum non ſolùm iudiciis, ſed etiam oculis vis quædam diuina latenter implicita, quam cum antiquis Oratoribus timerem, totisq; hodiè artubus exhorrerem, ſi, vt illi, ex his ſubſelliis quærerem meæ aut ignorantiæ tegendæ velum, aut ambitioni fouendæ ſegetem. verùm cum hoc, quicquid in iſto circo ſiue ſudo ſiue algeo, referatur eò, non vt orner, ſed vt ornem; non vt mihi libem eloquentiæ laudem, ſed vt virtutis laudem deriuem in alium: tantùm abeſt, vt Brutos & Camillos timeam auditores, vt potiùs in ſinu geſtiam Brutos mihi hodiè & Camillos obtigiſſe auditores. quid? quòd ſurrepo hùc illius mandato, cuius nutui concedo omnia? quid? quòd præſto id, quod omnes debemus Diis manibus Kneringeri noſtri? omnia (Audito.) quæcunque vel cogitatione vel oratione obeo, faciunt mihi animos, vt dicam; niſi in tàm frequenti pij Pontificis laudatione non eſſet reliquum, quod dicam. nam ſi conſecter virtutes, nimis multæ ſunt; ſi fortunæ tangam laudes, nimis humiles ſunt: in harum humilitate, illarum magnitudine omnia trita, & multorum ſermone penè putida efficiunt, vt videam potiùs quæ dicam, quàm quo modo dicam. quare cùm huius difficultatis expediendæ vna videatur & ſimplex via, vt pauca dicam; orationi meæ eam hodiè ſtatuam legem, vt vnius tantùm

aut alterius virtutis coërcita cancellis, nos tanti patris ſilios potiùs excitet ad talis vitæ mortem, quàm illum tantillorum ſiliorum patrem ornet de tantæ mortis vita. præclarum eſt ſilios viam inſiſtere notatam veſtigio patris, præclarum; niſi præclariùs illud, ſequi normam Pontificis homines, ſancti anios, mortui viuos. quorum vtrunque contendã, vt commodè poſſitis, ſi attendatis; vt attendatis, rogat beata illa mens Ægolphi noſtri, qui exemplo & doctrina ſemper egit maximè, vt & ſuis eſſet mors recta viuus, & nobis eſſet vita ſancta mortuus.

Mens humana quàm magna erroris culpa tenetur, quamque huius corporis vel graui pondere preſſa, vel vana illecebra irretita nec perpendit, quæ ſunt rationis; nec perſequitur, quæ ſalutis: id ſi aliundè non conſtaret, hinc conſtaret liquidò, quòd quam in amoribus & deliciis habere deberemus mortem, illam horremus timidè; ac contra quam tanquàm animi noſtri peſtẽ horrere deberemus vitam, eam perſequimur auidè. imò non ſatis nobis eſt perſequi hanc, fugere illam; niſi ad ſtultitiæ ſtuporiſq; noſtri inſignem labem, vitam diſtinguamus gemmulis quaſi matrem, mortem inuramus notis quaſi nouercam. inſpicite ortum noſtrorum, inſpicite obitum, in hoc atra veſtis, lachrymæ, ſenium, ſquallor, cinis; in illo ſymphonia, teſtudo, riſus, lætitia, roſa, ornatus, quid quæſo aliud ſunt, quàm

maculæ, quas aſpergimus morti; quàm gemmulæ, quas appingimus vitæ? ô tenebras. hoccinè eſt eſſe Chriſtianum? meliùs pro ſua virtute, grauiùs pro authoritate, pro ſpiritu prudentiùs Eccleſia mater, quæ quod ſanctis curriculum ſiue natura præſcripſit neceſſarium, vt decurratur; ſiue Tyrannis intercidit medium, ne decurratur: illud iam vel decurſum vel interciſum non mortis nomine notat; ſed vitæ laude ornat, atque ita ornat, vt qui dies enſem viderunt aut Tyrannum Martyrum ſanguine perlitum, eos non deformet obitus dedecore, ſed inſigniat natalis honore. Symphonia & teſtudo, quæ auditur in noſtrorum ortu, in ortu ſanctorum tacet, auditur in obitu; riſus & lætitia, quæ fluit in noſtrorum ortu, in ſanctorum ortu conſiſtit, fluit in obitu; roſa & ornatus, qui ſternitur in noſtrorum ortu, in ſanctorum ortu remouetur, ſternitur in obitu: & ſternitur, fluit, auditur, voce, conſilio, manu Eccleſiæ, quæ quantum adfert perſpicientiæ ad videndum, quid ſit in noſtrorum vita miſeriæ, tantum adfert ſubſidij ad explicandum, quid ſit in ſanctorum morte triumphi. non ſum tamen neſcius, naturam parentem ſenſum cum animo tàm arctè coniunxiſſe, huius functiones illius functionibus tàm aptè implicuiſſe, partium omnium cum toto, & ſingularum inter ſe communionem tàm ſuauem reddidiſſe, vt à ſenſu ad animum ſemper permânet timor ne mors hanc huius compagis & fabricæ

deſcri-

deſcriptionem pulcherrimam, amicitiam ſuauiſſimam ſoluat & diſſuat: hunc, inquam, timorem eſſe non ſum neſcius, neque hunc timorem damno; quia peccati non eſt, naturæ eſt, ac Chriſti etiam fuit in illa voce, tranſeat à me calix iſte. illud tantùm damno & reprehendo, quòd mortem mortiſq; memoriam ſic horreamus, fugiamus, quaſi in ea nihil eſſet niſi cinis, vermis, flamma, gelu, pœna, ſerpens. hoc non eſt eſſe Chriſti luce perfuſum, ſed tetro gẽtilium errore circumfuſum; hoc non eſt ſperare reſurrectionis gloriam, ſed timere mortis nihilum. nam ſit in morte pœna, ſed pœna ad medicinam; ſit gelu, ſerpens, flamma, ſed gelu, ſerpens, flamma ad maculas animi eluendas; ſit vermis, ſed vermis ad gloriam; ſit cinis, ſed cinis ad reſurrectionem, iuxta illud, ſeminatur mortale, & reſurgit immortale. mortale eſt, quod damus, immortale eſt, quod recipimus, ſed per mortem recipimus; miſerum eſt, quod perdimus, beatum eſt, quod inuenimus, ſed per mortem inuenimus; ſordidum eſt, quod relinquimus, glorioſum eſt, quod aſſequimur, ſed per mortem aſſequimur; mors eſt, quam exuimus, vita eſt, quam induimus, ſed per mortem induimus. quid ergò timemus mortalitatis immortalitatem? quid miſeriæ beatitudinem? quid ſordium gloriam? quid mortis vitam? quid timemus? quid fugimus? mortale ſeminatur, & reſurgit immortale. fuit mors ſtimulus peccati, habuit aculeum; fuit

mors

mors index diuinæ iræ, habuit poteſtatẽ; fuit mors vindex erroris, habuit victoriam: & erat illo tempore, cur mortis timeremus aculeum, poteſtatem, victoriã. verùm poſtquàm agnus ille inlibatus crucem imbuerat ſuo ſanguine, ac maculas humanis mentibus inuſtas mortis ſuæ vita eluerat & abſterſerat; tantùm abeſt, vt ſit aut in mortis aculeo vis ad conpungendum, aut in poteſtate authoritas ad conſtringendum, aut in victoria facultas ad perdendum: vt crucis quoddam quaſi vexillum præferentes illam cantionem poſſimus occinere morti, vbi eſt mors victoria tua? vbi aculeus tuus? fuiſti ſtipendium peccati mors, peccatum iam deleuit crux, vbi eſt mors victoria tua? fuiſti mors contagio animi, contagioni fecit medicinam crux, vbi eſt mors aculeus tuus? mortua facta es mors, iuxtà illud, ero mors tua, ô mors; ſeu potiùs viua facta es mors, quæ crucis aſperſa ſanguine mortuis vitam, miſeris gloriam, nauigantibus portum, naufragis ſtationem, feſſis ſomnum tàm reddis liberaliter: vt mirer non eſſe hodiè infinitos Stephanos, Laurentios, Petros, Cecilias, Caterinas, qui lapides, craticulas, cruces, laminas, rotas expectent à terra, expetant è cœlo, vt te mors fruãtur, ac per te Chriſto. quòd ſi nec reſurrectionis ſpes, nec crucis liberalitas nos poſſit excitare, quò minùs huius vitæ ſtatione cedamus cum timore, quòd quæ ſequuntur mortẽ, pœna et præmium, tàm ſint incerta; quàm quæ præcedunt

cedunt

cedunt labor, & dolor, ſunt certa. eccam vobis formam, ad quam ſi veſtras & cogitationes exigatis, & reuocetis actiones, tam certi viuetis in morte, quam ancipites iam morimini in vita. quam narro formam? Aegolphum noſtrum, qui vitæ huius curriculum ita exegit, vt mortem amârit ſurrepentem, non timuerit ſurrepturam. nam cùm in omni homine, qui Chriſti ſequitur veſtigia, duo niteant homines, ciuilis & Chriſtianus; cùmq; ciuilis homo iuſtitia, temperantia, fortitudine, ac prudentia; Chriſtianus fide, ſpe, charitate abſoluatur & perficiatur: illas ſiue quatuor naturæ, ſiue gratiæ tres virtutes moribus, quaſi coloribus, ſic ſemper expreſſit, vt noſter ſol vix ac ne vix quidem viderit hominem aut perfectiùs ciuilem, aut nitidiùs Chriſtianum. atque ne minutus ſim in eius extrema pueritia, educatione liberali, nobilitate altiſſimè repetita, indole pulchra, leporibus ſcitis (quæ ciuilis hominis ſunt potiùs ſemina ad fruges, quàm ex ſeminibus fruges) inſiſtam eius maturam ætatem. DEVS *bone, quos mores? verſatur iuuenis cum ſenibus, tanquam Cicero cum Scæuolis; indoctus cum doctis, tanquàm cum Platonibus Ariſtoteles; cum Sanctis nutabundus, tanquàm cum Ambroſiis Auguſtinus: atque ita cum ſingulis verſatur vnus, vt in vnum ſinguli videantur commigrâſſe. taceo peregrinationes, quia ſunt curioſæ; antiquitatum ſtudia, quia communia; lectionum varietates,*

quia

quia periculoſa: quanquàm in iſto viro hæc pericula tàm fuerunt tuta, hæc communia tàm ſingularia, hæc curioſa tàm ſancta, vt planè putem ſtupuiſſe naturam, ſe in Ægolpho non fuiſſe infectam. ac ne prolixus ſim, ſi ſingula conſecter, ex illis tribus vnam tango perigrinationem, in qua enitet non ſolùm conſtantiæ laus, ſed etiam humanitatis quædam propè dixeram diuinitas. nam cùm Flandriam, Galliam, Hyſpaniam, Italiam obiiſſet, non vt hauriret voluptates liquidiùs, ſed ad patriæ commodum vt prudentiæ doctrinæq́; fructus colligeret vberiùs, ſecum domum non aduexit illas externarum gentium perigrinas labes, licentiam, leuitatem, ſuperbiam, furorem: quibus, tanquàm lacunis, Germani peregrè redeuntes inficiunt illam diuinam puritatem Germànicæ gentis penè propriam, ſed ſingularum gentium ſingulas virtutes, tanquàm gemmmas, comportauit, tam prudenter collectas, tàm aptè inſitas, vt cùm in vno Germano verè nobili eluceret & Italus bellè moderatus, & Hyſpanus ſuauiter ſummiſſus, et Gallus decorè grauis, & Flander probè vinctus, non tàm beârit gentem ſuam, ad quam venit; quàm ornârit gentes alienas, à quibus venit. ſi omnes (Audit.) perſequar ciuilis hominis laudes, quæ in Ægolpho eluxerũt, depingerem Socratem: ſed cùm mallem hodiè eſſe ineptus tacendo multa, quàm explicando ſingula longus, Ægolphi Socratem, id eſt, ciuilem hominem

nem taceamus, hominem inſpiciamus Chriſtianum. vis fidem? nulli purior. vis ſpem? nulli certior. vis charitatem? nulli ardentior. quanquàm verò ſi dicerem eum habuiſſe fidem nulla hæreticæ fœcis labecula inſperſam, ac ſpem certa Chriſti promiſſione nixam, tantas laudes dicerem, quantas maximi authores Conſtantino & Theodoſio tribuerunt maximas: tamen cùm fides & ſpes priuati pectoris incluſæ cancellis ſoleant eſſe priuatæ, poſſint eſſe mortuæ; & hanc & illam Ægolphi videamus publicam, videamus viuam in charitate. non ſatis illi fuit (Audit.) non ſatis Catholicæ fidei ſemina in ſui pectoris quodam quaſi agro aluiſſe, niſi ſparſerit in alieno; non ſatis illi fuit puritatis fouiſſe fibras, niſi hæreſeos euulſiſſet. hùc ſpectabant illius cogitationes, hùc ſtudia, hùc dies in oratione, noctes in vigiliis poſitæ, hùc lachrymæ, hùc curæ ſpectabant omnes, vt quam fidei puritatem à Bonifaciis, Vilebaldis, Vdalricis acceperat inclyta Germania, eam ille non ſolùm nobis integram conſeruaret, ſed ſartam etiam tectam tranſmitteret poſteris. ad quam rem cùm ſciret plurimum momenti adferre Sacerdotum puritatem & doctrinam; exemplo priuatus, authoritate Pontifex id egit ſemper, vt & in Sacerdotum animos inſtillaret doctrinam, & à Sacerdotum lateribus diurnam illam nocturnamq́; ſuadæ medullam penitus auelleret. verùm cùm fœdæ conſuetudinis radices altiùs

altiùs fuiſſent acta, quàm quæ poterant ſine vi, deberent cum vi euelli; quod vidit Germania, ſtupuit Roma, quatuordecim iuuenes hinc inde ſecretos ſumma indole ad ſpem, ſumma ſpe ad frugem ſummiſit Rŏmam, quos doctrina vitaq́; puritate imbutos obiiceret aggeres, molliculis integellos, indoctis doctos, ſordidè auaris effuſos non prodigè. ſtetiſſet (Audit.) noſtra Troia, ſi non cecidiſſet noſter Priamus. ſed quid malè ominor cecidiſſe noſtram Troiam? ſtat noſtra Troia, & ſtat in noſtro Priamo. nam cùm huic noſtræ Troiæ Chriſtiano Priamo mentem è cœlo iniecerat meliorem DEVS *verus, quàm fictæ Troiæ picto Priamo prudentia falſa; conſecutus eſt ille, vt cuius Eccleſiæ ruinas colligere & reficere vellet viuus, ſed non poſſet; eius mœnia nutantia mortuus iam, eò firmiori vi, quò certiori ſubſidio, fulciat & ſuſtentet. non eſt neceſſe, vt horum verborum complicatam notionem explicem clariùs, explicant & loquuntur eam fœminæ, pueri, parietes Ingolſtadienſes. noluit noluit pius Ægolphus illas Eccleſiæ ſiue proferendæ, ſiue ſuſtentandæ cogitationes, iiſdem, quibus ſuam vitam, circumſcribi regionibus; voluit ſuam mortui non morituram charitatem ad viuos manare, & ſemper manare, & per vos manare. ſiquidem cùm cogitaret, prudenter, vt omnia; prouidè, vt diuinus: Ingolſtadienſem Academiam virtutis doctrinæq́; ſatricem largam, matricem veram ſic ſtare, vt ve-*

ſtris humeris nixa vix videatur poſſe cadere: Bibliothecam (vt reliquum antiquitatum & ornamentorum theſaurum taceam) quam habuit lectiſſimam, ac exquiſitiſſimam, reliquit vobis: in qua quot habetis mortuos libros, tot amatis viuos Ægolphos, excitantes, ſi torpeatis; ſi curratis, hortantes; vt quam hæreſeos hydram Lerneam videtis turbantem, miſcentem, inficientem, conficientem omnia in Germania, eam pergatis non perſequi modò capitalitèr, ſed conterere fortitèr. ô fidem, ô ſpem, ô charitatem. quis harum virtutum curſum, huius curſus vitam, huius vitæ filum abrupit medium, illi tàm citò, nobis tàm infeliciter? ſi abruperit ſaga, videtis Martyrem; ſi natura, Confeſſorem; ſi zelus, Apoſtolum; ſi cura, Epiſcopum. quicquid de Ægolpho cogitatis (Audito.) vel maxima cogitatis, vel infra rē cogitatis: ideoq́; Hoſius Cardinalis, Romanæ Eccleſiæ lumen, Poloniæ ornamentum, Pauperum pater, ille ille, in cuius voce & calamo, ſiue Hæreticum premeret, pellucebat Tullius; ſiue Catholicū informaret, habitabat Paulus: cùm de mòrte Ægolphi, & de ſagæ mortem nectentis ſuſpicione audìſſet, exclamâſſe fertur, noſtris vitiorum fœditatibus vt factum eſſe, ne hunc terra habeat Confeſſorem; ſic diuina prouidentia (fraudem nectente ſaga) conceſſum eſſe, vt eum cœlum miretur Martyrem. quid pergo? Martyr eſt, ornante Hoſio; Confeſſor, exprimente

mente vita. quid pergo? nolui hac mei penecilli tenuitate effingere normam, ad quam ille vixit, volui effingere formam, ad quam nos moriamur. vidimus vel hanc in illa, vel illam in hac, vel vtramque potiùs in vtraque, quid viuimus tàm libentèr, quid morimur tàm inuitè? ſi fragilitas, manu quaſi iniecta, nos cohibeat, ecce reſurrectionis gloriam; ſi timor peccati, ecce crucis medicinam; ſi anfractus viarũ, ecce Ducẽ Ægolphum. ſed vt certior ſis Dux, pie Ægolphe, inſtilla inſtilla nobis ex illo fonte, facq́;, vt hoc ſubſidio nixi cuius vitam honeſtamús, eius mortem non extimeſcamus. annuit (Audito.) è cœlo pius Pontifex, vt ſi ſequamini vitam, conſequamini mortem. Dixi.

ORATIO QVARTA habita Ingolſtadij.

SI CORAM *aliis dicerem (Ingolſtadienſes) quàm qui ſunt virtutis doctrinæq́; germani Antiſthetes: ſi alio tempore dicerem, quàm quo omnia inuitant omnes potiùs ad lachrymas, quàm lætitiam; denique ſi de alia re dicerem, quàm quæ eſt ſummæ vtilitatis, extremi doloris: id agerem, vt artis quadam voluptate veſtras aures animosq́; titillarem, ſuauiſſimèq́; delinirem: verùm cùm*

vos ij eſtis, qui virtutem potiùs quæritis, quàm aucupium artis, cùm tempus illud ſit, quod voluptatis illecebra ſine ſcelere non poſſit contaminari, denique cùm crux, de qua dicturus ſum, artis modum ita ſuperet, vt eius magnitudinem eloquentiæ cancellis ſi quis conetur circumſcribere, inſaniat potiùs, quàm dicat: expectabitis à me hodiè potiùs rem myſteriis plenam, quam dictionem exordij reliquisq; artis ornamentis perpolitam. ſatis exordij eſt, ſatis narrationis, ſatis artis, quòd id vnum dico, me de cruce dicturum, atque ita dicturum, vt in nullo ordine videatis ordinẽ, in nulla arte ametis artem. nam de cruce ſi quis loquatur Bonauentura, ſi quis Thomas, viri maximæ eruditionis, eloquentiæ non multæ; eos crux, partus quaſi quidam myſteriorum, ac miraculorum parens, ita afflat ſpiritu, ita inficit arte, vt quiuis è ſchola (qui florem potiùs ſpectet, quàm phraſim) Bonauenturæ & Thomæ, Demoſthenem & Ciceronem facilè poſtponat. quare me dicentem de cruce ſic velim attendatis, vt ordinem potiùs inſpiciatis crucis, quàm artis. quippe id erit filum, vt oratio neque prima ſit de primo, neque vltima de vltimo myſterio, ſed ſine ordine cum cruce nunc abſoleſcat, nunc niteat, modò vincatur, modò vincat, hinc gaudeat, illinc mœreat, denique eã vbique habeat formam; quam obiiciet non tàm ars commentanti, quàm contemplanti crux. audiſtis ordinem, videte rem.

In cruce

In cruce(Audit.)quicquid intelligo,quicquid video,intelligo myſteria, video miracula : vt quò magis quæram, quod inueniam, eò minus inueniam,quod dicam.quæro gloriam,inuenio miſeriam; quæro lætitiam,inuenio dolorem; quæro vitam,inuenio mortem; quæro DEVM, *inuenio hominem. hem,quod quæro, non poſſum inuenire; ſeu potiùs quod inuenio, non poſſum dicere. nam cùm crux ſit vnum neſcio quid miſtum ex miſeria, gloria; aptum ex lætitia, dolore; factum ex vita, morte; cretum ex Deo,homine: ita hæc multa ſunt vnum, & quodam potiùs diuinitatis, quàm rationis vinculo inter ſe copulata, vt ne cœleſtis quidem vis ſi dicat, dicendo poſſit aſſequi, vnde ſit rerum aut tàm variarum communio arcta,aut tàm diſſidentium vtilitas certa. quicquid tamen ſit de oratione mea, quæ pertenui texta filo in leuiſſimis nonnunquàm rebus hæret præpedita; quàm eſt miraculum magnum, miſeriam habere gloriam, lætitiam fluere ex dolore, vitam eſſe in morte, ſatorem animorum mori pro animis ſatis: tàm eſt veritas certa, hos pugnantium quaſi fluminum, ſeq; mutuò excludentium fluctus, in vnum crucis trophæum, quaſi Oceanum, confluxiſſe. patitur Chriſtus, ex hoc dolor; patitur pro nobis, ex hoc lætitia; patitur ad ſuam mortem, vt videatis hominem; patitur ad noſtram vitam, vt ametis* DEVM; *patitur in cruce, ecce miſeriam; patitur vt reſurgat, ecce glo-*

riam. ſed hoc ipſum, pati, nihil eſt, niſi quàm vehementer patiatur, hoc videamus. videte ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. magnus eſt dolor, quem capit Pater ex Filio peruerſo; magnus, quem capit Filius, de Patre violato: hic tamen & ille dolor, leuiſſimi morſus inſtar habent, ſi conferantur cum eo, quem cœpit in cruce Chriſtus, pro Patris voluntate Filius, pro filiorum ſalute Pater. nam cùm Devs *Pater humanæ culpæ fœditatem, grauitatem, diuturnitatem, dolore ſummo, ſanguine multo, omni pœna vellet lui, plenèq́ expiari, Chriſtus nec Filius in* Devm *Patrem plenam obedientiam, nec Pater in filios homines ſummam charitatem oſtendiſſet; niſi quemadmodùm crucem innocentiſſima morte ornauit, ſic vitam grauiſſimo dolore onerâſſet. quare cùm Chriſtus id ageret & pugnaret in tota vita, vt Patri ſuo gloriam, ac hominibus ſanitatem integrè reſtitueret, hæc eius charitas ita creuit in cruce, vt ad hanc tàm præclaram, tàm conſtantem, tàm penitùs inſitam ſententiam nullos putârit ſe ſubiiſſe labores, niſi ſubiiſſet omnes. videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. cogitate nõ dico gladium Pauli, patibulum Petri, lapides Stephani, cogitate, cogitate, nõ dico ſingulorum Martyrum ſingulas pœnas, ſed omnium omnes, & videte, videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor eius. nam quaſcunque Martyres ſubierũt pœnas (ſubierunt maximi maximas) illas* Devs *aſperſit quadam ſuauitate cœleſti. vt*

planè

planè dubitârim ſæpè, maiórne eſſet voluptas è cœlo ad illiciendum, quam pœna in terra ad terrendum Martyrem. ſiquidem charitas Martyris etſi animaduertat potiùs, quem vult aſſequi, quam per quos dolores eum debeat ſequi: omnipotens tamen DEVS, vt voluntatem voluntate, charitatem vincat charitate, Martyrum dolores ita ſemper lenit, ita nonnunquàm tollit, vt ſi gaudium metiamur indolentia, cœlum voluptate, in pœna ſit voluptas, in Martyrio cœlum. non loquor ad amplificationem, loquor certa. nam Stephano inter medios lapides cœli aperti, Agathæ in pœna diſſectorum vberum Petrus Medicus, Cæciliæ in ſquallore carceris perpetua Angeli conſuetudo, Petro in grauiſſimis vinculis Angelus liberans, reliquis Martyribus reliqui conſolationum quaſi ſales interliti faciunt facilè, vt in Martyrio quis non tàm fugiat pœnam, quam conſectetur dulcedinem. at in Chriſti crucē ita omnes dolores, nulla voluptatis permiſtione, redundant, vt quicquid videas, mortem videas. ad dolorem augendum plurimùm facit, à quibus violaris. ſi violat inimicus, minus hæc plaga ferit, quia expectata; ſi amicus vel fallat, vel irrideat, vel minuat, vel lædat; eſt quidem vulnus, quod mordeat. quid mordeat? eſt vulnus, quod interimat, quoniam qui amor deberet ali amore, is extinguitur maleficio, odij certiſſima ſemente. at Chriſtum qui tollunt in crucē? ſi gentilis,

eſſet non magnum, eſt Iudæus populus electus; ſi Iudæus, eſſet ferendum, eſt Iudas donatus Apoſtolatu; ſi Iudas, non eſſet grauis culpa, eſt Deus Pater æternus; ſi Pater tantùm, eſſet minùs dolendum, eſt Chriſtus ipſe ſibi coniunctiſſimus. heu miſerum, quid minutus ſum in ſingulis? dolor eſt ab omnibus. coniuratio coniuratio eſt, quantam nulla ætas vidit, Iudæi & gentilis, Apoſtoli & inimici, Patris & Filij, cœli & terræ, contra mortem innocentiſſimi agni. ſinguli non perdunt, perdunt omnes; Pater, ego percuſſi eum; Filius, animam meam pono pro ouibus meis; Iudæus dum clamat, crucifige, crucifige; gentilis, dum in Pilato damnat, quem non improbat, nullam cauſam mortis inuenio in eo; terra, dum expetit ſalutem; cœlum, dum expectat reſtitutionem. quanti doloris eſt, à Patre Filium, à Filio ſeipſum, à Iudæis liberatorem, à gentilibus vindicem, à cœlo Dominum, à terra procreatorem expeti ad pœnam, doloris quanti eſt? ſed de reliquis omnibus vt ferenda ſint omnia, in ſe quid meruit Chriſtus, vt ipſe ſe configat? in ſe quid deliquit tantùm, vt ipſe ſe condemnet? voluit noſtram culpam ſua pœna lui, ſummam ſumma; voluit noſtram lætitiam ſuo dolore piari, immodicam immodico. abnegauit ſeipſum, non quòd debuit plenus peccati, ſed quòd voluit plenus charitatis: abnegauit ſeipſum, & cùm diues eſſet, egenus factus eſt, & eo modo egenus, quo diues, id eſt, vt ſummè

ſummè diues, quia DEVS *ſine peccato vllo, ſic ſummè egenus, quia homo pro peccatis omnibus. ô miſericordiam, ô dolorem. ſed ad doloris grauitatem hùc adde tenellam delicatulamq́; carnem eius, qui patitur; adde irridentem mundum, pro quo patitur; adde fugientes Apoſtolos, quia patitur; adde ſtantem màtrem ad crucem, dum patitur; adde omnia, adde ſingula, in omnibus, in ſingulis, niſi ſingulorum hominum omnes dolores videamus hîc non dico æquatos, ſed ſuperatos, planè non videmus, quod aut loquitur crux, aut patitur Chriſtus. quod tàm verum eſt, vt Euangeliſta horum dolorum vmbratilem quandam ſpeciem verbis cùm vellet aſſequi, oſtenderit potiùs quid vellet, quàm quid poſſit. cœpit (inquit) pauere, tædere, triſtari, mœſtus eſſe. ſi in horto tanta, tàm multa, in cruce quot & quanta? cœpit pauere, nónne ſatis fuit tædere? cœpit mœſtus eſſe, nónne ſatis fuit triſtari? cœpit pauere, tædere, triſtari, mœſtus eſſe. quid ſibi vult hoc? conatur Spiritus ſanctus dolores crucis loqui, ſed verba non videtur poſſe legere, quibus loquatur. dolores crucis (Audit.) ſunt ſummi, ſuperant notionem vocum; ſunt infiniti, non poſſunt includi regionibus artis; ſunt tanti, tanti, quanti, diſrupta diuini pectoris compage, in velum, in ſolem, in lunam, in petras, in terram, in monumenta, in mortuos redundant. mortui enim exilientes, monumenta aperta, terra tremula, petræ diſruptæ,*

luna obducta eclypſi, ſol tectus tenebris, velum ſciſſum, quam Euangeliſta non poteſt concipere verbis vel Chriſti mœſtitiam de ſcelere perſequentium, vel ſuam mœſtitiam de Chriſti morte, loquuntur commodè, aut veriùs teſtãtur gratè. tota natura in Chriſti ſiue dolore dolet, ſiue languore languet. quidni doleret? quidni langueret? mori ſuum conditorem, & mori pœna, quam mundus habuit, ignominioſiſſima; mori in cruce, quæ ſcandalum fuit Iudæis, ſtultitia gentibus. quanquàm ſi penitiùs res introſpiciatur, quanta diſſipatio, quaſi dolor, naturas expertes rationis conſequebatur de morte ſui conditoris; tanta lætitia ad nos, qui ex humana natura creti ſumus, permanare debet, quòd mortuus eſt Chriſtus, & mortuus in cruce. dolor nobis debet eſſe de pœna, lætitia de fructu. nam de eius ſumma pœna, eſt, fuit, erit nobis in omnem æternitatem ſummus fructus. mors crucis nobis attulit vitam, dolor lætitiam, ſcandalum Euangelij lucem, ſtultitia ſapientiam. ſcandalum fuit Iudæis, ſtultitia gentibus, nobis autem per lumen fidei immenſa ſapientia. audiuimus crucis malum, audite vno verbo bonum. magnum ſecretum eſt crux. non eſt, quod apparet, malum: eſt, quod non apparet, bonum. hominibus, qui crucem ſenſibus definiunt, apparet ſtultitia, paupertas, amaritudo, imbecillitas; iis tamen, qui rem metiuntur fructu, eſt ſapientia, theſaurus, conſolatio, fortitudo. atque vt ex vno

capiatis reliquorum quendam quaſi guſtum, nihil ſanè videtur cruce aut infirmius eſſe, cùm ſit mors; aut vilius, cùm ſit ignominia nota. ſed ſi inſpicias non ſpeciem, ſed ſpem; non habitum, ſed vim: inuenies in infirmitate fortitudinem, in vilitate ſplendorem, in morte vitam, in ignominia gloriam, in ſpecie ſuccum, in habitu ſanguinem & neruos. non iucundior fuit Sardanapalo lectus infertus Melitenſi pluma, quàm S. Laurẽtio craticula; non ſuauius aut liquidius fuit vnguentum Helenæ, quàm laminæ ardentes Cæciliæ. quid minutus ſum? collige carbones, eculeos, rotas, funes, cruces, quicquid denique tormentorum fuit excogitatum à Satana, adhibitum à Tyranno, facilè videbis Chriſti crucem aſperſiſſe & carboni ſuauitatem, vt videatur pluma; & eculeo dulcedinem, vt videatur mel; & rotæ iucunditatem, vt videatur gramen; & funi gloriam, vt videatur diadema; & patibulo lætitiam, vt videatur trophæum; & reliquis omnibus tormentis reliquas omnes voluptates, vt videantur cœleſtes. crux videtur dura; eſt periucunda, roga Franciſcum, quid illi vitam tàm aſperam cõdierit illa ſuauitate, crucem reſpondebit, niſi taceat humilis. crux videtur grauis, eſt leuis, roga Dominicum, quid illi vitam ſummis doloribus exercitam illeuerit tanta voluptate, crucem reſpondebit, niſi abſorbeatur extaticus. crux habuit omnes dolores, vt homo habeat nullos, aut certè minutos cœleſti

qua

quadam ſuauitate permiſtos. virtus eius in infirmitate perficitur (inquit Scriptura) & cornua, id eſt, latera crucis hinc inde extantia in manibus eius, ibi eſt abſcondita fortitudo eius. quod certè tàm eſt verum, vt ſingula illius mala nobis fuerint ſingula bona. hanc ſententiam manantem è cœlo expreſſit Græcus Theologus tàm eleganter, vt in verbis perinde agnoſcatur Nazianzenus, atque in factis DEVS. *idcircò lignum (inquit) aduerſus lignum, & manus aduerſus manus, illæ inquam fortiter extenſæ aduerſus incontinenter extenſas, illæ clauis confixæ atque conſtrictæ aduerſus remiſſas & ſolutas, illæ orbis fines cōiungentes aduerſus eam manum, quæ Adamum Paradyſo exturbauit; idcircò ſublimitas aduerſus lapſum, & fel aduerſus guſtum, & ſpinea corona aduerſus pernicioſum imperium, & mors aduerſus mortem, & tenebræ propter lumen, & ſepultura aduerſus illum in mortem reditum, & reſurrectio propter reſurrectionem. quid Nazianzeni narro reliqua? quicquid ad nos fluxit boni, ex crucis infirmitate fluxit, Sacramentum ad medicinam, gratia ad fortitudinem, meritum ad ſalutem. ô fortitudinem, ſed infirmitatis miram; ô poteſtatem, ſed miſeriæ nouam; ô vitam, ſed mortis incredibilem. ô myſterium, ô miraculum. non poſſum (Audito.) pergere, altitudo myſterij ſuperat meæ dictionis tenuitatē. quanquàm non eſt, cur pergam. ſatis enim expreſſi*

Chriſti

Chriſti partes in noſtris ſceleribus piandis, reliquæ ſunt noſtræ, vt hoc quicquid eſt beneficij, mente recolamus, efficiamusq́; agendo, ne hoc officium in homines plenum charitatis, Chriſto videatur effluxiſſe, & in terram excidiſſe. empti ſumus pretio magno, portemus & glorificemus DEVM *in corpore noſtro. empti ſumus, à quo qui? à* DEO *hoſtes. pretio magno. quo? crucis infirmitate, ſeu potiùs infirmitatis fortitudine, pretio magno ſumus empti ſanguinis innocentiſſimi. quem vult* DEVS *ferre tanti beneficij fructum? vt portemus & glorificemus* DEVM *in corpore noſtro, vt corpus noſtrum dedamus non conſtringendum libidinibus, ſed crucis inurendum notis. non poteſt, non poteſt eſſe ſocius fructuum, niſi ſit & paſſionum. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquẽs exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. niſi eius lachrymas noſtris lachrymis, eius pœnam noſtra pœna, eius dolorem noſtro dolore, eius crucem noſtra cruce imitemur; futurum nunquàm erit, vt qui fluunt ex Chriſto miſericordiæ riuuli, in nos redundent. ſed ſi non redundent, perimus Ieſu. Quare te rogamus ſuauiſſime* IESV, *te rogamus per te, qui per crucem feciſti vt deberemus, facias etiam vt poſſimus ferre onus: illa illa extenſa brachia complectantur noſtram infirmitatem, illi traiecti pedes proterant noſtram ſuperbiam, ille tenellus ſanguis, quem nulla vnquàm labecula infecit, eluat noſtras macu-*

las;

las; omnia tua, noſtras vel ſordes imbuant puritate vel infirmitates ſuſtentent robore: vt ex cruce tandem referamus vberrimos ſalutaresq; fructus, & tua gloriæ in noſtra vita, & noſtræ ſalutis in tua morte. Dixi.

ROBERTI TVRNERI
Oratio quinta.

QVID *expectatis Patres? quid conueniſtis adoleſcentes? quid animis & cogitationibus defixi hæretis ſinguli? an vt ego ex Rhetorum ſchola politulus in aures veſtras orationis ſuauitate influam, an potius vt ex Theologorum caſtris robuſtulus in mentes veſtras rationis firmitate irrepam? illud eſt expectationis veſtræ, hoc huius loci, neutrum mearum virium. Sancta Maria, quæ me vndique quaſi faucibus premunt anguſtiæ? nam quos ex altiſſimo Patris ſinu vides huc conueniſſe frequentes, id à me tacitis quibuſdam cogitationibus elicere videntur, tuas vt laudes non ſolùm lineamentis inumbrem, ſed Rhetoricis etiam coloribus ſplendidè illuſtrem. at cùm nullus, vt ille omnium Oratorum & niteat ornamentis, & venuſtatibus affluat, minimam partem earum laudum, quas hi de te iam animis conceperunt, aſſequi dicendo poſſit,*

poſſit, ego ad tuas virtutes hac dictionis meæ tenuitate poliendas quantulum adferre potero? nam ſi ego te laudo nigellam, ſed pulchram, hi te cogitant nardum, ſed ſuauem: ſi ego te prædico in ſummis rebus infimam, hi te admirantur in infimis rebus ſummam; ſi ego te mortalem ſine labecula effero, hi te ſuſpiciunt immortalem in gloria; ſi ego te pingo terrarum dominam, hi te obſtupeſcunt cœlorum reginam. in ſingulis quid ſum minutus? exhauriunt, exhauriunt cogitando miſericordiæ tuæ, pietatis tuæ, gloriæ tuæ fontes, ita vt laudum tuarum ne exiguus quidem riuulus videatur orationi meæ reliquus. imò ne quem cuiuſquam orationi locum reliquiſſe videantur, perrumpunt cœlos, irruunt in ſolium DEI, *inuolant in ſinum Patris, vt ſi quas notiones de Maria in intimis mentis ſuæ latebris aut abſtruſerit altè, aut incluſerit arctè, illas ipſi amore & ſtudio, tanquàm tædis ardentibus, incenſi, aut eruant commentando, aut credendo hauriant. miſerum me. putâram hodiè in D. Virginis laudibus, tanquàm immenſo quodam Oceano, orationis meæ vela explicare: ſed cùm omnem orationem, veſtrarum cogitationum impetus non ſolùm vincant, ſed etiam obruant, excludor vndiq. ſiquidem dictionis meæ curſum, ſiue D. Virginis ſplendor ita opprimit, ſiue veſtræ cogitationis celeritas ita reprimit: vt exordium hoc meum, quod æquabili ac perpetua quadam periodo ad Rheto-*

rum præſcriptum deberet vinciri, interrogatiunculis interruptum, conciſum commis, & membris fluitans timidè, portendat neſcio quod meæ exiſtimationis imminens naufragium, niſi aura quadam lenior è cœlo illapſa orationi meæ, tanquàm nauiculæ fluctuanti, afflauerit feliciter. ſed afflauit aura, meq́; penè fractum tempeſtate recreat mirificè. quippè cùm amor veſter in D. Virginem è DEO *hauſtus, ac Spiritus ſancti fotu continenter altus non patiatur me dicendo vincere veſtram cogitationem, humanitas ſaltem illa, qua vos natura poliuit, ſinet me, tanquàm Atheneſium coram Philone, aliquantulùm ineptire. quemadmodùm enim Atheneſius, cùm cogeretur de gloria diſſerere coram Philone (cuius iam aures cognouerat & Demoſthenicæ eloquentiæ inuſtas calamiſtris, & Atticæ dictionis puritate delicatè politas) illum ſomniauit abſentem, ne tanti viri cogitatio medium ſibi dictionis filum intercideret: ſic ego quoad diſſeruero pro huius lociratione, nihil tàm vnquàm cōſpiraſſe cũ naturæ ordine iuſtitiæq́; lege, quàm Diuam Virginem ita natam fuiſſe hominẽ, vt deberet aſſumi Dea, vos aliquantiſper vigilans ſomniabo abſentes, ne qui omnem de Diua Virgine dictionem anteuertitis cogitando, hanc meam tenuiorem in mediis iam fluctibus fluitantem obruatis penitùs. ſed hoc ipſo punctulo temporis, tanquàm diuina virgula Endimion, incipio*

ſomniare,

ſomniare, faueto Maria, attendite, Auditores, ego pergo.

Etſi quæ obſcuritatis integumento natura implicârat, aut potiùs Deus ad refutandam impiorum ſtultitiam intimis receſſibus contexerat, illa omnia Philoſophi non poterant è tenebris eruere: tamen commentando, diſſerendo, ſcribendo in latentiores rerum medullas eouſque penetrârunt, vt de vita ac morte quæ nos Chriſti iam luce perfuſi tenemus tanquàm certo Euangelij teſtimonio fixa, illa ipſi & acie mentis perſpexerint, & literis, Græci Græcis, Latini Latinis ſcienter & eleganter ſint perſecuti. quæ enim rationis firmitate colligebant vitam eſſe naturalem, quòd omnes omnem animi corporiſq; contentionem in illa conſeruanda ſuſcipiunt, ac ab ipſis mundi fundamentis ſuſceperint: eadem extorquebant, nihil tàm naturæ repugnare, quàm mortẽ, quòd nullũ viderint non dico vitiorũ lituris oblitum, ſed ne ſingulari quidem ſanctitatis laude florentem, cuius mentẽ memoria mortis, tanquàm furia quadam infernalis, non agitârit. ex qua re etſi Porphirius apoſtata, aliiq;, qui ex huius ſchola efflorеſcunt noſtri temporis Athei, ſumant occaſionem irridendi nos Chriſti diſciplina imbutos, quaſi ineptè cœlitûm aulam depingeremus nitentem ſtellis, conſtratam margaritis, ſpecie pulchrè ſplendentem, ac omnibus voluptatum deliciis mirificè affluentem, cùm inuiti huius corpo-

riſ ſtatione eò commigremus: tamen Socrates quodam diuinæ lucis igniculo illuſtratus melius ratiocinatur. nam cùm videret omnes mortis nomen totis artubus, intimisq́; ſenſibus exhorreſcere, quaſi natura parens morti bellum capitale haberet indictum, eam colligit eſſe pœnam quandam irrogatam naturæ, quòd extra oras, quibus eam prudens architectus voluit coërcere, iuſtitiæ legibus quaſi aggeribus perruptis, defluxerit. in quam ſententiã, tanquàm ſacrum quoddam conſilium, ex Theologis illi, qui rationes non latiori hac ſpecie, ſed ad tenue eliminatas, veluti ad quoddam librile, perpendunt, pedibus eunt penè omnes. ſecerno vnum aut alterum, qui oſtentandi ingenij cauſa (vt ſolent multa) pugnant mortem eſſe implicitam naturæ, quòd ex perpetuo naturæ fonte continentèr fluat, reliqui omnes vincunt, homines ad mortis nomen non aliter exalbeſcere, quàm ad crucem fures, ad ſecurim maieſtatis violatores, ad carcerem legum perturbatores. ad rem. diuina dona iniuſtè occupas? mors furi tanquàm crux eſt fixa. maieſtatem D E I *violas? mors proditori tanquàm ſecuris imminet. infringis* D E I *legem? mors perturbatori tanquàm carcer excitatur. peccas? quicquid peccas, mors peccanti certa pœna proponitur. vnde Anaxagoras, Socraticæ diſciplinæ æmulus, ſuam Pontiam putabat non deletam, ſed viuam hinc commigrâſſe in cœleſtes ſedes, quòd conſeruârit men-*

rit mentem tàm caſtam, vt in illam nulla vnquàm titillans carnis cogitatio irrepſerit; aures tàm terſas, vt in illas nulla vnquàm ex obſcœno ſermone libata voluptas influxerit; oculos tam puros, vt in illos nulla vnquàm incurrerit vana ſpecies, denique vitam omni parte tàm integrã, vt nulla labecula aſperſa aut credatur, aut prodatur. Verùm etſi Eccleſia hanc mihi ſententiam ſua authoritate penitùs impreſſerit, vt planè credam tantam puritatem non potuiſſe cadere in vitam gentilium ſuperſtitione obſtrictam, aut in fragilitatem humanam, exectis primæ iuſtitiæ neruis, fractam iam ac debilitatam: tamen eò hæc pertinent omnia, vt aduerſarios, qui Virginis aſſumptionem proſcindunt tanquàm cõmentum, rationis pondere penitùs opprimãt. ex mediis etenim inferis excitate mihi hæretici illam totius Germaniæ contagionem, totius orbis calamitatem. non intelligitis? illud in Auguſtini cucullo monſtrum, in forma humana dæmonem infernalem (nam fœdo hominis nomine huius loci ſanctitatem nolo contaminare) illum, inquam, excitate mihi ex inferis: aut ſi Cacodæmones veſtris vocibus non moueantur, vos Puritani precibus efficite, vt illa ſeditionis nutricula, ſanctarum virginum illecebra, fœdi carminis delicatus ac feſtiuus Poëta, ille, inquam, Gentuenſium perduellium primus Tyrannus, efficite, vt dicta die præſens mihi hîc vadimonium obeat, rem ediſſe-

ram tàm clarè & liquidò, vt & ſe ſcelere, & vos errore facilè exoluat. ſed ſiue in terris liberi, ſiue apud inferos impliciti flammis reſpondetis, excute mihi tuam intelligentiam. Auguſtinianæ familiæ macula, tuam mihi ſententiam explica Geneuenſis religionis architecte, mortua eſt Maria? mortua, ita tamen, vt manſerit immortalis, aſſumpta enim eſt, vt Dea. mortua eſt? mortua, ità tamen vt de morte triumphum reportârit, non enim conſumpta eſt, vt homo. mortua eſt? mortua, ſed non communi hac hominum lege, cùm mortem non perfectionem naturæ, ſed maculæ pœnam, & Philoſophi diuinæ mentis particula inſtructi, & Theologi facibus Spiritus ſancti inflammati euincant clariſſimè. quare eò iam anguſtiarum res venit, vt vel concedatur non extincta morte, aut oſtendatur infecta labe. deſignate ergò notas, quibus fuit inuſta in terris, aut admiramini miraculum, quo fuit locata in cœlis. ſed boni ſcilicet viri notas illi imprimunt. quas notas? poteſtne fieri, vt in cuius mentem tanquàm puriſſimum hoſpitium commigrârit Spiritus ſanctus, in cuius cor tanquàm caſtellum munitiſſimum incluſerit ſe Pater, in cuius vterum tanquàm nitidiſſimam arcam abdiderit ſe Filius, in illam aut fraude irrepſerit, aut vi ſe inſinuârit Satan? ſed nec Spiritus ſancti in Virginẽ ſanctam gratia affluentior apud inuidos, nec patris in filiam dulciſſimam voluntas propenſior apud

ingra-

ingratos, nec filij in matrem chariſſimam amor vehementior apud impios quicquàm valent, quò minus illam appellent ſaccum frumenti, quaſi mater, edito aureo illo partu, veluti ſaccus effuſo frumento, nihil iam amplius contineret ſuauitatis, nihil puritatis, nihil ſanctitatis. ô monſtra hominum ex immanitate & ſcelere concreta. ô incœſtas linguas, quibus non ſolùm bonorum mentes in ſuæ dominæ opprobrio configunt, ſed Chriſti etiam maieſtatem in ſuæ matris violatione polluunt. quantò illam appellâſſent, aut humaniùs cum Bonauentura ſolem ſine eclypſi, aut dulciùs cum Bernardo agrum ſine ſpineto, aut ſinceriùs cum Ambroſio caſtellum ſine proditore, aut magnificentiùs cum Auguſtino cœlum ſine nube, aut ſanctiùs cum ſapiente ſpeculum ſine nauo, aut diuiniùs cum Eccleſia totã pulchram ſine macula. tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. nõ fuit ſaccus frumenti (quid repeto plaſphemiam hæretici?) fuit ſol, quem nulla ſuperbia, tanquàm eclypſis, offudit; fuit ager, quem nulla ira, tanquàm ſpinetum, occupauit; fuit caſtellum, quod nulla carnis cogitatio, tanquàm proditrix, expugnauit; fuit cœlum, quod nulla inuidia, tanquàm nubes, infuſcauit: fuit ſpeculum, quod nullum delictum, tanquàm macula, aſperſit. tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. neque enim (ſi rem, ſubductis rationibus, diligenter conſideremus) poſſumus cogitare D. Virginem

vlla vitij litura aſperſam, niſi plurimum de DEI *& prudentia & prouidentia decerpamus. nam cùm id totum, quod* DEVS *exprompſerit in mundo, aut fabricando prudentiæ, aut regendo prouidentiæ, inde niteat, quòd eum multiplici rerum varietate diſperſerit, ac infinitis quotidiè rebus tanquàm gemmulis quibuſdam diſtinguat, ſeu potiùs tanquam nouis coloribus pingat & poliat, hæc varietas & ordo in humano genere quo modo apparebit, ſi Diuæ Virgini aſperſeris labeculam? vt res ſit apertior, in nulla re videtur* DEI *prouidentia lucere magis, quàm in agro quodam ita floribus conſtrato, vt hinc violæ paſcant ſpecie oculos, atq; eò magis paſcant, quò abiectiùs humili camomillo immiſtæ iaceant: illinc hyacinthi nares ſuauitate deliniant, atque eò deliniant magis, quò propiùs abſynthio coniuncti extent: vtrinque roſæ animos voluptate perfundant, ac eò perfundant magis, quò denſiùs ſpinis inuolutæ emineant. etſi enim ipſi per ſe flores plurimùm delectent, tamen ſi violæ pulchræ ſine humili camomillo, aut hyacinthi ſuaues ſine abſynthio acerbo, aut roſæ ſpecioſæ ſine ſpinis horridis ſeperatim creſcerent, omnis delectationis fructus tolleretur, nec diuinæ prudentiæ ſpecies, quæ tota videtur eſſe in varietate ordine diſcludenda, non itaemineret. quid? in agro erit varietas hæc ad delectationem, erit ordo ad diuinæ prudentiæ laudem, in humano genere non erit? nam in toto humano*

mano genere vbi deſcripſeris agrum illum bellum, ſpatioſum, ſpecioſum, in quo ſit inter camomillũ viola, inter abſynthium hyacinthus, inter ſpinas roſa, id eſt, inter peccatores homo ſine macula, ſi Mariæ iuſſeris notam? in Angelis quòd tertias tertius, ſecundas ſecundus, primas primus eo ordine obtineat, vt Seraphini propter amoris flammam, qua ſupra alios conſumuntur, diuinæ eſſentiæ quadam veluti naturæ agnatione impliciti putentur, annòn hæc deſignatio bella eſt? bella ad ſtuporem. in belluis, quòd aliæ cicures petant hominis familiaritatem, aliæ immanes ſanguinem: quòd aliæ muſculis neruisq́ꝫ conſtrictæ incedant pernicius, aliæ ſquammis ſuffultæ in lubricos ſe conglobent tractus, ſinuoſisq́ꝫ flexibus tardiùs labantur: quod aliæ gregatim viuant, quaſi in Repub. aliæ in ſolitudine ac latibulis Anachoriticæ vitæ rationem tueantur; ita tamen vt ſingulæ ſingulis naturæ perfectione, omnibus vnus Elephas ingenij quaſi ſagacitate ſit ſuperior, annòn huius varietatis ordo pulcher eſt? pulcher ad miraculum. quid? hæc deſcriptio in angelis ſpeciem? ordo in belluis pulchritudinem? prouidentia diuina in vtriſque admirationem habebunt? & omnia ex humano genere tollentur penitùs? nam ſi totum humanum genus animo peragres & cogitatione, vbi reperias, quemadmodùm inter Angelos Seraphinum, qui videtur DEVS, *quòd ardentiſſimè amet; aut inter belluas Elephan-*

tem, qui videtur homo, quòd rem ex re nectat; ſic inter homines hominem, qui videatur Angelus, quòd ſanctiſſimè vixerit, ſi Mariæ impreſſeris notam? varietatis ordinem, ordinis rationem in Mariæ tantilla labecula ſublatam nónne vides clarè? vide clariùs. Adamus & Eua propter mentem æquè propenſam in bonum, atque in malum contamin ârunt ſe ſcelere, non infecerunt ſe labecula, loquitur res ipſa; Iheremias & Ioannes Baptiſta infecerunt ſe labecula, ſed propter gratiæ quendam quaſi imbrem è cœlo defluentem non contaminârunt ſe ſcelere, produnt ſacræ literæ; reliqui, quicunque aut ſacro fonte tinguntur, aut gentili errore deuinciuntur, propter igniculum illum peccati in Adamo conceptum (fomitem appellat ſchola) vitam traducunt non ſolùm illitam labeculis quotidianis, ſed obrutam etiam ſordibus, probat experientia: debuit ergò eſſe in hac mortalitatis noſtræ contagione Virgo Maria, in cuius vita propter fomitis igniculum non tàm extinctum, quàm gratiæ quibuſdam cineribus obductum, nec hæreret labecula, nec inueteraret ſcelus, exigit varietatis ordo. atque ſimilis rei cùm ſit expedita ratio, nec difficilis fides in aliis, de Diua Virgine videbitur aut tam difficile, vt non debeat credi; aut tàm mirum, vt non poſſit inſculpi? non potuit peccare Bonauentura, quo tempore labra crucifixo tàm tenaciter affigeret, vt à tribus vix potuerit auelli, non

potuit

potuit peccare, repreſſerat enim ſenſum peccandi amor Chriſti; non potuit peccare Franciſcus, quo tempore in aëre pendulus, quaſi quibuſdam ſpiritus alis ſublatus, ſuæ voluntatis habenas DEO *committebat, non potuit peccare, fomitis enim tenebras diſpulerat lux gratiæ; non potuit peccare Catharina, quo tempore intra ſe, quaſi extra ſe, in crucem ita omnes mentis neruos intenderat, vt ſubiectum ignẽ non ſentiret, non potuit peccare, omnem enim ſenſuum vim cohibuerat ardor ſpiritus. quod certis temporibus certi homines poterant præſtare, id omni vitæ ſuæ tempore non potuit præſtare fons gratiæ, Spiritus ſancti domicilium, thronus maieſtatis, Mater Chriſti? illud illi præſtiterunt aliquando, quòd multi fuerant in Chriſti contemplatione, hoc hæc non præſtabit ſemper, cum tota fuerit in Chriſti commentatione? præſtitiſti hoc Maria, præſtitiſti, macula non fuit in te. homo fuiſti, ſed quaſi Dea tamen; mortalis fuiſti, ſed quaſi immortalis tamen. non ſubiiſti pœnam, quia non concepiſti in te culpam: non confecit te mors, quia non infecit te labes: aſſumpta es, Maria, aſſumpta, & exaltata ſupra omnes cœlos. neque ſi rem ad iuſtitiæ calculos reuocemus, aliter fieri decuit. nam cùm Diabolus in huius mundi, tanquàm triumphi, currum impoſitus, omnibus peragratis oris, hunc igni, illum aqua, omnes morte extinguat, victoriamq́; referat: nónne iuſtitiæ ratio poſtulat, vt*

vnus homo, extorto victoriæ ſigno, illum ſub iugum mittat? at miſit Chriſtus. quid mirum, ſi Devs *Satanam vincat, mortiſq́ incidat neruos? debuit Satanam vincerē vnus, qui quicquid haberet ſanctitatis & poteſtatis, id haberet non ſuum, ſed hauſtum è cœlo: ac ne Dæmon malitioſè Chriſto intenderet notā iniuſtitiæ, ſi vinceretur à viro, qui vicit per mulierem, mulier eum debuit vincere. vicit hodiè mulier, & tanquàm Dauid Goliam prōpria ſica, ſic Dæmonem mōrte, id eſt, propriis armis vicit Maria. Hanc victoriæ gloriam reportabunt ex Dæmone omnes beati, cum ſecreta contagione, in corporis demùm compagibus incluſi perfruentur felicitate, quæ nulla vnquam temporis circumſcriptione definietur. qua laurea ornabūtur omnes in fine ſeculi, illam niſi Diuæ Virgini concedamus in fine vitæ, ſimus profectò & ſtultè hebetes, & turpiter inuidi. an laurea hæc eſt beatorum propria? at Diuam Virginem lucis adhuc vſura fruentem beatam appellauit Elizabetha. an ſuperat naturæ anguſtias? cuius vita ne intelligentiæ quidem Angelicæ immenſis terminis poteſt definiri, eius mortem cancellis naturæ perexiguis non debemus includere. intuere intuere in totam eius vitam, & aciem intende acriter, an vllam videris partem pertenui naturæ filo nexam, ac non potiùs quodam diuinitatis miraculo cohærentem? Virgo concepit. annōn natura vincitur? Virgo edidit.*

annōn

annón diuinitas elucet? Sol effundit mundo nubem, annón obſtupeſcis? nubes mundo diſpellit erroris caliginem. nunquid crederes, ſi Propheta non dixiſſet? per ſolem (inquit) effundam ſuper vos nubem, id eſt, efficiam vt Virgo ædat mundo Chriſtum, quaſi ſol ſolẽ, ſed ſolem humanæ carnis velo, quaſi nube, tectum & inuolutũ. quid quærimus amplius? tota vita fuit plena miraculorũ, cur miraculũ refugimus tantoperè in morte? quanquam mors nõ fuit, culpa abfuit, vita fuit: vita non fuit, animus abfuit, mors fuit. ô miram Latinæ linguæ inopiã, ex cuius ſuppellectili non poteſt promi dictio ad tanti myſterij exprimendã nõtionem. vita non fuit, mors non fuit, quid ergò fuit? peregrinatio quædam fuit animi à corpore, qualem ferunt Chriſti, vt maiori cum gloria referret de morte inſignia victoriæ. in quam rem videtur Propheta fixiſſe mentis ſuæ notionem, cùm de illa illud proderet, ante omnia ſecula concepta ſum, & in futurum ſeculum non deſinam. concepta eſt, nata eſt, ex elementorum coagmentatione concreta eſt, tamen quaſi immortalis nunquàm deſinet aut diſſipabitur, quæ hæc verborum complexio? concepta eſt; quomodo ergò non deſinet? non deſinet; quomodo ergò concepta? nata eſt; quomodo ergò immortalis? immortalis eſt; quomodo ergò nata? ex elementorum coagmentatione concreta eſt; quomodo ergò non diſſipabitur? non diſſipabitur; quomodo ergò ex ele-

mento-

mentorum coagmentatione concreta eſt? ſed nolite tam excutere verba, quàm admirari rem. concepta eſt vt homo, ſtupente tamen natura; non deſinet vt Dea, cedente omninò natura: non deſinet per mortem, deſinet per peregrinationem. quam tamen ſi quis velit appellare mortem (cùm nullus ſit, qui non videbit mortem) non equidem multùm repugnato. caueri tamen velim, ne putetur communi mortis genere extincta, vt illi aut vultus macularetur pallore, aut oculi, ruptis venulis, ſubſiderent in caput, aut dentes ſuffuſi nigredine fatiſcerent, aut corpus maculis ſqualleret, ac in cineres, veluti diſſoluta compago, redigeretur more communi; hoc, inquam, caueri velim, ne putetur (ſunt enim illæ pœnæ ſceleribus propoſitæ his verbis, terra es, & in terram reuerteris) ſed ita extincta putetur, vt quæ ſpecie ſuperaret omnes viuens, mortua iam cedat nulli. viua fuit quaſi oliua ſpecioſa in campis? viuam vidit ſpecioſam vt columbam? viuæ data eſt ei ſpecies Libani? non colligo ſingula. viua fuit tota pulchra? mors, tanquam noctis obſcuritas, huic pulchritudini non obduxit caliginem. hoc loquuntur hæc Prophetæ verba, in nocte, id eſt, morte operiebat tabernaculum quaſi ſpecies ignis. mortua ergò fuit Maria (ne ex verborum ancipiti curſu ſenſum non verum eliciatis) ſed ita tamen mortua, vt non iaceat peruagato more truncus, ſed quodam quaſi ſomno ſuauiter conſo-

pita,

pità, ac vera pulchritudinis effigies facta miraculo, ad magnum hoc & diuinum, quod colimus, aſſumptionis miraculum. illa Prophetæ verba (Sanctum ſuum non dedit videre corruptionem) cùm de Chriſti carne fuerint explicata omnium conſpiratione, nec aliam carnem Chriſtus quàm Mariæ induerit, certa Eccleſiæ præſcriptione, faciunt, vt putem Mariæ carnem non vidiſſe corruptionem. quid ergò? nō dedit Mariā victam morti, ſed mortē dedit vinctā Mariæ: nō fuit Maria præda mortis, ſed mors fuit premium Mariæ: aſſumpta eſt, aſſumpta, non conſumpta Maria. cuius rei inter reliqua id mihi ſemper viſum fuit, et nūc inprimis videtur clariſſimum argumētum, quòd in obitu Mariæ confluxerint Apoſtoli, ex Iudæa Paulus, ex Roma Petrus, ex Æthiopia Thomas, ex diſiunctiſſimis mundi partibus, quibus operam nauabant veritate informandis, reliqui. quid? à tàm ſancta Euangelij opera Apoſtoli? ex diſiunctiſſimis locis ipſo punctulo temporis? ad vnum locum omnes? eodem ſpiritus afflatu ſinguli? vno tempore tot miracula? ad quid? niſi vt eſſent mundo locupletiſſimi teſtes iſtius magni miraculi, in quo commouentur Angeli, ſed vident; obſtupeſcunt Catholici, ſed credunt; contremiſcunt Dæmones, ſed ſciunt; vacillant Hæretici, ſed mentis vacillantis pœnas pendent æterno igni. hem (Auditores) quis me locus habet? ſomniabam, ſed miraculi maximi ad-

miratio

miratio maxima, me perpulchræ meditationis dulci ſopore exciuit. deſino ergò ſomniare, id eſt; Diuæ Mariæ triumphum poſt natos homines longè glorioſiſſimum probare. nam nunquàm fiet, vt vigilans probem aſſumendam, credo aſſumptam. Dixi.

ROBERTI TVRNERI ſexta Oratio, de laude ebrietatis, tempore Bacchanalium habita Duaci.

FVGIANT *hinc Catones vultu ſeueri, faceſſant Philoſophi oculis graues; exterminentur Theologi conſcientiæ lege arctiſſimè conſtricti. nihil de Catonis ſeueritate nimis tetrica, nihil de Philoſophorum grauitate nimis ementita, nihil de Theologorum conſcientia nimis anguſta olebit mea oratio. quid tuam exordij formam exigis Rhetor? hebes es, volo eſſe ſolutus. quid tuam argumenti formam deſideras Dialectice? ineptus es, volo eſſe fluxus. ex illorum ego grege annumeror Philoſophus, qui nihil vel Rhetorica, vel Dialectica, vel alia demùm arte perpoliri, ac ne limari quidem poſſe contendo. naturam ego Ducem ſequor, atque adeò veſtigiis perſequor. ex media Epicurei ſchola*

ſchola excitatus huc prodeo, felicitatem naturæ, corporis, fortunæ bonis terminari pernego: Ideam à Platone informatã potiùs animo, quam à DEO *aut natura re efformatam irrideo; voluptatibus colliqueſcere hoc demùm hoc perfectæ felicitatis eſt. ſed de omnibus voluptatibus nolo dicere, & de ſingulis hodiè non poſſum dicere, vnam ergò de cæteris, tanquàm floſculum, delibabo, cuius odore vos (ſi mihi per veſtram patientiam liceat) ita perfundam, vt quanta ſit in reliquis poſita vis, vel lyncei perſpiciatis, vel plumbei ignoretis. ebrietas illa quidem eſt, res (ita meus mihi genius faueat) omnium præſtantiſſima, iucundiſſima, diuiniſſima. ridetis? quid ſi conſuetudine? quid ſi natura? quid ſi exemplo? quid ſi ratione ratum fecero? annón liberi in meam ciuitatem? ſtudioſi in meam ſcholam? prudentes in meam ſectam cooptari? quàm ſerui in ſobrietatis piſtrinum? miſeri in Stoæ tenebras? ſtulti in Lycei anguſtias compingi malitis? annuitis. noui veſtrum ingenium: conſentitis, laudo prudentiam. ſed quò maior veſtri ingenij prudentiæq́; lux appareat, animumq́, vt facitis, aduertite, vſque dum hanc tàm præclaram virtutem ſuis coloribus elegantèr vobis colluſtrauero. apud nationes, quas vel morum barbaries fœdiſſimè infuſcârat, vel vitæ elegantia belliſſimè excoluerat, conſuetudo tantum valuit, vt quod ſemel more & conſuetudine in Repub. vel vita hominum inuetera-*

vlla vitij litura aſperſam, niſi plurimum de Dei *& prudentia & prouidentia decerpamus. nam cùm id totum, quod* Devs *exprompſerit in mundo, aut fabricando prudentiæ, aut regendo prouidentiæ, inde niteat, quòd eum multiplici rerum varietate diſperſerit, ac infinitis quotidiè rebus tanquàm gemmulis quibuſdam diſtinguat, ſeu potiùs tanquam nouis coloribus pingat & poliat, hæc varietas & ordo in humano genere quo modo apparebit, ſi Diuæ Virgini aſperſeris labeculam? vt res ſit apertior, in nulla re videtur* Dei *prouidentia lucere magis, quàm in agro quodam ita floribus conſtrato, vt hinc violæ paſcant ſpecie oculos, atq; eò magis paſcant, quò abiectiùs humili camomillo immiſtæ iaceant: illinc hyacinthi nares ſuauitate deliniant, atque eò deliniant magis, quò propiùs abſynthio coniuncti extent: vtrinque roſæ animos voluptate perfundant, ac eò perfundant magis, quò denſiùs ſpinis inuolutæ emineant. etſi enim ipſi per ſe flores plurimùm delectent, tamen ſi violæ pulchræ ſine humili camomillo, aut hyacinthi ſuaues ſine abſynthio acerbo, aut roſæ ſpecioſæ ſine ſpinis horridis ſeperatim creſcerent, omnis delectationis fructus tolleretur, nec diuinæ prudentiæ ſpecies, quæ tota videtur eſſe in varietate ordine diſcludenda, non ita emineret. quid? in agro erit varietas hæc ad delectationem, erit ordo ad diuinæ prudentiæ laudem, in humano genere non erit? nam in toto humano*

mano genere vbi deſcripſeris agrum illum bellum, ſpatioſum, ſpecioſum, in quo ſit inter camomillã viola, inter abſynthium hyacinthus, inter ſpinas roſa, id eſt, inter peccatores homo ſine macula. ſi Mariæ inuſſeris notam? in Angelis quod tertias tertius, ſecundas ſecundus, primas primus eo ordine obtineat, vt Seraphini propter amoris flammam, qua ſupra alios conſumuntur, diuinæ eſſentiæ quadam veluti naturæ agnatione impliciti putentur, annòn hæc deſignatio bella eſt? bella ad ſtuporem. in belluis, quòd aliæ cicures petant hominis familiaritatem, aliæ immanes ſanguinem: quòd aliæ muſculis neruisq́; conſtrictæ incedant perniciùs, aliæ ſquammis ſuffultæ in lubricos ſe conglobent tractus, ſinuoſisq́; flexibus tardiùs labantur: quod aliæ gregatim viuant, quaſi in Repub. aliæ in ſolitudine ac latibulis Anachoriticæ vitæ rationem tueantur; ita tamen vt ſingulæ ſingulis naturæ perfectione, omnibus vnus Elephas ingenij quaſi ſagacitate ſit ſuperior, annòn huius varietatis ordo pulcher eſt? pulcher ad miraculum. quid? hæc deſcriptio in angelis ſpeciem? ordo in belluis pulchritudinem? prouidentia diuina in vtriſque admirationem habebùnt? & omnia ex humano genere tollentur penitùs? nam ſi totum humanum genus animo peragres & cogitatione, vbi reperias, quemadmodùm inter Angelos Seraphinum, qui videtur DEVS, *quòd ardentiſſimè amet; aut inter belluas Elephan-*

tem, qui videtur homo, quòd rem ex re nectat; ſic inter homines hominem, qui videatur Angelus, quòd ſanctiſſimè vixerit, ſi Mariæ impreſſeris notam? varietatis ordinem, ordinis rationem in Mariæ tantilla labecula ſublatam nónne vides clarè? vide clariùs. Adamus & Eua propter mentem æquè propenſam in bonum, atque in malum contaminârunt ſe ſcelere, non infecerunt ſe labecula, loquitur res ipſa; Iheremias & Ioannes Baptiſta infecerunt ſe labecula, ſed propter gratiæ quendam quaſi imbrem è cœlo defluentem non contaminârunt ſe ſcelere, produnt ſacræ literæ; reliqui, quicunque aut ſacro fonte tinguntur, aut gentili errore deuinciuntur, propter igniculum illum peccati in Adamo conceptum (fomitem appellat ſchola) vitam traducunt non ſolùm illitam labeculis quotidianis, ſed obrutam etiam ſordibus, probat experientia: debuit ergò eſſe in hac mortalitatis noſtræ contagione Virgo Maria, in cuius vita propter fomitis igniculum non tàm extinctum, quàm gratiæ quibuſdam cineribus obductum, nec hæreret labecula, nec inueteraret ſcelus, exigit varietatis ordo. atque ſimilis rei cùm ſit expedita ratio, nec difficilis fides in aliis, de Diua Virgine videbitur aut tam difficile, vt non debeat credi; aut tàm mirum, vt non poſſit inſculpi? non potuit peccare Bonauentura, quo tempore labra crucifixo tàm tenaciter affigeret, vt a tribus vix potuerit auelli, non

potuit

potuit peccare, repreſſerat enim ſenſum peccandi amor Chriſti; non potuit peccare Franciſcus, quo tempore in aëre pendulus, quaſi quibuſdam ſpiritus alis ſublatus, ſuæ voluntatis habenas DEO *committebat, non potuit peccare, fomitis enim tenebras diſpulerat lux gratiæ; non potuit peccare Catharina, quo tempore intra ſe, quaſi extra ſe, in crucem ita omnes mentis neruos intenderat, vt ſubiectum ignē non ſentiret, non potuit peccare, omnem enim ſenſuum vim cohibuerat ardor ſpiritus. quòd certis temporibus certi homines poterant præſtare, id omni vitæ ſuæ tempore non potuit præſtare fons gratiæ, Spiritus ſancti domicilium, thronus maieſtatis, Mater Chriſti? illud illi præſtiterunt aliquando, quòd multi fuerant in Chriſti contemplatione, hoc hæc non præſtabit ſemper, cum tota fuerit in Chriſti commentatione? præſtitiſti hoc Maria, præſtitiſti, macula non fuit in te. homo fuiſti, ſed quaſi Dea tamen; mortalis fuiſti, ſed quaſi immortalis tamen. non ſubiiſti pœnam, quia non concepiſti in te culpam: non confecit te mors, quia non infecit te labes: aſſumpta es, Maria, aſſumpta, & exaltata ſupra omnes cœlos. neque ſi rem ad iuſtitiæ calculos reuocemus, aliter fieri decuit. nam cùm Diabolus in huius mundi, tanquàm triumphi, currum impoſitus, omnibus peragratis oris, hunc igni, illum aqua, omnes morte extinguat, victoriamq; referat: nónne iuſtitiæ ratio poſtulat, vt*

vnus homo, extorto victoriæ ſigno, illum ſub iugum mittat? at miſit Chriſtus. quid mirum, ſi DEVS *Satanam vincat, mortiſq́ incidat neruos? debuit Satanam vincere vnus, qui quicquid haberet ſanctitatis & poteſtatis, id haberet non ſuum, ſed hauſtum è cœlo: ac ne Dæmon malitioſè Chriſto intenderet notã iniuſtitiæ, ſi vinceretur à viro, qui vicit per mulierem, mulier eum debuit vincere. vicit hodiè mulier, & tanquàm David Goliam propria ſica, ſic Dæmonem morte, id eſt, propriis armis vicit Maria. Hanc victoriæ gloriam reportabunt ex Dæmone omnes beati, cum ſecreta contagione, in corporis demùm compagibus incluſi perfruentur felicitate, quæ nulla vnquam temporis circumſcriptione definietur. qua laurea ornabũtur omnes in fine ſeculi, illam niſi Diuæ Virgini concedamus in fine vitæ, ſimus profectò & ſtultè hebetes, & turpiter inuidi. an laurea hæc eſt beatorum propria? at Diuam Virginem lucis adhuc vſura fruentem beatam appellauit Elizabetha. an ſuperat naturæ anguſtias? cuius vita ne intelligentia quidem Angelica immenſis terminis poteſt definiri, eius mortem cancellis naturæ perexiguis non debemus includere. intuere intuere in totam eius vitam, & aciem intende acriter, an vllam videris partem pertenui naturæ filo nexam, ac non potiùs quodam diuinitatis miraculo cohærentem? Virgo concepit. annõn natura vincitur? Virgo edidit. annõn*

annón diuinitas elucet? Sol effundit mundo nubem, annón obſtupeſcis? nubes mundo diſpellit erroris caliginem. nunquid crederes, ſi Propheta non dixiſſet? per ſolem (inquit) effundam ſuper vos nubem, id eſt, efficiam vt Virgo adat mundo Chriſtum, quaſi ſol ſolē, ſed ſolem humana carnis velo, quaſi nube, tectum & inuolutū. quid quærimus amplius? tota vita fuit plena miraculorū, cur miraculū refugimus tantoperè in morte? quanquàm mors nō fuit, culpa abfuit, vita fuit: vita non fuit, animus abfuit, mors fuit. ô miram Latinæ linguæ inopiā, ex cuius ſuppellectili non poteſt promi dictio ad tanti myſterij exprimendā nōtionem. vita non fuit, mors non fuit, quid ergò fuit? peregrinatio quædam fuit animi à corpore, qualem ferunt Chriſti, vt maiori cum gloria referret de morte inſignia victoriæ. in quam rem videtur Propheta fixiſſe mentis ſuæ notionem, cùm de illa illud proderet, ante omnia ſecula concepta ſum, & in futurum ſeculum non deſinam. concepta eſt, nata eſt, ex elementorum coagmentatione concreta eſt, tamen quaſi immortalis nunquàm deſinet aut diſſipabitur, quæ hæc verborum complexio? concepta eſt; quomodo ergò non deſinet? non deſinet; quomodo ergò concepta? nata eſt; quomodo ergò immortalis? immortalis eſt; quomodo ergò nata? ex elementorum coagmentatione concreta eſt; quomodo ergò non diſſipabitur? non diſſipabitur; quomodo ergò ex ele-

mentorum coagmentatione concreta eſt? ſed nolite tam excutere verba, quàm admirari rem. concepta eſt vt homo, ſtupente tamen natura; non deſinet vt Dea, cedente omninò natura: non deſinet per mortem, deſinet per peregrinationem. quam tamen ſi quis velit appellare mortem (cùm nullus ſit, qui non videbit mortem) non equidem multùm repugnato. caueri tamen velim, ne putetur communi mortis genere extincta, vt illi aut vultus macularetur pallore, aut oculi, ruptis venulis, ſubſiderent in caput, aut dentes ſuffuſi nigredine fatiſcerent, aut corpus maculis ſqualleret, ac in cineres, veluti diſſoluta compago, redigeretur more communi; hoc, inquam, caueri velim, ne putetur (ſunt enim illæ pœnæ ſceleribus propoſitæ his verbis, terra es, & in terram reuerteris) ſed ita extincta putetur, vt quæ ſpecie ſuperaret omnes viuens, mortua iam cedat nulli. viua fuit quaſi oliua ſpecioſa in campis? viuam vidit ſpecioſam vt columbam? viuæ data eſt ei ſpecies Libani? non colligo ſingula. viua fuit tota pulchra? mors, tanquam noctis obſcuritas, huic pulchritudini non obduxit caliginem. hoc loquuntur hæc Prophetæ verba, in nocte, id eſt, morte operiebat tabernaculum quaſi ſpecies ignis. mortua ergò fuit Maria (ne ex verborum ancipiti curſu ſenſum non verum eliciatis) ſed ita tamen mortua, vt non iaceat peruagato more truncus, ſed quodam quaſi ſomno ſuauiter conſopita,

pità,ac vera pulchritudinis effigies facta miraculo, ad magnum hoc & diuinum,quod colimus,aſſumptionis miraculum. illa Prophetæ verba(Sanctum ſuum non dedit videre corruptionem) cùm de Chriſti carne fuerint explicata omnium conſpiratione,nec aliam carnem Chriſtus quàm Mariæ induerit,certa Eccleſiæ præſcriptione,faciunt, vt putem Mariæ carnem non vidiſſe corruptionem. quid ergò? nō dedit Mariā victam morti,ſed mortē dedit vinctā Mariæ: nō fuit Maria præda mortis,ſed mors fuit premium Mariæ: aſſumpta eſt,aſſumpta,non conſumpta Maria. cuius rei inter reliqua id mihi ſemper viſum fuit, et nūc inprimis videtur clariſſimum argumētum,quòd in obitu Mariæ confluxerint Apoſtoli,ex Iudæa Paulus,ex Roma Petrus, ex Æthiopia Thomas, ex diſiunctiſſimis mundi partibus,quibus operam nauabant veritate informandis, reliqui. quid? à tàm ſancta Euangelij opera Apoſtoli ? ex diſiunctiſſimis locis ipſo punctulo temporis ? ad vnum locum omnes? eodem ſpiritus afflatu ſinguli? vno tempore tot miracula ? ad quid ? niſi vt eſſent mundo locupletiſſimi teſtes iſtius magni miraculi, in quo commouentur Angeli,ſed vident; obſtupeſcunt Catholici, ſed credunt; contremiſcunt Dæmones, ſed ſciunt; vacillant Hæretici, ſed mentis vacillantis pœnas pendent æterno igni. hem (Auditores) quis me locus habet? ſomniabam,ſed miraculi maximi ad-

miratio

miratio maxima, me perpulchræ meditationis dulci ſopore exciuit. deſino ergò ſomniare, id eſt; Diuæ Mariæ triumphum poſt natos homines longè glorioſiſſimum probare. nam nunquàm fiet, vt vigilans probem aſſumendam, credo aſſumptam. Dixi.

ROBERTI TVRNERI ſexta Oratio, de laude ebrietatis, tempore Bacchanalium habita Duaci.

FVGIANT *hinc Catones vultu ſeueri, faceſſant Philoſophi oculis graues; exterminentur Theologi conſcientiæ lege arctiſſimè conſtricti. nihil de Catonis ſeueritate nimis tetrica, nihil de Philoſophorum grauitate nimis ementita, nihil de Theologorum conſcientia nimis anguſta olebit mea oratio. quid tuam exordij formam exigis Rhetor? hebes es, volo eſſe ſolutus. quid tuam argumenti formam deſideras Dialectice? ineptus es, volo eſſe fluxus. ex illorum ego grege annumeror Philoſophus, qui nihil vel Rhetorica, vel Dialectica, vel alia demùm arte perpoliri, ac ne limari quidem poſſe contendo. naturam ego Ducem ſequor, atque adeò veſtigiis perſequor. ex media Epicurei*

ſchola

ſchola excitatus huc prodeo, felicitatem naturæ, corporis, fortunæ bonis terminari pernego: Ideam à Platone informatã potiùs animo, quam a DEO *aut natura re efformatam irrideo; voluptatibus colliqueſcere hoc demùm hoc perfectæ felicitatis eſt. ſed de omnibus voluptatibus nolo dicere, & de ſingulis hodiè non poſſum dicere, vnam ergò de cæteris, tanquàm floſculum, delibabo, cuius odore vos (ſi mihi per veſtram patientiam liceat) ita perfundam, vt quanta ſit in reliquis poſita vis, vel lyncei perſpiciatis, vel plumbei ignoretis. ebrietas illa quidem eſt, res (ita meus mihi genius faueat) omnium præſtantiſſima, iucundiſſima, diuiniſſimà. ridetis? quid ſi conſuetudine? quid ſi natura? quid ſi exemplo? quid ſi ratione ratum fecero? annón liberi in meam ciuitatem? ſtudioſi in meam ſcholam? prudentes in meam ſectam cooptari? quàm ſerui in ſobrietatis piſtrinum? miſeri in Stoæ tenebras? ſtulti in Lycei anguſtias compingi malitis? annuitis. noui veſtrum ingenium: conſentitis, laudo prudentiam. ſed quò maior veſtri ingenij prudentiæq; lux appareat, animumq;, vt facitis, aduertite, vſque dum hanc tàm præclaram virtutem ſuis coloribus elegantèr vobis colluſtrauero. apud nationes, quas vel morum barbaries fœdiſſimè infuſcârat, vel vitæ elegantia belliſſimè excoluerat, conſuetudo tantum valuit, vt quod ſemel more & conſuetudine in Repub. vel vita hominum inuetera-*

ueteranerat, id ſumma quadam cum laude fuiſſe coniunctum exiſtimârint. legem ergò capite ſanciuerunt Athenienſes optimi Reipub. conſtituendæ Magiſtri, ne quis conſuetudinem trium annorum violaret, cùm nulla lex ſanctior potuerit rogari, nulla certior & iuſtior ſciſci, quàm quæ conſuetudine, id eſt, ſuffragio totius populi, & confirmatione multæ ætatis fuerit fixa, & in æs quaſi inciſa. longa retrò tempora animis recolite (Auditores) an quicquam videatur ebrietate antiquius? antiquitatis annales replicate, an quicquam videatur longius repetitum? memoriam veſtram appellate, an quicquam videatur conſuetudine certius, & ſanctius firmatum? nam vt reliqua, quæ multa ſunt, quæ magna ſunt, quæ firma ſunt, omittam: quis veſtrûm eſt, qui à parentibus non accèperit? quis parentum, qui ab auis non hauſerit? quis auorum, qui à proauis non imbiberit (reliquam atauorum ætatem eodem modo connectite) ſanctam quandam & piam ſententiam de cute curanda, & vino valentiſſimo pectore, vaſtiſſimo gutture, his Bacchanalium feſtis diebis exhauriendo? at quæ ſunt illa tandem Bacchanalia? tàm es hoſpes & peregrinus in noſtræ gentis moribus, vt tritiſſima ignores? pudoris eſt. tempora ſunt (per Bacchum, reliquosq; genij cutisq; Deos) omnium iucundiſſima: dies ſunt ſepoſiti ad iocum excitandum, ſepoſiti ad cutem farciendam, ſepoſiti ad corpus fulciendum.

dum. & cur hoc tempore ſepoſiti? hîc hîc aduertite maiorum noſtrorum prudentiam ſummam in illis inſtituendis, & poſteræ ætatis religionem ſingularem in illis obſeruandis. cùm reliquum totum anni tempus decurrerint vel ad focum, tanquàm languidi boues, vel in lecto, tanquàm luculentæ ſues, omnemq́; in animo poliendo curam fixerint; ſiue ad focum conſiderent pœnas eorum, qui flamma piantur, ſiue in lecto contemplentur iucunditatem eorum, qui in Deorum conſilio æterna felicitate circumfluunt: quídni aliquid de hac vita ſeueritate remittentes, hos paucos dies corpori languenti concederent, & cuti laxæ ac diffluenti impartirent? nimis profectò illa ſeuera viuendi ratio, nimis arcta, & heremitica, ſemper ad focum cogitare de pœna purgatorij, vel in lecto de ſuauitate cœli. ad hanc iuſtitiæ normam ſi actiones noſtras exquiſitè reuocemus, ſanctum quadrageſimæ tempus fruſtrà inſtitutum, nullo honore, nullo cultu, nulla reuerentia à Chriſtianis coleretur. hi ergò dies in ſumma iucunditate vſque ad ebrietatem, in ſumma ingluuie vſq; ad ſtultitiam, in ſummis ſordibus vſque ad inſaniam conſumendi ſunt. hoc tempore vinum non extremis ſolùm labris ſorbillandum more mulierum, ſed ſummis lateribus hauriendum & exhauriendum vſq; ad nauſeam & vomitum, inſtituto maiorum ſanctiſſimo, ac vi conſuetudinis certiſſima. quid alitèr hæſerit in noſtro no-

mine ſordium, quas quadrageſimæ ieiunio, & ſeueritate elueremus? ſed ſi quis hanc belluandi bacchandiq; conſuetudinem conuitio oneret, quaſi in mores hominum ad molliciem iam lapſos irrepſerit, annón (amabò te) ille, & Bacchi maieſtatem violabit, & rei veritatem luculentiſſimam labefactabit? omniũ mentibus anticipatum informatumq; eſt, nihil eſſe libertate vtilius, nihil dulcius, nihil humano generi ſalutarius, quippè quæ homines diuinæ naturæ certiſſima communione conglutinet. Dij etenim etſi abundè habeant voluptatum, quibus colliqueſcant, illa tamen illis videtur præſtantiſſima, quòd voluntatem habeant ſolutam, neque huius neque illius imperio conſtrictam. quid fuit, quod antiquis Græcis & Romanis animos tam magnos fecerat? quid, quod Venetis hodiè ſpiritus inflarat? niſi quòd in illorum Repub. diuinæ libertatis forma expreſſa retineatur, id eſt, quòd ſumma in ſuauitate, ſumma in voluptate, ſumma in libertate, regiæ poteſtatis iugo ſoluti, vitã diuinam propagent. excute totam iam totius humani generis vitam, excute quicunque es ebrietati infeſtius, annón ebrij ſoli tibi vidẽtur liberi? annón ſoli Dij ipſi? ſobrius ſi verſeris in popinis, in ſcortis, pœna conſtringeris, eaq; meritiſſima; ſobrius ſi alterius famam contumelia inſecteris, ſupplicio aſperè coërceberis, eoq; digniſſimo; ſobrius ſi patrem vultu, inimicum voce violes, iniuriarum tecum agetur

tur lege communi, idq́; iuſtiſſimè; ſobrius ſi patri perniciem, magiſtratui inſidias machineris, tecum capitis agetur lege naturæ; idq́; æquiſſimè. at ebrius ſi turpi te venere inquines, vino te ſepultum fuiſſe contende, iuſtiſſima erit veniæ cauſa; ebrius ſi patrem pugno, amicum vnguibus, Rempub. inſidiis violes, ebrietatem menti tuæ caliginem offudiſſe aſſere, nulla tibi pœna proponetur. ſobrius Regem cuniculis oppugnas? certa crux. ebrius regiam maieſtatem minuis? certa impunitas. ebrius percuſſor es & ſicarius? non ebrio, ſed ſobrio tibi halitus laqueo impedietur, vt te ſobrium fuiſſe factum meritò poſſis dolere. num vera prædico? re iam experimini. ſi enim quiſquam veſtrûm vino oppreſſus furiat, tanquam Athamantes tragicus, ſi omnia conuitiis, clamore, vlulatu compleat, quis illi aures non deliniret verborum delitiis, vultus ſuauitate, ſignis humanitatis ac beneuolentiæ plenis? illi profectò caput tunc demulceretur, illi tanquàm equo ferocienti popiſmus obtruderetur. at poſtquàm interpoſita nox illum nobis ſobrium finxerit, quid audiret? lapides profectò & fulmina, nebulo, ſycophanta, hiſce te moribus, hiſce te ſordibus eſſe oblitum? téne eſſe dignum & Catholico, & noſtris inſtitutis formato, immaduiſſe vino? quid plura? quid manifeſtiora? ſi cum ebriis ſobrios conferas, nihilò plus agas, quàm ſi miſerrimos cùm feliciſſimis. hi enim piſtrini terminis incluſi, illi libertatis

rude donati, hi profectò ſerui, illi reges omnibus vndique bonis abundè circumfluentes videbuntur. quid? annón illud verè regium eſt, cùm vinolentus domum proruas, omnes laceres, tundas, proſternas, te contrà excipi humaniſſimè, ſalutari Dominum, verborum lenitate, quaſi in gyrum quendam rationis duci, annón hoc verè regium eſt? quid? annón hoc regium eſt, cum crapula oppreſſus concidas, te in cathedra, tanquàm in ſolio, collocari, vbi vomas turpitèr canino, ructes fœdè porcino, teterrimum pædorem exhales hircino more, omnia deniquè facias liberè pro tuo arbitratu, annón hoc verè regium eſt? quid? annón hoc regium eſt, cùm omnes verborum aculeis figas, ſingulos tibi operam ſuam nauare, hunc tuum os tergendo, illum tuas ſordes abſtergendo, hunc ſcopis, illum patella, omnes omnibus humanitatis officiis, annón hoc verè regium eſt? hæc hæc ornamenta Heliogabalum Regem, qui omnem ætatem in meraciſſimo vino libando, guſtandaq́; exquiſitiſſima menſa poſuit, in hanc voluptatem illexerunt. hæc Nouellium Tricongium ſic appellatum, quòd tres vini congios vno ſpiritu hauriebat, incitârunt? hæc Promachũ omnium, quos terra ſuſtinuit, bibaciſſimum pertraxerunt; hæc hæc Lutherum, omnesq́; qui à Luthero ſunt, incenderunt & in ſuauiſſimum ſanctiſſimumq́; ebrietatis ſtudium inflammârunt. nec immeritò. nam illæ Chriſti & Eccleſiæ voces, (pœnitentiam

tentiam age; ſiti, fame, cilicio, cinere te macera) acerbæ ſunt, & ſumma aſperitate aſperſæ ſunt: hæ verò Lutheri voces (ſanguis vino, caro carne nutriantur) iucundæ ſunt, & ſumma voluptate delinitæ ſunt. benè ergò benè, Luthere, tuas rationes instituiſti, ſapientèr ſapientèr conſilia veſtra nexuiſtis Hæretici, qui ab Eccleſia Chriſtoq; deſciuiſtis, cùm tàm dura loquantur; & Satanæ Bacchiq; placitis vos dicauiſtis, cùm tàm ſuauia loquantur. homines enim naſcimur, humana nobis vita colenda eſt; edamus, bibamus, cras enim moriemur. num hæc vobis (Diaceni) placent? ſat ſcio, maximè. at quantò placebunt magis, ſi ebrietatis cultores, quàm luculenta corporis vultusq; pulchritudine excellant, animis diligentèr complexi fueritis. quid? an formoſi ebrij? ſiue magnitudine, ſiue colorum varietate, pulchritudinem formamq; metiamur, en tibi in ebrio eminentem miræ pulchritudinis effigiem. reliqua non aduertas, vterum inſpice, quàm bellus? qui ita vaſtus, ita turgidus eſt, vt cum laxiſſima trium vlnarum cutis vix illum capiat, pedibus, manibus, loris honorificè ſuſtentetur. quid maius? dolium putes. humanum hoc, vultum inſpice, diuinus ille. tempora pallore quodam vix naturali infecta, quid candidius? ſebum dixeris. oculi ſummo quodam fulgore micantes, quid ſplēdidius? flammas dixeris. genæ laxæ, & imbre ex oculis continuò fluente decentèr ſinuoſæ, quid ele-

gantius? marſupium dixeris. buccæ fluentes, & rubedinis particulis, tanquàm vibicibus, ſuauitèr intertextus fluxæ & rugoſæ, quid pulchrius? folles inflatos dixeris. ſit naſus fortaſsè aliquantò vaſtior. nihil eſt, cum pullulis tanquàm ſtellis illuminatus, & cum ſplendore quidem; vermibus, tãquàm gemmis diſtinctus, & cum honore quidem; rubicundulo colore, tanquàm igni, pellucidus, & cum maieſtate quidem ſemper appareat. ô ſi ille Philoſophorum Deus Epicurus hæc ſubſellia teneret, aut ſi voluptas illa omnium rerum domina me ſuis veneribus afflaret, quàm bellus & ſcitus vobis homo depingeretur cum mento & barba elegantèr oblitis, cum dentibus & gingiuis pœdore pulchrè nigellis, cum palato & ſpiritu, odore vini vix benè decocti, ſuauitèr infectis. ſed ornatiſſima hæc ſunt per ſe, ornatiora tamen vobis videbuntur, ſi in eam cogitationem animum veſtrum intendatis, quanta cum dulcedine ebrius grunnitum vigilans, vt cantillantem luſciniam; quanta cum harmonia ronchos edit dormiens, vt muſicæ cognitione egregium, vocemq́; iam ſuam modulatè fingentem audire videamini. ô pulcherrima voluptatum domina ebrietas, non vultus hominem loquitur, ô Dea *certè. ô ſuauiſſima Regina. & cur Regina? quæ robuſtiſſimos milites, ſummis viribus duces, facillimè tibi cõprimit, Regina non cenſebitur? profer mihi illum, qui tot hoſtes, tàm confertos, tàm valentes Phileſtæ-*

nos

nos infregerit & contuderit, Sampſona; profer illum, qui ab omnibus terrarum oris, & ab inferis ipſis victorias tam illuſtres reportauerit, qui Hydram compreſſerit, qui Cerberum eliſerit, Herculem; ebrietas illos tibi victos dabit vno verbo, quam citò? illa illa efficiet, vt ſi non concidant, ſaltem titubent, ſi non cito pede regrediatur, certè lento pede progrediantur. ſed pocula fortaſſe me in cauſa manifeſtiſſima reddiderunt nimis diſertum, orationis igitur vela contraho, vos videritis an velitis hoc ſanctiſſimo Bacchanalium tempore potiùs Chriſti veſtigia inſequi ſitibundi & famelici cum Eccleſia & Catholicis, an viam Satanæ pedibus notatam terere cum Luthero & Hæreticis. poſſunt quidem ebrij in omni vitiorum genere liberè volutari, vt meritò in ebrietatis ſtudium poſſitis illici: ſunt quoq; forma luculentiſſima, vterus illis valdè turgidus, naſus elegantèr rubicundulus, dens pulchrè nigellus, reliquus totus vultus decorè fluidus, vt iure in ebrietatis ſtudium debeatis incendi: ego quidem ſic ſtatuo conſuetudinem natura, ratione, virtute, tanquàm firmamentis, cohærentem, non eſſe antiquandam, ac ne violandam quidem. Dixi.

ROBERTI TVRNERI
Oratio ſeptima, habita Pariſiis.

CVM *multa ſint (Auditores) quæ homines Catholicæ Eccleſiæ terminis incluſos ad gratiſſimam diuinorum beneficiorum memoriã incendere & poſſint & debeant; tùm nihil (ſi rem ſuo pondere pendamus) aut acrius, aut vehementius, quàm ſi aduerterimus multos ingenio, doctrina, naturaq́ꝫ bonitate excellentes ab Eccleſiæ puritate declinare, & in Hæreticorum ſordibus turpitèr volutari. nam ſi nec acerrima mentis acie, qua videbant difficillima; nec doctrinæ recondita cognitione, qua explorabant abditiſſima; nec naturæ bonitate incredibili, qua propendebant in optima, poterant conſequi, ne in hæreſis gurgitem præcipites abriperentur: nos, quoſcunque Eccleſia ſuo complexu continet, vel tanquàm ſummiſſimos filios ſuauiſſima mater, vel tanquàm impios diſcipulos aſperrima magiſtra, debemus in hac re videre (niſi ſimus tenebris oppleti)* DEI *in nos gratuitã beneuolentiã, & agnoſcere (niſi ſimus impiè ingrati).* DEI *in nos ſummum beneficium. gratuitum profectò eſt beneficium, vt videtis, &* DEI *ſumma beneficentia collatum, quod nos in Eccleſiæ ſinu*

conti-

contineat: ac ſummum profectò eſt beneficiũ, quòd ſua gratia, non noſtro ingenio; ſua pietate, non noſtra doctrina; ſuo incredibili amore, non noſtro merito & natura ita contineat, vt ex multis hominibus natura, ingenioq́; acerrimè diſcrepantibus conflati, omnes tanquàm vnum corpus, Chriſto capiti deuinciamur. bone Chriſte, quantum eſt hoc beneficium, quòd me in Eccleſiæ vnitate conſtituiſti, vt tuus ſim in terra cum bonis, & tuus ſim in cœlo cum Angelis, & vnus ſim cum vtriſque vtrobique tibi capiti noſtro iunctus? quantum ſit, quid rogo miſellus? maius enim eſt, quàm vt nos humì ſtrati poſſumus cogitando aſſequi, in quo ſi offendant Hæretici, ſtulti ſunt; ſi titubent Catholici, impij ſunt. quod vt clariùs eluceſcat, ſtatui hodiè duo docere, & Eccleſiæ vnitatem neceſſariò requiri, & ex hac vnitate vtilitatem ad Catholicos vberrimam deriuari. Philoſophi, illi, qui Reipub. perfectam genuinamq́; effigiem animo comprehenderunt, comprehenſamq́; ſtilo ſcitè effinxerunt, numeri vi, magnitudine, præſtantia, Reipub. vim, magnitudinem, præſtantiam acutiſſimè metiebantur. quare cum omnem numerum, ex vnitate tanquam principio, fluxiſſe perſpexiſſent, atque eò tandem perueniſſent ratiocinando, vt viderent nullam multitudinem, niſi vnitate, tanquàm firmamento cohærere, vna conſenſione in hanc ſententiam pedibus ibant, principem vnius poteſtatem longiſſi-

mè antecellere imperio duorum, trium, denique multorum, quocunque illud numero definitum fuerit. id quod clariſſimè liquebit, ſi cogites, Rempub. cuius ſumma in imperio & dominatione multorum vertitur, frumentaria re abundantem, inſtrumentis bellicis inſtructam, pecuniarum copia circumfluentem, omnium denique rerum (quæ ad eam adminiſtrandam pertinent) laude & ornamentis florentem, ac èontra aliam, cuius imperium ab vno pendet, non ita omnibus iſtis rebus amplificatam mente informes: hanc auctam ſemper admirabere, illam comminutam atque adeò conuulſam intuebere, niſi illi multi, in quorum poteſtate Reſpub. eſt, in vnam vnius quaſi Principis ſententiam conſpirēt. nam ſi ſinguli in ſingulas ſententias fuerint diſtracti, dum hic hanc, ille illam mordicùs tenet, Reſpub. in hoc horum hoſtiliter diſſidentium turbine & procella miſerè conſcinditur, & ad cineres penè redigitur: vt omne multitudinis imperium, niſi quâ ad monarchiæ imitationem fuerit effictum, & dignitatem, & vires, & authoritatem prorſus amittat. id quod Romani in rebus ſiue naturæ intimis Lyncei, ſiue Reipub. ſummis prudentiſſimi dum perſpiciunt, ad ſedandas diſcordias, quæ ex multorum ſententiis oriebantur multæ, lege ſanciebant dictatorem, qui diuulſa ac diſſipata ſuo & conſilio vinciret, & prudentia gubernaret. neque alia fuit Romanis ratio iſtius nominis

minis huic magiſtratui indēdi, quàm quòd omnes, etiam qui nobilitatis nomine tumebant màximè, illius dicto, tanquam oraculo Apollinis, obtemperabant. ad idem præſcriptum Rempub. ſuam adminiſtrabant Græci, qui cùm vellent regiæ poteſtatis iugo ſoluti viuere, in ſuis Æſymnetis (ſic enim vocabant illos, quibus in periculo habenas Reipub. ſuæ committebant) monarchiæ formam retinere ſolebant. horum veſtigia perſecuti Mytelenæi, Reipub. ſuæ (quam capeſſebat multitudo) in diſſenſione vnum præfecerunt. viderunt enim homines acutiſſimi, vt in multis eſſe iudicia multa, & in variis ſentētias varias, & in fluxo populo omnia fluxa: ſic in vno omnia eſſe certa, conſtantia, firma, atque ſummo conſilio & ratione, tanquàm radicibus, altè defixa. habet enim vnitas tàm conſtantem rationem, vt ipſa nulla extranea vi conſiſtat, omniaq́; ſua tanquam propria vi cohæreant. DEVM *ideò antiqui vnitatis nomine cenſuerunt. vt enim in vnitate, ſi penitius inſpexeris, eſt reperire omnium numerorum initium & finem, ipſa tamē nec ab initio proficiſcitur, nec fine concluditur; ſic in* DEO *omnium rerum fabricatore, ſi initium deſignes aut finem, omnis profectò ſenſus religioniſq́; ſis expers. quæ vnitatis ratio, tam eſt ad laudem præclara, vt quas res* DEVS *rerum omnium ſolertiſſimus parens voluerit excellere, in iis vnitas tanquàm perfectio emineret. animū enim ex par-*

tibus

tibus ita coagmentauit, vt mens vna reliquas imperio, tanquam filo quodam, duceret; corpus ex membris ita compegit, vt cerebrum vnum, omnia vel ſuo morbo conficeret, vel ſua vi reficeret; mundum ex varietatibus ita fabricatus eſt, vt vnius ſolis & acceſſu vegetarentur, & receſſu extinguerentur: deniq; ita omnia ſingulis, & ſingula omnibus connexuit atque colligauit, vt ipſe ſolus ad omnium & ſingulorum gubernacula voluerit ſedere. ſiſtite iam mihi Lutherũ, ſiſtite Caluinum, ſiſtite quicquid eſt colluuionis hæreticæ, annón facilè ab illis elicuero, aut (ſi pergant mihi eſſe malitioſè obſtinati) annón vi & rationum pondere extorſero ad Eccleſiæ abſolutionem, vnitatem eſſe perneceſſariam? vnitatem Deus in rebus perfectiſſimis voluit primas obtinere, in Eccleſia noluit vnitatem vigere? in corpore, in animo, in mundo vnitati primum locum ratio cogit vt deferas, & tàm eris effrictæ frontis, vt ex Eccleſia, qua nihil Devs *aut habet charius, aut fecit pulchrius, vnitatis excellentem rationem velis tollere? ediſſere mihi tuam ſententiam, Caluine, ex* Dei *(quod iactitas) ſinu depromptam, cur* Devs *Eccleſiam ſuam regni? cur ciuitatis? cur familiæ? cur gregis? cur exercitus nominibus cónſignauit? tantíſne tuum pectus aut inuidiæ anguſtiis continetur, vt nolis; aut ignorantiæ tenebris offunditur, vt non poſſis videre, quemadmodùm in regno Regem*

vnum,

vnum,primum; in ciuitate gubernatorem vnum, primum;in familia patrem vnum,primum;in grege paſtorem vnum,primum; in exercitu imperatorem vnum,primum, & principem locum occupare: ſic in Eccleſia,tanquam matre filiorum optimorum ſuauiſſima, vnum patrem; tanquam regina ſubditorum perditorum iuſtiſſima, vnum dominum; tanquam exercitu ordinibus aptè diſcriminato, vnum imperatorem; tanquam grege probè ſaginato, vnum paſtorem; tanquam ciuitate legibus piè deuincta, vnum præſidem; tanquàm corpore humorum temperatione pulchre valente vnum caput, principem locum tenere. num premo hæretice? ſed ſubdolè (vt moris eſt) iſtas voces in alium ſenſum fortè torques. qui potes? DEVS *quicquid eſt in illis inuolutæ notionis explicat, dum gentes & Iudæos antea ſegregatos penituſq; diuulſos, non alio nomine in vnum corpus vult compingere, quàm vt ipſe vnus eos regat tanquàm dominus, & dirigat tanquàm paſtor.* Faciam eos in gentem vnam, & Rex vnus erit omnibus imperans, non erunt vltrà duæ gentes, nec diuidentur vltrà in duo regna; & ſeruus meus Dauid Rex ſuper eos, & paſtor erit vnus omnium eorũ. *num obſcura iam cuiquã videtur diſputatio noſtra, ſeu potiùs meridiana luce circumfuſa non videtur? ſed quæ demùm eſt hæc vnitas? annón Chriſto capiti nos illius membra adhærere,*

rere, hæc demùm eſt germana vnitas, teſtante Ezechiele? annón Chriſto iam in cœlis locato, Dauidis vel Regis edicta, vel paſtoris vocē ſequi, annón hæc demùm eſt perfecta vnitas, explicante Ezechiele? at quem vobis Dauidem? quem Regem? quem paſtorem dico? illum illum, cui Chriſtus ex terris iam migraturus Eccleſiæ ſuæ clauum commiſerat, his verbis, tu es Petrus: illum illum, quem DEVS *authoritate ornauit in terris vincendi ſoluta, & vincta in cœlis confirmandi; illum illum, quem nulla vis, nulla crux, nulla Tyrannis expugnabit, quem tamen omnis vis, omnis crux, omnis Tyrannis oppugnabit. hæc eſt illa vnitas, quam a Chriſto arctiſſimo ſui verbi vinculo colligatam nullus Satanæ furor, nullus inferorum impetus poteſt infringere, ac ne violare quidem. eædem nos cauſæ ad hãc vnitatem conſeruandam, quæ Chriſtum ad eã conſtituendã impellere debent. vidit enim Chriſtus ea acie, qua poteſt omnia, fore, vt multa mõſtra domi noſtræ nata Eccleſiæ quietē peruellant; Eccleſiæ ergò ſuæ prouidit ea charitate, qua ſolet ſemp, vt vnius paſtoris cõſilio, authoritate, imperio, cõſtricta non nutet; aut ſi nutet, non certè inclinet; aut ſi inclinet, non certè concidat. huius paſtoris vi præſenti* DEI *numine fulta quicunq; Hæretici cõiunctis quaſi cũ Satana viribus, in Eccleſiam impreſſionem fecerunt, contuſi comminutiq; fuerunt; huius paſtoris poteſtatem quicunque illiti falſæ religionis ſpecie, ſe*

Chri-

Chriſtum ſequi paſtorem in cœlos vſque falsò gloriantur, conuulſi labefactatiq́; ſunt. Arriana peſtis ſuis promittit cœlum. qua cautione? ſi Trinitatem violent. Macedoniana ſentina ſuos reponet in cœlum album. quo pacto? ſi monachatum lacerent. Eutychianus furor ſuos lacabit in cœlo. qua via? ſi carnis conſectentur delicias. Europæ plaga Neſtor beabit ſuos. quo modo? ſi ieiunium contemnant. Hæreſeon Lerna Lutherus ſuos implet ſpe immortalis gloriæ. per quas rationes? per ſolam fidē, per flammæ purgatricis euerſionem, per miſſæ abrogationē, per Sacramentorum imminutionē, per delicias, per Venerem, per alios id genus teterrimos errores. ſed hæc monſtra noſter vnitatis paſtor ſemper eliſit elidetq́; non ferro, ſed voce: non pugna, ſed numine, dum ſuis ſemper occinit cantilenam duram verbo, veram ſenſu, vnam ſpiritu; ego Chriſti cruce, Patris ſapientia, Spiritusq́; ſubnixus numine, vos per crucem, qua Chriſtus oppetiit mortem; per ſerras, quibus Martyres diſſecabantur medij; per ieiunia, quibus peccata eluuntur; per ſacrificium, quo gratia comparatur; per preces, quibus vel lapſi eriguntur, vel nutantes confirmantur; per purgatricem flammam, qua labeculæ næuiq́; noſtri abſterguntur; per crucis donā, quibus augetur Eccleſia; per Chriſti merita, quibus pij affluunt; per ſummam vitæ auſteritatem, ſummam vitæ puritatem, ad ſummam cœli voluptatem

ptatem, ſummam DEI *gloriam, via recta, trita ducam. hanc paſtoris vocem ſi ſequeremur, id eſt, ſi inſiſteremus viam Martyrum manantem ſanguine, ac Chriſti veſtigiis altiſſimè impreſſam,* Nemo aduerſus Sacerdotum collegium quicquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt Epiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non Epiſcopi, ſed DEI faceret: nemo diſsidio vnitatis Chriſti Eccleſiā ſcinderet, nemo ſibi placens & tumens ſeorſim foris nouam hæreſim conderet, vt ſcribit Cyprianus ad Cornelium. *ſi quis fortè roget, quem Cyprianus loquitur Sacerdotem, cum nullum certum notet, en tibi Cyprianum Cypriani ſententiam apertiſſimè enucleantem (Epiſt. 3. lib. 1.) nauigare audēt ad Petri cathedram atque Eccleſiam principalem,* Vnde vnitas ſacerdotalis exorta eſt, à Schiſmaticis, & prophanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides, Apoſtolo laudante, laudata eſt, ad quos perfidia non poteſt habere acceſſum. *hanc huius paſtoris vnitatem qui inuiolatam non ſeruant, non poſſunt niti Petra cum Apoſtolis, ſed debent fluctuare foris cum Iudæis; non poſſunt includi in arcam cum Noë, ſed debent fluctibus obrui cum reliqua mundi fœce; non poſſunt inſeri in vitem cum Dauide, ſed tanquàm palmites arentes debent reſecari*

cari cum Hæreticis. dum vnitatis rationem in Eccleſia perneceſſariam probo, non ſatis veſtræ patientiæ conſuluiſſe videor, vtilitates igitur, quæ ex hac vnitate ad Eccleſiam effluunt (ſi non repugnetis) quanta poſſum breuitate perſequor. DEVS dum ſuam gloriam ſalutemq́; hominum in Eccleſiæ finibus proferendis verti intelligit, & per Filium ſuum in terris, & cum Filio ſuo in cœlis, illam omnibus gratiæ virtutiſq́; donis amplificare conatur. ſed cum certa Chriſti ſententia ſit fixum, eum ſpargere, qui extra Eccleſiam colligit, id eſt, nullo illum Eccleſiæ beneficio cumulatum iri, qui in Eccleſiæ vnitate non viuit; quis non videt omnē gratiam, omnem ſanctitatem, omnem virtutem; omnia dona (ſi quibus affluimus) ex Eccleſiæ vnitate ad nos permanare? neque hoc cùm dico, ignoro ſingulos homines Eccleſiæ terminis definitos (extra enim Eccleſiæ vnitatem nihil eſt quod habet ſanctitatis ſpeciem) ſingulis ſuis donis ornari, ſed hoc cùm dico, id intelligo, ſingulos Eccleſiæ clientulos, omnibus donis omnium (qui vel ſunt, vel fuerunt, vel erunt eadem fide imbuti) feliciſſimè frui. vnde quicunque in hac vnitate degimus, non animo frangi aut debilitari debemus, ſi fortunæ iniuria commoti, aut alioqui alio dolore perculſi ſimus; cùm omnes, quicunque vel Virginum, vel Martyrum, vel Confeſſorum coronis fuerunt inſigniti, nos ſuis & precibus iuuent, & donis ornent, & me-

ritis certiſſimè fulciant. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua, inquit Dauid, huius vnitatis columen & firmamentum. *ô ſingulare beneficium, omniq́; prædicatione celebrandum. tantámne in vnitate vim, vt me à martyrio abhorrentem, in fide languentem, in pietate torpentem, omnium donorum (quibus Martyres, Confeſſores, piiq́; viri floruerunt) participem reddat? reddet. nam cum diuina prouidentia ſit nexum, vt non omnia Spiritus ſanctus dona omnibus inſtillet; vnitatis vinculo eſt effectum, vt nullum nobis donum, nulla virtus, nullum præmium (quod à Spiritu S. proficiſcitur) deſit. neq; eſt cur hoc miremur, cùm poſtulet pro nobis ſpiritus gemitibus inenarrabilibus. & quis ſpiritus? non Dauidis, non Abrahæ, non Pauli ſolùm, ſed omnium & ſingulorum, qui vno charitatis & fidei vinculo in cœlo terraq́; ſunt colligati. & quid poſtulat? vt nos hebetes Dauidis prudentia, nos infidos Abrahæ fide, nos torpentes Pauli zelo, nos vagos Petri conſtantia, nos à martyrio alienos Stephani ſpiritu, nos denique pietatis colore potiùs tinctos quàm imbutos, omnibus omnium piorum meritis beet ac cumulet:* vt hoc modo illorum abundantia ſecundùm Paulum ſit noſtræ inopiæ ſupplementum, illorum fortitudo noſtræ infirmitatis firmamentum, *illorum conſtantia noſtræ leuitatis fundamentum; vt illo-*

vt illorum zelus noſtram tepiditatem excitet, illorum puritas noſtram fœditatem tegat, illorum ſplẽdor noſtras tenebras diſpellat, omniaq́ illorum bona, omnia noſtra mala vel euellãt vel occultẽt. neq́; dum Martyrum, reliquorũq́ cœlitum mentionem facio, vnitatis latè patentem naturam, horum terminis volo definire, cùm ex ſanctis iam viuis ad nos viuos multa vndique merita affluant, & ex nobis ad illos, ſi quid ſit in nobis pietatis, charitatis, virtutis, viciſſim refluat. id quod D. Auguſtinus hiſce verbis, ſi ſenſum ſpectes, prudentiſſimis: ſi elegantiam, affabrè vinctis expreſſit. Si amas vnitatem, nihil non habes, nam etiam tibi habet, quiſquis in illa quicquam habet. tolle inuidiam, & tuum eſt quod habeo, tollam inuidiam & meum eſt, quod habes. *liuor ſeperat, charitas iungit. mira hæc cuique videntur? videbuntur vera, ſi penitiùs inſpexerit intimum conſilium* DEI, *qui omnia quaſi vnum quiddam finxerat. non ſomnio cum Philoſophis, omnia ita eſſe vnum, vt repugnantia ſit nulla: ſed ratione in hãc ſententiam inducor, vt putem omnia ita vnum eſſe, vt ex multis rebus natura diſcriminatis ac ſeiunctis, quædam vniuerſitatis conſenſio, harmoniaq́ exiſtat atque proficiſcatur. quæ à* DEO *ea inprimis ratione aptà & inſtituta eſſe videtur, vt, cum ſingulis rebus quandam naturæ perfectionem inditam eſſe vellet, vnum inchoatum alterius per-*

fecti communione redderetur quotidiè abſolutius. ideoque Pythagoras Deorum alioqui ſuperſtitione obſtrictus ſtatuit verè, quam quæq; res perfectionem haberet, ex DEO *eam habere propter naturæ conſenſionem, quâ ſingula inter ſe, omniaq; ipſi* DEO *arctiſſimè ſunt coniuncta. neque hic tanquàm in ſcopo Philoſophus ſiſtebat, verùm eouſq; ratione delatus eſt, vt apertiſſimè aſſereret, quo res quæq; erat perfectioris abſolutiorisq; naturæ, eò illam arctiori naturæ communione* DEO *fuiſſe conſtrictam. quod ſi in reliquis rebus naturæ ratio id efficit, vt vnius communione alteri aliquid tanquàm naturæ ſuæ abſolutio & cumulus addatur, quantò maiori rationis firmitate colligere debemus (niſi in rebus naturæ hebetiores Pythagora velimus videri) ſingulos ſingulorum, & omnes omnium bonorũ in Eccleſia eſſe participes, quò eſt aut fuſior Eccleſiæ, quàm reliquarum rerum communio; aut arctior eorum, qui in Eccleſia pacis & charitatis ſocietate ſunt colligati, quàm reliquarum inter ſe rerum nodus & coniunctio? quod humani generis hoſtis Satan dum videt, dolet; dum ſentit, inuidet: ſed dolendo & inuidendo, quia non potuit hanc ſocietatem Chriſtianorum ex vnitate effloreſcentem (quam Apoſtolus in Symbolo Sanctorum communionem aptiſſimo verbo appellat) diſſipare, cuniculis & dolis Hæreticorum, eam ſemper oppugnare malitioſè conatus eſt. atque vt taceam Eu-*

tychem

tychem in Trinitate, Pellagium in libero arbitrio, Vigilantium in cæremoniis, aliosq́; in aliis rebus eam violâſſe; recogitate mecum, quo dolo ac fraude Satan in Luthero & Caluino illam hiſce noſtris impeditiſſimis temporibus miſerrimè lacerauit: neque plagas, quas Eccleſia non ita magnas ab illis in controuerſiis quibuſdam leuioribus accepit, animis comprehendite; ſed illa illa vulnera, quæ luculentiſſima inflixerunt, animis informate. videt Satan, communionem eſſe nobis cum Chriſto per Papam in terris, nobis cum Chriſto per Sanctos in cœlis, mentibus autem purgatorio igni implicatis cum Chriſto, per & merita Sanctorum in cœlis, & preces hominũ in terris; hanc ergò communionem, diſtributis quaſi machinis, præcipuè tentat, vt illa conuulſa, nos quoque facilius de noſtro ſtatu conuellamur. nam ſi nos membra Chriſto capiti per Papam adiungamur (vt verè adiungimur) Papæ authoritate eiecta, nos quoque omnibus meritis, quæ à Chriſto capite ad nos membra per Papam manant priuati facillimè peribimus. ſi nos Sanctorum precibus muniti, carnis, mundi, & Satanæ vires elidamus (vt verè elidimus) certè Sanctorum precibus nudati, carnis, mundi, & Satanæ vinculis facillimè conſtringemur. ſi mentes purgatrici flamma mulctatæ noſtris Sanctorumq́; precibus nonnunquàm recreentur (vt verè recreantur) proculdubiò purgatorio ſublato, mẽtes noſtris San-

ctorum precibus nudata, & acriores & diuturniores ſuorum flagitiorum pœnas pendent. ô crudelitatem non ferendam: non ſatis tibi fuiſſe hæretice, nos viuos noſtris ſubſidiis orbare, niſi etiam mortuos eodem crudelitatis genere vexes? non ſatis tibi ſingulos ſingulis in locis impetere, vel homines in terris, vel Sanctos in cœlis, vel reos in purgatorio: niſi eadem diritate omnes omnibus in locis affligas, & homines in terris, & Sanctos in cœlis, & reos in purgatorio? ſed fremas & ſæuias quantum libet, manebit manebit in vnitate Eccleſiæ hæc communio integra, vt qui intra Eccleſiæ ſe fines & terminos continent, omnium (quos eadem Eccleſia ſiue in cœlo ſiue in terra ſuo gremio complectitur) meritis, donis, precibusq́ ſuſtentētur. quod ego beneficium tantum eſſe ſemper duxi, vt ſi omnia à DEO *in me collata huic comparem, omnia profectò huic poſtponam. nam cùm natum atq; adeò renatum eſſe nihil fuerit, imò miſeria fuerit, niſi Eccleſiæ ſeptis incluſus huius communionis ſim particeps: quibus verbis, quibus laudibus hoc* DEI *in me beneficium decorabo? qui inter Hæreticos nutantem, inter hoſtes timidum, inter verſutos ſimplicem, inter perfidos ſincerum, me nec hæreſi inficì, nec odio frangi, nec verſutiis irretiri, nec perfidia decipi ſit paſſus: ſed Hæreticorū diu fluctibus conquaſſatum in Eccleſiæ tandem ſinu, tanquàm in portu, collocauit: vbi Catholicus cum Catholicis, capiti Petro inſitus,*

inſitus, Sanctorum in cœlis, & Sanctorum in terris precibus, meritisq́; affluentiſſimè abundo. ſed videor non tàm veſtræ humanitatis, quam meæ felicitatis rationem habuiſſe, qui cùm vnitatis in Eccleſia neceſſariam rationem, ſingularemq́; vtilitatem fuero ſatis perſecutus, in meo gaudio explicando nimis me effuderim. orationi igitur meæ modum ſtatuo, à Deo immortali precatus, vt in Eccleſia, omnes tanquam vnus, huius communionis vtilitatibus, & hic viui, & in cœlo mortui perfruamur. Dixi.

ROBERTI TVRNERI
Oratio octaua, habita Romæ.

QVOD *à Diuis immortalibus in multis perorandis cauſis ſæpè & ſeriò precatus ſum, vt quæ eminent in Nazianzeno pigmenta perpulchrè conformata, & qui latet in Ambroſio dicendi neruus, diuinitatis quadam ratione in animos mirabiliter perrumpens, illa mihi aliquis è cœlo* DEVS *inſtillet: id ego hodiè à Chriſto eò precor vehementiùs, quò aut ſacerdotij laus, quam perſequor, eſt diſertiſſimi cuiuſq; oratione ſuperior, aut mea oratio ſemper fuit leuiſſimarum rerum tenui-*

tate ac mediocritate multis partibus inferior. atq; vt habuero dictionem perſperſam Nazianzeni pigmentis, & Ambroſij neruis vinctam firmiter, tamen iis hodie dictio mea vrgebitur anguſtiis; vt quid tanquam lacertoſum in acie collocem primum, aut tanquam firmum in phalangem reiiciam vltimum, vix ac ne vix quidem poſſim inuenire. Nam cùm ex hoc loco alius ſacerdotij antiquitatem ab vltima Patrum memoria repetierit, authoritatem alius expreſſerit, maieſtatem depinxerit alius, deniq; alius atque alius alias atque alias laudes artis ingeniiq; ſui coloribus perpolierit, nullus profectò relinquitur orationi meæ locus, aut certè perexiguus, quem vel mea facultas tenuior non poſſit ornare, vel tantillus orationis meæ riuulus difficillimè queat irrigare. quid? annòn eſt ſacerdotij dignitas ampla? ampla & adeò perexcellens; teterrimas enim quaſq; labes, quæ in animæ medullis hærent, eradicat penitùs, ſed hunc locum ex his ſubſelliis perpurgauit Philoſophus. quid? annòn eius poteſtas eſt ſumma? ſumma ac planè diuina; Ieſum enim, reportatis à morte trophæis, ad dextram Patris quinque voculis nobis ſiſtit in altari, ſed hãc partem ex hoc ſuggeſtu occupauit Theologus. quid? annòn eius laus eſt infinita? infinita & in omnes vndique partes interminata; hac enim authoritate qui floret, eſt mõs, lucerna, Angelus, paſcit, orat, vngit, ſacrificat. verũ has omnes laudes ita

triuit ex hoc loco Oratoris oratio, vt cùm tædeat loqui, pudeat tamen tacere. ſed cùm amor efficit, vt malim loqui cum tædio, quam tacere cum pudore; perſequar illam coquorum laudabilem conſuetudinem, qui quemadmodùm in communiſſimorum ciborum copia rariores ſeponunt, ac hos condiunt aromate, illos interſpargunt ſaccaro, vt artificij externi aſcitis rationibus, cibo communiori vel nouam inducant formam, vel antiquam abſtergant inſipiditatem: ſic egò hodiè ſpero me ex tritiſſimis ſacerdotij laudibus ita delibaturum optimas, vt non tàm aures veſtras eleganter teretes poſſint offendere, quòd fuerint audita ſæpiùs; quàm iudicia ſolidè terſa debeant afficere, quòd ſint collecta rariùs. attendite ergò (Auditores) quàm poteſtis diligentiſſimè, nec occludite aures orationis meæ deliciis, ruſticè fateor conditis, ſed conditis tamen, vt hoſpitibus non omninò lautis placeat deguſtâſſe. etſi natura humana vnius legis aut normæ ſeptis ita nunquam poſſit coërceri; vt omnes gentes idem viuendi inſtitutum perſecutæ in vnum quaſi corpus coëant, & non potiùs ſingulæ ſingulas diſſidentes inſtituendæ vitæ rationes tàm acri impetu conſectentur, vt quot numerētur gentes, tot videantur hominum genera, nulla communione inter ſe deuincta: tamen in Sacerdotibus honore, & Tyrannis odio perſequendis, tàm mirabilis eſt omniū conſenſio, vt illorum honorem, horum odium, tanquàm certas

diuinitatis notiones natura parens per omnium gentium animos proſeminâſſe videatur. ac ne hoc, quod dico, videatur tractum ex vulgi opinionibus, tanquam mendicum; aut ex Græcorum petitum commentis, tanquam fabuloſum: explicate mihi prima rudimenta Reipub. aut Athenienſis, quæ legibus; aut Carthaginenſis; quæ armis; aut Corinthiæ, quæ conſiliis; aut Ægyptiaca, quæ doctrinæ; aut Romanæ, quæ veluti expreſſa imperij rectè adminiſtrandi effigies, omnibus ſubſidiis nitebatur vna; an Athenienſium leges vixerat Apollo? vel Carthaginenſium arma fabricatus eſt Vulcanus? vel Corinthiorum conſilia addiderat Mercurius? vel Ægyptiorum doctrinam inſtillârat Minerua? vel Romanorum ſubſidia omnia omnes fortaſſe Dij communi voluntatum conſenſione tanquam theſauros ſuos effuderant? effunderunt ſanè Dij omnes ſuos theſauros in Romanos, ſed effuderunt ad nutum Dionis Sacerdotis; addidit Corinthiis conſilia Mercurius, ſed addidit ad præſcriptum Leontis Sacerdotis; inſtillauit Ægyptiis doctrinam Minerua, ſed inſtillauit ad preces Vaſtæ Sacerdotis; fabricatus eſt arma Carthaginenſibus Vulcanus, ſed fabricatus eſt ad formam Leuini Sacerdotis; fixit leges Athenienſibus Apollo, ſed fixit ad voluntatem Solonis Sacerdotis. non fuit (Auditores) principatus, non ingenij, non eloquentiæ, non diuitiarum, non virium, ſed diuinitatis latentis

tentis in ſacerdotij nomine, prima poſuiſſe Rerũpub. fundamenta. nam etſi populi illi primi, morum adhuc barbarie infuſcati, Rerumpub. ſuarum fundamenta & incunabula referant ad Deos parentes, aut ad Deas nutrices; tamen nec Dij volebant haberi parentes, nec Deæ Rerumpub. nutrices, niſi per Sacerdotum nomen, tãquàm diuinitatis ſuæ principem & præcipuam partem, hominibus ad formam vitæ conſtituendam, ſalutariter impartitam. neque hæc dico, quòd aliquam affingam aut authoritatem aut diuinitatem Sacerdotum ſuperſtitioni; ſed vt intelligatis ex eodem naturæ fonte fluxiſſe opiniones illas de Deorum ac Sacerdotum numine certas, & à diuinitatis illa particula, quæ in omnium mentibus latet, penitùs impreſſas. imò hæc ſacerdotij informatio, tanquàm ſemen quoddam ſparſum à DEO per hominum animos, tàm vberes protulit fructus Rebuſpub. in prima illa gẽtium barbarie: vt quæ Reſpub. excluſo ſapiente Rege, nutabant periculosè; aſcito ſtulto Sacerdote, ſaluæ manſerint ac integræ. quid? quòd cum omnis populus natura quodam inſtinctu abhorreat a Tyrannide, primi tamen illi populi (ſi primorum replicaueris annales) ſæpè exturbato Tyranno principe, tulerunt Tyrannum Sacerdotem? Lycas Sacerdos omnes ſuas leges ſanciebat ſanguine, Dyoniſius princeps paucos deminiebat capite, reliquos ſumma humanitatis ſpecie demulcebat: Dyoniſius tamen

us tamen eiectus eſt cum ſummo diſcrimine Syracuſarum euertendarum, retentus Lycas, ſummo cum honore Syracuſarum conſeruatarum; vſque eò vt illæ primæ Reſpub.(niſi ſacerdotium illas tanquam neruus continuiſſet.) eodem ſanè punctulo, quo vagiebant in cunis, delituiſſent in tumulis. quanquam quid loquor cunas, & primos Rerumpub. vnguiculos? cùm imperiorum ſpecies illæ perilluſtres, quas tantoperè laudantes obſtupeſcimus, illum ſuum ſplendorem, authoritatem, maieſtatem ſacerdotio debeant. nam hoſpes profectò ſit in rebus, quæ hiſtoria & antiquitate continentur, qui non cognoſcit Rempub. Romanam, tanquàm ſucco quodam ac ſanguine florentem, beneq; vegetam per multos annos permanſiſſe, quandiu Reges Pontifici Iouis Capitulini maximo, vel volentes morem geſſerint, vt filij; vel nolentes ſubiecerint ceruices, vt ſerui; cùm contra Medi, Perſæ, Sorij, Ægyptij Reſpub. habuerint ſemper flaueſcentes, illasq; trecentorum tantùm annorū anguſtiis definitas, quòd nullo religionis firmamento, nullo Deorum metu, nulla Sacerdotum authoritate, deuinctæ continerentur. quid? illa Solonis vox, ſe Antiſtitem eſſe Mineruæ, toties populo inculcata; illa Lycurgi ſolennis præfatio, ſe Apollinis eſſe Sacerdotem, toties pro concione repetita, quò ſpectabant? quò? niſi vt ſub Sacerdotis nomine, tanquàm ſacro quodam integumento, in populi ſe mentes inſinuarent faciliùs, per-

us, perſuaderentq́ eſſe in legibus, quas condiderant, neſcio quid diuini, cùm videantur non ex hominum iudicio, tanquàm triuio, arrepta, ſed ex Sacerdotum conſilio, tanquàm Deorum cœtu, mirabiliter hauſta. ſed ſunt hæc commenta gentium, inani Deorum ſuperſtitione miſerè obſtrictarum. ſint ſanè, cùm referantur à nobis, non quod careamus Bartholomæis, Thomis, Iacobis, Barnabis, Symonibus, Matthiis, Petris, Paulis, noſtræ Chriſtianitatis & fundatæ parentibus, & conſtitutæ Magiſtris, quibus rem totam confirmemus: ſed vt oſtendamus eò eſſe illuſtrius ſacerdotium, quò eſt certius, notionem hanc de Sacerdotis maieſtate ac diuinitate, omnium mentibus non dico à natura anticipatam, ſed à DEO *eſſe inſculptam. magna quidem hæc laus eſt ſacerdotij, ac haud ſcio an maxima: niſi illa fortaſſis ſit maior, ſacerdotij dignitatē tanto fuiſſe & ſplendore inſtitutā, & conſtitutam miraculo; vt* DEVS *nec cùm hanc tantā tantæ fabricæ molitionem machinaretur, maiorem præ ſe tulerit maieſtatem verborum; nec cùm regiæ poteſtatis authoritatem ſua figeret authoritate, pares attulerit rei gerendæ circumſtantias. ſiquidem poſtquàm molem, ex qua tanquàm argilla, finxit omnia, illam & ſine forma rudem, & ſine circumſcriptione vaſtam congeſſiſſet; effecit vt terra ſecreta ab aquis demigraret in planitiē, & aquæ defluentes à terra ſubſiderent in alueos, & aër ſub-*

tili

tili ſpecie dilapſus commearet per vniuerſitatem, & ignis occulta pernicitate exiliens, ſeu potiùs innata vi erumpens peteret ſumma, & firmamentum quibuſdam ponderibus pendulum, ſtellis tanquàm gemmulis diſtingueretur, & ſingula certis propriisq́; locorum regionibus coërcita, ſingulas obirent functiones, & hanc inducerent, quam admiramur, hyemis, æſtatis; veris, autumni; caloris, frigoris; diei, noctis; lucis, tenebrarum, aptam, neceſſariam, perpulchram varietatem. ſed hæc tàm multa, tàm magna, quo efficit apparatu verborum? quid narro apparatum verborum? vnam ad hæc ſingula attulit vocem, eamq́; tritiſſimam, fiant hæc, & facta ſunt omnia. at cùm ſacerdotium apud Iudæos conſtitueret, vnam ſepoſuit Leuitarum gentem, in qua floreret, puram, caſtam, integram à labe, vt nihil reſideret in ſacerdotio Tyrannidis; & ex hac gente voluit obire hoc munus vnam Aaronis familiam, honoris, virtutis, ſplendoris plenam, vt excluderetur locus ambitioni. DEVS *bone, in vna re conſtituenda quot adhibuiſti cautiones? amplum eſt ſacerdotium, quid intereſt Aaronis an Iſaaci illud familia adminiſtret? diuinum eſt ſacerdotium, quæ cauſa reiiciendi Moyſis, aſciſcendi Aaronis? ſed admiraris cautiones, inſpice formam. non voce vna, ſimplici, vulgari, voluit* DEVS *ſacerdotium conſtitui, ſed Moyſen ſeuocauit in locum ſeparatum, tanquàm ſacrum quoddam*

conci-

concilium; ac præſens præſenti, ſolus ſoli, mentem ſuam de ſacerdotio in omnem æternitatem confirmando enunciauit, perpetuamq́; impoſuit Aaroni functionem, maſtandæ beſtiæ, adolendi thuris, litandiq́; pro populo ſacrificij. formam iam conſtituti ſacerdotij, quæ omnem rerum molitionem vincit, vinci à regia authoritate credibile non eſt. nam legemus quidem in ſacris literis Samueles creatos, ſed creatos à populo; legemus Dauides conſecratos, ſed conſecratos ab homine; legemus Salomones ſacro oleo delibutos, ſed delibutos à Rege: ſolum legemus Aaronem, id eſt, ſacerdotium perpetuum, coram Moyſe, in loco ſeparato, viua DEI *voce, ac adeò tribus miraculis longè maximis conſecratum. repugnant Core & Abyron poteſtati Aaronis ſanctæ, repugnantes terra vaſto hiatu fatiſcens viuos amandauit ad inferos; obmurmurauit populus extinctos ſuos, ignis occulto perniciq́; volatu illapſus de cœlo, lateq́; ſe ſpargens populum mulctauit obmurmurantem; omnes tribus volebant aliquot ex ſuis ſeligi ad parem cum Aarone poteſtatem adminiſtrandam, ad horũ voluntatem reprimendã, imperat* DEVS *Moyſi, vt duodecim virgas, in quibus ſingulis ſingularum tribuum nomina inciderentur, vnamq́; Aaronis nomine notatam collocaret in tabernaculo: ſequentiq́; die reperiebantur reliquæ virgæ aridæ, vt erãt, ſola Aaronis reperiebatur vegeta, pulchra, florens,*

florens, germina, folia, amygdalas, ſummo omnium ſtupore proferẽs, copioseq́ effundens. taceo thuribula 205. vni Aaronis thuribulo oppoſita, ſileo Aaronem in media flamma integrum, ſupprimo appenſa aduerſariorum thuribula in tabernaculo ad exemplum poſteritatis, non dico nubem, qua Deus gloria præfulgens Aaronem, & Moyſen implicuit, ſermonemq́ cum illis habuit, iram DEI *mitigatam, extinctum precibus Aaronis ignem latè abſumentem omnia, ac reliquas huius generis plurimas & maximas cæremonias nihil loquor: ex terra abſorbente, flamma vindice, & florente Aaronis virga, ſatis colligitur perpetuam & diuinã ſacerdotij poteſtatem, eò reliquis aut poteſtatibus aut rebus eſſe præſtantiorem, quò fuit aut maiore inſtituta celebritate, aut pluribus cõfirmata miraculis. nec mirum eſt, ſi illam poteſtatem tot miraculis, tot cæremoniis, tot argumentis, tanquàm edictis, ſanciri legerimus, qua ne ornaretur cœcus, claudus, naſo ſiue vaſtè magno fœdus, ſiue exilitèr paruo monſtroſus, ſiue ineptè torto ridiculus, ruptura imbecillis, gibbo deformis, ſcabie impetigineq́ infectus,* DEVS *ſententiæ ſuæ præſcripto caueret. atque ne putetis fortaſſè hæc nihil iam ad nos pertinere, quòd externa ſint, quibus illi Moſaicæ legis ſeruitute obſtricti continebantur: ita externa ſunt, vt vmbræ quoque ſint & ſimulachra earum notarum, quæ in mentium noſtrarum latebris incluſæ,*

noua

noua etiam legis prohibent ſacerdotio. nam qui nullis aut literis aut moribus tincti poſſunt, nec rudibus inſtillare doctrinæ puritatem, nec malis diſpellere vitæ tenebras, cæci ſunt; hos non vult ille omnis poteſtatis largitor ſuam obire functionem. qui rerum fluentium deſiderio, tanquam æſtu quodam, abrepti, vel toti ſunt in hauriendis voluptatibus, vel DEO *ſimul & Mammonæ putant ſe poſſe nauare operam, claudi ſunt; hos ille recti iuſtiq́ue Pater non vult ſuam tueri perſonam. qui* DEI *præfidentes miſericordia peccatorum ſuorum fibras non curant euellendas, quin potiùs illa vel blanduli palpant, vel virtutis obtegunt velo, naſum habent fœdè magnum; hos illa totius pulchritudinis vera expreſſio non vult ſuam deformare authoritatem. qui tranquillitatis præ ſe ferunt perpulchram ſpeciem, intùs tamen habent pectora, tanquàm Euripos, cogitationum fluctibus miſerè agitata, naſum habent monſtroſè paruum; hos* DEVS *prouidentiæ iuſtus adminiſtrator ſuo excludit munere. qui ingenij acumine elati in Eccleſiæ fide titubant, pluſq́ue tribuunt ſuis ſenſibus, quàm Sanctorum factis, naſum habent ridiculè intortum; hos ille ſuperbiæ domitor, in ſuam non vult inuolare ſedem. qui pecuniarũ ſuarum aceruos malunt incluſos ſuſpendi à tergo, quàm expoſitos ad beneficentiam collocari in hominum, angelorumq́ue quodam quaſi theatro, his gibbus eſt de-*

 formior,

formior, quàm vt velit eos Devs *ſuam ſuſtinere maieſtatem. quos ira, inuidiaq́, tanquàm furiæ tædis ardentibus inſectantur, nec ſe ſibi ſanos, nec aliis ſedatos eſſe patiuntur, his ruptura eſt grauior, quàm vt ille lenitatis magiſter velit ſui officij illigari neceſſitati. qui gulæ ac carnis irretiti lenociniis, ita tranſuerſim aguntur in furorem, vt tãquam lutulenti ſues, in voluptatum volutentur cœno, annón hos inficit ſcabies, à qua abhorret diuina puritas? quorum conſcientiæ ſe in* Devm *non profundunt, ſed languore peccati, tanquàm morbo, præpeditæ ſemper hæreſcunt in ſordibus. annón hos inquinat impetigo, à qua aliena eſt tantæ dignitatis perſona? Sacerdotis dignitas (Audito.) clara eſt, cœcos refugit; recta eſt, claudos non recipit; decora eſt, naſum magnum non admittit; alta eſt, naſum paruum non patitur; ſincera eſt, naſum obtortum excludit; liberalis eſt, gibboſum arcet; patiens eſt, rupturam reiicit; nitida eſt, auerſatur ſcabiem; pura eſt, abhorret ab impetigine. ô perpulchram formam, Angeli videtur non hominis, & tamen Sacerdotis eſt non Angeli, ſeu potiùs & Sacerdotis eſt & Angeli. quam etiam imaginem ſacræ literæ extrèmis lineis conantur exprimere, dum Sacerdotem, & virgam Aaronis, & virginem, & candelam ſuper candelabrum, & turrim, & montem, & ſalem, & ſolem appellant. ſed parum eſt (Audito.) Sacerdotem eſſe aut virgam ad conteren-*

teren-

terendas Zabulon vires, aut virginem ad configendas carnis illecebras, aut candelam ad lumen mũdo præferendum, aut turrim oppoſitam hæreſeon machinis, aut montem oppoſitum ſpiritus calori, aut ſalem condiendis bonis, aut ſolem purgandis prauis moribus aptum; cùm ſit, ſi puritatem in hac corporis contagione ſpectemus, Angelus; ſi pendamus authoritatem, Sacerdos, id eſt, Angelo multis partibus ſuperior. hoc erat, quod dixit Paulus, ſe ſpectaculum eſſe factum hominibus & Angelis, medium conſtitutum inter homines & Angelos. quid eſt medium eſſe conſtitutum inter homines & Angelos? niſi partim eſſe Angelum partim eſſe hominem, id eſt, & Angelum ſuperiorem homine, quà ſupra naturæ imbecillitatem puriſſimè viuit: & hominem ſuperiorem Angelo, quà Chriſtum conficit. magnum eſt Chriſtum conficere, quid mundo impertire? atque ita impertire, vt tam ſit hominum in terris, quàm ſit Patris in cœlis? diuinum eſt Chriſtum tanta impertire authoritate, quid ſacrificare? at hæc omnia etſi verborum complicatione videantur obſcuriora, tamen tàm ſunt neceſſaria, quàm eſt certum, ſi ſint, Sacerdotum eſſe; ſi non ſint, nos omni calamitatis genere miſerè & fœdè conflictatos eſſe. ſiquidem poſtquàm DEVS Pater viderat illuxiſſe tempus, quod ſententiæ ſuæ præſcriptione ab omni æternitate præfinierat mundo vindicando, nec hominem corporis ac ſenſuum

compeditum vinculis habere, quo aut ſe redderet Patri, aut Patrem reconciliaret ſibi: Filium ſuum humanæ carnis nubecula implicitum dedit mundo, tanquam pretium proprium, quo DEVM *homo placaret. Puer natus eſt nobis, Filius datus eſt nobis. Puer non potuit genus humanum aſſerere in libertatem, potuit Filius, datus eſt ergò Filius vt naſceretur puer: potuit Filius non natus eſſe nobis aut afflictis conſolatio, aut miſeris aſylũ, aut hominibus* DEVS, *aut peccatoribus iudex, ſed non potuit eſſe aut debitoribus pretiũ, aut peccantibus victima, aut precãtibus placatio, niſi natus puer; natus eſt ergò puer, vt daretur Filius. omnipotens Pater quis poteſt interpretari, fueriſne magnificẽtior, qui è cœlo; an munificentior, qui Filium; an iuſtior, qui finito tẽpore; an indulgentior, qui peccatoribus, tàm clementèr, tàm ſuauitèr, tàm oportunè dederis? ſed dediſſe non magnum eſt, ſi conſideremus, quomodo dederit. dedit illũ mundo ſub lege. qua? vt niſi mũdi ſcelus mortis ſuæ ſacrificio libẽs piaret ac volens, & iniuſtitiæ culpam ſubiret, quod mũdi non ſubueniret neceſſitati; & violatæ diuinæ maieſtatis crimine obſtringeretur, quòd Patris non ſatisfaceret volũtati. factus ex muliere, factus ſub lege, vt omnes qui ſub lege erant, redimeret. hanc ergò, ad quam allegatus erat Chriſtus functionem, vt obiret ille & liberiùs & liberaliùs, aſcendit crucem, ac totius iam Chriſtiani nominis conſtitutus Sacerdos, ſe victi-*

mam

mam illibatam litauit Patri, ad mundi piandum ſcelus; illudq́ ius, quod habuimus in illum (habuimus profectò tantum, vt illum potuiſſemus ſub pœna iuſtitiæ violandæ ad nos redimendos cogere) totum iam denuò ceſſit Patri. explico hîc, ſi quid ſit duri; eruo, ſi quid ſit ſcrupuli. Chriſtus aſcendit crucem. cur? vt litet. quid? ſe. cui rei? expiando mundo. at mundus piari non poteſt, niſi ab eo, qui in mundum quaſi corpus caput ſit inſitus. planè. huic ergò rei puer natus eſt nobis, Filius datus eſt nobis, id eſt, Chriſtus non ſolùm datus eſt Eccleſiæ tanquàm languidulæ caput integellum; ſed etiam datus eſt mundo Sacerdos, vt vel ipſe ſe pro mundo, vel mundus eum pro ſe ſacrificaret Patri. quid? Chriſtum ſacrificat mundus? mundus, quia Chriſtus tanquàm princeps mundi pars ſe ſacrificat. quid? mundus ſacrificat Chriſtum? eſt ergò Chriſtus mundi. nam ſacrificare eſt rem planè noſtram, integram, integrè offerre DEO, *atque ita offerre, vt ſi per impoſſibile (hanc mihi vocem in re non trita largientur Ciceroniani) eius rei* DEVS *non eſſet Dominus, ſacrificij iure fieret Dominus. Chriſtus ergò verè fuit noſter, Filius datus eſt nobis; Chriſtus fuit verè noſter, victimam litauimus eum Patri. magnum eſt hoc ius. ſed hoc totum ius deceſſit nobis, ceſſit Patri in ſacrificio crucis. ſacrificatur Chriſtus in cruce, id eſt, iure ſacrificij Chriſtus fit Patris, atque eo iure Patris, vt ſi ante non*

 fuiſſet,

fuiſſet, iam incipiat eſſe totus Patris, ac deſinat eſſe noſter. ac ne erretis, Chriſtus manet nobis ſemper noſter Pater, ſemper noſter Frater; ſed non manet noſtrum pretium, non manet noſtrum donum. deſinit eſſe noſtrum pretium; deſinit eſſe noſtrum donum, ſacrificatur in cruce. infelices nos, crux fecit vt antè excideremus quàm cederemus iure, quod habuimus in Chriſtum. cur mundum ſanctiſſima crux ſpolias ſuo ornamento ac firmamento, cur orbas ſuo Ieſu? Chriſtus fuit mundi, cur reddis illum cœlo? putabamus, putabamus, quicunq; huius molis circumſcriptione continemur, in te dulciſſima crux inuenire conſolationem, inuenimus dolorem; ſperabamus ex te haurire ſuauitatum fontes, haurimus anguſtiarum oceanos. Chriſtus fuit mundi annuente Patre, tu reddis Patri renuente mundo. conſentiunt Prophetæ? at iniuſtè videntur conſentire, cùm Petrus gladio, Bartholomæus vultu, Thomas lachrymis, timoris ac doloris ſignificatione reliqui Apoſtoli, omnes deniq;, qui Chriſti informantur præceptione, omnibus modis in contrariam partem acrius contendant. volunt omnes Ieſum ſuum: nimis indulges miſericordiſſima crux Prophetarum votis ac cõprecationibus. compenſantur fortaſſè incommoda. at qua ratione? ex cruce proficiſcuntur Sacramenta, ſed quid Sacramenta ad Sacramentorum authorẽ? ex cruce oritur gratia, ſed quid gratia ad gratiæ ſatorem?

ex cru-

ex cruce fluunt merita, ſed quid merita ad meritorum largitorem? ex cruce manat iuſtificatio, ſed quid iuſtificatio ad iuſtificationis remuneratorē? Sacramenta pro Sacramentorū authore, gratiam pro gratiæ ſatore, merita pro meritorum largitore, iuſtificationem pro iuſtificationis remuneratore ſubſtituere, quæ demùm eſt compenſatio? cuius iuſtitiæ? ex quo fonte orta? qua ſyngrapha? quo monumento conſignata? cauſam, cauſam vult mundus, non effecta; victorem victorem cupit; non trophæa; Ieſum Ieſum expetit ipſum fontem, non iſtos eius bonitatis copioſos ſanè riuulos, ſed riuulos tamen. ignoſceres ſanctiſſima crux mundo, ſi tecum acerbiùs fortaſſè ſic expoſtularet, cùm videretur facere non iniuſtè, niſi Chriſtum ſuum, id eſt, ſuum ius aliquo modo reponas. aduertite hîc (Auditores) Chriſti in homines amorem, ac Sacerdotis in Chriſtum, quaſi quandam poteſtatem. nam cum Ieſus acie, qua omnia, præuidiſſet hanc notam potuiſſe aliquo modo ab hominibus inuri ſuæ cruci, ante erectum trophæum iniuit rationem commodiſſimam, qua & hac cruci nota, & hominibus querelà omnis cauſa penitùs abſtergeretur: ſua namque voce ſanciuit Sacerdotis authoritatem, vt Chriſtum mundò redderet, quoties ferret neceſſitas: vſque eò vt ſi anteà fuerit mūdo pretium, nunc etiam ſit pretium, ſed per Sacerdotem pretium, ſi anteà fuerit victima; ſit nunc quoque victima,

ſedper Sacerdotem victima; ſi anteà fuerit placatio, nunc quoque ſit placatio, ſed per Sacerdotem placatio; denique ſi ante crucis triumphum fuerit verè noſter, nunc quoque ſit verè noſter, ſedper Sacerdotem noſter. reddit Sacerdos Chriſtum mūdo, quem abſtulerat crux, ac eo iure reddit, vt quoties vellet mundus, toties poſſit Chriſtum ſuum dare Patri, atq; ita dare, vt ſi qua authoritate poſſit Chriſtus non eſſe Patris, hac iam factus eſſet Patris. felices omnes Chriſti iam ſanguine perfuſos, qui & crucis referunt vberrimos fructus, & Chriſtum tanquàm ius ſuum integrum ſeruant, ſed per Sacerdotem ſeruant: vt auſim dubitare, maiórne ſit ac illuſtrior crucis laus, quæ effecta, an Sacerdotis, qui cauſam ſufficit; crucis, quæ trophæa, an Sacerdotis, qui victorem reſtituit; crucis, quæ titulos nouos, an Sacerdotis, qui Chriſtum nouum mundo impertit. quanquàm quid confero Sacerdotem cum cruce? in Sacerdote etiam eſt & expreſſa quædam Patris imago, & efficta non obſcura Ieſu ſimilitudo. ſiquidem Pater Chriſtum, à mortuorum excitatum vmbris, nouo ſibi iuris vinculo tàm arctè aſtringit, quàm ſi eum è nihilo finxiſſet. tantúmne hoc? etiam gloria cumulatum ſempiterna in cœli collocat ſuprema ſede, vt habeat cœleſtis illa hierarchia, in quo intelligentiæ ſuæ vires defigat, ac adeò amoris & charitatis ſuæ omnes impetus penitùs exhauriat. eodem planè modo Sacerdos Chri-

ſtum

ſtum iam in cœlis locatum conficit, ac terræ denuò reſtituit. tantúmne hoc? etiam tanquàm publica perſona, mundo nouum quoddam ius in Chriſtum concedit, vt Chriſtiani cogitationum procellis cō-flictati, illius ſuauitate, ſpiritu, ſapientia perfruantur; illumq́; Patri, ſiue delineant proſpera, ſiue premant aduerſa, nouo iuris titulo verè largiantur. ſatis hîc liquet, Sacerdotem quādam Patris omnipotentis referre imaginem, Chriſti iam cupis in Sacerdote admirari effigiem? en illam tàm perfectā, vt nullus tibi Lyſippus, aut Demoſthenes artis ingeniiq́; ſui aſcitis omnibus ſubſidiis, poſſint effingere pulchriorem. Chriſtus ſolus ſe poterat Patri donare vt Sacerdos, donauit liberè; Chriſtus ſolus ſe poterat poſt ſacrificium oblatum dare conſumendum, dedit ingenuè. Sacerdos nunquid minora? dat Chriſtum mundo, en munit viam ſacrificio; litat Chriſtum Patri, en aggreditur ſacrificum; conſumit Chriſtum, en abſoluit ſacrificij integram rationem. Sacerdos, Sacerdos conficit, litat, conſumit Chriſtum: conficit, eſt poteſtatis: litat, eſt charitatis: conſumit, eſt obedientiæ. conficit quod ſuum eſt, litat quod tuum eſt, conſumit quod DEI *eſt. quod* DEI *eſt, conſumit, vt oſtendat tantam maieſtatem non egere re aliena; quod tuum eſt litat, vt indicet tantam imbecillitatem egere ope diuina; conficit quod ſuum eſt, vt doceat hanc poteſtatem, è cœlo eſſe datam, qua Chriſtianitatem & altaris*

ſuauitate & crucis gloria circumfluentem DEO *charitatis communione arctiſſimè conglutinet.* DEVS *bone, quibus ſpiritus alis ſubuecta mea oratio tam altè ſe extulit, vt quo nihil in terris, ac ne in cœlis quidem poſſit cogitari maius, id Sacerdotis laudes tanquam floſculos carptim delibans tandem attigerit. Sacerdos Patris exprimit ſimilitudinem, quid quæritis maius? Ieſu effingit formam, quid expectatis glorioſius? impudenter ſanè facerem (Audito.) qui ſacerdotium tot laudum inſignibus orno Sacerdos, contra protritum illud prouerbium, quo vetatur aut ſtatuarius fingendi, aut pictor pingendi prædicare ſcientiam: ſi vt ipſi ad illas ſuas obſoletiores artes, ſic ego putarem vllam ex quoquam ad ſacerdotij dignitatem amplificandam potuiſſe manare laudem. verùm cum illa mẽtem meam ſemper imbuerit opinio, tantam eſſe ſacerdotij maieſtatem, quantam humanæ naturæ nec anguſtiæ poſſint capere, nec imbecillitas ſuſtinere; id iam ago, vt Sacerdotem non honeſtum in homine, ſed in Sacerdote hominẽ, ſeu potiùs in vtroque Chriſtum. nam Chriſti eſt, ſi ſacerdotium ornemus, humanæ contagionis, ſi deformemus. inficiet proculdubiò humanæ contagionis labes hærens in ſenſibus, niſi reficiat latens Chriſti diuinitas illapſa in noſtras mentes. veni ergò ad nos Ieſu, veni ſiue vt ad Paulum latro, ſiue vt ad Iſaiã gladius anceps, ſiue vt ad Dauidẽ arcus, ſiue vt ad Apoſtolos*

ignis.

ignis. latro es Chriſte, ſed cordium tutiſſimus; irrue latro: ſine te incautè cum Iſaia vociferamur, miſeros nos, quia compuncti ſumus. arcus es, ſed Spiritus ſancti ſuauiſſimus; contende tuum neruum arcus, ſine te cum Mambre tepide clamamus, tui arcus vehementiam relaxa. gladius es, ſed amoris & pietatis anceps; diſtringe tuam aciem gladie, ſine te languidas Mamnæ edemus querelas, actum eſt de nobis uxor, DEVM *vidimus. ignis es, ſed puritatis leniſſimus, diffunde tuas flammas ignis, ſine te tuæ præſentiæ perculſi ſplendore, illas centurionis voces indignè vſurpamus, non ſumus digni, vt intres ſub tecta noſtra. non vis inuolare Ieſu vt latro, quia delicatis es ſuauis; nec transfigere vt arcus, quia ſedatis es delitiæ? ſaltem ignis tui explica flammas, aut gladij tui obiice fulgores. non vis fortaſſè venire ignis, ne lædas. ignis es? at non conſumens Chriſte, imò conſumens ſecundùm Dauidem, ſed conſumi à te eſt perfici. non vis venire gladius, ne interficias. gladius es? ſed non diſſecans, imò diſſecans corda ſecundùm Iſaiam, ſed diſſecari à te eſt ſanari. tranſuerbera gladie corpora noſtra puritatis tuæ acie, transfige arcus pectora tui amoris ſagitta, illuſtra ignis mentes tuæ pietatis fulgore, occupa corda, ac diſruptis ſenſuum compagibus, latro occupa, vt poſſimus hanc tuam perſonam, ſi non cum laude tueri, ſaltem ſine labe ſuſtinere. Dixi.*

ROBER-

ROBERTI TVRNERI
Oratio nona.

CVM natura humana perruptis iuſtitiæ rationiſq; vinculis fracta iam & debilitata ita lãgueat, vt nihil velit ac ne poſſit quidem aggredi præclarum, cui non fuerit voluptatis quædam ſpecies admiſta: Deus huius tantæ molitionis & fingendæ prudentiſſimus author, & moderãdæ prouidiſſimus Pater, res omnes præſtantes & excellentes nobis proponit veluptate, vel tanquàm ſale, interſperſas, vt ad illarum ſtudium acuamur languentes; vel tanquàm eſca, interlitas, vt ad illarum amorem illiciamur repugnantes. vnde cùm nihil mentem æquè deliniat, atque res noſtra induſtrïa expreſſæ ad aliorum imitationem, natura parens imitationis notionem omnium mentibus anticipauit, ſeu potiùs vehemens ſtudium penitùs inſculpſit, fecitq; vt ſingulæ hominum ætates videantur quaſi ludi quidam inſtituti, in quibus quò quiſq; imitetur aptiùs, eò ſuæ ætatis & cumulatiorem voluptatem percepiſſe, & vberiorem fructum tuliſſe meritò cenſeatur. quippè infantes cùm primùm, relictis cunis, veſtigia vix dum figere cœperunt, equos ſibi ſubſternunt ex arundine, vt nihil artificioſius; altaria ex lapidibus erigunt, vt ñihil religioſius; menſas extru-

unt

unt ex herbis, vt nihil lautius; enſes formant ex ligno, vt nihil mirabilius in tota natura concipi poſſit: vſq; eò, vt pueri quò natura vim imitãdo effingunt propiùs, eò habeantur a ſenibus belli, ſciti, argutuli magis. ac vt puerorum crepundia relinquamus, grandiorum iam animos nihil profectò maiori aut admiratione defixos, aut voluptate ſuſpenſos tenet, quàm ſculptura & pictura ſcalpello penicilloq; effecta affabrè; aut Comœdia & Tragœdia actorum partim dictione partim actione eleganter expreſſa; aut poëma delicatis numeris tanquàm ſtellulis bellè illuminata. at quid, quæſo, aliud eſt pictura? quid ſculptura? quid Comœdia? quid Tragœdia? quid poëma? quid hæc omnia? quid ſingula? quàm viua quædam naturæ imitatio artis ingeniiq; noſtri lita luminibus ad ſenſuum animorumq; partes liquidiſſima voluptate perfundendas? ſed à re abeo longiùs. Eccleſia namq; ipſa quãdam quaſi Spiritus S. edens vocem his diebus teſtificata eſt, non alia ratione faciliùs poſſe aut humanæ tarditatis diſpelli caliginem, aut diuini amoris concipi flammam, quàm Stephanorum, Euangeliſtarum, Innocentum, Thomarum exemplis ſubiectis ac propoſitis ad imitationem: vt profectò, ſi imitatio ex Eccleſia ac natura tollatur, omnia ipſo punctulo temporis vel in natura diſſipatio, vel in Eccleſia perturbatio fœdè conſequatur. quare cùm imitatio in omnem vitæ partem tantum valeat;

depingam

depingam ego vobis hodiè non vagitus tenelli Chriſti, nõ quiritatus miſellorum innocentũ, non vocem clamantis Ioannis (latent latent hæc in notione diuinitatis nimis altè implicita) ſed Thomæ noſtri præcipuas illas virtutes, quibus tanquàm gradibus videtur ad martirij culmen conſcendiſſe: vt qui ſtrati humì ad Ioannis vocem percellimur, ad quiritatus innocentum exhorreſcimus, & ad Chriſti vagitus planè concidimus, has certè Thomæ noſtri virtutes propè intuentes & imitemur libentiùs, & aſſequamur faciliùs. in omni namque imitatione, vt eorum libentiùs ſequimur exemplar, qui præclari ſunt, ac omnium prædicatione perilluſtres duces: ſic eorum ſanè faciliùs vel occultam exprimimus vim, vel apertam effingimus virtutẽ, qui quadam naturæ agnatione ac ſimilitudine vincti nobis ac conſociati videntur. at Thomas Martyr fuit, præclarum ducem; Thomas noſter fuit, genuinam ſimilitudinem. ineptus ſanè eſſem (Audito.) ſi peruulgatas Rhetorum præceptiones ad excitãdam attentionem conſectarer, cùm videatur iam Thomas ipſe, & quòd Martyr fuit, expreſſiſſe à vobis audiendi cupiditatem; & quòd noſter fuit, vobis impreſſiſſe imitandi ſtudium.

Quid? exſpectatis fortaſſe, vt aliquam laudem, tanquàm alienam plumam, Thomæ noſtro appingam ex Londini nobilitate? at Thomas Angliam nobilitauit, vt ineptum ſit Londinum

num vocare in partem eius laudis. vrgetis, vt ad normam è ſchola politorum arceſſam à capite parentum eius diuitias, potentiam, nobilitatem? at in Thomam noſtrum effuſa ſunt diuinæ gratiæ flumina, vt ſtultum ſit eum velle Rhetorum includere carceribus. vultis vt Thomam depingam venatorem, Archidiaconum, aulicum, Cancellarium? at hæ maculæ fuerunt, vt iniquum ſit Paulum diuini iam ſpiritus calore ſuffuſum antiquis Saulis labeculis velle aſpergere. Ieſu bone, quibus premitur mea dictio anguſtiis? ſi Thomam laudet à ciuitate, puerıliter inepta; ſi a parentibus, indecorè ſtulta; ſi à muniis, fœdè iniqua erit. Londini laus nimis eſt externa, Rhetorum carceres nimis ſunt anguſti, officia dignitatũ nimis ſunt obſcura in Thomæ noſtri ſiue poliendis naturæ ornamentis, ſiue gratiæ donis exprimendis. quò ſe vertet mea dictio? quam perſequetur viam? quanquàm (Audito.) hæc omnia, & quòd Londini, & quòd ſumma Reipub. neceſſitate, & quòd miraculo edito, & quòd parentibus natus ſit nobilitate ac pietate florentibus, laudum continent materiem ac ſegetem omni parte vberem: imò quanquàm illos Cancellarij, Archidiaconi, aulici, venatoris titulos, ſeu potiùs, vt quidam interpretantur, nauos Martyris noſtri per inſingni virtuti leuitèr inſperſos, ego verò putem, non tàm maculas eſſe, quàm miracula, quòd tantæ deliciæ nullam eius vitæ partem Venere infecerint,

cerint, nedum mentem fregerint: tamen cùm hæc ſingula ſint diuinæ gratiæ igniculi tantùm multis pompæ ac mundi quaſi cineribus obducti, ab his ego cineribus mentem veſtram adducam, Thomamq́; noſtrum, ac vos cum Thoma (ſi ſequamini non inuiti) diuinæ gratiæ flamma in Archiepiſcopi ſancti actionibus vndique prorumpente, ad martyrij illam, quæ nulla vnquàm ætate exareſcet, lauream facili, trita, ac compendioſa via perducam. poſtquàm ergò Thomas & aulicum moribus politulis, & clericum doctrina intima, & Archidiaconum prudentia ſumma, & Cancellarium vita ſancta ornârat & honeſtârat, ipſe tandem ornatus eſt illa, quam Anglia noſtra habet ſummam, ac regio honori penè parem, Archiepiſcopatus dignitate. ſed quo modo ornatus? etſi ſingulari omnium voluntatum propenſione, vt in reliquis honoribus ſemper; tamen maiori Thomæ felicitate, quàm in vllo vitæ munere vnquàm. nam etſi Thomas (quòd in aulico doctrinæ ad Archidiaconum, in Archidiacono prudentiæ ad Cancellarium, in Cancellario ſanctitatis quoſdam quaſi gradus ſibi ſtrauerat ad Archiepiſcopum) omnibus maximam iam ſuæ concitârat vel prudentiæ, vel pietatis opinionem: tamen quòd quo temporis articulo fuit ſacro oleo perfuſus ab Epiſcopis, eodem ſe ſentiret gratiæ vnguẽtis delibutum, ita hoc ſuperat omnium notionem, vt videatur ſanè ad diuinæ in illum voluntatis ſingularem

gularem

gularem teſtificationem ſingulare ac propè diuinum. quanquàm enim gratia diuinitùs inſtillata non ſit horarum, non dierum, non menſium, ſed hominem extra hominem abripiat tranſuerſim; tamen ſic diuinæ gratiæ aura perflari, vt auram ipſo ſenſu vſurpes; ſic diuinæ gratiæ quodam quaſi turbine abripi, vt te ſentias abreptum, hoc profectò aut nunquam fit, aut tùm ſolùm fit, cùm DEVS *vel Franciſcos illos vocet ad miracula, vel Thomas hos ſeponat ad martyria. delibutus eſt ergò eodem temporis articulo S. Thomas vnguento, & hoc terræ humano, & illo cœli diuino: & ita delibutus eſt, vt cùm primùm fuerit creatus ordine Aaron, is ſtatim vnctione quoque eſſet factus Samuel, ac videretur* DEVS *potiùs quidam lapſus è cœlo cœleſtis, quàm homo effuſus in terra terrenus. cuius doni cùm multa ſuſtulerit mundo ſigna ſanctus vir, tùm illud maximè, quòd qui Cancellarius ſenſuum voluptati, quantum poterat per virtutis normam, indulſit liberè; Archiepiſcopus iam factus omnium ſtatim voluptatum vires compreſſerat, ſecreuerat labes, ac neruos ita eliſerat, vt & mens ſenſus omnes, tanquàm equos, inſita proteruia ferocitèr exultantes in ſuum gyrum facilè traduxerit, & ratio, tanquàm domina, clamârit iam ad aures, ne quid hauriant, in quo obſcœnitatis; ad palatum, ne quid guſtet, in quo intemperantiæ; ad linguam, ne quid efferat, in quo mendacij; ad ocu-*

los, ne quid vſurpent, in quo curioſitatis; ad omnes ſenſuum animiq́ facultates, ne quam obeant functionem, in qua vitij alicuius labecula hæreat ac inſideat. ſenſus (Audito.) ſub imperium coëgiſſe, eosq́, in quibus perpurgandis ac à carnis concretione quaſi ſubigendis maximam vitæ partem fixerunt plurimi, ipſo momento coëgiſſe, tanta profectò diuinitatis eſt, vt rarò id in communi hac & peruulgata virtute repereris, imò nunquam niſi in Franciſcis, Dominicis, Ambroſiis, Iheronymis, Stephanis ac Thomis repereris. ſed hoc cùm ſit deſinere potiùs ſeruire mundo, quàm incipere ſeruire DEO, *hîc non eſt noſtra cogitatio ſiſtenda tanquàm in prima ac ſumma Martyris virtute, aliud aliud à Martyre eſt expectandum. at quidnam hoc tantum eſt, quod expecto? vt, poſt ſenſus ſubactos, miſſosq́ ſub iugum, ſe* DEO *reſignet, id eſt, in Chriſtum ſuum ſe totum profundat ſiue in verbis conſtantèr, ſiue in factis piè. ſed ad hoc quibus opus eſt neruis? non Sampſonis, qui in campo hoſtem proſternat alienum, ſed Dauidis, qui in pectore hoſtem configat propriam. alimus intùs alimus hoſtem latentem, ſed proteruum; animi noſtri peranguſtis cancellis incluſum continemus aduerſarium puſillum, ſed peruicacem. cuius vires non franget Hercules tanquàm Caucaſum ſua claua, quanquàm nobis eſt infeſtior quàm vllus Herculi Caucaſus; neque incidet tanquàm Gordium nodum ſolo enſe*

lo enſe Alexander, quanquàm nobis eſt difficilior, quàm vllus Alexandro Gordius nodus; neque ſternet tanquàm Goliam ſua funda Dauid, quanquàm nobis eſt periculoſior, quàm vllus Dauidi Golias: frangent tamen delicatulæ Ceciliæ, ſed frãgent mentis ſubmiſſione; incident tenelli innocentes, ſed incident DEI *auxilio; ſternent ſternent Petri exhauſtis viribus languidi, ſed ſternent animi patientia. at quis poteſt latere in nobis tantarum virium tantillus hoſtis? ille ille, qui quò præclariori bonitatis integumento latet inuolutus, eò ferit altiùs, id eſt, quem nos etſi blandiuſculè propriam voluntatem appellamus, belluam tamen appellat Bonauentura, quòd nihil ratione nectat; Colubrum Dorotheus, quòd animũ priùs morſus veneno extinguat, quàm ſibili ſuſurro excitat; Crocodilum Ambroſius, quòd, amici perſona induta, tectiùs conficit; paruum dæmonem Franciſcus, quòd omnia peccati & mortis vulnera animo noſtro infligit. hanc propriam voluntatem, hanc belluam, hunc Colubrum, hunc Crocodilum, hunc paruum dæmonem ſi quis eliſum contriuerit, facilis huic ac recta patet ad perfectionis Chriſtianæ cumulum illum, quem in Martyre deſidero. nam hoc aduerſario extincto, quid impediet, quò minùs mens, cõtemptis fluxis, omni contentione conetur intelligentiam cognitione, voluntatem virtute, ac reliquas facultates, ornamentis ſuis, tanquàm gem-*

mis diſtinguere, vt ſponſus ſponſa in veſtibus nuptialibus decorè, dilecto delitiæ in vnguentorum odore ſuauitèr, domino famula in lampadibus oleo plenis confidentèr poſſit occurrere. quod cùm Thomas noſter intellexerat, ſed obſcurè; quærit Chriſtum ſuum diu, ſed non apertè, nunc in cilicio, nunc in virgis, nunc in laceratione corporis, nunc in ſquallore vermium, nunc in lachryma, nunc in dolore, nunc in oratione, nunc in vigiliis. ſed quid Thoma video te violatum vngue, conciſum virga, cilicio afflictum, dolore fractum, ſquallentem pediculo, lachryma fluentem, vigiliis tabeſcentem? iſta iſta ſunt viæ ad Chriſtianæ perfectionis explendum numerum, ſed non ſunt ipſa perfectio; iſta iſta muniunt viam ad martyrium, ſed non faciunt Martyrem. propriam voluntatem, tanquàm periculoſum hoſtem, quæro ego in Martyre compreſſam iam ac planè eliſam; ſed non video adhuc in Thoma. nam Archiepiſcopus quòd Canonicorum arctiori regula voluerit viuere aſtrictus, fuit quidem pietatis: ſed cùm timeat aut voces obiicientium hypocriſim, ſi Canonicorum abiectiori ſe veſte inuoluat; aut ſuperbiæ periculum, ſi pompæ ac maieſtatis non præ ſe ferat ſpeciem: odoror adhuc neſcio quid propriæ voluntatis. cur non exuis te Thoma cultiori hac veſte? cur non Monachum præfers veſte, qui Monachum refers virtute? bonus quidem es tibi, ſed non ſatis eſt Archiepiſcopo, niſi

etiam

etiam bonus ſit aliis. agè Thoma agè luceat lux tua coram hominibus, ſatis diu latuit tanta virtus illis timoris, periculi, ac propriæ tuæ cogitationis integumentis obtecta & inuoluta. non tibi, ſed tuis; Eccleſiæ illuſtrandæ, non tuæ tantùm menti excolendæ tanta gratiarum copia fuit impertita è cœlo. cur non aperis zelum tuum? cur virtutem tegis pompa & exquiſita veſte? prodi Thoma, murmurant Monachi; prodi Thoma, minatur Angelus. qui hominum (Auditores) non mouebatur voce, Angeli ita percellitur minis, vt quæ vellet ſemper latere virtus, cogatur iam prodire ac emanare in vulgus: imò quò illa maiori anteà vi continebatur, eò maiori iam impetu tanquàm flamma erumpens, omniaq; timoris, naturæq; repagula effringens euolat altiùs, ac fundit ſe in omnes partes latiùs. nam cùm primùm ſanctus vir Angelum ſiue intelligeret offenſum, ſiue timeret incenſum, intimis ſenſibus angitur, ac culpam vel eluit lachrymis, vel vindicat pœnis, pompam exuit, nuntium remittit voluptati, nuntium carni, nuntium mundo, multa vult, multa curat, multa contendit; ſed in his tamen multis video tantùm ſe exerentem diuini amoris ſcintillam, inueſtigo flammam; voluntatem voluntatem in noſtri Martyris actionibus adhuc tantùm video preſſam, quæro repreſſam. quid? fluentes clericorum mores vincit diſciplina? aduerto pium. rem reſtituit Eccleſiæ? agnoſco diligentem.

pauperum ſuſcipit patrocinium? audio liberalem. non patitur violari Eccleſiæ authoritatem? video paſtorem bonum. occaleſcit ad iniurias, iuſtitiæ cauſa? laudo iuſtum. Regis non irretitur blanditiis? amo fortem. hoſtium non frangitur minis? admiror conſtantem. quanquàm quæ eſt conſtantiæ laus quærere latebras? confugere ad vrbem tanquàm aſylum? cur fugis Medice? tui inficiũtur, puteſcent, ſi non feceris medicinam. cur fugis paſtor? oues diſſipantur, laniabuntur, ſi non incluſeris ſeptis. magnum fuit, quòd inter medios hoſtes necem iam ſpirantes prodis Regi obuiam indutus alba, crucem præferens manu, voce precatus pacem, facto poſcens pacem rebus Eccleſiæ, magnum ſanè fuit: ſed ignoſce mihi Ieſu, ſi quæ puto in aliis magna, illa in tuo Martyre reiiciam tanquàm mediocria. magnis non ſum contentus, in maximo Martyre quæro maxima; Thomam Thomam, propria exuta voluntate, quæro non fugientem cum Athanaſiis (quanquàm & hoc fugere fuit pietatis) ſed vel cum Stephanis caput obiicientem lapidi, vel cum Paulis ceruices ſubiicientem enſi. at hunc vbi inueniam? non in fuga apud Pontificem, non in quiete monaſterij Pontiaci, non in gratia Regis Franci, non in ieiuniis, non in ciliciis, non in paupertate (quanquàm hi fuerunt proximi gradus ad hoc, quod inueſtigo, ſummum) ſed domi in laboribus, domi in periculis, domi in patientia,

entia, domì in exemplo, domì domì in oratione. nam ſanctus DEI *athleta poſt reditum cùm mentis ſuæ notionem à rerum externarum cogitatione abduxiſſet & in Chriſtum ſuum defixiſſet, ac (quod fuit illi oranti perfamiliare) intra ſe eſſet quaſi extra ſe, audit vocem miſſam diuinitùs, Thoma Thoma Eccleſiam meam illuſtrabis ſanguine tuo. quid? contremiſcit fortaſſe Thomas ad has voces? fugit? appellat ad Pontificem? Regis init gratiam? amicorum implorat auxilium? nihil horum, ſed lætatur appetere iam diem, in quo tot periculorum, tot laborum, tot vigiliarum, tot ciliciorum, tot virgarum ferret fructum vberrimum, ac ſummiſſa mente, ſanctoq́; voluntatis ſuæ ſacrificio, vocem hauriens aure, ac Spiritum ſanctum corde, id ſolum reſpondit, mea voluntas fiat, Chriſte, tua. en vobis (Auditores) id quod quærebam in noſtro Martyre maximum: en Thomam ſine voluntate ſua non Thomam, en Thomam cum voluntate Chriſti ipſum Chriſtum, vt meritò poſſit cum Paulo dicere, viuo ego, iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus. ſi quidem poſt hanc diuini amoris flammam è cœlo conceptam fuit ſemper contentio quædam ſanctæ Thomæ cum Chriſto, ac Chriſti cum Thoma, vt nec Chriſtus in Thomam voluntatis ſuæ inſtillandæ, nec Thomas ſuæ in Chriſtum viciſſim refundendæ vllum vnquàm modum ponant. in amore namque*

diuino is ſolus eſt modus, vt ſemper ſit ſine modo. Thomas ergò pro Chriſto laborat, ſudat, facit, dicit, hortatur, obiurgat; Thomæ viciſſim Chriſtus & laboranti ſummittit animos, & dicenti verba, & facienti vires, & hortanti neruos, & obiurganti aculeos; vt myſticis amaſiis piè ſuauiterq́; contendendi nullus ſit finis, quoad ſicarij impiiq́; carnifices, irruptione in templum facta, ſanctum virum Chriſto ſuo nauantem operam, iſto poſt multos annos vertente iam die crudelitèr extingunt. ô barbaram crudelitatem, nónne ſatis vobis fuit, manus imbuiſſe ſanguine, niſi etiam ſanguine ſancto imbuatis, loco ſancto imbuatis, tempore ſancto imbuatis? quanquàm (Auditores) non tàm hoc fuit illorum fortaſſè crudelitatis, quàm diuinæ prouidentiæ, qui in viri tàm ſancti mortem omnia ſanctà vellet incurrere. quippè cùm nullum in Eccleſia Chriſti trophæum poſſit informari cogitatione glorioſius martyrio, hoc vt non niſi Sanctorum eſt, ſic profectò Sanctiſſimorum debet eſſe ſanctiſſimum. id quod Chriſtus ipſe apertè loqui videtur; ecce mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & Scribas, & ex his occidetis ac crucifigetis. quid? mittuntur Prophetæ, mittuntur ſapientes? mittuntur Scribæ? non mittuntur Martyres? mittuntur Martyres, ſed non vt reliqui vna aut Confeſſoris, aut Prophetæ, aut Scribæ corona ornati; ſed Prophetæ, ſi Propheta fuerat, & Martyris; Confeſſoris,

ſi Con-

ſi Confeſſor fuerat, & Martyris; ſapientis, ſi ſapiens fuerat, & Martyris duabus laureis inſigniti. nam ex iis occidetis & crucifigetis, id eſt, ex Prophetis, ex Scribis, & ſapientibus, ex Sanctis facietis Martyres. ô ſingulare Sanctorum priuilegium, ex iis occidetis. non illis, qui honori, qui diuitiis, qui mundo, qui carni, tanquàm cadaueribus corui, inhærent, patet via ad martyrij gloriam, ſed his, qui ſingulari ſanctitatis laude floruerunt, ex his, ex his occidetis. vis ergò occidi propter Chriſtum? ex iis priùs oportet te eſſe, qui contemnunt hominem. ſiquidem niſi priùs fueris aut Amos prophetia, aut Petrus apoſtolatu, aut Dyoniſius doctrina, aut zelo Stephanus, nunquàm ſanè eris vel Amos veneni, vel Petrus crucis, vel Dyoniſius gladij, vel Stephanus lapidum laurea decoratus. quid quæro ambages? ſumma hæc eſt, niſi fuerimus Thomæ vita ac voluntate ſancti, nũquàm erimus Thomæ morte ac trophæo Martyres. Dixi.

DE RESVRRECTIONE & ſocerdotio Oratio decima, habita Romæ die Reſurrectionis.

QVAE *duæ res ſolent animos vel piè affectos delinire ſuauitate, vel beneuolè propenſos perfundere lætitia; illæ mihi ambæ (Auditor.) faciunt, vt animo diſcrutior, & intimis ſanè ſenſibus angar, Chriſti triumphus, amici amor. triumphat hodiè de hoſtibus tribus vna victoria glorioſiſſimè Chriſtus, ac lætitiæ de tanto triumpho conceptæ præ ſe fert ſignificationem totus mundus, & Eccleſia in cantu, & Angelus in niuea veſte, & monumentum in odore, & lapis in ceſſione, & Maria in vultu, & Magdalena in voce, ego tamen ſolus, aut cum paucis vnus, vel in tanti triumphi lætitia differor dolore, vel in tantæ lætitiæ communione excludor ſocietate. afficitur ſacerdotij honore hic noſter animo amicus, beneficio pater, ac de huius honore gaudent hi amantiſſimi eius filij, gratulantur cõiunctiſſimi patres, exiliunt grati parietes, triumphant altaria ſancta, ego tamen in tanti honoris vel ſolenni gaudio concido victus, vel in tanti gaudii grata ſignificatione hæreo dubius. ſed quæ poteſt eſſe ratio animi mei aut in tàm certo triumpho ancipitis,*

cipitis, aut in tàm communi lætitia dolentis? non quòd nollem (Auditores) in ſingulis, quod ſolent ſinguli; ſed quòd non poſſum in vtriſq;, quod debent omnes. nam tàm magna eſt huius reſurrectionis gloria, tàm amplus huius gloriæ triumphus, tàm latè in omnes partes fuſa huius triumphi vtilitas, vt cùm totius eloquentiæ omnes fontes facil[illegible] poſſit exhaurire, hunc ſanè meum riuulum ſ[illegible]iùs pertenuem orationis venulam nullo modo patiatur traduci ad ſacerdotij irrigandum hortum. at ſi ſacerdotium non attigero, videbor profectò in hoc communi noſtri Patris honore, vel prodidiſſe officium pij filij, vel deſeruiſſe partes grati amici. quæ anguſtiæ? certat cum gloria DEI *charitas Filij, cum triumpho Chriſti pietas Chriſtiani. ſed expediendæ difficultatis facilis eſt ratio, vt cùm debeam vtrumque, & ſacerdotij laudem pro officio, & Chriſti triumphum pro merito perſequi oratione, poſſim tamē pro dignitate neutrum: ſic attingam ſingula, vt ſi vtrobiq; fortaſſè deſideretis facultatem, facilè tamen probaueritis hinc in Filio gratam contentionem, illinc in Chriſtiano piam voluntatem. attendite ergò (Audito.) tantiſpèr dum & ſacerdotium & reſurrectionem inumbrauero, ſed breuitèr vtrumque, ac eo ordine, vt cùm ſacerdotij omnes vires ex reſurrectionis gloria efflorescant, prius huius gloriæ libem delitias, quàm illius neruos ac firmamenta explicem.*

Solebant Patrum memoria Imperatores Romani, cùm belli alicuius fortiter confecti virtuti decernerentur ampliſſimi illi triumphorum honores, in curru ita ornari veſtę, nitere auro, fulgere gemmis, vt totius populi aciem, cogitationemq́ à reliquo triumphi ornatu in ſe ſolos abducerent. glorioſè ſanè iſti, ſed prudentius Cæſar, qui, re benè geſta, ſic ſemper aſcendebat currum, vt cum nullo aut currus, aut corporis ornatu niteret, defigeretur populi non acies in ſuo cultu nitidiori inſpiciendo, ſed mens in reliqui triumphi ſplendore ſuſpiciendo. nam cùm triumphi inſtituerentur ad populi rumuſculos inanitèr colligendos, putauit Cæſar idq́ verè, maiorem populo materiem occaſionemq́ ſpargendæ ſuæ laudis, propagandæq́ gloriæ obiectum iri ſi omnia in triumpho admiraretur, & duces in ſquallore miſerè volutatos, & milites reuinctis manibus miſeriæ humanæ certiſſimum documentum præbentes, & matres lachryma miſerabiliter proſequentes amiſſam libertatem, & infantes lachrymam matrum fluentem ore haurientes quaſiq́ imbibentes, & equos ad præſcriptum normamq́ generoſè fingentes pedem, & reliquam prædam ordine pulcherrimè deſcriptam, glorioſèq́ reportatam, quàm ſi ſolum Imperatorem auro gemmaq́ fulgentem intueretur. eodem ſanè ordine, ſed non eodem conſilio (ne videar velle diuinam prouidentiã cum humana prudentia impiè conferre) Chri-

ſtus

ſtus Ieſus hodiernum triumphũ videtur inſtituiſſe; qui effractis mortis inferorũq; repagulis tantæ victoriæ gloriã, humanæ carnis velo, tãquàm abiecta veſte, obtexit & implicauit, vt homines reliquum tanti triumphi apparatũ ſuſpicerent, ac omnia aduerterent; ſepulchra aperta, mortuos excitatos, Angelum nunc milites vultu veſteq; percellentem, nũc Marias voce vultuq; permulcentẽ, fugiẽtes cuſtodes, Marias vel piè curióſas cum timore, vel ſedulò nũcias cũ gaudio. Ieſum apparentẽ, Apoſtolos adorantes. ô triumphum poſt natos homines glorioſiſſimum. nã in illis Pharſalicis, Hiſpanicis, Crotaniacis, Athenieſibus, Romanis quid admireris? lachrymam? exprimitur iniuſtè. ſeruitutem? irrogatur crudelitèr. prædam? repetetur miſerè. gloriam? nulla poteſt fingi in tanta iniuſtitia. lætitiam? nulla poteſt concipi in tanta immanitate. varietatem? at quæ poteſt eſſe varietatis delectatio, in qua lachryma ita excipit lachrymam, dolor ita nectitur ex dolore, miſeria ita premit miſeriam, vt ſi quam ex perpetuo multorũ ſquallore patiamur voluptatem illabi & influere in mentes noſtras, Centauris ſanè illis & Cyclopibus ſimus immaniores. at in Chriſti triumpho ita eſt varietas perpetua iucunditati, ita iucunditas continẽs varietati, vt quamcunque inſpexeris partem, vel ames iucunditatis varietatem, vel admireris varietatis iucunditatem. nam Chriſtus præfert crucem, & apertè præ-

fert

fert ad triumphi maiorem ſpeciem; Mariæ Chriſtum quærunt, & ſolicitè quærunt ad amoris clariorem teſtificationem; Angelo facies veſtiſq́ ſplendent, & ſplendent hæc niuis, illa fulguris ſpecie, ad lætitiæ manifeſtiorem rationem; inuitantur mulieres ad monumenti ingreſſum, & ſuauitate verborum inuitantur ad certiorem veritatis confirmationem; exeuntes ex monumento mulieres gaudent, ſed cum timore gaudent ad myſterij grauiorem reuerentiam; currunt in Galilæam Apoſtoli, ſed curioſè currunt ad fidei firmiorem vim; inſinuat ſe in via Chriſtus, ſed latenter ſe inſinuat ad charitatis vehementiorem impetum; adorant Apoſtoli, ſed hæſitantes adorant ad maieſtatis eminentiorem expreſſionem. ac ne res ſenſus expertes nihil videantur adferre ad tanti triumphi ſplendorem & lætitiam, lapis cedens teſtatur honorem, monumentum ſe aperiens ſpirat maieſtatem, Syndon nitens loquitur diuinitatem, vt tota ſimul natura quadam quaſi conſpiratione gaudeat hominem in Chriſto hodiè confixiſſe carnis illecebras, eliſiſſe dæmonis neruos, eluſiſſe mundi fraudem. nec ſanè hoc immeritò. nam vt in morte Chriſti natura, quaſi exectis neruis, videbatur languere, ſeu potius lenta quadam tabe iniecta, omninò mori: ſic in triumpho iam Chriſti videtur triumphare, ac in eius vita, veluti viribus è cœlo ſummiſſis, omninò reuiuiſcere. ac ne videantur hæc potius ficta à me ora-

me oratoriè, quàm à DEO *facta verè, en tibi mi-
ſelle in morte Chriſti petram diſrupta compage,
terram commotis fundamentis, velum diſciſſis filis
ſolem inducta caligine languidum ac moribundũ.
quòd ſi his in reſurrectione Chriſti totidem oppo-
nas contrario modo affecta, petræ diſruptæ monu-
mentum apertum, terræ commotæ terram tripudi-
antem, velo diſciſſo ſyndonem nitentem, ſoli tene-
bris obducto fulgentem Angeli faciem, nónne ita
ſingula cum ſingulis mirificè conſpirant, vt doleas
in illis Chriſtum mortuum, gaudeas in iſtis Chri-
ſtum reſurgentem? quòd ſi reliqua conferas cum
reliquis, odium Iudæorum cum deſiderio diſcipu-
lorum, contumeliam Sacerdotum cum laude mu-
lierum, timorem cuſtodum cum reuerentia Apo-
ſtolorum, dolorem (vt reliqua taceam) carnifi-
cum cum lætitia Angelorum, vtrinque apparebit
eminens quædam ac viua expreſſio naturæ in Chri-
ſto hinc mortuo morientis, illinc viuo viuentis, &
ad antiquas vires diuinitùs redeuntis. atque ſanè ſi
huius rei omnes partes intentis oculis intueamur,
nihil videtur reſurrectionis aut gloriam amplifi-
care magis, aut lætitiam exprimere manifeſtius,
quàm iſta paſſionis anthiteſis reſurrectioni ex alte-
ra parte peraccommodatè reſpondens. nam cùm
homo ea naturæ conditione aptus ſit & coagmen-
tatus, vt inter reliquos vehementes illos animi mo-
tus grauiſſimè doloris ſenſu afficiatur, ſit vt ex do-*

loris

loris peracri morſu in lætitiam (ſi contraria incidat cauſa) multò dulciùs ac fructuoſiùs dilabatur. qua ſanè cauſa factum puto, vt nunquàm penè in ſacris monumentis legatur litera de paſſione, quin ſubiiciatur mox mentio reſurrectionis. David quodam amoris ſenſu inſtinctus clamat; quare fremuerunt gentes? eccam tibi patientis miſeriam. ſed quid ſubnectit? ego ſum conſtitutus Rex ab eo. eccam tibi reſurgentis gloriam. Paulus diuino afflatu concitatus ſcripſit, mortuus eſt propter peccata noſtra. eccam tibi humanæ naturæ miſeriam. ſed quæ vox huic continens eſt? reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. eccam tibi diuinæ naturæ pietatem & gloriam. ac ne ſingula conquiram, poſtquàm Iſaias Chriſti omnes penè anguſtias, miſerias, alapas, ſputa, conuitia, lanceam, ſpongiam miſerabili oratione depinxiſſet, vna reſurgentis gloria, tanquàm exitu, totam orationem concludit. omnes (Auditores) omnes ſiue Prophetæ ſiue Euangeliſtæ lugent Chriſtum miſeria afflictum, vt commodiùs gaudeamus Chriſtũ gloria affectum. omnes plorant illum veluti hominem paſſum, vt libentiùs triumphemus eum, veluti DEVM, *reſurgentem. quæ certè eò pertinent ſingula, vt intelligamus reſurrectionem eſſe paſſionis, ſiue materiæ imperfectæ quandam formam, ſiue actionis inchoatæ quandam imperfectionem, ſiue virtutis penè ſummæ cumulum & abſolutionem. ſiquidem cùm*

DEVS

DEVS *paſſionem ac reſurrectionem quaſi quoſdam extremos fines ſuæ bonitati in humano genere vindicando pegerit, vt paſſione nimirùm elueret noſtra mala, reſurrectione reſtitueret noſtra bona; quantulum quæſo illud fuit, nos per paſſionem fuiſſe factos integros à contagione admiſſi mali, niſi per reſurrectionem fuiſſemus facti participes amiſſi boni? quantulum (Auditores) quantulum fuiſſet Chriſtum, vt Pauli vtar verbis, fuiſſe mortuum propter peccata noſtra, niſi reſurrexiſſet propter iuſtificationem noſtram? imò Paulus, ille, qui ad perrecondita* DEI *myſteria, quaſi adyta, ſolus admiſſus eſt, tantum ponit virium in reſurrectione, vt dicat illam nunc eſſe anchoram ſalutis;* ſi confitearis ore Dominum Ieſum, & in corde credideris, quòd DEVS eum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris; *nunc eſſe ſuæ ſcientiæ perfectionem,* vt inueniar in illo ad cognoſcendum illum & virtutem reſurrectionis eius *nūc eſſe ſummam fidei,* memor eſto Dominum Ieſum reſurrexiſſe à mortuis; *nunc eſſe diuinitatis certum indicium,* declaratus eſt Filius DEI ex eo quòd reſurrexit à mortuis. *quid quæro maius? in paſſione Chriſtus vincitur, in reſurrectione vincit; in paſſione inſultat dæmon, in reſurrectione frangitur; in paſſione mundus irridet, in reſurrectione ridet; in paſſione tota natura opprimitur dolore, in reſurrectione tota natura colliqueſcit*

gaudio; in paſſione apparet effigies DEI *hominis, in reſurrectione eminet ſpecies hominis* DEI. *ex eo quòd reſurrexit (Auditores) ex eo quòd reſurrexit declaratus eſt Filius* DEI. *ô pulcherrimum trophæum, ô ſummum myſterium, ô factum omni lætitia proſequendum. atque vt me apertè indicem vobis, huius myſterij magnitudinem cum seriò cogito, fit, vt pio quodam ac ſancto Chriſti amore incenſus iraſcar nonnunquàm beatis illis Eccleſiæ doctoribus, quòd in reſurrectionis gloria aperienda collegerunt minuta quædam & exilia. miratur Auguſtinus cedentem lapidem. quid miraris Auguſtine lapidem cedentem? tota natura renouatur. amplificat S. Leo exterritos cuſtodes. quid amplificas Leo cuſtodes exterritos? infernus eliditur. ſuſpicit Chryſologus mulieres lætantes. quid ſuſpicis Chryſologe mulieres lætantes? exultat cœlum. obſtupeſcit Iheronimus tremulos Iudæos. quid obſtupeſcis Iheronime Iudæos tremulos? totus mũdus commouetur. fuerunt illa certè à ſanctis doctoribus ſcripta piè, ſcitè, eloquentèr, ſed tenuia tamen illa ſunt (ignoſcite meo amori ſanctiſſimi patres) ac perexigua in reſurrectionis triumpho, vbi & vita miratur ſe mortuam, & mors gaudet ſe viuam. vultis fortaſſe iam, vt quæ ex reſurrectione manant ad nos vtilitates, breui explicem. ſed excludor tempore, & id ſatis fortaſſe fuit monuiſſe Chriſtum reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtram.*

ſtram. nunquid hoc parum? impetrauit etiam Chriſtus, vt dignaretur omnipotens eſſe hominibus DEVS *& Pater. Ioan. 20. expectatis maius? diſcipulis impertiuit, vt poſſint remittere ac retinere peccata, ibidem. quæritis plura? conceſſit reſurgens ſuis, vt baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Matth. 28. etiámnum vultis? promiſit ſe nobiſcum futurum vſque ad conſummationem ſeculi. hoccine etiam eſt infra veſtram expectationem? confirmauit ſacerdotium, qua vna re nihil poteſt excogitari diuinius. nam cùm illa remittere & retinere peccata, baptizare, & id genus alia, enata ſint ex reſurrectione, nec alterius ſint functionis, quàm ſacerdotij, exiſtit ſanè, ſacerdotium quicquid habet virium ac neruorum, id totum ex reſurrectione habere. quare ſi ſacerdotij vim, facultatē, functionem, breuitèr exponam (quæ eſt ſecunda noſtræ orationis pars) reliquos reſurrectionis fructus non exigetis vt ſpero à me, cùm in hoc vno omnes includantur; vel ad hoc vnum facillimè poſſint reuocari.*

Nec nouum eſt, nec mirum eſt hæreticos pietatis & religionis integumento fallacitèr implicatos in eam cogitationem operam ſedulò dare, vt incondita plebis mentes falſis opinionibus oppleant, & turpiſſimis erroribus obſtringant: ſed hoc profectò (clariſſimi Auditores) & nouum eſt & mirum eſt, eſſe noſtra ætate genus quoddam hæreticorum

tàm prorupta audacia efferatum, tàm inſigni ſcelere tetrum, & ab omni pietatis religionisq; ſenſu ſimulationeq; alienum, quod in omnibus penè rebus à Catholica Eccleſia capitali quodam odio vſq; eò diſſideat, vt ſanctam ſacrificij, ſacerdotijq; rationem, vel leui ſaltem voce perſtringat. nàm ſi ex mediis inferis excitemus quicquid peperit monſtrorum Pelagius, quicquid prodigiorum genuit Eutiches, quicquid portentorum ædidit Arrius, Monachos inſtitutionum & monaſterij legibus vinctos, Sacerdotes raſi capitis, demiſſæ veſtis, aliisq; genuini ſacerdotij notis inſignitos videremus: rem ſacram facerent in Eccleſia more Patrũ, ad aram authoritate Eccleſiæ, pro omnibus piè, cum ceremoniis decorè, denique de forma ſacrificij & ſacerdotij ita nihil euerſum, ac ne inuerſum quidem, vt ex media Chriſti Eccleſia excitatos iurares, niſi pro concione funeſtum errorẽ ſpargẽtes, peſtemq; hæreticã anhelantes illos audiuiſſes. ſoli, ſoli noſtræ ætatis hæretici, qui ex Lutheri & Caluini ſentinis effluxerunt, inuenti ſunt tàm ſine pietate, ſine frõte, ſine mente, qui in ſacerdotij grauiſſima dignitate euertenda orationem figerent, quaſi ſummæ impietatis numeros implere non poſſent, niſi id quod eſſet in Eccleſia ſummum, orationis ac conuitij machinis quaſi admotis impetant, atque ita impetant, vt nihil aut acriori conuitio figant maledici, aut luculentiori vulnere concidant impij. monſtra narro,

 non

non homines. nam ſi omnem ætatem, etiam quæ eſt à Chriſti memoria & præſcripto remotiſſima; ſi omnem legem, etiam quæ turpiſſima quadam ſuperſtitione eſt conflictata; ſi omnem religionem, etiam quæ vaniſſimis Philoſophorum aut Hæreticorum commentis eſt fœdata, animis recolamus, videbimus apud illos ſacerdotij quandam rationem viguiſſe, honorificam illam quidem, vt quæ primas obtineret; & authoritate plenam, vt quæ Regibus legem quandam viuendi indiceret; & ſanctitatis laude præcellentem, vt quæ plebis animos religionis ſpecie, & numinis timore intra officij ſui terminos cohiberet: vt nihil videatur poſſe eſſe præſtantius ſacerdotij dignitate, cuius adumbratam intelligentiam à natura omnes omnium ætatum homines animis & mentibus conceperint, aut potiùs cuius illuſtrem aliquam ſpeciem DEVS *in omni ætate voluerit eminere, ne ille honor apud aliquos homines aut gentes videatur obſoleuiſſe, cuius titulo & ornamento apud omnes homines ſtatuit illuſtrari. quid? an hoc videtur cuiq; obſcurum? intuemini intuemini in omnes leges, ſiue quam natura impreſſit vi, ſiue quam Moyſes tulit iuſſu, ſiue quam* DEVS *in animis hominum incidit authoritate, ſitis hoſpites & peregrini in ſacrarum literarum lectione, ſi non fatemini ſacerdotium ſummo honore ſemper floruiſſe. hominibus enim naturæ lege informatis, & Moſaica lege aſtrictis quid*

fuerunt primogeniti, niſi Sacerdotes populo iuſſa deſcribentes, cæteriſq; omnibus authoritate & honore antecellentes? nobis luce iam diuina perfuſis, & ad Chriſti legem omnia reuocantibus, quid ſunt illi, qui ad rationem & imitationem Melchiſedechi ſunt effecti, niſi Sacerdotes, qui offerrent DEO *incenſum dignum in odorem ſuauitatis? ſed ne videar rem tam latè patentem intra ſacræ lectionis anguſtias velle coërcere, animis iã obite omnes Græcos, omnes Romanos vana quadam Deorum ſuperſtitione obligatos, his ſui Pontifices, illis ſui Flamines, vtriſq; & hi & illi infulis, mitra candida, reliquoq; ornatu prælucentes, quid aliud præ ſe ferunt, quàm diuinam ſententiam de ſacerdotio in omnium mentibus fuiſſe non ſolùm leuitèr conſignatam, ſed firmiter impreſſam? hinc Romulus in ipſis ſuæ ciuitatis incunabulis quoſdam cæteris omnibus virtute & ingenio præſtantes rebus religionis præfecit, hinc Ægyptij, hinc Scithæ ipſi, quorum mentes nulla* DEI *opinio, quorum vitas nulla humanitatis ſpecies tinxerat, à Sacerdotum nutu & numine omnia pendere volebant, quaſi nulla ciuitas, nulla gens, nulla lex ſine ſacerdotio non dico noluerit ſtare, ſed ne punctum quidem temporis potuerit ſtare. & cur ſine ſacerdotio non potuerit ſtare? circumſpice diligentèr omnem ætatem, quibus moribus Sacerdotes fuerunt tincti, qua religione imbuti, qua lege obſtricti, iiſdem prorſus reliqua*

liqua tota plebs fuit obligata, vt omnis lex legisq́ vinculum non aliunde ſuas rationes ſuſpenſas habeat, quàm à ſacerdotio. legibus pietatis, continentiæ, virtutum deuincitur ſacerdotium? iiſdem legum firmamentis vita totius populi continetur. fluúntne Sacerdotum mores ſine virtutis norma, ſine pietatis regula, ſine Chriſti præſcripto? in perniciem cum Sacerdotibus ruit reliqua tota plebs. nec eſt cur hoc miremini. habet habet enim ſacerdotium inſitam quandam ſed latentem rationem, cuius vi, tanquàm imperio, legem tenet conſtrictam, ita vt quocunque inclinet ſacerdotium, ſequatur & lex: habetq́ lex quoque miram ſed certam rationem, vt nunquàm niſi cum nutante ſacerdotio nutet, nunquàm niſi cum inclinante ſacerdotio inclinet, nunquàm niſi cum mutato ſacerdotio mutetur, & penitùs ex Eccleſia tollatur. ad mutationem enim legis ſemper fuit translatio & ſacerdotij, vt Apoſtolus, ille, qui gentes errore cæcatas ad fidem conuertit, non tam ſcitè quàm verè ſacris literis conſignatum reliquit. ex quibus planè perſpicuum eſt, quò illorum, qui Caluiniſmi & Lutheraniſmi ſordibus obliti ſunt, referuntur cogitationes, qui dum ſacerdotium turpiſſima voce proſcindunt, Euangelij ac Chriſti legem cuniculis quibuſdam oppugnant. ſed Euangelij vim & memoriam ſumma veneratione proſequuntur. at qui potes, hæretice, Euangelij legem proſequi veneratione, qui ſa-

cerdotij formam ſoles inſectari contumelia? cùm hæc duo ita vna perpetua ſerie apta & colligata hæreant, vt ſi illud claudicet, titubet hæc; ſi illud tollatur, hæc antiquetur. apageſis iam tu veteratorie hæretice, ſiue Lutheri ſtultis, ſiue Caluini veſanis placitis aut verius commentis te dicauiſti, apageſis inquam cum iſto tuo ſancto Euangelio, ſi nobis ſacerdotij veram rationem è medio tollas, cuius momentum & pondus iam tandem ſi perſpicias clariſſimè, animaduertito quoque illius neceſſitatem. verſetur Eccleſia in errorum turbinibus & procellis, flagitiorum tenebris oppleatur, vulneribus luculentiſſimis vndique concidatur, qua tu, hæretice, ratione iſtas procellas diſſipabis? qua luce iſtas tenebras diſpelles? qua arte iſtis vulneribus medicinam facies? conciliorum fortaßis dixeris ratione, quæ eſt certiſſima; conciliorum luce, quæ eſt clariſſima; conciliorum arte, quæ eſt expeditiſſima. at ex quibus, quæſo, conſtabunt hæc concilia? ex turba fortaßè miniſtrorum, qui ex Lutheri & Caluini ſchola ſunt profecti. itáne verò? ad eos de Eccleſiæ re referetur, qui Eccleſiæ rem diſſipant? ad eos de Eccleſiæ medendis vulneribus, qui Eccleſiæ vulnera inflixerunt? ad eos, inquam, referetur, quorum oculi libidine, lingua maledicentia, animus malitia, reliqua tota vita omnium flagitiorum ſordibus eſt oblita? ad eos, qui ſi authoritatem ſuam à principio arceſſere cogantur, Caluinum ac

Luthe-

Lutherum ſui ordinis authores obtrudent, vltra ſi vrgeas, hærebunt, nec habebunt planè, quod hiſcant? iniqua ſanè ratio. ex quibus ergò illa tandem concilia conſtabunt? ex illis germanis Sacerdotibus, qui Epiſcoporum ſacratiſsima manu conſecrati à Chriſto vſque ad Gregorium hodiè Eccleſiæ gubernacula feliciſſimè tractantem, quaſi perpetuo quodam curſu alij ex aliis nexi fuerunt. hi ſunt, qui Eccleſiæ partes diſſipatas colligunt; hi ſunt, qui vulnera colligant; hi ſunt, qui turbas ſopiunt; hi ſunt, qui contentiones & hæreſes extingunt, tùm priuata illa vi, qua Sacerdotes creantur ſecundùm ordinem Melchiſedechi, tùm publica hac vi, qua in vnum concilium coguntur ſecundum præſcriptum Eccleſiæ. ex quibus ſi concilium conſtet, certum eſt, œcumenicum eſt, perpetuum eſt: ex aliis ſi conſtetur, varium eſt, vanum eſt, nullum eſt. id quod eſt videre in conciliis, ſi Diis placet, VVitenbergæ, Lipſiæ, Auguſtæ indictis, quæ quòd ex teterrima apoſtatarum, rabularum, hæreticorum colluuione conficiebantur, cum veſtigio euanuerunt; cum contra illud Florentinum, Nicænum, Alexandrinum ſummo honore colantur à Catholicis, ſummo timore recolantur ab Hæreticis. quæ quidem ſingula cogunt atq; efficiunt, cùm Chriſtianus orbis non poſſit ſine conſiliis conſiſtere, Sacerdotibus, qui horum conciliorum habentur & omni ætate habiti fuerunt authores, Eccleſiam, tanquàm

Atlante cœlum (ſi commenta diuinis liceat intexere) neceſſariò niti. quibus rationibus nixus Ariopagita, is, qui cœleſtem Iherarchiam eleganti vereq́; diuino penicillo depinxit, Chriſtianam gentem in ſuas claſſes diſtributam hoc ordine collocat. primas Magiſtris Eccleſiæ, ſecundas Monachis, tertias & vltimas plebeis defert. at quos, quæſo, plebeiorum nomine conſignat? non illos ſolùm, quos nulla vel humanitate politos, vel doctrina ornatos fortuna ad infimam ſortem depreſſit: ſed illos etiam, quos illuſtri familia ortos, & morum ſumma elegantia præditos fortuna Regum ac Principum titulo inſigniuit. quorum authoritatem ſi cum ſacerdotio conferas, ſordebit profectò, ne quid dicam abiectius. nam cùm homo ex duabus partibus coagmentetur, animo & corpore, Rex, cui corporis procuratio committitur, florebit quidem authoritate inter cæteros plebeios, & florebit in viliſſima & abiectiſſima re curanda; Sacerdos, qui animo ex diuina natura delibato præficitur, florebit ille dignitate ſumma inter Angelos, & florebit in re, vt videtis, diuiniſſima. inde eſt, quòd Saulem & Dauidem à Sacerdote Samuele creari, vngi, conſecrari iuſſit: Sacerdotibus verò omnibus, Noæ, faciendæ arcæ; Abrahæ, offerendi; Moyſi, immolandi, id eſt, ſacerdotij obeundi ipſe ſolus committere voluit; quaſi de rei diuinæ dignitate decerperetur plurimum, niſi ille, qui Devs *eſt,*

ipſam

ipſam contuliſſet. meritò ergò ipſe Ariopagita Reges reliquosq́; ſacris non dicatos plebeiorum nomine cenſuit, & Sacerdotes rebus diuinis ſeruientes magiſtros Eccleſiæ appellauit. & cur magiſtros Eccleſiæ? qui plebem præceptis informant ad pietatem, Sacramentis ad ſalutem, exempla ad religionem, nónne iure hoc titulo nobilitandi ſunt? nobilitandi ſunt, & multò quidem illuſtriori, Reges ergò eos appellauit. vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta. *& cur Reges? qui plebis animos ſuo imperio intra officij virtutisq́; lineas continent, lupos ouili pelle incluſos ab ouili arcent, qui dæmonum furorem authoritate, malitiam verbo, impetum precibus elidunt, annón iure hoc honore illuſtrandi ſunt? illuſtrandi ſunt, & multò quidem inſigniori, Angelos ergò eos appellat Malachias.* Angelus Domini exercituum eſt Sacerdos. *& cur Angelos? qui altari operam nauant, qui rebus diuinis addicuntur, qui Apoſtolorum in terris perſonas tuentur, annón iure hoc honore inſigniendi ſunt? inſigniendi ſunt, & multò quidem ampliori, Deos ergò eos appellat Dauidus. an in hoc nomine veſtræ cogitationis acies non hebeſcit? nam quid poteſtis (Auditores) maius mortali, quàm immortalis? quid ſplendidius homini, quàm* DEI *nomẽ tribuere?* Dij terræ Sacerdotes. *qua enim poteſtate non Angelos, ac ne Archangelos quidem,*

dem donauit, illa Sacerdotes impartiuit. ſi enim odio fratris tabeſcas, ſi inceſta Venere te obſtringas, ſi ſanguine Patris ſis perlitus, aut ſi quod poſſis excogitare tetrius flagitium, Sacerdos te quamprimùm ab omni labe integrum reddet. id eſt, quod dixit Apoſtolus, ſicut miſit me Pater, ſic mitto vos, accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur iis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. quid? Sacerdotes ita Spiritu ſancto afflatos eſſe, vt quam Chriſtus à Patre, à Chriſto Apoſtoli acceperint laxandi peccati poteſtatem, eandem à ſingulis accepiſſe Sacerdotes? quid? Sacerdotes in terris maximam poteſtatem, in cœlis plusquàm angelicã accepiſſe? Iudæi Sacerdotes ſuos ſumma veneratione tanquàm Deos colendos eſſe arbitrati ſunt, quod lepram corpori impreſſam abſterſerint, nos Chriſti Sacerdotes non Deorum nomine dignos iudicabimus, qui teterrimas quasq; peccatorum labes animo inuſtas, vi quadam defluente à Spiritu ſancto, eluunt? ſed ſiſtitis fortaſſe hîc cogitationem veſtram, cogitate adhuc quod vultis maximum, vincam profectò cogitationem veſtram. Sacerdos valet tanta gratia apud DEVM, *tanta authoritate apud homines, vt* DEVS *nolit homines ſibi vendicare filios, nec homo poſſit* DEVM *ſibi vendicare Patrem, niſi Sacerdotis interiiciatur opera. nam cùm fixum ſit, & diuina voce fixum, nulli poſſe patere in cœ-*

los.

los aſcenſum, niſi quem ſacer fons abluerit, & Chriſti caro ſanguisq́; refecerint, quid poteſt cogitari Sacerdotibus diuinius, quibus ſolis & ſacri fontis, & corporis Chriſti conficiendi poteſtatem DEVS *impertiuit? ô diuinam authoritatem, quam dum cogito, mente concido; ô diuinam poteſtatem, quam dum effero, lingua hæreo. huius authoritatis ſplendor Gregorium ita perculit, vt præciſo digito, omnem ſibi viam ad ſacerdotium præciderit: huius poteſtatis magnitudo Diuum Franciſcum, virum potiùs ex angelica quàm humana natura aptum à ſacerdotio ſemper retardauit. ex his viris, quorum exempla perſequi nec omnes volumus, nec omnes debemus, colligi poteſt hanc prouinciam non cuiuis è plebe eſſe imponendam, ſed hominibus angelica puritate imbutis, & diuina planè virtute præditis. Ito iam Hæretice, & tuos miniſtros deſine iactare, quos ipſi veſtræ ſectæ fautores viliſſimum & abiectiſſimum genus hominum arbitrantur: Age Catholice, ipſe in te deſcende, & tuos Sacerdotes ſummo honore amoreq́; complectere, quorum poteſtatem, authoritatem, vim, ſanctiſſimi quiq́; laudant, Angeli venerantur,* DEVS *prædicat. magna res eſt? excitat ad admirationem. rara eſt? excitat ad amorem. diuina eſt? excitat ad ſtuporem. ſacerdotium dæmonum vires premit, quid maius? hominum ſordes purgat, quid rarius? Chriſti corpus conficit,*

cit, quid diuiniùs? reliqua meminiſtis, ex quibus cogitur nihil eſſe in Eccleſiæ ſeptis, ac ne in mundi quidem terminis ſacerdotio diuinius. quid? ſacerdotio nihil eſt diuinius? at ex reſurrectionis fonte fluit ſacerdotij riuus: quanta ergò reſurrectio? non queo (Audito.) ſtatuere, nec volo dicere. nam cùm hactenus dixerim & reſurrectionis fontem aridè, & ſacerdotij riuum ineptè; hunc tamen & illum pro ratione loci amicè: reliquam vtriuſque laudem malo venerari tacendo, quàm dicendo imminuere. Dixi.

DE LAVDE S. IOANNIS Euangeliſtæ, Oratio vndecima.

QVAM *conſuetudinem illi ex ſcholâ politi Oratores tanquàm legem ſeruauerunt, vt in magnis cauſis ſibi à Diis precarentur concedi orationem vel Ciceronis conſperſam floribus; ad aures audientium ſuauitate deliniendas; vel Demoſthenis vinctam neruis, ad animos eorum pondere perfringendos: eandem egò coram vobis hoc ipſo ex loco hodiè perſecutus fuiſſem, ſi id, quod ago, putâſſem potiùs orationis eſſe ex intimo artificio promptæ, quàm mentis cuiuſdam diuinitùs afflatu*

conci-

concitatæ. verùm cùm eos mihi motus ſiue inuſſerit ratio, tanquàm ex terra homini, ſiue inſculpſerit DEVS, *tanquàm ex cœlis Chriſtiano; vt putem hanc rem, quam conor, non tàm orationis eſſe, quàm rationis; imò verò non tàm rationis, quàm ſpiritus cuiuſdam, tanquàm flammæ, concepti è cœlo, tantùm abeſt, vt velim hodiè fluere ex ore meo vel illas Ciceronis delicias, vel hos Demoſthenis cincinnos, vt ſi quis mihi* DEVS *& hos & illas diuinitùs hoc ipſo punctulo largiretur, facilè præferrem Baſilij cothurnos grandes, ſed affectatè ſæpè tumidos; aut Chryſoſtomi puritatem caſtam, ſed exilitèr nonnunquam depreſſam. quippè cùm inciderit mihi occaſio oblata, non optata, præceps ſed diuina Ioannis mei laudes numerandi potiùs, quàm poliendi (illud enim poſſunt aggredi pauci, hoc aſſequi nullus) illi ſiue Baſilij vehementiores ſpiritus, vt in Euangeliſtæ donis percenſendis aptiores: ſiue Chryſoſtomi caſta dictio, vt in Virginis puritate ornanda decentior, plus videbuntur adferre neruorum ad rem ipſam, ſenſum meum, veſtram delectationem, quàm Ethnicorum omnium oratio exquiſitiſſimis quibusq; artis ingenijq; perlita luminibus. quanquàm (Auditores) Baſilij etiam cothurnos, & Chryſoſtomi puritatem in hac vna re contemnerem non inuitus, ſi ad horulæ vſuram Ioannes me afflaret ſpiritu Ambroſij, tanquàm cœleſti quadam aura; aut incenderet Bern-*

ardi motionibus, tanquàm diuinæ flammæ tædis ardentibus: vt hac ratione vos videretis facilè, plus eſſe momenti ad diuina pertractanda in vno fulgore ſpiritus, quam in omnibus omnium orationis veneribus. verùm hæc mihi omnia & artis & ſpiritus ſubſidia deeſſe in alia fortaſſè cauſa etſi dolerem plurimùm, tamen in hac vna mihi non adeſſe ſeriò triumpho. quippè cùm audituri ſitis orationem de Ioannis laudibus non ex arte tanquàm argilla fictam ad voluptatem, neq; ex Ambroſij ſpiritu, tanquàm cœlo, hauſtam ad ſtuporem: hoc ad cæteras Ioannis laudes accedet cumuli, quòd eum audituri ſitis; qui in cæteris rebus ſubruſticè verecundus. in hac tamen vna re, ſolo Ioannis nomine tanquàm miraculo ſubnixus, audeat ſe polliceri, & ſine Ambroſij ſpiritu diuinum, & ſine artis ſubſidio eloquentem. bone Devs, *in ſolo Ioannis nomine, ſi tantum lateret miraculi, ex reliquis eius actis quid eruetur diuinitatis? audite ergò audite non Iheronymi Hylarionem, aut Ambroſij Conſtantinum, ſed Chriſti Ioannem, immò Ioannem Chriſtum. num admiramini? ſed attendite ad punctulum modo temporis, & efficiam vt obſtupeſcatis toti.*

Qui aliorum res præclarè geſtas vel dictionis filo tenui perſequuntur, vt hiſtorici; vel vt Oratores, quodam ſtili fulmine intonant grandius; ij etſi magnum ponunt momentum, & meritò quidem

dem ponunt in eorum, quos laudant genere, patria, educatione: tamen patrem Zebedeum, fratrem Iacobum, patriam Iudæam (quæ in aliis eſſent permagna) in noſtro Ioanne tàm minuta ſunt & tenuia, vt hæc in eius laudibus numerare hoc tempore, eſſet profectò & artis violare præſcriptum, atq; adeò Ioannis imminuere laudem. nam hæc tenuiora ſubiicere miraculo, quod poſui primum, etſi fortaſſe pateretur Ioannis laus, tamen non ferret artis præſcriptio; aut minutiora illa recenſere, cùm laudum maximarum torrens quidam me ſua multitudine tranſuerſim abripiat, etſi artis fortaſſe præſcriptio ferret, tamen Ioannis laus nullo modo pateretur. à quo ergò primum texetur orationis meæ filum? an ab eius exilij patientia, labore, inopia? at hæ ſunt peruulgatæ multorum laudes. an ab Euangelij præconio, in quo fortaſſe æquârunt illum nonnulli? an ab ætatis veneratione, in qua ſuperârunt illum multi? an ab apoſtolatus honore? quid memoro apoſtolatum, aliaq; id genus communia Ioanni cùm aliis? ſcelus ſit aut me attingere, aut vos audire alias hodiè laudes, quàm illas, in quibus Petri, Pauli, Thomæ ſic cedunt, vt excellat Ioannes; atque ſic excellit, vt ſolus vincat omnes; atque ita vincit, vt ſi audeant cum Ioanne noſtro contendere, ſint profectò (ignoſcite ſi veritas à me exprimat vocem paulò difficiliorem) arrogantiæ nota aſpergēdi. ac ne putetis hæc non tàm à me dici

ſincerè ad veritatis inuolutam notionem explicandam, quàm oratoriè ad Ioannis laudes exaggerandas, facilè omnes intelligitis humilitatis tantam vim eſſe ad vitam tranquillè pièq; traducendam, vt qui hac vna caruerit, virtutum vmbras quaſdam, ac ne vmbras quidem videatur conſecutus; huius autem laude qui floruerit, omnium virtutum complexionem quandam, quaſi abſolutionem, penitùs comprehenderit. cuius rei explicatio videtur ſanè mihi nulla interſepta difficultate, ſi ſubductis diligenter rationibus conſideremus tantas ex hac virtute non libari voluptates, ſed influere delicias in animos hominum, vt reliquarũ virtutum dulcedines liquidiſſimæ cum huius deliciis infimis ſi conferantur, videantur profectò illæ, & verè ſint non dulcedines, ſed cruciatus; angores, non deliciæ. quippè cùm humilitas vera diuinæ voluntatis altiſſimis radicibus defixa, nunquàm quieta & omni angore ſoluta conſiſtat, quoad in infimum deturbata locum, in Deo *tanquàm portu quodam, tota conquieſcat; fit vt nec amiſſæ gratiæ, nec fortunæ præcipitatæ, nec miſeriæ incurrentis vento, ac ne turbine quidem agitetur, nedum dignitatis ſuæ gradu vllo modo dimoueatur. obiicitur bonorum iactura, tanquàm procella? humilitas omnem boni perfectionem metitur patientia. figitur conuitio? ad aculeos conuitiorum occaluit tota. opprimitur iniuriis? malè narro eam iniuriis opprimi poſſe,*

cùm

eùm velit concidi. excluditur ſuo iure? at hoc qui poteſt, cùm idipſum, excludi iure, videatur ſui iuris proprium? atque vt prudentia, tanquàm domina quædam, & regina reliquarum virtutum, poſſit & iuſtitiæ indicere legem, ne cedat ſuo iure, aut ſi cedat, accuſetur vt iniuſta; & temperantiæ præſcribere, ne moueatur ſuo loco, aut ſi moueatur, poſtuletur vt incontinens; & fortitudini imperare, ne excludatur ſuis finibus, aut ſi excludatur, inſimuletur vt imbellis; & reliquis virtutibus præfinire ſepta, quæ imperio iam vinctæ tueantur, aut ſi non tueantur, arceſſantur, vt rebelles: tamen ſi in humilitatis illa fines, tanquàm alienos fundos inuolet, atque irruptionem faciat, arrogans profectò ſit & impiè ſuperba. nam quid habes prudentia iuris in humilitatem? quæ nunquàm videtur iuſtior, quàm cùm ſibi eſt iniuſta? nũquàm fortior, quàm cùm ſibi languida? nunquàm prudentior, quàm cùm ſibi ſtulta? contendis fortaſsè tàm excellentem virtutem ſapientiæ condiendam ſale. vult eſſe idiota, quid oggannis prudentia? vrges primæ virtuti primum tribuendum locum? at infimus locus humilitati eſt primus; aut ſi prudentia pergis eſſe impudentèr moleſta, id ſolum tibi concedet humilitas, vt appareat ſuperba, ne videatur humilis. ignoſcite mihi Ciceroniani, ſi humilitatis inquinatam vocem toties vſurpem, cùm humilitas malit Eccleſiæ infima, quàm Ciceronis terſiſſima voce

explicari. nam cùm cognoſcit ſummæ voluntatis veram rationem in infimis poſitam eſſe, eouſq; ſe abiicit, vt ne elegantia quidem dictionis velit veſtiri. ô diuina humilitas, cuius tu pectus tanquàm ſcrinium atque domicilium quoddam tibi inprimis ſepoſuiſti, hic ſi eſſet mihi perſpectus, illum ego facilè contenderem eò reliquis omnibus eſſe diuiniorem, quò fuerat arctiori communione voluntati diuinæ implicitus. quid? fuit ne hic Thomas? minimè gentium. at Paulus fortaſſe? ne id quidem. an Petrus ergò erat? tantundem. nam vt facilè conceſſero Petrum apoſtolatu priorem, Paulum ardore æqualem, Thomam reliquosq; Apoſtolos Ioanni meo non inferiorem labore, Ioannis tamen humilitas tàm fuit depreſſa in terram, ſeu pptiùs tàm erecta fuit in cœlum, vt primas præripuerit omnibus, ſecundas vix reliquerit vlli. ſiquidem cùm ſit hominis veræ humilitatis laude perpoliti, quod infimum & abiectiſſimum habet, id in omnibus ſuis actionibus, verbis, ſcriptis præ ſe ferre; inuenerunt in ſuis ſiue latentioribus animi receſſibus, ſiue apertioribus vitæ actionibus reliqui Apoſtoli, cur verè hic vermem, ille abiectionem; vnus opprobrium, alter ſtercus ſe appellaret: aliiq; ſuas maculas aliis nominibus fœdioribus, quàm vt debeant dici, abiectioribus, quàm vt poſſint credi, ſæpè notarēt. at hic noſter Ioannes cùm verè, vt omnes; altiùs, quàm vllus, Euangelia ſempiternis monumentis conſignâſſet,

gnâſſet, omnes animi ſui latebras attentiſſima perueſtigatione eruit, reliquaſq́; vitæ actiones acerrima mentis acie pertentat, vt eruendo videat, & pertentando inueniat infimum, quo ſe abiiceret, titulum. voluit ſe vermis nomine notare minutum, Baſiliſci contagioſum, terræ vilem, ſtercoris peccatorem, ſed cùm nec ſpiritus in Euangeliis vellet eſſe falſi ſpecie illitus, nec humilitas debeat eſſe ſimulationis, mendaciiq́; litura aſperſa; quam voluntas ſuppreſſit, veritas tandem expreſſit illam infimæ ſuæ humilitatis vocem penè vltimam, diſcipulus quem diligebat Dominus. ô ſi illas aut violatæ fidei cum Petro, aut Eccleſiæ cruẽtatæ cum Paulo, aut infidelitatis ſuſceptæ cum Thoma, aut vitæ turpitèr actæ cum Magdalena notas Ioannes noſter ſibi potuiſſet inurere verè, quàm in illis amplificandis, ac humilitatis ſpiritu, tanquàm artificio, colorandis omnes ingenij & eloquentiæ ſuæ diuitias explicuiſſet? ſed debebant debebant illa eius eloquentiæ flumina hauriri in Pathmos ad Apocalypſes illas deſcribendas, cùm hîc infimum reperiatur illud, diſcipulus, quem diligebat Dominus. hîc hîc (Auditores) ego Thomas, Bartholomæos, Baptiſtas, Iacobos, Petros, Paulos appellarem, ac conteſtata lite ſiſterem tribunali DEI *de humilitatis corona capiti Ioannis imponenda, niſi in hac mea audacia videretur hærere aliquod diuinæ maieſtatis violandæ ſcelus. Sed hoc tamen audeo & vobis*

plaudentibus, & diuis benè fauentibus, ſumma laterum contentione exclamare, ſi illud, eſſe diſcipulum quem diligebat Dominus, ſit in Ioanne noſtro infimum, quid eſt in reliquis ſummum? ô ſuperba Ioannis humilitas. aliud profectò nomen non poſſum reperire, quo illum exornem, qui cùm vult haberi in ſummis infimus, & à me hodiè, & à Patribus anteà repertus eſt in infimis ſummus. quanquàm non egrè inducor vt credam Ioannem, hæc ipſa cùm ſcripſerat, eorundem verborum complexu & notione ſimul voluiſſe comprehendere omnes naturæ maculas; vt etiam hoc nomine Ioannis humilitas tantò videatur reliquis depreſſior, quãtò eſt abiectius has ſibi notas vnum vendicare omnes, quàm ſingulos gloriari ſingulis. nam illis verbis, diſcipulus quem diligebat Dominus, quem ſenſum loquitur Ioannes noſter apertiùs, quàm ſe & natura eſſe vermem, ac ne vermem quidem; & vilitate abiectionem, ac ne abiectionem quidem; & maleficio opprobrium, ac ne opprobrium quidem; & peccato ſtercus, ac ne ſtercus quidem (fœdiſſimis metaphoris, violata arte, Ioannis noſtri humilitatem audeo deformare) cùm id præ ſe ferat, tantillum illud ſeu nihilum potiùs quod erat, inde pendere & in eo eſſe totum, quod à Chriſto diligeretur? ô ſanctiſſime Ioannes, quem diligebat Chriſtus: ô humillime Chriſte, quem diligebat Ioannes; ô Chriſte, ô Ioannes & humillimi & ſanctiſſimi in

hac veſtra tàm arcta & mutua amoris communione quid laudem? quid mirer? quid obſtupeſcam primùm? cùm illa ipſa & diligi à Chriſto, & diligere Chriſtum ſint in Ioanne noſtro humilitatis laudes planè infimæ. ſi hoc infimum, quid ergò primum? ſed patimini quæſo (Auditores) me quaſi filo quodam orationis vos prius perducere ad crucem cum Ioanne, quàm amorem illum primum, vltimum, maximum, diuinũ & Ioannis in Chriſtum, & Chriſti in Ioannem aperuero. quanti fuit id, & quàm infiniti amoris, cùm reliqui Apoſtoli in virgis, in ſputo, in conuitiis, in pœnis, in doloribus Chriſti, quaſi minuti animi tyrones, fugam capeſſerent, latibula quædam quaſi ſalutis aſyla meticuloſè quærerẽt, atq; adeò ſcandalum, ſi ſacris literis credimus, paſſi eſſent; ſolum Ioannem Mariæ fuiſſe comitem vſque ad crucem, atque ita fuiſſe comitem, vt auſim dubitare, an potiùs Maria ſequeretur Ioannem, quàm Ioannes Mariam? verè verè Ioannes fuiſti diſcipulus, qui diligebat Chriſtum: qui tanta amoris conſtantia ſtetiſti ad crucem ſolus, quanta leuitate fugerunt à cruce reliqui. ô conſtantiam incredibilem. aduerſarij ipſi quodam lachrymarum imbre manant perfuſi, petræ ſcinduntur, ſol offunditur eclypſi, contremiſcit terra, fugiunt Apoſtoli in Chriſti iam iam appetente morte, at Ioannes qui cœnanti recũbens in pectus libauit dulcedines, morienti in cruce voluit

totis ſenſibus haurire dolores. quid nomino dolores? admiramini admiramini hic (Auditores) Ioannis & conſtantiam & ſuauitatem, & lætitiam, & animi magnitudinẽ, & reliqua omnia ſigna amoris, quæ cuiuſquam vel oratione vel cogitatione poſſunt informari. nam Apoſtolos fugiſſe, fuit id mirum, ſed imbecillitatis, vt non reprehendatis acriter; petras diſruptas fuiſſe, fuit id magnum, ſed naturæ, vt non doleatis; ſolem fuiſſe inuolutum tenebris, fuit id graue, ſed miſericordiæ, vt non admiremini; cœlum curſu retardatò media quaſi lance ſuſpenſum ſtetiſſe, fuit id inauditum, ſed doloris, vt non obſtupeſcatis; totam deniq; naturam quaſi exectis neruis languiſſe, ac perturbata tantæ fabricæ molitione, in architecti ſui interitu penè concidiſſe, fuit id horribile, ſed neceſſitatis, vt animis toti non concidatis. at Ioannem noſtrum in fuga Apoſtolorum ſediſſe ad pedes Domini, fuit conſtantiæ, vt laudetis; in petrarum diſrupta compage perſtitiſſe immotum, fuit amoris, vt gaudeatis; in ſolis caligine retinuiſſe animi lucem, fuit generoſitatis, vt admiremini; in tanta machinæ perturbatione tota, habuiſſe ſuam mentem diuinæ voluntati ita implexam, vt quam maximè nollet, illam libentiſſimè vellet Chriſti ſui mortem, hoc hoc eſt ſupra naturam, vt & timeatis & obſtupeſcatis, & concidatis toti. ſed qui omnem naturam ſuperauit ad crucem, à crucifixo meruit audire,

quod

quod tota natura obſtupeſcat. quid illud? fuiſſe fortaſſe diſcipulum, qui teſtimonium perhibet de his. quid diſcipulum, qui teſtimonium perhibet de his, cùm ſupra pectus Domini in cœna recubuit? quid ſupra pectus Domini in cœna recubuiſſe, cùm fuerit puer eius electus? quid puerum eius electum, cùm fuerit impletus ſpiritu ſapientiæ & intellectus? quid impletum ſpiritu ſapientiæ & intellectus, cùm fuerit indutus ſtola gloriæ. an hoc quicquam potuit audire maius? audiuit, audiuit, quod cùm dicere conor, lingua ſuppreſſis faucibus fluitãs palato inhæreſcit. nam ad tantum myſteriũ enunciandum opus eſt non Oratoris alicuius voce, contentione, latere, ſed Cherubinorum ac Seraphinorum linguis, ardore, flamma. at quid poteſt latere tantum? habet hoc quidem, quod ſum dicturus, flagitij ſpeciem; veruntamen ſi non renuatis audire, audeo quidem dicere. non renuitis? meruit Ioannes audire ad crucem; & à Chriſto meruit audire, Ioannem eſſe Chriſtum, vt duos iam habeamus Chriſtos, vnum Ioannem. nolite hìc irridere commentum, Chriſtus dicit. nam quid, quæſo, ſibi volunt illa verba Chriſti ad Mariam, ecce Filius tuus? quid illa Chriſti ad Ioannem, ecce mater tua? niſi aut Mariam duos ædidiſſe filios, quod eſt anathematis nota inuſtum; aut Ioannem eſſe alterum quaſi Chriſtum. nam etſi in hac vna re tantum ſit miraculum, quantum illa ſola hora pe-

 perit,

perit, tamen ſi in rem ipſam mentis noſtræ notionem penitùs infixerimus, hoc potuiſſe edi facilè videmus omnes, ſi viderimus ad ſatum filij, plus eſſe virium in voluntate D E I *iubentis, quàm in ſemine hominis gignentis. adde Eccleſiæ voce tanquàm oraculo fixum iam eſſe, quòd Maria Chriſtum ediderat mundo, ſine vlla virginitatis violatione. ſi hoc credimus de Maria, quia Angelus dixit, Spiritus ſanctus obumbrabit tibi; cur id de Ioanne non patimur nobis inſculpi, cùm Chriſtus moriens quaſi teſtatò dixerit, & matri filius, ecce filius tuus: & fratri frater, ecce mater tua. in qua vna re etſi illa ſunt præpoſtero naturæ ordine miranda, quòd ſeruus factus ſit Domini frater, nepos materteræ filius, matertera nepotis mater, mater filij ſoror: tamen illud eſt maiori ſtupore dignum, quòd ſanctior fuit mater Maria, cùm Ioannes relictus fuerit illi filius, quàm cum illa Chriſto fuerit aſcita mater. Chriſtum namque habuit filium, virgulta adhuc ex radice Ieſſe; Ioannem autem filium habuit arbor iam facta, quæ virtutum patulis diffuſa ramis per orbem, in electis ſuis miſit radices. ſed quid? fuit id fortaſsè aliquo modo ferendum, Ioannem antepoſuiſſe Apoſtolis, at Ioannem Chriſto non ſolùm conferre, ſed etiam præferre, eſt hoc quidem cœlo Deiq́; ſolio aduerſa ſigna gyganteo quodam faſtu inferre. quanquàm ſi quæ mihi vox exciderit amoris potiùs, quàm temeritatis plena; non*

na; non illa quidem miſſa fuit, vt Chriſto Ioannem anteferrem, ſed vt vos intelligeretis amorem Chriſti in Ioannem, & Ioannis in Chriſtum tantum potuiſſe, vt cùm Chriſtus Ioannem abſorpſerit, atque Ioannes Chriſtum exhauſerit: & hic illius, & ille huius, voluntatum coniunctione, alter idem meritò potuerit atque debuerit appellari. vndè cùm Ioannes idem adeſſet Mariæ ſuperſtes filius, qui Chriſtus Mariæ deerat mortuus filius; Maria profectò eò videtur maiori ſanctitatis laude cumulata, cùm Ioanni eſt relicta, quàm cùm Chriſto fuit cooptata mater: quò eſt minoris laudis fuiſſe matrem Chriſti vagientis in cunis, quàm Chriſti morientis in cruce. ex quo illa certè emergit Ioannis laus longè maxima, eum tantò eſſe ornatiorem, quòd ſit filius, quàm quòd ſit matris filius, quãtò eſt honorificentius eſſe Chriſtum mortuũ, quàm eſſe Mariam viuam. bone Ieſu, hoc vnum tantum per ſe eſt, vt reliqua omnia miracula vel ſuo complexu contineat, vel ſuo ſplendore obſcuret. nam quæ duæ res totum mundum hactenus impleuerunt admiratione, atq; adeò cœlum gloria; illa ambæ hoc tempore neceſſe eſt aut cedant, aut æquentur, homo DEVS, *mater virgo. ſiquidem cùm plùs videatur, mortuum viuere, & hominem fieri* DEVM, *quàm virginem eſſe matrem, aut* DEVM *fieri hominem: quantum ex duabus illis primis in Ieſu, ac Maria acceſſit ad mundum cœlumq; admirationis,*

tionis, tantum ex his duobus poſtremis in mundo ac cœlo ad Ioannem redundauit laudis. quæ cùm videantur nobis fortaſſè obſcuriora, propter illam intelligentiæ noſtræ offuſam nubem, certa tamen, ac Chriſti penè vltima voce tanquàm teſtamento conſignata, potes tu quidem Ioannes exclamare cum Paulo verè, ac fortaſſè quàm Paulus veriùs, viuo ego, iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus. at hoc quidem mihi rem penitiùs iam inſpicienti videtur tàm admirabile, ac tanta inuolutum caligine, vt reliqua ſanè omnia appareant myſteria naturæ, hoc vnum miraculum DEI. *qua enim ratione angelica capi? qua diuina virtute necti poteſt? vt Ioannes eius vigeat vita, qui morte iam extinctus, omnis vitæ ſit expers? viuit Paulus, iam non Paulus, ſed viuit in eo Chriſtus. magnum quidem hoc, ſed non difficile, cùm Paulus, ſedatis atque adeò extinctis ſenſuum affectionibus, ſibi mortuus, Chriſti in cœlo iam viuentis vegetetur vita. viuit Ioannes, iam non Ioannes, ſed viuit in eo Chriſtus. maximum hoc quidem ac difficillimũ, cùm Chriſtus, cuius vita dicitur vigere, morte deletus nullam iam ipſe vitam habeat. profectò (Auditores) quod homini per loca dumetis ac ſpinetis vndique horreſcentia facienti iter accidit, vt dum ſinuoſiori ſe dumo explicat, aſperori ſpina implicetur; id mihi hodiè in Ioanne ornando vſu venit: in cuius ſingulis laudibus ita miracula nectuntur ex mira-*

culis,

culis, vt dum hinc miraculum fugio minus, indè in miraculum impingam maius. ſiquidem qui de Ioanne in Chriſtum filium, non Medeæ alicuius herba, ſed Chriſti ipſius voce, mirabiliter conuerſo exprompſeram certa, ſed obſcura; omnem obſcuritatem, tanquàm nubem, toti rei diſpulſum iri putâram, ſi Ioannem, vt Paulum, explicâſſem viuere Ioannem, iam non Ioannem, ſed viuere in eo Chriſtum. verùm cùm Ioannes viuus vegetet Chriſtum mortuum, non mortuus Chriſtus Ioannem viuum; eò iam ſum delapſus, vt pateat, Chriſtum & ad intelligentiam clariùs, & ad rem commodiùs debuiſſe exclamare, viuo ego, iam non ego, ſed viuit in me Ioannes. ô homines, ô Angeli, ô Ioannes, ô Chriſte perfulgete mihi veſtro & lumine & numine, vt hoc ſcrupulo, qui perſpicaciſſimi cuiusq; aciem poteſt obtundere, me expediam quàm citiſſimè. en (Auditores) hoc totum ſua natura implicitius vna periodo tàm enucleatè clarum, vt cui res integra & intima non fuerit perſpecta, is tanquàm in ſolis ſplendore noctua apertiſſimè cæcutiat. vixit Paulus ſibi mortuus, & hoc in vita Chriſti: moritur Ioannes ſibi viuus, & hoc in morte Chriſti: moritur Paulus Chriſto viuus, & hoc in morte ſenſus; viuit Ioannes Chriſto mortuus, & hoc in vita verbi. quippè cùm Ioannes ſit effectus mirabilitèr Chriſtus, & in Chriſto vita, relinquitur profectò, quod quæ fuit Paulo mortuo vita

Chriſtus,

Chriſtus, eadem fuerat & ſibi & Chriſto mortuo vita Ioannes. exclama ergò Ioannes, idq́ verius quàm Paulus, viuo ego, iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus; exclama Chriſte, idq́ perindè verè, ac Ioannes, viuo ego, iam non ego, ſed viuit in me Ioannes; exclama Chriſte, exclama, vt cœlum audiat applaudens, morior ego, iam non ego, ſed moritur in me Ioannes; exclama Ioannes, exclama, vt terra audiat contremiſcens, morior ego, iam non ego, ſed moritur in me Chriſtus.

Qui Ioannis Baptiſtæ (Auditores) laudes, in orationis ſuæ ornatu, tanquàm inſignia quædam ac lumina diſponunt, magnum quid ſeputant non ex terra collegiſſe, ſed deprompſiſſe ex cœlo, cùm depingant vt Poſphorum ſolem, ſic Baptiſtam anteiuiſſe Chriſtum, & illum in hunc non tanquàm digito Aſtrologum, ſed tanquàm vocis buccina Angelum mundi totius oculos, mentem, admirationem conuertiſſe. fuit hæc quidem laus magna Baptiſtæ, atq́ haud ſcio an maxima, niſi illa fortaßè videatur Euangeliſtæ noſtri non minor, quòd ſicut Heſpherus ſolem, ſic hic ſequitur Chriſtum, tantò maiori vtilitate mundi, quantò fuit re maius & opere difficilius veritatem veluti ſolem conſeruâſſe mundo, in Iudæorum Meſſiam hoſtilitèr perſequẽtium tenebris, quàm veritatem tanquàm ſolem indicâſſe mundo, in Iudæorum Meſſiam auidè expectantium crepuſculo. ſit ergò Baptiſtæ laus maxima,

fuiſſe

ſuiſſe cum Chriſto Poſphorum, ſed Poſphorum in ſolis iam ſe exerentis prima luce obſcuriorem, minuſq; commodum; modò non minor laudis fructus impertiatur Euangeliſtæ noſtro fuiſſe illum Chriſto Heſpherum, ac Heſpherum in ſolis caput ſuum tumulo tanquàm nube condentis obſcuritate teterrima. quid enim? an illam menti noſtræ caliginem offudit vel amoris propēſio, vel affectionis prauitas, vt putemus eſſe Baptiſtæ laudem non minimā, quòd in luce aliqua lucis nō magnum beneficiū attulerit mundo; ac nō arbitremur Euangeliſtæ noſtri fuiſſe laudem maximam, quòd in lucis extincto lumine mundo prætulerit lucem, & vitæ, in lætiferis neceſſariam; & viæ, in ſinuoſis certam; & verbi, in dubiis veram; & D E I, in tenebricoſis maximam? Chriſtum ergò ſolem praeat Baptiſta tanquàm Poſphorus, ſequatur Euangeliſta tāquàm Heſpherus: an minores fortaſsè erunt noſtri Heſpheri ſequentis, quàm praeuntis Poſphori partes? tribuūt Aſtrologi illas partes Poſphoro, vt cùm ſol illis, qui aduerſa nobis veſtigia vrgent, caput ſuū abdit, ille nobis ſolem, tanquàm honorarius quidā arbiter adeſſe indicet. Heſphero autem has partes ſeponūt, vt cùm ſol Antipodibus ſuos radios aperit, nobiſq; viciſſim occulit, hic tenebras mundo iam inductas ſuo ſplendore colluſtret, & in noctis vario errore ſolis functionem obeat. ſunt quidem illæ partes Poſphori, ſi vidimus aperta, honoraria ad diei ornatū, hæ Heſpheri neceſ-

ſariæ ad noctis ſplendorē; bellæ illæ ad ſolis comitatum, inſignes iſtæ ad hominū commoditatē: vt cùm vtilitates & re grauiores, & vſu magis neceſſariæ ex Heſphero quàm ex Poſphoro ad humanum genus redundent; Euangeliſta profectò noſter ita ſequatur curſu temporis, vt praeat laudum excellentia; ac Baptiſta ſic praeat conuerſione cœli, vt longiſſimè à tergo ſequatur vſus neceſſitate. quāquàm quid vrgeo Heſpheri vim, pulchritudinem, neceſſitatem, commoda, cùm ex Heſpheri tantillis laudibus nullus videatur poſſe accedere honor ad Ioannem noſtrum, quem obſcurato ſole, paulò antè repererā eſſe ſolem ipſum, & extincta vita Chriſto, ipſam eſſe vitam Chriſtum. quare cùm tantus fuerit amor ſiue Chriſti in Ioannem, ſiue Ioannis in Chriſtum, ſiue vtriuſq; in vtrunq;, vt Chriſtus in ipſo mortis articulo ſe in Ioannem profuderit, illumq; appellàrit filium ſuæ matris, id eſt, ipſum ſe quaſi nouum mundi ſolem; in Heſperi notione nihil ponam amplius momenti ad Ioannis laudes amplificandas. ô terra, ô cœlum, quantum hoc eſt, tanquàm Ioannem, amare Chriſtum? quantum? breui comprehendam, hoc planè eſt, eſſe ipſum Chriſtum. amor enim eſt, qui facit Ioannes Chriſtos; amor amor, qui Chriſtos facit Ioannes: vt ſi nos (Auditor.) amore inflammati cum Ioanne moriamur in Chriſto, Chriſtus viciſſim, amoris noſtri illectus ſuauitate, certò ſit victurus in nobis. Dixi.

ORA-

ORATIO DVODECIMA, habita Romæ ad Reuerendum P. Euerardum, præfectum ſocietatis IESV, cùm Anglicani Collegij curam ſuſciperet.

EA EST *diuinæ prouidentiæ ſiue vis in continenda, ſiue neceſſitas in conſeruanda Eccleſia; vt cùm Eccleſiæ adminiſtrandæ ſingulæ partes ſingulis poſſint niti virtutibus: totius tamen Eccleſiæ fabrica tota, ſolius prouidentiæ quodam quaſi neruo ac firmamento cohærere videatur. laborauit quondam Niniuitarum gens, periculosè ſanè, ita tamen, vt huic periculo auertendo viam præcluſerit Ionæ zelus: laborauit Gommorrhæ ac Sodomæ populus, contagiosè profectò, ita tamen, vt huic contagioni præcidendæ trium Angelorum ſuffecerit cura; laborârunt diuerſis temporibus diuerſæ Eccleſiæ partes, grauiſſimè proculdubiò, ita tamen, vt huic morbi grauitati, ſi periculoſa eſſet, ſanandæ; ſi contagioſa, reſecandæ, ſingulorum hominum ſingulæ virtutes medicinam fecerint. at cùm totam* DEVS *Eccleſiam videret vel ſuperſtitionis cæcatam errore, Aarones & Moyſes; vel Arriana contagione tabeſcentem, Auguſtinos & Ambroſios; vel cleri ignorantia prauitateq́ oppreſ-*

ſam, Franciſcos ſubmiſit ac Dominicos. at quos quæſo homines? non illos, in quibus virtutum ſingularum quædam adumbrationes ad vnam Eccleſiæ partem poliendam eniterent, ſed miracula quaſi quædam diuinæ prouidentiæ, quæ toti corpori Eccleſiaſtico, vel abſterſa labecula, antiquum redderent nitorem; vel, aſperſo colore, nouam inducerent formam. neque diſputo in eam partem, vt in omnibus Eccleſiæ partibus curandis diuinæ prouidentiæ rationem aliquam elucere non putetis; ſed cùm illa in ſingulis eluceat deſinita, certisq́; certarum virtutum cancellis incluſa, vt animaduertatis DEVM *in totius Eccleſiæ periculoſo morbo ita prouidentiam ſuam expromere, vt non tanquàm in reliquis rebus, aut zeli ad timorem, aut curæ ad remedium, aut prudentiæ ad authoritatem vmbræ, quaſi quædam ex diuina prouidentia decerptæ particulæ, emineant, ſed totius prouidentiæ tota vis conſumpta penè videatur. ſiquidem qua* DEVS *mentis ſuæ notione prævidit, fore Sacerdotes prauos, qui Eccleſias errorum vitiorumq́; lacunis contaminantes, diuinam iram in mundum deriuarent; eadem prouidit, vt eſſent Sacerdotes ſancti, ſingulis ætatibus ſinguli,* qui in diebus ſuis inuenirentur iuſti, & in temporibus iracundiæ fierent reconciliationes. *percommodè intexuit Propheta,* & in diebus ſuis inuentus eſt iuſtus, *vt intelligamus in viros ſanctitatis laude florentes ita*

tes ita

tes ita iuſti nomen ac notionem cadere, vt ad iuſtitiæ cumulatam rationem plurimum adferat momenti ipſa ratio temporis; nec quiuis iuſtus quocunque iracundiæ tempore poſſit eſſe reconciliatio, ſed ſuis iracundiæ temporibus certi homines certis DEI naturæq; donis illuſtrati ad illorum temporum tenebras diſſipandas, penitusq; diſpellendas. quæ ſanè ratio facit, vt credam non alium iuſtum hos mores, hanc vitam, hæc iracundiæ tempora lapſa iam ad extremam mollitiem potuiſſe aut virtutum legibus deuincire, aut religionis ſeptis includere, quàm B. Ignatium. quid? an hæc iracundiæ tempora vellet nobis placare Ambroſius? vellet Auguſtinus? vellent fortaſſe, ſed non poſſunt; habuerunt enim ſuis temporibus Arrios, quos coërcerunt, penitusq; extinxerunt. felicem Auguſtinum, felicem Ambroſium, qui in diebus veſtris placuiſtis DEO, & in tempore iracundiæ facti eſtis reconciliationes. an illa nobis poſſit mitigare Franciſcus? poſſit Dominicus? poſſint fortaſſe; ſed non debent; habuerunt enim ſuis diebus clericos natos abdomini, quibus temperantiæ legem fixerunt; ac populos ganeis luſtrisq; penè confectos, quos virtutibus præclarè imbuerunt. felicem Franciſcum, felicem Dominicum, qui in diebus veſtris placuiſtis DEO, & inuenti eſtis iuſti. neque putetis quicquam de iſtorum laudibus imminutum, quòd nec vellent, ſi poſſent: nec ſi poſſent, deberent

hæc iracundiæ tempora nobis ſedare: cum diuinâ prouidentia horum temporum & hæreſes conuellendas, & labes abſtergendas, Ignatio, tanquàm laureas quaſdam, reſeruârit. felicem Ignatium, qui in diebus tuis placuiſti DEO, *& in tempore iracundiæ inuentus es iuſtus. felicem, inquam, felicem, qui tàm vberem laudis ſegetem habuiſti his vltimis iracundiæ temporibus tibi relictam. nam cùm hodie Germania præceps ruat in Lutheraniſmum, Gallia in Atheiſmum, in Caluiniſmum Anglia, Hyſpania in perpetuum quendam vitæ negligentiùs traducendæ ſomnum, totus denique orbis in Satanæ defectionem apertam, hæc profectò iracundiæ tempora longè alium requirunt iuſtum, quàm quæ retrò fluxerunt. ſi Arrius aliquis in orientem animi oculiq́ intenderet aciem, Arrij refutandæ audaciæ vnus fortaſſè ſatis eſſet Auguſtinus aut Iheronymus; ſi mollities morumq́ fœdè fluentium prauitas in clericorum tantùm ædes irrepſiſſet, huic clericorum prauitati diſciplina conſtringendæ vnus fortaſſè ſufficeret Franciſcus aut Dominicus; ſed cùm Satan ipſe iugulum Eccleſiæ petat, & omnes vndique partes tentet, hinc hæreſi, illinc prauitate; fuit profectò diuinæ prouidentiæ in Ignatij alicuius pectus, & Auguſtini diligentiam, & Iheronymi zelum, & Franciſci ſummiſſionem, & Dominici prudentiam ſimul includere, qui diuinitùs inſtructus effuſo inferorum carceri liberè*

tutoq́

tutoq; ſe opponeret, ac meſſem huius temporis laborioſam, ſed, euulſis fibris, fructuoſam & vtilem feliciter colligeret. at quam quæſo colligit Ignatius meſſem in terris, qui voluptatem illam in omnes partes interminatam haurit iam affluentiùs in cœlis? colligit ſanè, colligit, eamq; longè numeroſiſſimam. non enim quibus dierum terminis eius vita, tanquàm curriculum, eſt circumſcripta, iiſdem eius laboris fructus eſt definiendus: ſed quàm diu illius æmuli in piandis horum temporum ſceleribus contentionem defigunt, tàm diu hæc illi laurea nunquàm exareſcet. hactenus oratio mea poteſt, atque adeò debet videri nullo aut illita fuco, aut ſimulationis integumēto implicita, cùm in illius viri laudibus fuerat defixa, quem non tàm terra gaudebat habuiſſe patrem, quàm cœlum iam triumphat habere filium, ſed cùm ipſa me res inuitum iam cogat aliqua de te, R. Pater, aſpergere, quæ reliqua eſt dictionis meæ pars, vereor ſanè plurimùm, ne videatur ficta ad aures, & ad gratiæ aucupium artificiosè inſtructa. quanquàm nihil eſt ſanè, cur verear, cùm quod dicturus ſum, non tàm mea ſit oratio, quàm mens Anglorum omnium: qui vt in ſocietatis plurimis laudibus non poſſunt eſſe tenues, niſi ſint ineptè plumbei; ſic in tuis (Reueren. Pater) maximis beneficiis nolunt eſſe elingues, ne videantur impiè ingrati. quare vt me tandem (Auditores) aperiam, oratio illa de diuina proui-

dentia ac S. Ignatij laudibus eo inprimis nomine à me tàm altè fuit repetita, vt in diuina prouidentia admirarer Ignatij virtutem, in Ignatij virtute ſuſpicerem ſocietatis laudem, in ſocietatis laude prædicarem Anglorum felicitatem, ac tandem in Anglorum felicitate tuum (Reuerende P.) augnoſcerem beneficium. nam cùm B. Ignatius in ſuis filiis Chriſto Ieſu tàm piam nauârit operam, vt penè iam videatur & Diagoræ apud Francos incidiſſe neruos, & Lutheri apud Germanos eliſiſſe vires, & vitiorum in reliqua Europa exhauſiſſe ſentinam, atque adeò (tanta enim virtus perexigua Europæ circumſcriptione non poteſt definiri) Satanæ apud Indos euertiſſe dolum: beatum tamen Ignatium nos Anglos non priùs vlnis cōprehendiſſe, quàm cœperit Ignatius in tuo habitare pectore, tantum profectò eſt, vt dum inſpicio rem, obſtupeſcam beneficium. eſt Ignatius noſtri temporis magnus ille operarius, & nos Angli huius temporis agellus ſumus incultus, Ignatius tamen adhuc in noſtro agello vix vllum ſulcum fecerat. Ignatius eſt Angelus ille fortis deſcendens à cœlis, *quem Ioannes in Apocalypſi pingit* doctrina cœleſti tanquàm nube circūfuſum, cuius caput genuino ſcripturæ ſenſu, tanquàm iridis varietate diſtinguitur, & facies vitæ ac ſapientiæ, tanquàm ſolis, ſplendore nitet, & pedes ad formam columnarum ignearum porrecti citato curſu inci-

ſu incitantur ad librum ſeptem clauſum ſignaculis aperiendum mundo: *nos quoque Angli iſtius mundi pars ſumus indocta, huius tamen libri nullam adhuc literam explicârat nobis Ignatius. imò, quod magis mirum eſt, Ignatius* amplexu latiſsimo duorum pedum hinc dextri mare, illinc ſiniſtri terram iam continebat, rugitumq; tanquàm leo, vndique mari terræque ædebat, *nos tamen iſtius maris terræq; regionibus circumſcripti Ignatij adhuc nec in terra noſtra vidimus veſtigium, nec in mari audiuimus ſibilum. quid hoc eſt Ignati? agellus ſumus incultus, operarij tamen non excolimur manu; mundi pars ſumus indocta, libri aperti tamen non imbuimur doctrina; terræ mariſq; portio ſumus aliqua, tamen nec Angeli illicimur ſuauitate, nec leonis excitamur maieſtate. quid hoc eſt Ignati? ecce vobis rei difficilis claram explicationem. Fuit profectò vt nos diu non fuiſſe receptos in Ignatij clientelam, ſic tandem à te (Euerarde) eſſe receptos ſummæ prouidentiæ. voluit voluit S. Ignatius nos hactenus ſua cura eſſe excluſos, vt amantiùs & oportunius Romæ noſtri curã ſuſciperet. quanquam non fuimus anteà omninò excluſi. nam cucurrimus in Francia poſt odorem eius ſuauitatis, cucurrimus in Flandria, ſed ita tamen cucurrimus, vt* DEVS *voluerit nos eum comprehendere Romæ, & per te (Reuerende P.) comprehendere.*

vides beneficium, quod omnes agnoſcimus fluxiſſe ad nos tàm diuinum, vt ſi conemur amplificare, orationisq́ pigmento aliquo ornare, plurimum ſanè de illius laude ac magnificentia videamur detraxiſſe. pars iam facti ſumus tuæ curæ, parua quidem, ſed tuo tamen beneficio pars aliqua ſumus: agellus ſumus operarum Ignatij, anguſtus quidem, ſed tamen tuo beneficio agellus ſumus. quid ergò? tantùm vt hanc tuæ curæ partem ſuſtineas patientèr, atque hunc Ignatij tui agellum excolas non inuitè, nõ quærimus lauta, non conſectamur magna, tantùm vt in dulciſsimo tuæ charitatis pectore, tanquàm in portu, conquieſcamus. Inuolauimus, & quaſi vi facta, irrupimus in tuum ſinum, ne excludas ſuauiſſime pater. quanquàm quid rogo ne nos excludas? rogat te Ignatius tuus, cuius iam curæ pars ſumus; rogat te Anglia noſtra, cuius terræ filij ſumus; rogãt te Gallia & Francia, cuius peſtis contagio ſumus; rogat te ſocietatis Chriſtus, cuius corporis membra ſumus. ſed facio fortaſſè tuæ charitati iniuriam, qui precibus veluti vi, exprimere conor, quod naturæ quadam propenſione atque inclinatione præſtas cumulatè. Recepiſti enim nos in tuam clientelam, amici fuit: receptos foues, patris eſt. at quo modo foues? tanta ſuauitate & charitatis dulcedine, vt non tàm amem amorem tuum in nobis recipiendis, quàm admirer charitatem in fouendis. nam etſi noſtræ felicitatis cumulus ſit, te

noe

nos hodiè inuiſiſſe, tamen perpetuum id eſt charitatis tuæ in nos ſignum, quòd eos ſemper ſubmiſiſti noſtri excolendi authores, quos & intimis ſenſibus diligimus, quòd tibi ſuauitèr filij fuerunt; & perpetuo venerabimur honore, quòd nobis ſincerè patres ſunt. Dixi.

ORATIO DECIMA tertia, de natali Diuæ Virginis.

FERVNT *Bonnaſum in virtutibus Conſtantini prædicandis cùm ſenſiſſet & orationis ſuæ flumen, virtutum obiecta multitudine, interruptum hærere, & mentis aciem, ſplendore vndique incurrente, perſtrictam hebeſcere: eius prouectam & perfectam ætatem, tanquàm ſcopulum, declinâſſe, & in infantiæ colligendis pannis, cunisq́; explicandis prudentèr conſtitiſſe. quæ conſilij ratio fuit (Auditores) Bonnaſo occaſio ſummæ laudis colligendæ in cauſa difficili ſiue tuenda honorificè, ſiue excludenda prudentèr: illa mihi hodiè tantùm abeſt, vt tutam aperiat viam, vt potiùs orationi meæ apertum ingredienti oceanum obiiciat tempeſtatum difficultates, atque adeò legenti oras, leniterq́; per littus fluenti curſum intercidat.*

nam ſi cunæ & panni Conſtantini poterant non ſolùm Auditoris amantiſſimi ſatisfacere cupiditati, ſed Oratoris etiam longè diſertiſſimi exhaurire flumen: nullius certè eloquentiæ calamiſtra poſſunt vel horum in audiendis Diuæ Virginis laudibus lenire deſiderium, vel Diuæ Virginis laudes tenuitèr exprimere: vt profectò ſi ego in his orationis tenebris ad id aggrediar, non ſolùm videar velle veſtra abuti humanitate, ſed meæ etiam tenuitatis penitùs eſſe oblitus. quid enim? ſi in maturæ ætatis virtutibus, tanquam oceano, orationis meæ vela explicâro, illa in maieſtatis illiſa ſcopulos frangetur media; ſi adoleſcentiæ extremas oras dictionis meæ quibuſdam quaſi remis tentâro, hi miraculorum ponderi cedent. cunas euoluam pueritiæ? ſunt plenæ diuinitatis, vt Demoſthenis requirant cothurnos. pannoſq; colligam infantiæ? ſanctitatis ſunt delibuti vnguentis, vt Ciceronis opus ſit deliciis. panni (Auditores) & cunæ huius tenellæ ætatis tàm dulcem efflant odorem myrrhæ, atque ita imitantur vel Cedri pulchritudinem, vel Libani ſpeciem, vt quid in huius ætatis pannis aut odore deliniat ſentientes, aut ſpecie afficiat amantes, nullus omnium, qui artis nitatur ſubſidiis, dicendo aſſequi poſſit. ſed cùm nitar ego hodiè non arte, ſed DEO, *exemplo Bonnoſi aggrediar ad Diuæ Virginis natalem diem, id eſt, primæ ætatis cunas & quiritatus inumbrandos. in quo id erit*

deco-

decori, quòd tenellam & rudem ætatem, rude hoc meum & horridum penicillum effingit. quin futurum ſit idem virgini gratum, nihil dubito. nam cùm Dea aſcendens in cœlos piorum non contempſerit tenuiores laudes, puella iam deſcendens in terras, atque in cunabulis adhuc vagiens non reſpuet hæc ſui vel filioli crepundia rudia, vel clientuli pios conatus. attendite ergò, veſtraq́; beneuolentiæ quadam quaſi aura fauete audenti.

Qui res gentium conſuetudinesq́;, variarum varias, literis ſuis incidunt, ac poſteritati tranſmittunt, multos ſcribunt eſſe populos, eosq́; & doctrina reconditiori, & morum vrbanitate perpolitos, qui ſuorum primam lucem lachrymis ac lamentis, vltimum verò ſpiritum lætitia excipiãt & cachinnis. vident ſanè iſti, neſcio quo lumine, vident tamen, vitam hanc noſtram tot obſeptam periculis, tàm grauibus difficultatibus interclusſam, atque adeò miſeriis vndique eſſe implicatam, vt quæ nos huius corporis compagibus & vinculis, ſeu verius huius vitæ extremis calamitatibus exoluit mors, tantæ ſit felicitatis, vt eam in ipſo funere niſi riſu, ſymphonia, aliisq́; lætitiæ ſignis præ ſe ferant, & naturæ ſe putent violâſſe authoritatem, & ſanguini grauiſſimã iniuriam irrogâſſe. quanquam aliis (qui rem potiùs ſenſuum iudicio, quàm rationis momento ponderant) videtur hic horum hominum mos iocularis & perridiculus: tamen quòd

ad Ec-

ad Eccleſiæ conſuetudinem proximè accedit, mihi ſemper viſus eſt non arreptus ex terra, ſed hauſtus ex cœlo; non inani hominum conſuetudine confirmatus, ſed certa naturæ præſcriptione conformatus; non opinione leuitèr collectus, ſed inſtinctu diuinitùs inſtillatus. quippè ſi intueamur in ordinem ſiue hominum, quos Eccleſia in Sanctorum numerum cooptauit; ſiue temporum, quæ in claſſium varietatem diſpeſcuit; multos inueniemus dies, Martyrum ſanguine, tanquàm purpura inſignitos, ac Confeſſorum Virginumq́; glorioſa morte, tãquàm palma, conſecratos: at nullius ſanè reperiemus diem natalem, cuius aut purpura nominetur, aut palma præferatur, aut triumphus prædicetur, ſi exceperis duas illas puritatis expreſſas effigies, Ioannem & Mariam. mortuorum profectò poſſunt laurus tanquàm coronæ, violæ tanquàm aureolæ, ſecures tanquàm trophæa à viuis præferri atque efferri, cùm iam vita vera, gloriaq́; ſempiterna lux omnem ſenſuum concretionem diſſipârit, tenebrasq́; penitùs diſpulerit: at viuorum non poſſunt, cùm proditor ſenſus falſas rerum ſpecies inſerens cogitationi, & cogitatio lena occultas inſidias tendens voluntati, & voluntas cæcata denſas rationi offundens tenebras, hanc nobis vitam reddant actione dubiam, ſine deniam, & omni vndique parte periculoſam. unde hæc naſcitur ſumma, ſingulis vt mortem excipiendam lætitia, ſic dolore vitam, niſi

ratio

ratio gratiæ lumine perfuſa, & ſenſum, ne ſit cogitationi proditor; & cogitationi, ne ſit lena voluntati; & voluntatem, ne rationem abripiat tranſuerſim, in imperij ſui gyrum ducat, ac virtutum officijq́; ſeptis coërceat & præclarè cõtineat. quæ ſingula cùm fuerint in Maria, non vt in pleriſque fracta, nec vt in Ioanne ſumma, ſed vt in nullo diuina: illius diei, quæ eam prima vidit, palma ab Eccleſia præfertur, miraculum effertur, triumphus prædicatur. nam in Ioannis natali die etſi tot tantaq́; emineant gratiæ dona, vt cum reliquorum Diuorum natalibus ſi conferantur, videantur ſanè illa & verè ſint quædam inſignia & lumina quaſi in pulchro ordine diſpoſita: tamen ſi cùm Diuæ Virginis natali die iſthæc comparemus, videantur profectò illa & verè ſint quædam quaſi in cælo ſtellulæ ſolis ex altera parte collocatæ, ac denſa vndique nube obductæ. annòn fuerat magnum Ioannis beneficium, quòd Angelum habuerat ſui natalis indicem? fuit id quidem magnum, ſed cùm Diua Virgo Archangelum habuerat ſui nuntium, non fuit illud Ioannis maximum. Annòn fuerat mirabile, quòd Elizabetha à populi communione ſegregata in templo Ioannis natalis aperiebatur? fuit id certè mirabile, ſed cùm myſterij ratio, quæ in Maria delituit natali, Diuæ Annæ euolueretur in monte, non fuit illud Ioannis ſingulare. Annòn fuerat ſcintilla diuinæ gratiæ non obſcura, quòd

ſam, Franciſcos ſubmiſit ac Dominicos. at quos quæſo homines? non illos, in quibus virtutum ſingularum quædam adumbrationes ad vnam Eccleſiæ partem poliendam eniterent, ſed miracula quaſi quædam diuinæ prouidentiæ, quæ toti corpori Eccleſiaſtico, vel abſterſa labecula, antiquum redderent nitorem; vel, aſperſo colore, nouam inducerent formam. neque diſputo in eam partem, vt in omnibus Eccleſiæ partibus curandis diuinæ prouidentiæ rationem aliquam elucere non putetis; ſed cùm illa in ſingulis eluceat definita, certisq́; certarum virtutum cancellis incluſa, vt animaduertatis D E V M *in totius Eccleſiæ periculoſo morbo ita prouidentiam ſuam expromere, vt non tanquàm in reliquis rebus, aut zeli ad timorem, aut curæ ad remedium, aut prudentiæ ad authoritatem vmbræ, quaſi quædam ex diuina prouidentia decerptæ particulæ, emineant, ſed totius prouidentiæ tota vis conſumpta penè videatur. ſiquidem qua* D E V S *mentis ſuæ notione præuidit, fore Sacerdotes prauos, qui Eccleſias errorum vitiorumq́; lacunis contaminantes, diuinam iram in mundum deriuarent; eadem prouidit, vt eſſent Sacerdotes ſancti, ſingulis ætatibus ſinguli*, qui in diebus ſuis inuenirentur iuſti, & in temporibus iracundiæ fierent reconciliationes. *percommodè intexuit Propheta*, & in diebus ſuis inuentus eſt iuſtus, *vt intelligamus in viros ſanctitatis laude florentes ita*

res ita iuſti nomen ac notionem cadere, vt ad iuſtitiæ cumulatam rationem plurimum adferat momenti ipſa ratio temporis; nec quiuis iuſtus quocunque iracundiæ tempore poſſit eſſe reconciliatio, ſed ſuis iracundiæ temporibus certi homines certis DEI *naturæq; donis illuſtrati ad illorum temporum tenebras diſſipandas, penituſq; diſpellendas. quæ ſanè ratio facit, vt credam non alium iuſtum hos mores, hanc vitam, hæc iracundiæ tempora lapſa iam ad extremam mollitiem potuiſſe aut virtutum legibus deuincire, aut religionis ſeptis includere, quàm B. Ignatium. quid? an hæc iracundiæ tempora vellet nobis placare Ambroſius? vellet Auguſtinus? vellent fortaſſe, ſed non poſſunt; habuerunt enim ſuis temporibus Arrios, quos coërcerunt, penituſq; extinxerunt. felicem Auguſtinum, felicem Ambroſium,* qui in diebus veſtris placuiſtis DEO, & in tempore iracundiæ facti eſtis reconciliationes. *an illa nobis poſſit mitigare Franciſcus? poſſit Dominicus? poſſint fortaſſe; ſed non debent; habuerunt enim ſuis diebus clericos natos abdomini, quibus temperantiæ legem fixerunt; ac populos ganeis luſtriſq; penè confectos, quos virtutibus præclarè imbuerunt. felicem Franciſcum, felicem Dominicum, qui in diebus veſtris placuiſtis* DEO, *& inuenti eſtis iuſti. neque putetis quicquam de iſtorum laudibus imminutum, quòd nec vellent, ſi poſſent: nec ſi poſſent, deberent*

hæc iracundiæ tempora nobis ſedare: cum diuina prouidentia horum temporum & hæreſes conuellendas, & labes abſtergendas, Ignatio, tanquàm laureas quaſdam, reſeruârit. felicem Ignatium, qui in diebus tuis placuiſti DEO, *& in tempore iracundiæ inuentus es iuſtus. felicem, inquam, felicem, qui tàm vberem laudis ſegetem habuiſti his vltimis iracundiæ temporibus tibi relictam. nam cùm hodie Germania præceps ruat in Lutheraniſmum, Gallia in Atheiſmum, in Caluiniſmum Anglia, Hyſpania in perpetuum quendam vitæ negligentiùs traducendæ ſomnum, totus denique orbis in Satanæ defectionem apertam, hæc profectò iracundiæ tempora longè alium requirunt iuſtum, quàm quæ retrò fluxerunt. ſi Arrius aliquis in orientem animi oculiq́; intenderet aciem, Arrij refutandæ audaciæ vnus fortaſsè ſatis eſſet Auguſtinus aut Iheronymus; ſi mollities morumq́; fœdè fluentium prauitas in clericorum tantùm ædes irrepſiſſet, huic clericorum prauitati diſciplina conſtringendæ vnus fortaſsè ſufficeret Franciſcus aut Dominicus; ſed cùm Satan ipſe iugulum Eccleſiæ petat, & omnes vndique partes tentet, hinc hæreſi, illinc prauitate; fuit profectò diuinæ prouidentiæ in Ignatij alicuius pectus, & Auguſtini diligentiam, & Iheronymi zelum, & Franciſci ſummiſſionem, & Dominici prudentiam ſimul includere, qui diuinitùs inſtructus effuſo inferorum carceri liberè*

tutoq́;

rutoq; ſe opponeret, ac meſſem huius temporis laborioſam, ſed, euulſis fibris, fructuoſam & vtilem feliciter colligeret. at quam quæſo colligit Ignatius meſſem in terris, qui voluptatem illam in omnes partes interminatam haurit iam affluentiùs in cœlis? colligit ſanè, colligit, eamq; longè numeroſiſſimam. non enim quibus dierum terminis eius vita, tanquàm curriculum, eſt circumſcripta, iiſdem eius laboris fructus eſt definiendus: ſed quàm diu illius æmuli in piandis horum temporum ſceleribus contentionem defigunt, tàm diu hæc illi laurea nunquàm exareſcet. hactenus oratio mea poteſt, atque adeò debet videri nullo aut illita fuco, aut ſimulationis integumēto implicita, cùm in illius viri laudibus fuerat defixa, quem non tàm terra gaudebat habuiſſe patrem, quàm cœlum iam triumphat habere filium, ſed cùm ipſa me res inuitum iam cogat aliqua de te, R. Pater, aſpergere, quæ reliqua eſt dictionis meæ pars, vereor ſanè plurimùm, ne videatur ficta ad aures, & ad gratiæ aucupium artificiosè inſtructa. quanquàm nihil eſt ſanè, cur verear, cùm quod dicturus ſum, non tàm mea ſit oratio, quàm mens Anglorum omnium: qui vt in ſocietatis plurimis laudibus non poſſunt eſſe tenues, niſi ſint ineptè plumbei; ſic in tuis (Reueren. Pater) maximis beneficiis nolunt eſſe elingues, ne videantur impiè ingrati. quare vt me tandem (Auditores) aperiam, oratio illa de diuina proui-

dentia ac S. Ignatij laudibus eo inprimis nomine à me tàm altè fuit repetita, vt in diuina prouidentia admirarer Ignatij virtutem, in Ignatij virtute ſuſpicerem ſocietatis laudem, in ſocietatis laude prædicarem Anglorum felicitatem, ac tandem in Anglorum felicitate tuum (Reuerende P.) augnoſcerem beneficium. nam cùm B. Ignatius in ſuis filiis Chriſto Ieſu tam piam nauârit operam, vt penè iam videatur & Diagoræ apud Francos incidiſſe neruos, & Lutheri apud Germanos eliſiſſe vires, & vitiorum in reliqua Europa exhauſiſſe ſentinam, atque adeò (tanta enim virtus perexigua Europæ circumſcriptione non poteſt definiri) Satanæ apud Indos euertiſſe dolum: beatum tamen Ignatium nos Anglos non priùs vlnis cōprehendiſſe, quàm cœperit Ignatius in tuo habitare pectore, tantum profectò eſt, vt dum inſpicio rem, obſtupeſcam beneficium. eſt Ignatius noſtri temporis magnus ille operarius, & nos Angli huius temporis agellus ſumus incultus, Ignatius tamen adhuc in noſtro agello vix vllum ſulcum fecerat. Ignatius eſt Angelus ille fortis deſcendens à cœlis, *quem Ioannes in Apocalypſi pingit* doctrina cœleſti tanquàm nube circūfuſum, cuius caput genuino ſcripturæ ſenſu, tanquàm iridis varietate diſtinguitur, & facies vitæ ac ſapientiæ, tanquàm ſolis, ſplendore nitet, & pedes ad formam columnarum ignearum porrecti citato curſu inci-

ſu incitantur ad librum ſeptem clauſum ſignaculis aperiendum mundo: *nos quoque Angli iſtius mundi pars ſumus indocta, huius tamen libri nullam adhuc literam explicârat nobis Ignatius. imò, quod magis mirum eſt, Ignatius* amplexu latiſsimo duorum pedum hinc dextri mare, illinc ſiniſtri terram iam continebat, rugitumq; tanquàm leo, vndique mari terræque ædebat, *nos tamen iſtius maris terræq; regionibus circumſcripti Ignatij adhuc nec in terra noſtra vidimus veſtigium, nec in mari audiuimus ſibilum. quid hoc eſt Ignati? agellus ſumus incultus, operarij tamen non excolimur manu; mundi pars ſumus indocta, libri aperti tamen non imbuimur doctrina; terræ mariſq; portio ſumus aliqua, tamen nec Angeli illicimur ſuauitate, nec leonis excitamur maieſtate. quid hoc eſt Ignati? ecce vobis rei difficilis claram explicationem. Fuit profectò vt nos diu non fuiſſe receptos in Ignatij clientelam, ſic tandem à te (Euerarde) eſſe receptos ſummæ prouidentiæ. voluit voluit S. Ignatius nos hactenus ſua cura eſſe excluſos, vt amantiùs & oportuniùs Romæ noſtri curã ſuſciperet. quanquam non fuimus anteà omninò excluſi. nam cucurrimus in Francia poſt odorem eius ſuauitatis, cucurrimus in Flandria, ſed ita tamen cucurrimus, vt* DEVS *voluerit nos eum comprehendere Romæ, & per te (Reuerende P.) comprehendere.*

vides beneficium, quod omnes agnoſcimus fluxiſſe ad nos tàm diuinum, vt ſi conemur amplificare, orationisq́ pigmento aliquo ornare, plurimum ſanè de illius laude ac magnificentia videamur detraxiſſe. pars iam facti ſumus tuæ curæ, parua quidem, ſed tuo tamen beneficiò pars aliqua ſumus: agellus ſumus operarum Ignatij, anguſtus quidem, ſed tamen tuo beneficio agellus ſumus. quid ergò? tantùm vt hanc tuæ curæ partem ſuſtineas patientèr, atque hunc Ignatij tui agellum excolas non inuitè. nõ quærimus lauta, non conſectamur magna, tantùm vt in dulciſſimo tuæ charitatis pectore, tanquàm in portu, conquieſcamus. Inuolauimus, & quaſi vi facta, irrupimus in tuum ſinum, ne excludas ſuauiſſime pater. quanquàm quid rogo ne nos excludas? rogat te Ignatius tuus, cuius iam curæ pars ſumus; rogat te Anglia noſtra, cuius terræ filij ſumus; rogāt te Gallia & Francia, cuius peſtis contagio ſumus; rogat te ſocietatis Chriſtus, cuius corporis membra ſumus. ſed facio fortaſſè tuæ charitati iniuriam, qui precibus veluti vi, exprimere conor, quod naturæ quadam propenſione atque inclinatione præſtas cumulatè. Recepiſti enim nos in tuam clientelam, amici fuit: receptos foues, patris eſt. at quo modo foues? tanta ſuauitate & charitatis dulcedine, vt non tàm amem amorem tuum in nobis recipiendis, quàm admirer charitatem in fouendis. nam etſi noſtræ felicitatis cumulus ſit, te

non

nos hodiè inuiſiſſe, tamen perpetuum id eſt charitatis tuæ in nos ſignum, quòd eos ſemper ſubmiſiſti noſtri excolendi authores, quos & intimis ſenſibus diligimus, quòd tibi ſuauitèr filij fuerunt; & perpetuo venerabimur honore, quòd nobis ſincerè patres ſunt. Dixi.

ORATIO DECIMA tertia, de natali Diuæ Virginis.

FERVNT *Bonnaſum in virtutibus Conſtantini prædicandis cùm ſenſiſſet & orationis ſuæ flumen, virtutum obiecta multitudine, interruptum hærere, & mentis aciem, ſplendore vndique incurrente, perſtrictam hebeſcere: eius prouectam & perfectam ætatem, tanquàm ſcopulum, declinâſſe, & in infantiæ colligendis pannis, cuniſq; explicandis prudentèr conſtitiſſe. quæ conſilij ratio fuit (Auditores) Bonnaſo occaſio ſummæ laudis colligendæ in cauſa difficili ſiue tuenda honorificè, ſiue excludenda prudentèr: illa mihi hodiè tantùm abeſt, vt tutam aperiat viam, vt potiùs orationi meæ apertum ingredienti oceanum obiiciat tempeſtatum difficultates, atque adeò legenti oras, leniterq; per littus fluenti curſum intercidat.*

nam ſi cunæ & panni Conſtantini poterant non ſolùm Auditoris amantiſſimi ſatisfacere cupiditati, ſed Oratoris etiam longè diſertiſſimi exhaurire flumen: nullius certè eloquentiæ calamiſtra poſſunt vel horum in audiendis Diuæ Virginis laudibus lenire deſiderium, vel Diuæ Virginis laudes tenuitèr exprimere: vt profectò ſi ego in his orationis tenebris ad id aggrediar, non ſolùm videar velle veſtra abuti humanitate, ſed meæ etiam tenuitatis penitùs eſſe oblitus. quid enim? ſi in maturæ ætatis virtutibus, tanquam oceano, orationis meæ vela explicâro, illa in maieſtatis illiſa ſcopulos frangetur media; ſi adoleſcentiæ extremas oras dictionis meæ quibuſdam quaſi remis tentâro, hi miraculorum ponderi cedent. cunas euoluam pueritiæ? ſunt plenæ diuinitatis, vt Demoſthenis requirant cothurnos. pannos colligam infantiæ? ſanctitatis ſunt delibuti vnguentis, vt Ciceronis opus ſit deliciis. panni (Auditores) & cunæ huius tenellæ ætatis tàm dulcem efflant odorem myrrhæ, atque ita imitantur vel Cedri pulchritudinem, vel Libani ſpeciem, vt quid in huius ætatis pannis aut odore deliniat ſentientes, aut ſpecie afficiat amantes, nullus omnium, qui artis nitatur ſubſidiis, dicendo aſſequi poſſit. ſed cùm nitar ego hodiè non arte, ſed DEO, *exemplo Bonnoſi aggrediar ad Diuæ Virginis natalem diem, id eſt, primæ ætatis cunas & quiritatus inumbrandos. in quo identi-*

deco-

decori, quòd tenellam & rudem ætatem, rude hoc meum & horridum penicillum effingit. quin futurum ſit idem virgini gratum, nihil dubito. nam cùm Dea aſcendens in cœlos piorum non contempſerit tenuiores laudes, puella iam deſcendens in terras, atque in cunabulis adhuc vagiens non reſpuet hæc ſui vel filioli crepundia rudia, vel clientuli pios conatus. attendite ergò, veſtraq́; beneuolentiæ quadam quaſi aura fauete audenti.

Qui res gentium conſuetudineſq́;, variarum varias, literis ſuis incidunt, ac poſteritati tranſmittunt, multos ſcribunt eſſe populos, eoſq́; & doctrina reconditiori, & morum vrbanitate perpolitos, qui ſuorum primam lucem lachrymis ac lamentis, vltimum verò ſpiritum lætitia excipiãt & cachinnis. vident ſanè iſti, neſcio quo lumine, vident tamen, vitam hanc noſtram tot obſeptam periculis, tàm grauibus difficultatibus intercluſam, atque adeò miſeriis vndique eſſe implicatam, vt quæ nos huius corporis compagibus & vinculis, ſeu verius huius vitæ extremis calamitatibus exoluit mors, tantæ ſit felicitatis, vt eam in ipſo funere niſi riſu, ſymphonia, aliiſq́; lætitiæ ſignis præ ſe ferant, & naturæ ſe putent violâſſe authoritatem, & ſanguini grauiſſimã iniuriam irrogâſſe. quanquam aliis (qui rem potiùs ſenſuum iudicio, quàm rationis momento ponderant) videtur hic horum hominum mos iocularis & perrediculus: tamen quòd

ad Eccleſiæ conſuetudinem proximè accedit, mihi ſemper viſus eſt non arreptus ex terra, ſed hauſtus ex cœlo; non inani hominum conſuetudine confirmatus, ſed certa naturæ præſcriptione conformatus; non opinione leuitèr collectus, ſed inſtinctu diuinitùs inſtillatus. quippè ſi intueamur in ordinem ſiue hominum, quos Eccleſia in Sanctorum numerum cooptauit; ſiue temporum, quæ in claſſium varietatem diſpeſcuit; multos inueniemus dies, Martyrum ſanguine, tanquàm purpura inſignitos, ac Confeſſorum Virginumq́ glorioſa morte, tãquàm palma, conſecratos: at nullius ſanè reperiemus diem natalem, cuius aut purpura nominetur, aut palma præferatur, aut triumphus prædicetur, ſi exceperis duas illas puritatis expreſſas effigies, Ioannem & Mariam. mortuorum profectò poſſunt laurus tanquàm coronæ, violæ tanquàm aureolæ, ſecures tanquàm trophæa à viuis præferri atque efferri, cùm iam vita vera, gloriaq́ ſempiterna lux omnem ſenſuum concretionem diſſipârit, tenebrasq́ penitùs diſpulerit: at viuorum non poſſunt, cùm proditor ſenſus falſas rerum ſpecies inſerens cogitationi, & cogitatio lena occultas inſidias tendens voluntati, & voluntas cæcata denſas rationi offundens tenebras, hanc nobis vitam reddant actiono dubiam, ſine deuiam, & omni vndique parte periculoſam. unde hæc naſcitur ſumma, ſingulis vt mortem excipiendam lætitia, ſic dolore vitam, niſi

ratio

ratio gratiæ lumine perfuſa, & ſenſum, ne ſit cogitationi proditor; & cogitationi, ne ſit lena voluntati; & voluntatem, ne rationem abripiat tranſuerſim, in imperij ſui gyrum ducat, ac virtutum officijq; ſeptis coërceat & præclarè cõtineat. quæ ſingula cùm fuerint in Maria, non vt in pleriſque fracta, nec vt in Ioanne ſumma, ſed vt in nullo diuina: illius diei, quæ eam prima vidit, palma ab Eccleſia præfertur, miraculum effertur, triumphus prædicatur. nam in Ioannis natali die etſi tot tantaq; emineant gratiæ dona, vt cum reliquorum Diuorum natalibus ſi conferantur, videantur ſanè illa & verè ſint quædam inſignia & lumina quaſi in pulchro ordine diſpoſita: tamen ſi cùm Diuæ Virginis natali die iſthæc comparemus, videantur profectò illa & verè ſint quædam quaſi in cœlo ſtellulæ ſolis ex altera parte collocatæ, ac denſa vndique nube obductæ. annón fuerat magnum Ioannis beneficium, quòd Angelum habuerat ſui natalis indicem? fuit id quidem magnum, ſed cùm Diua Virgo Archangelum habuerat ſui nuntium, non fuit illud Ioannis maximum. Annón fuerat mirabile, quòd Elizabetha à populi communione ſegregata in templo Ioannis natalis aperiebatur? fuit id certè mirabile, ſed cùm myſterij ratio, quæ in Maria delituit natali, Diuæ Annæ euolueretur in monte, non fuit illud Ioannis ſingulare. Annón fuerat ſcintilla diuinæ gratiæ non obſcura,

quòd

quòd Ioannes materni adhuc vteri cancellis incluſus, abſterſa naturæ labe, priùs ſenſerat gratiæ lucem, quàm lucis vſuram? fuit verò ſcintilla, ſed cùm DEVS *Pater omnes vndique angulos interſepſerit, ne naturæ labes in Mariam aut occultè irreperet, aut apertè irrumperet, vſque eò vt priuſquam Annæ matris ſenſerit calorem,* DEI *Patris hauſerit ſpiritum, non fuit illa Ioannis flamma Spiritus ſancti. annòn fuit illud miraculum in Ioanne, quòd à matre exhauſto iam calore naturali moribunda, quadam Spiritus ſancti vi, effuſus erat in lucem? fuit id planè miraculum, ſed cùm Diua Virgo à matre, cui &* DEVS *clauſtra vteri ſepſerat, & natura calorem penè conſumpſerat, & lex Moſaica ſterilitatis notã inuſſerat, edita fuerit in lucem, quaſi* DEO *aperiente clauſtra, & natura reſtituente calorem, & lege abſtergente notam, non fuit illud Ioannis miraculum ſummum: fuit fuit (Auditores) magnum Ioannis beneficium habuiſſe Angelum ſui natalis nuncium, fuit maximum Mariam habuiſſe Archangelum: fuit magnum Ioannis natalem indicatum in templo, fuit ſingulare Mariæ natalem fuiſſe expreſſum in monte: fuit ſcintilla diuinæ gratiæ Spiritum ſanctum, quaſi materni vteri reuulſis ſeptis, Ioannem purgâſſe à labe, fuit flamma Spiritus ſancti, quòd Mariam æterna diuinæ mentis præſcriptio priùs conceperit integram à labe, quàm conceptu humano*

mano facta homo vteri materni anguſtiis contineretur. fuit miraculum, Ioannem fuiſſe ſuſceptum ab effœta matre, fuit miraculum ſummũ, Diuam Virginem fuiſſe editam à clauſa, effœta, ac ſterili matre. imò quæ duæ maculæ fuerunt Iudæis inuſtæ, decreto Moſaicæ legis; illas ego contenderim fuiſſe in Anna ad Mariæ illuſtrandum natalem miracula ſumma, clauſum vterum & ſterilitatem. atq; vt ex clariſſimis certiſſima eliciam, illud eſt extra diſputationem iam poſitum, vt nullus ne ex iis quidem, qui Iudaicis hodiè commentis addicuntur, id vocet in controuerſiam, ſterilitatem, quæ ex natura non mentis deprauatione fluit, tam longè abeſſe à culpa, vt ei opprobrij maculam impreſſerit Moyſes, non quòd mala eſſet natura ſua, ſed vt populus DEI id temporis rarior matrimonij lege deuinctus ad ſui propagationem numeroſiorem inuitaretur. nam tantùm abeſt, vt ſterilitas à natura aliquid habeat implicitum vitij, vt auſim affirmare, plus ſemper attuliſſe beneficiorum Rebuſpub. ſterilitatis, quàm fœcunditatis partus; vt ſi non contemnenda ſit fœcunditas, quòd eſt numeroſa; expetenda certè ſit ſterilitas, quòd eſt glorioſa. mirabiliores ſolent eſſe (Audito.) mirabiliores ſterilitatis, quàm fœcunditatis partus. non creditis? excutite excutite intelligentias veſtras, & in tota totius orbis fœcunditate vnum mihi explicate Iſaacum gentium propagatarum dono cumulatum, vnum

Ioſe-

Ioſephum totius Ægypti præfectura diuinitùs ornatum, vnum Sampſonem, qui inſita fortitudinis vi tot gentium eliſerit neruos; vnum Samuelem, qui prophetiæ oleiq́; ſacri æqua laude inſignis, proiecta audacia gentem imperio tàm facilè deuinxerit. fuerunt hi homines miracula, ſed miracula, quia nata ex ſterilitate. ſiquidem non alia quàm Sara potuit edere mundo Iſaacum, & Sara ſexaginta annorum confecto curriculo exanguis; nec alia quàm Rachel potuit Ægypto parere Ioſephũ, & Rachel multis iam intermiſſis partus annis exhauſta; nec aliæ quàm Mannue & Elchane potuerunt populo DEI *Sampſonem effundere atq; Samuelem, & Mannue Elchaneq́; matricibus vel conſumpto fotu naturali arefactis, vel cœleſti numine compreſſis, effœtæ iam & imbecilles: vt intelligamus non aliam potuiſſe nobis edere Mariam, quam Annam ætate confectam, ſterilitatisq́; ignominia publicè iam notatam. omnium, quas ſterilitatis clauſiq́; vteri maculis aſperſit lex Moſaica, poſtrema fuit Anna, vt quæ primis ſubnecteretur poſtrema, Mariam tandẽ ederet ætate poſtremam, donis primam: id eſt, quæ ætatem illam Moſaica ſeruitute aſtrictam clauderet vltima, ac legis Euangelicæ, qua homines aſſererentur in libertatem, viam aperiret prima. præierunt ætate Ioſeph, Iſaac, Sampſon, Samuel ſterilium matrum fœcundi filij, ſubſequitur ætate Maria ſterilis ma-*

tris

tris virgo filia: praierunt illi, vt vmbra, ſubſequitur hæc vt forma: praierunt illi ſingulis virtutibus inſignes, vt qui ſingularum ætatum vel diſſiparent errores, vel mores informarent: ſubſequitur hæc omnium virtutum ſtipata choro, vt quæ omnes ætates, ſi hæreant, tanquàm Samuel incitet verbo; ſi deficiant, tanquàm Iſaac reducat exemplo; ſi premātur, tanquàm Ioſeph, exoluat iugo; ſi efferantur, tanquàm Sampſon, lege deuinciat & authoritate coërceat. habet hanc laudem fœcunditas, vt effundat multos, & in multis multa vitiorum portenta: hanc habet ſterilitas, vt vno ſeculo vix excludat vnum, & in vno multa virtutum miracula. nam fœcunditatis, tanquàm monſtri alicuius ex multis ac diſcrepantibus naturis conflati, nec proteruia iuſtitiæ fræno, nec audacia modeſtiæ ſepto, nec gula temperantiæ cancellis, nec reliqua vitia reliquis officij ſeptis coërceri poſſint, niſi ſterilitas aliquos ædat fœtus, quaſi miracula, qui virtutum præſidio inſtructi, horum vitiorum vel exprimant ſaniem, vel ſentinam exhauriant. quærin' cauſam? nata eſt ad ſeruiendum fœcunditas, ad dominandum ſterilitas, vt parum ſit, imò pernicioſum ſit, Ægyptum eſſe numeroſam, vel Abrahami progeniem multam, vel Iudæorum clerum latè manantem, vel vllum populum fœcundum, niſi ſterilitas impertiat aut Sampſonem, qui multitudinem officio contineat; aut Ioſephum, qui conſilio Ægy-

ptum temperet; aut Iſaacum, qui Abrahami progeniem præcepto informet; aut Samuelem, qui Iudæorum clero & prædicat ſeruitutis calamitates, & indicat ſanctitatis leges. fuiſſet (Auditores) res non honoris, ſed horroris plena, Chriſti gentem omnes & Oceani & Occidentis, & Auſtri & Septẽtrionis oras eſſe peruagatam, niſi hodiè ſterilis Anna edidiſſet Mariam Chriſti genti, cùm ſecuribus mulctaretur ac tormentis in Occidente, conſolatricem; cùm errorum prauitate inficeretur in Oriente, magiſtram; cùm in Auſtro premeretur iugo, liberatricem; cùm in Septentrione excluderetur iure, ducem; omni denique & loco & tempore cùm aut conflictata flacceſſeret, aut nobilitata floreret, dominam & matrem. hoc eſt, quod Eccleſia de te, Maria, clamat; oleum effuſum nomen tuum, ideò adoleſcentulæ dilexerunt te, trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. *Eccleſiæ partes non maturè florentes, ſed adoleſcentulæ dilexerunt Mariam. currebat poſt Mariam Eccleſia, ſed currebat tracta,* trahe me poſt te: *traxit Maria currentem, ſed traxit in odorem vnguentorum ſuorum,* curremus in odorem vnguentorum tuorum. *currebat Eccleſia tracta, traxit Maria currentem, vt eadem vtriuſque voluntas mutuis excita & ſuffulta officiis, mundo ad Chriſti iam gloriam penè matureſcenti multiplices parturiret fructus. fuerunt*

runt adhuc tenelli frutices Eccleſiæ, ſeu potiùs in radice incluſi vix ac ne vix quidem emerſerunt: ſed tenella *Maria* tenellæ Eccleſiæ hodiè nata oleum nominis ſui in Africam, Aſiam, Europam tàm copioſè effudit, vt germina paulò pòſt enata, & eiuſdem olei diuerſis vnguentis perfuſa, aduerſos hoſtium conatus atque impetus ſuperârint. fibras Eccleſiæ in Iudæa adhuc languidulas, caputq́; vix exerentes, furia ambitionis voluit euellere, ſed currens Iudæa in odorem vnguentorum *Mariæ* paſſa eſt ambitionis furiam, & patiendo irrigauit fibras; truncum Eccleſiæ in Aſia vix benè firmatum inuidentium ſecuris voluit præcidere, ſed Aſia currens in odorem vnguentorum *Mariæ*, ſecurim inuidentium ſubiuit, & ſubeundo ſeruauit truncum; arborem Eccleſiæ patulis hinc indè ramis diffuſam, omniaq́; opacantem in Europa voluit vel eradicare tyrannidis vis, vel inficere prauitatis venenum, ſed Europa currens in odorem vnguentorum *Mariæ*, & Tyrannorum vim contempſit, & prauitatis venenum ſuperauit, & doctrinæ peruerſitatem confixit. Eccleſia fuit ſubmiſſa, vt pateretur ambitionem, & magnanima, vt contemneret furiam; fuit patiens, vt ſubiret inuidiam, & fortis, vt vinceret ſecurim; fuit ſimplex, vt venenum hauriret, & prudens, vt hauſtum euomeret. DEVS bone, hanc Eccleſiæ effigiem tàm variis ſeu potiùs contrariis coloribus expreſſam ad quod exemplar

reuocabis? ad Martyres? at hi eluxerunt in tormentis, in pace nullam gloriolæ vmbram collegerunt. ad Confeſſores? at horum laurea fuit viridis in pace, in ſanguine & ſecuribus fuit arida. ad virgines? at potuerunt iſtæ ferre laudem carnis confixæ, tyrannidis ſubiugatæ non potuerunt. ad doctores? at honeſtauit hos liber, non nobilitauit gladius. quid minutus ſum? nulli poſſunt ex tota antiquitate erui, in quorum vita appareat exemplar & effigies Eccleſiæ hac tàm pulchra virtutum contrariarum varietate picta & perpolita. tantam enim contràriarum virtutum ſiue varietatem, ſiue pugnam humani pectoris anguſtiæ nō capiunt. fuit in Petro fortitudinis & fiduciæ illuſtrior laus, patientiæ obſcurior; Paulum ornauit maieſtas, ſed maieſtatis hic ſplendor cādorem ſimplicitatis quodam modo obſcurauit; Laurentij fortitudo in igni contemnendo vigebit in omnem æternitatem, ſed cùm ignis videatur expreſſiſſe voces bilis (quanquàm zeli erant, non bilis) eius patientia non ita enituit. ſola Diua Virgo omni memoria inuenta eſt, cuius nec grauitati manſuetudo, nec maieſtati ſimplicitas, nec fortitudini patientia, nec ſeueritati hilaritas vllam nubeculam obduxit. ſola ſola eſt illa omnium virtutum imago, in cuius vnguentorum odorem dum currit Eccleſia, id eſt, ad cuius ſimilitudinem dum ſe effingit, & conformat, non ſolùm in ſummiſſione animi eſt magnanima, in patientiæ

entiæ

entia fortis, in ſimplicitate prudens; ſed etiam dolens lætatur, vulnerata ſanatur, victa vincit, ac mortua viuit. nam Maria humili eſt cedrus, animi altitudinem iniicit; patienti eſt cypreſſus, ſummittit virium magnitudinem; ſimplici eſt roſa plantata, inſtillat prudentiæ odorem; dolenti eſt platanus, ſubminiſtrat lætitiæ riuulum; victæ eſt palma, porrigit triumphi inſigne; vulneratæ eſt oliua, ſanitatis inſtillat oleum; mortuæ eſt balſamum aromatizans, vitæ reſtituit vſuram. ſed quo modo poſſunt vnius vires in Eccleſiæ omnẽ partem tàm latè manare? poſſunt, non quia illa vna eſt, ſed quia diuina eſt. nam Maria in omni Eccleſiæ regione ſedem ſuam ac domicilium fixit, & in Libano cum minutis Marthis, & in monte Syon cum manſuetis Magdalenis, & in Hiericho cum rudibus Apoſtolis, & iuxta aquas cum ſolicitis virginibus, & in Cades cum laborantibus doctoribus, & in campis cum piis Confeſſoribus, & in plateis cum afflictis Martyribus; vt Diua Virgo ſit virtutum omnium imago, reliqui Diui ſint expreſſiones ad illius ſimilitudinem conformatæ. me vera loqui, loquitur Maria. In omnibus requiem quæſiui. *quid quærit? vt in hæreditate Domini collocet domicilium,* & in hæreditate Domini morabor. *quærenti quid? ſuccinit* DEVS, in Iſraël inhabita, in Iacob hæreditare, & in electis meis mitte radices. *animaduertite hîc*

N 3 *(Andi-*

(*Auditores*) *rem ex re pulcherrimè nexam, & ex apta rerum connexione veram tectioris myſterij intelligentiam elicite. primùm ſcrutatur Maria,* Quæſiui; *ſcrutandi ſedulam curam excepit certa hærendi ſententia,* Morabor; *hærendi ſententiam ſequitur aperta* DEI *præceptio,* in electis meis mitte radices. *diuinæ præceptioni quid ſubnectitur?* & ſic. *quid ſibi vult,* & ſic? *poſt quærendi diligentem curam, morandi fixam ſententiam, ac diuini præcepti impoſitam neceſſitatem, Maria plena ſpei, plena* DEI *fidentèr intonat,* & ſic in Syon firmata ſum, & in ciuitate ſanctificata similitèr requieui, & in Iheruſalem poteſtas mea, & in plenitudine Sanctorum detentio mea. *Mariæ ſanctitas non Martyrum palmis, non Confeſſorum laureis, non virginum aureolis, non ſingulorum ordinum ſingulis triumphis, tanquàm limitibus, coërcetur: ſed plenitudine Sanctorum, id eſt, iiſdem, quibus Eccleſia omnes continens Sanctos, regionibus circumſcribitur. Eccleſia in Mariæ triumpho ita ſtupens gaudet, vt gaudens exclamet,* quæ eſt iſta, quæ aſcendit ſicut aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata. *pulchrè. pulchriùs tamen Eccleſia hodiè militans primo Mariæ vagitu ac pannis, veluti vnguentis, perfuſa & delibata, poteſt adere has voces teſtes amoris,* quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſer-

tum,

tum, ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, ac vniuerſi pulueris pigmentarij. *Omnia conueniunt Diuæ Virgini hodiè natæ, vt nihil aptiùs.* aſcendit ſicut virgula fumi, *quam dicit virgulam fumi? Mariam tenellam pannis hodiè faſciisq́; conſtrictam, quæ Eccleſiam virtutum fumo & odore perfundat.* Aſcendit per deſertum, *quod narrat deſertum? non ſolitudinis, ſed ſterilitatis, vt hodierni triumphi clariſſimum monumentum figatur. ô felicem ſterilitatem illam, quæ afflictæ & militanti Eccleſiæ talem virgulam protulit: ô felicem Eccleſiam, quæ hac hodiè virgula, vel tanquàm vimine, reuincta, vel tanquàm fumo perfuſa efflat, & ab eo tempore, quo hæc virgula in terris ſata eſt, ſuauiſſimum virtutum odorem ſemper efflauit. Accedite (Auditores) ad hanc virgulam, hunc fumum, hanc myrrham, hoc thus, hunc puluerem pigmentarium. ſi illam proponerem ſolem, lunam, caſtrorum aciem ordinatam, eſſet cur refugeritis, ne vobis vel aciem ſol perſtringeret maieſtatis ſplendore, vel animos luna defigeret pulchritudinis admiratione, vel reliquas facultates caſtrorum acies percelleret virium magnitudine: ſed illam hodiè non propono ſolem, non lunam, non caſtrorum aciem (ſunt hæc noſtræ Reginæ aſſumptæ lumina, in quibus beatæ mentes defiguntur) ſed illam propono virgulam, reuinciet vos virtutum quaſi viminibus; reuinci-*

entem refugitis? eia nimis duri eſtis. propono fumum myrrhæ, afficiet vos ſuauitate; afficientem renuitis? eia nimis inhumani eſtis. propono thus, acrimonia vos reficiet; reficientem aſpernamini? eia nimis inclementes eſtis. propono pulverem pigmentarium, ſuis vos perfundet pigmentis; perfundentem contemnitis? eia nimis ſeueri eſtis. denique propono vobis eam virgunculam, ſcitulam, politulam, pulchellus ocellis diſſuauiantem, ac, cùm vocem edere non poſſit, querulo vagitu & quiritatu inuitantem. ſi nec vagitu hoc illici, nec his ocellis irretiri poſſitis, quis non dico Orator, ſed Devs *lapſus è cœlo amoris faces veſtris mentibus ſubiiciat? ſed omnes videor videre ſanctæ puellulæ ſancto amore captos & inflammatos. quare id tantum hortor, vt tenellam tenellè amare, & ſanctam ſanctè colere pergatis. hac ratione effectum erit, vt qui virgulam amoris honorisq; quodam quaſi ſucco in terris excoluiſtis, digni paulò pòſt cenſeamini, qui & ſolis & lunæ, & aciei ordinatæ gloriam in cœlis contemplemini. Dixi.*

ROB.

ROBERTI TVRNERI
Oratio decima quarta, habita Romæ in Collegio Germanico, feſto die ſancti Apollinaris.

SI QVID *ſit in rebus humanis, quod ſummo excellentiáq; ingenio viri vehementèr expetant, illud profectò eſt dicere, non vt ſolent illi ex fæce inquinatè ac ſordidè, ſed vt debent hi ex ſchola, politè & eleganter. quod ſtudium eſt impreſſum atq; adeò omnium mentibus ita penitùs infixum, vt etiam ſuſurrones illi, qui orationis elegantiam ſuſcipiunt oratione refellendam, hanc notionem veluti latentem naturæ igniculum ſæpiſſimè prodant; ita ipſi ſibi videntur felicitatis explêſſe numerum, ſi quod dicendi ornamentum aut expilârunt audiendo, aut legendo libârunt, illud orationi ſuæ cereróq; elumbi planeq; ſtultæ, quaſi emblema quoddam intexant. quod ſi omnium ſit (Auditores) elegantèr & aptè velle dicere, ſit ſanè, quò ſit cauſa maior, eò hæc in hominibus voluntas magis acuatur & incitetur: vt ſi ego eloquentiam aliquam à cœlitibus omnibus precer hodiè mihi inſtillari, nec ſtultè rudibus videri debeam feciſſe mirum, nec prudentèr doctis inſolens vel inuſitatum. ea namq; eſt cauſa, quam ago, vt cùm precer*

dignitatem quam continet ſummam, ipſo genere multiplex ſit, ac deliberatione in vtramq; partẽ impeditiqr: ſanè oratione niſi aut hauſta è cœlo, aut artificio elegantèr perpolita non videatur poſſe expediri. Sacerdos nouus amicus meus debet honeſtari, at à quo debet niſi à diſertiſſimo? S. Apollinaris communis omnium patronus vult ornari, at à quo vult niſi à ſanctiſſimo? illud eſt officij; hoc pietatis; officium non deberem deſerere, pietatem nollem, niſi ita fortaſſe eſſent implicitæ aut officij partes cum artis elegantia, aut pietatis ius cum ſanctitatis laude, vt magis videatur præter officium ac pietatem aggredi, quæ non poſſis commodè, quàm omittere, quæ velles honorificè. in tàm ancipiti deliberatione quæ probabilitas? in tàm incerta probabilitate quis exitus? en (Auditores) inueni exitum. eſt notio delibata è cœlo, vt officium cedat pietati, ſi vtrunque præſtari non poſſit; eſt lex poſita omnibus à natura, vt facultatem metiantur voluntate, non voluntatem facultate; vt nec nouus noſter Sacerdos velit egrè ferre, ſi hodiè illius obſequio præferam noſtrum Apollinarem, nec ego debeam grauius laborare, ſi vos, qui adeſtis, Oratoris in ſancto ornando facultatem deſideretis, modò clientis in patrone honeſtando voluntatem probaueritis. quanquàm ne erretis de mea mente, non quæ dixit fecitq; Apollinaris præclarè, illa perſequar ſingula, (eſſet hoc nimis putidum) ſed illius exem-

plo

plo inuitabo vos, atque (ſi quid ſit in oratione meá virium) ita excitabo ad animorum zelum, vt facilè videritis Sacerdotem hoc tempore quibuſcunque virtutibus florentem poſſe contemni, niſi ad virtutum cumulum adhibeat zelum animorum vel tanquàm clauum in Eccleſia firmitèr compaginanda, vel tànquàm facem in mundo piè inflammando.

Si Deus vobis (Auditores) hodiè Oratorem in hoc loco ſiſteret, ſiue Apollinarem noſtrum, ſiue quemcunque è cœlo Diuum, quam putatis fore eius orationem? terſam conceditis omnes, & vt ſolet cœlitum, eloquentiæ delitiis vndiq; affluentem. Sed tàm terſæ orationis quem ſcopum? an eloquentiæ fortaſſè vobis prædicaret veneres? doctrinæ neruos? conſtantiæ firmitatem? caſtitatis laureolam? iuſtitiæ clementiam? clementiæ ſeueritatem? temperantiæ ſanitatem? iuſtitiæ robur? nihil horum, ſed zelum vobis prædicaret animorum, quo vno & illa ſingula, & quicquid habet virtutis tota complexio, veriſſimè continẽtur. Oratorẽ hac politiori literatura tinctum, coram milite de Theologia, coram Theologo de re militari, in foro de DEO, *in templo de rebus forenſibus, ſi ſententiã ſuam dicat, ſcholæ, theatra, ſubſellia ipſa vociferantur grauitèr deliquiſſe, ac decori legem violàſſe; hunc è cœlo Oratorem putabimus tam fore ſine arte, ſine ſenſu, ſine iudicio, qui vllam mitteret vocem non loco, non*

tempori,

tempori, non perſonæ congruentem? mitteret procul dubiò, ſi vobis alterius virtutis, quàm zeli imaginem depingeret aut informaret. nam, vt taceam vos Sacerdotes eſſe, quorum fundamentum eſt zelus; & Confeſſores, quorum ornamentum eſt zelus; & Gregorij Pontificis filios, quorum finis eſt zelus; & Apollinaris clientes, quorum perfectio eſt zelus; & Collegij Germanici alumnos, quorum inſtitutio eſt zelus; ætas quæſo hæc noſtra quam requirit virtutem? omnem ſanè requirit, quia omnis eſt ad zeli perfectam comprehenſionem neceſſaria: ſed ſi poſſet tamen zelus a reliquarum virtutum communione ſegregari, ſic requireret vnicum zelum, & vi ab hominibus, & precibus à DEO, *vt malit ſanè illam omnium virtutum complexionem abeſſe, quàm non adeſſe zelum. Inſpice omnes partes, ecce tibi mundum omni nunc turpitudine opertum, vt omnes confectentur non tàm æternitatem in rebus fluxis, quam res fluxas in æternitate, immò non tam* DEVM *in mundo, quàm mundum in* DEO. *Requirerem hîc doctum, ſed quid faceret doctrina, niſi zelus mundum pia præceptione imbuat, vt poſſit; ac ſanctis ſtimulis excitet, vt velit, exuta mentis prauitate, res, quæ ſuprà, ſubterq́; ſunt, omnes ad æternitatem in* DEO, *vel potiùs ad* DEVM *in æternitate referre? ecce vobis hæreſim molientem inſidias, nectentem fraudes, neces anhelantem, enſes, ſecures, ignes, laminas, funes, eculeos nefa-*

nefariè minantē. deſiderarem hic conſtantem, ſed quid faceret conſtantia, ſi zelus conſtantiam non reprimeret audentem, ac incitaret timentem, vt non tàm in morte noſtra quæreremus gloriam cœleſtem, quàm in vita ſalutem multorum: ita tamen vt ſemper parati ſimus, mortem ouibus, ſi irruat lupus, oppoſitu noſtri corporis arcere? ecce tibi clerum diffluentem mollitie, legisq́; Eccleſiaſticæ clauſtris effractis, in omni intēperantiæ genere volutatum. optarem hìc ſeuerum Cenſorem, ſed quid faceret ſeueritas, niſi ſeueritatem condiat zelus, qui ſciat ſic arguere oportunè, importunè, vt oportunitate aperiat viam, non importunitate excludat remedium? ecce tibi Magiſtratum, omnemq́; (vt breui comprehendam) omnis generis ſtatum, extra officij ſui ſepta tàm liberè fœdeq́; ſe efferentem, vt verius quis ex tàm multis omnes perſtringat, quàm ex omnibus ſingulos laudet, aut vlla virtutis commendatione ornet? expeterem hîc diligentem eloquentemq́; Paſtorem, ſed quid faceret aut diligentia aut eloquentia, niſi adſit zelus, qui aucupetur non in laboribus laudem, ſed in laude labores, nec ex diligentia deriuet in rem ſuam aliquid populi, ſed ex re ſua effundat in populum, ſi peruicax ſit, ſeueritatis; ſi facilis, clementiæ; ſi vagus, officij; ſi probus, conſtantiæ; ſi ſtultus, prudentiæ; ſi capax, doctrinæ diuiniſſimos theſauros. ſunt certa (Auditores) certorum temporum virtutes,

non

non quòd omnis virtus omni tempori non ſit neceſſaria, ſed quod DEVS *ſua prouidentia, ac mentis æterna præſcriptione, rem Eccleſiæ ita nexuerit, vt in ipſis nati Euangelij incunabulis magis voluerit enitteſcere ſummiſſionem quàm conſtantiam; in Tyrannorũ ſæuientium furore magis conſtantiam quàm prudentiam; in Sacerdotum languentium ignauia magis prudentiam quam doctrinam; in Hæreticorum inſidiantium fraude magis doctrinam quàm eloquentiam; in Eccleſiæ quaſi triumphantis trophæo magis eloquentiam quàm zelum; in hoc Eccleſiæ iã ſeneſcentis peneq́; conuulſæ naufragio magis animorum zelum quam reliquas virtutes. zelus animorum (Auditores) zelus virtus eſt noſtræ ætatis propria, atque ita propria, vt auſim affirmare, & conſtantiam eſſe imbecillem, & prudentiam ſtultam, & doctrinam ſtupidam, & eloquentiam barbaram, & caſtitatem fœdam, & ſeueritatem diſſolutam, & clementiam rigidam, & omnem virtutem vitioſam, niſi zeli vel ſale condiantur, vel lumine colluſtrentur. quid? in re tàm clara quæritis argumenti momentum? non conſectabor aliena in re planè præſenti, neque aliquid ad rei tàm apertæ confirmationẽ depromam ex intimis Philoſophiæ receſſibus, ſed ipſam veritatem, iſtorum iam parietum anguſtiis incluſam non in auribus modò, ſed in oculis etiam veſtris deſigam. tritum iam eſt & omnium ſcriptis ſermonibusq́;*

buſq; peruagatum, Deum Eccleſiæ deſignandæ, certiſq; functionibus diſcludendæ aptum molitorem, ſingulorum temporum nubeculis diſſipandis ſingulas religiones, tanquam ſoles quoſdam, oppoſuiſſe: At in noſtri temporis ſiue religione, ſiue ſole, ſiue vtroque, ſi deſignetis (Auditores) aut ſolitudinem Brunonis, aut aſperitatem Franciſci, aut quietem Dominici, aut reliquarum religionum reliquas virtutes, ego ſanè mea ſententia cedam, facileq; vos patiar cuicunque potiùs virtuti, quàm animorum zelo ſtudere. neque tamen ſic intelligi velim, vt putetis noſtri temporis religionem non eſſe ſolitariam cum Brunone, aſperam cum Franciſco, quietam cum Dominico, aut cum reliquis religionibus, reliquarum virtutum excultam ornamentis, ſed ita eſſe ſolitariam, ita aſperam, ita quietam, ita reliquis virtutibus excultam, vt vix pateant hæ, zelus autem animorum ſic ſe exerat vndiquè, vt nullus ſit orbis angulus, aut tàm remotus, aut tàm reconditus, quò non penetret vel peruadat cum nomine, cum cruce, cum trophæo Chriſti. quanquàm rem in omnes partes fuſam latiſſimeq; patentem vnius religionis circumſcriptione cur definio? nulla, nulla vnquàm fuit religio, nulla Reſpub. ſocietas nulla, nulla ſecta, hæreſis nulla, quæ zeli quoddam quaſi velum, ſibi non obtenderit. zelum animorum ſumma contentione clamat Lutherus, zelum animorum totis lateribus

voci-

vociferatur Caluinus, zelum boni, zelum inculcant mali, ſed ita boni inculcant, ita mali, vt hi zelum verbo ementiantur, illi zelum factis atque moribus exprimant vereq; effingant: vt hinc facilè colligamus (niſi plumbei ſimus) quò maior in aliquo aut homine aut ſtatu lux zeli effulſerit, eò hunc eſſe maiorem; quò minor, eò minorem; quò verior, eò veriorem; quò falſa ſpecie tectiorem, eò falſa quoq; ſpecie eſſe periculoſiorem. zelus animorum (Auditores) regula eſt, ad quam exigitur omnis ſanctitas, ſiue illa falſa & vmbratilis, ſiue hæc vera actionibus egregiis, tanquam ſtellulis, vndique illuminata. quid? non creditis? ſi ex tota mihi antiquitate vnum eruatis Solonem, vnum Themiſtoclem, vnum Moyſen, vnum Macumetem, vnum Chriſtum, cuius ſanctitatem ſummam aut mediocrem, perfectam aut imperfectam, veram aut ementitam, zeli ego forma non metiar, facilè ſanè patiar vt non credatis. ſed non poteſtis (Auditores) non poteſtis. zeli namque vis ſata eſt, alta eſt, profunda eſt. ſuo complexu comprehendit omnem ſtatus perfectionem, nónne videtis latam? ſua vi inuolat in ſinum Patris, Chriſtumq; allegat in terras, nónne admiramini altam? ſua poteſtate perrumpit inferorum repagula, nónne obſtupeſcitis profundam? ſed vt diſcedamus à Chriſto (cuius zelus nullis poterat cancellis circumſcribi) ecce vobis in Martino, ecce in Gregorio, ecce in Bonauen-

nauentura, zeli virtutem tàm latam, tàm profundam, tàm altam, vt in quamcunq; partem defixerimus mentem, nec acie poſſimus attingere altam, nec notione latam, nec animo profundam. fuit vita B. Gregorio, vt homini ex ſenſuum corporiſq; coagmentatione creto, periucunda omniq; ſuauitate delinita, hanc tamen vitæ ſuauitatem voluit ſibi omni amaritudine inſperſam eſſe. quid dico amaritudine inſperſam? voluit ſublatam, vt zeli ſui in terris trophæum aliquod ad perpetuam animorum ſalutem erigeret. erexit illud; da vitam IESV, ſi vita quid apportet aut tibi gloriç, aut tuis vtilitatis. nihil apportat? da mortem IESV, & in mortis tetra hac caligine te perpetuam lucem. *Fuit mors Martino, vt diuo rerum vel fluxarum affecto ſacietate, vel diuinarum incenſo cupiditate, omnibus votis expetita, mortem tamen voluit abeſſe. quid dico mortem abeſſe? voluit mortem extrahi, & tanquàm imperium in multos annos prorogari, vt zeli ſui aliquod monumentum ad perpetuam* DEI *gloriam figeret. fixit illud;* Domine, ſi adhuc populo tuo ſim neceſſarius, non recuſo laborem. *multa ſunt zeli trophæa in Eccleſia à multis poſita Sanctis, ſed noſtræ ætati nullũ accommodatius, quàm quod poſuit D. Bonauentura. vix eſt hodiè, quem purpura, tyara, dignitas de virtutis ſtatu non moueant, ſtudioq; inanis gloriæ non efferant. at Diuo Bona-*

uentura honor purpura fuit non illecebra ad vitium, ſed flamma ad zelum. nam quo puncto à Pontifice receperat galerum inſigne dignitatis Cardinalitiæ, eum appenſum ad parietem his verbis dicitur affatus. quæ me macula exturbat è monaſterij quiete? quod meum malum efficit, vt te galere, amplectar, curæ cumulũ, doloris morſum? ſed quid te fugio galere? cura es? curis me confice, ſi hæ meæ curæ futuræ ſint mundo ſalutares. dolor es? doloribus me opprime, ſi hi mei dolores poſſint afflictis eſſe conſolationes. anathema, anathema ſis mihi galere, ſi hoc meum anathema futurum ſit mundo ſalus. non te fugio, quia cura es, ſed timeo, quia ſplendor es: non te auerſor, quia dolor es, ſed egrè attingo, quia eſca es. quanquàm eſca non eris mihi, qui cupio, non vt in tuo ſplendore efferar, ſed vt in tuo dolore deprimar. video hic, quem non ſequor, zelum ſummum, ſed da Bonauentura, vt quem video, ſequar zelum ſummum. facio ſanè parietibus noſtris & domeſticæ gloriæ iniuriam, qui cùm habeam ingentem zeli theſaurum, eumq́ lautiſſimũ in Apollinari noſtro domi reconditum, foris tamen ineptus eruo Gregorios, Martinos, & Bonauenturas. domeſtica exempla plus habent ad mouendum neruorum, quid quæro externa? Apollinaris noſter inſtar eſt omnium, quid conſector ſingulos? nam vt taceam mortem, inferorumq́ poteſtatem illius zelo victam in excitando Rufo, natu-

ram

ramfactam integram in reſtituenda Tecla, aliaq́ʒ multa miracula edita, non tàm ſui zeli ardore (quanquàm ardebant quoqʒ iſta zelo) quàm quadam vi diuinitùs conceſſa ad gentis illius obſtinationem, cæcamq́ʒ peruicaciam vel frangendam fortiùs, vel irretiendam ſuauiùs, inſpicite (quæſo) mecum illius mores, acta, vitam, in quibus ſi facilè animaduertitis laboris patientiam, patientiæ conſtantiam, conſtantiæ charitatem, faciliùs ſanè animaduertetis in omnibus ardorem, in ſingulis vehementiſſimum animorum zelum. mittitur à D. Petro ad Rauennatem vrbem. quid? timet barbarorum furorem? Ethnicorum inſidias? nihil horum, ſed miſſus proficiſcitur, non apud limatulam gentem Epiſcopus aucupans honores, ſed Chriſtianus apud Ethnicum populum, cuius nec mores humanitas, nec mentes tinxerat religio, quærens in laboribus labores, in exilio exilium, in vita lentam mortem. quanquàm autem non ſtatim ſe aperuit Apollinaris, & quemadmodum Paulus Athenienſibus, ſic Rauennatibus primo quoque tempore non explicuit ignotum DEVM: *tamen non minor fortaſſè laus conſequitur latentem Apollinarem, quàm ſe aperientem Paulum. enunciat Chriſtum Paulus, vt prudentibus apertè; enũciat Apollinaris, vt barbaris latẽter; vt doctis ſtatim ille, vt rudibus tardè iſte; vtrunq́ʒ vterq́ʒ cum zelo ſeriò. ô mirabilem zeli prærogatiuam, qua fit, vt tàm ſit conſilij tarditas*

Apollinari fructuoſas, quàm celeritas Paulo; tàm vtilis Apollinari timor, quàm Paulo ſancta audacia: niſi melius putetur quodam zeli priuilegio fuiſſe vt Apollinaris tarditatem celerem, & timorem ſanctè audacem, ſic ſanctam audaciam Pauli timidam, ac celeritatem fuiſſe tardam. quanquàm ſi naturam zeli inſpiciamus, neutrum ſanè ſatis aptè dicitur. nam cùm in zelo ſit nec celeritas, nec tarditas, nec timor, nec audacia, ſed ſingularis quædam prudentia attentiſſimè perueſtigans oportunitatem: fit ſanè, vt in Apollinaris tarda exſpectatione non minorem zeli laudem admirer, quàm in Pauli generoſa celeritate. zelus namq; Apollinaris non ſubterfugit inſidias, ſed aucupatus eſt oportunitatem. Athenienſium animos reperit Paulus habiles ac ſubactos ad ſementem, Rauennatum fecit Apollinaris, atq; tanto ardore, ſuauitate, prudentia fecit, vt plura ſanè zeli ſui trophæa monumentaq; fixerit, & collocârit Rauennæ, quàm Paulus Athenis. videtis (Audit.) eò ſpectare orationem meam, quò debent referri veſtræ cogitationes, actiones, conatus omnes. quò? non ad exquiſitas opipareq; inſtructas epulas, nec ad honores titulorumq; inanesq; prenſationes, ſed ad zelum. quam rem? expreſſi notam Sacerdotis, hanc exprimite notam Sacerdotes. quam rem? explicaui perfectionem Chriſtiani hominis, hanc explicate perfectionem Chriſtiani homines. quam rem? oſtendi Confeſſoris ſummam,

mam, lauream Martyris, hanc oſtendite ſummam Confeſſores, vt laureā conſequamini Martyres, quam intuebitur terra, quod fuit Confeſſoris, & ſtupebit cœlum, quod eſt Martyris. Dixi.

ROBERTI TVRNERI Commentatio prima in illud Matthæi 23. Ecce mitto ad vos Prophetas, Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis.

EA eſt peruerſitas humanis mentibus non inſculpta à natura, ſed hauſta ab errore, vt quas res DEVS *bellas, et varias molitus eſt ad ſuam gloriam, illas homines vel refertas pulchritudine traducant ad voluptatem, vel natura diſcrepantes proſcindant conuitio. nam quotusquiſq; eſt omniū, qui florum pulchritudine, pratorum fœcunditate, ciborum varietate, rerum aliarum formis, quas miramur ſummas, naturæ perfectionem, non ſuam vtilitatem;* DEI *gloriam, non ſuam voluptatem metiatur? ſed temporis vitioſitas & naturæ noſtræ corruptio facit, iſtud vt feramus, cùm homines eò iam proceſſerint audaciæ, vt naturam ſeu potiùs naturæ authorem inceſto ore polluant, quòd hyemi acrimoniā frigoris; æſtati ardorem caloris, aëri conta-*

gionem, terræ duritiem, ceruo nimis multos, homini nimis paucos vitæ annos ſepoſuerit. etiam leuiculum hoc videtur, cùm in hac ætate eniteat tàm prorupta audacia, vt prudentes contemnant minutos animos ſimplicium, quaſi catellorum, & ſimplices laceſſant grandes Spiritus prudentum, quaſi leunculorum; humiles figant audaciam zelorum, quaſi ex DEI *donis colligentium rumuſculos, & zeloſi irrideant timorem humilium, quaſi* DEI *talenta occultantium, & in terrā defodientium.* DEVS *bone, in quibus verſamur errorum tenebris? ſecùs debebant fieri omnia ab omnibus. nam & ex varia rerum deſcriptione ad mundum pulchritudo, & ex temperiei viciſſitudine ad tempus abſolutio, & ex elementorum conflictatione ad naturam dignitas, & ex annorum diuerſitate ad ſcientiam via, & ex ſingulis ad hominem vtilitas, & ex omnibus ad* DEVM *prouidentiæ ſuprema laus mirabilitèr redundat. atque cùm omnium, qui naturæ rationem inſectantur, oratione violatur diuina maieſtas, tùm illorum maximè, qui illam in Eccleſia & prudentum, & ſimplicium, & humilium, & zeloſorum perpulchram varietatem perſtringunt. ſiquidem hoc quid aliud eſt, quàm quos* mittit ad nos DEVS & Prophetas, & Sapientes, & Scribas, eos occidere & crucifigere? *certum eſt, debere eſſe in Eccleſia Prophetas, & Sapientes, & Scribas,*

id eſt,

id eſt, ſimplices & prudentes, humiles & zeloſos, Confeſſores & Martyres. hoc dicam primum: clarum etiam eſt, qui hanc varietatē tollit, tàm graue in ſe ſcelus concipere, quam ſi Petrum ſuffigat cruci. hoc ſubiiciam ſecundum. ſed hoc & illud expediam tàm breuitèr, vt vtrumq; videar tetigiſſe, non dixiſſe.

Etſi illa in ſingulis, quas ſuprà inumbraui, rebus deſcriptio omni varietatis genere depicta planè oſtendat Eccleſiæ Iherarchiā, aliis atq; aliis muniis eſſe diſcriminandam: tamen ſi ratione moueamur magis, mouebit illa & ſuo lumine tàm clarè, & ſuo pondere tàm neruoſè, vt qui contrà ſenſerit, planè videatur vel cæcus in perſpiciendis claris, vel malitioſus iǹ perfringendis certis. ſiquidem cùm ſacræ literæ, harumq; magiſtri è cœlo docti Eccleſiam ſæpè appellent corpus, facilè omnes intelligunt, vt non corporis, ſic nec Eccleſiæ vllam poſſe conſtare rationem, niſi fuerint eius partes, munere illæ diuerſæ, ſed certa ordine; diſcluſæ locis, ſed conſtantes naturæ conſenſione: vt quas munerum diuerſitas poterat diuellere, illas ordinis certa ratio contineret, & quas locorum interualla ſeiunxerant, illas naturæ conſenſio, tanquàm lex conſtringeret. id quod in omnibus corporibus, quæ heterogenea vocant ſcholæ, apparet liquidò. inſpice humani corporis partes. inſpexiſti? ita ſingulæ ſunt diuerſæ, vt omnes vna naturæ conſpiratione ſingularum lo-

cum, dignitatem, virtutem, tueãtur & conſeruent, ſiue quòd ea notio eſt, fore, vt diuulſæ concidant, ſiue quòd illa varia conformatio apto ordine conſtricta maximam illis voluptatem adferat, mutuumq́; excitet amorem ſui. ſiquidem dum pedes oculis motionem ſuam ſubminiſtrant, & oculi viciſſim pedibus ſuum lumen præferunt; dum manus ventri ſuam functionem impertit, ac venter manibus ſuam refert; dum ſingulæ partes ſingulis, ac caput omnibus mutuam operam nauant, DEVS *bone, quanta exoritur & propter varietatem pulchritudo, & propter pulchritudinem delectatio? cùm contrà ſi omnes partes nullis locorum interuallis interruptæ, ſed vna eademq́; forma, tanquàm homogenea, perpetuæ ac continentes eſſent; vel quòd deſideratur illa varietas, deeſſet pulchritudo; vel quòd deeſt pulchritudo, deſideraretur illa delectatio, quam ex illarum ordine affluentèr iam haurimus. quid? eſt Eccleſia corpus? eſt, loquuntur ſacræ literæ, & patres explicant. debent ergò in ea, vt in corpore humano, eſſe partes; debet eſſe Propheta, qui tanquàm oculus futuras miſerias Martyribus prauideat; debet eſſe Martyr, qui tanquàm pes, ad harum miſeriarum vel laureas vel metas concitato curſu contendat; debet eſſe Confeſſor, qui tanquàm dens difficiliores Scripturarũ cibos, ſenſusq́; perreconditos præmanſos porrigat populo; debet eſſe populus, qui tanquàm venter hos cibos concoquat,*

coquat, & in ſuccum vitæ purioris conuertat; debet eſſe prudens, qui tanquàm caput, ſimplicibus leges indicat conſilij, deliberationis, artis; debet eſſe ſimplex, qui prudentibus terat viam virtutis, candoris, vitæ. quid multa? debent eſſe in Eccleſia plantæ & manus, id eſt, viri, qui totam vitam in actionum ſudoribus decurrant; debent eſſe nares & aures, id eſt, viri, qui in rerum diuinarum contemplatione, aut ſaltem odore auditioneq́; totam ætatem ſuauitèr defigant. debent, debent eſſe virgines, mariti; doctores, diſcipuli; domini, ſerui; boni, non mali. non aperiam venulas, notabo tantùm corpus. niſi eluceat in Eccleſia varietas illa, quam vellem vobis depingere, poſſet quidem Eccleſia eſſe corpus, ſed corpus ſine membrorum ordine homogeneum; poſſet eſſe forma, ſed forma ſine partiũ diſtinctione ſquallida; poſſet eſſe Reſpublica, ſed Reſpublica ſine deſcriptione muniorum fœdè confuſa. quæ omnia quàm abſunt longè ab Eccleſiæ nomine & notione, facilè perſpiciet is, qui conſiderauerit cum Dyoniſio, Eccleſiam eſſe cœleſtis Iherarchiæ non primam lineam, ſed expreſſionem vltimam. ô ſi Dyoniſius ille è cœlo poſſet nobis cœleſtem illam Iherarchiam, & Seraphinorum flammas diuini amoris captantium, & Cherubinorum è fonte diuinæ ſapientiæ haurientium, & Thronorum diuinæ æquitatis iudicia æquo libri lipendentium, & Dominationum, qui inferio-

res ordines tenent intra lineas, & Poteſtatum, qui aduerſarum partium neruos eludunt, ne ſæuiant in Sanctos, ſupra id quod poſſunt, & Virtutum, quæ illuminationum fulgores concipiunt è DEO, *vt transfundant in homines, & Principatuum, quos ornat reuerentia, vt reuerentiam inſtillent aliis, & Archangelorum, quos magnarum rerum excolit cognitio, vt magnarum rerum fungantur legatione, & Angelorum, qui in Iherarchia tota purganda & perficienda omnium ſuarum virium contentionem adhibent. nam Angeli ſubſunt aliis ordinibus, vt præſint omnibus hominibus; accipiunt ab illis, quod impertiant iſtis; aut melius, horum & illorum actiones omnes charitatis nonnunquàm velo complicatas ad ſuum denuò referunt authorem, nonnunquàm explicatas, ſingulas ſingulis pro munerum ratione diſpeſcunt, vt alternis vicibus dum vel complicatæ offeruntur* DEO, *vel explicatæ effunduntur in homines, &* DEVS *ſempiterna gloria, & homines infinita gratiá continentèr afficiantur. oh diuinus ille Areopagita vobis ſi effingeret hunc ordinem, hanc deſignationem, hanc varietatem, ánnon videretis facilè, Iherarchiæ illius cœleſtis hanc terrenam eſſe vmbram quandam, ne dicam formam? nam in Apoſtolis diuini amoris flamma conſumptis adumbrantur Seraphini, iuxta illud Lucæ*, nónne cor ardens erat in nobis? *in Doctoribus altorum myſte-*

myſteriorum cognitione imbutis exprimũtur Cherubini, iuxta illud, loquimur ſapientiam in myſterio abſconditam, quam nemo Principum huius mundi cognouit. *in Monachis, qui diuinam iuſtitiam precum flamma leniunt, effinguntur Throni, iuxta illud*, Thronus eius flamma ignis. *in Epiſcopis & Sacerdotibus, qui animos hominum dominatione tenent & imperio, delineant Dominationes, iuxta illud*, ſedebit & dominabitur, & erit Sacerdos in ſolio ſuo. *in Martyribus, qui omnes cruciatus ſuſtinent & vincunt, enitent Virtutes, iuxta illud*, tu ſicut Angelus es DEI, qui nec maledictione, nec benedictione mouetur. *in Præſulibus, qui ſuos regunt, vel vi malos, vel lenitate bonos, lucent Poteſtates, iuxta illud*, audiens ſapiens ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſsidebit. *in Subditis, qui altiori poteſtati ceruices ſubiiciunt coacti, eminent Principatus, iuxta illud*, cui honorem honorem, cui timorem timorem. *in Subditis, qui altioris poteſtatis nutũ ſequũtur libentes, apparent Archangeli, iuxta illud*, ambulans in via immaculata hic mihi miniſtrabat. *in Virginibus, Confeſſoribus, Sanctis, Sacerdotibus, reliquiſq; Eccleſiæ ordinibus ſplendent Angeli. nam dum hauriunt ab Angelis motiones, quas inſtillent hominibus, & ab hominibus viciſſim captant quaſiq; decerpunt actiones, quas referant Angelis: im-*

mè

mò dum has & illas Chriſti ſanguine pellucentes DEO Patri in orationibus ſuis offerunt, ſeq́ totos impertiunt vel DEO, dum ſeruiunt; vel hominibus, dum docent; vel vtrisque, dum orant: nónne videtis angelici muneris formam perinſignem? hinc exoritur illa Sanctorum in terris militantium, cum iis, qui in cœlo triumphant, communio. nā quantum lætitiæ militantibus affert glorioſus triumphus, tantum gloriæ triumphantibus cumulat ſancta militia: idq́ ea ratione, vt cùm nec triumphantes militantium ſudoribus minuant meritum, ſed augeant; nec militantes inuideant coronis triumphantium lætitiam, ſed gratulentur: non ſolùm permânet ad vtramq́ Iherarchiam fructus ex vnius communionis tanta varietate, ſed etiam ad DEVM gloria ex tantæ varietatis vna communione. quæ ſola cauſa fuit, cur diuerſi ſancti tantæ pulchritudinis admiratione defixi, Eccleſiā hanc diuerſis nominibus pulchrè expreſſerint. Dauid illam appellat hortum concluſum. at depingite mihi animis veſtris hortum non floris varietate pictum, ſed vnius graminis ſerie perpetuum, quid videbitur turpius? Salomon appellat turrim Dauidicam. at informate veſtris cogitationibus turrim, in qua nihil ſit eminens, nihil angulis incluſum, nihil artificio varium, ſed vnum aliquid eadem ratione idem, quid videbitur ſquallidius? Matthæus dicit ſimilem eſſe agro, cœlo Lucas, at luſtrate

iam

iam mentibus veſtris agrum non graminis arborumq; diuerſis generibus conſitum, aut cœlum non ſtellarum, tanquàm colorũ diuerſitate ſplendidum: ſed hoc vnius ſolis lumine pellucidum, illum ſilicum horrore tantùm interſeptum, quid videbitur ſordidius? quare cùm quod eſt hortus ſine flore vario, turris ſine artificio vario, ager ſine gramine vario, ſine ſydere vario cœlum, id ex Scripturis colligatur eſſe Eccleſia ſine Prophetarum, Martyrum, Confeſſorum, prudentum, ſimplicium varia deſcriptione, impia mihi planè videtur eorum oratio, qui, ſublata hac varietate, nobis relinquunt nihil Eccleſia horridius, nihil ſqualidius, nihil turpius. nam, per omnes cœlites, quid hoc eſt aliud, quàm Martyres, Prophetas, Leuitas è cœlo ad nos miſſos occidere & crucifigere? id quod explico vno verbo. Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & vos ex illis occidetis & crucifigetis. *etſi Prophetarum hic, Sapientum, & Scribarum notione, infinita illa ordinum, qui in Eccleſia ſunt, varietas comprehendatur: Martyrum tamen perhonorifica mentio vltimo loco ſubiecta eſt,* ex illis occidetis & crucifigetis. *cui rei? vt quod grauiſſimum crimen ſubirent Iudæi, eius memoria vltimo loco poſita, & eos vehementiùs afficeret, & in eorum animis fixiùs hæreret. quaſi diceret, mitto ad vos Prophetas, mitto Sapientes, mitto Scribas, & in Prophetis*

mitto

mitto Apoſtolos, in Sapientibus Doctores, in Scribis Confeſſores, reliquosq́ ordines, & ex his occidetis, *id eſt, facietis Martyres. Martyres non naſcũtur vna nocte tanquàm ex putredine fungi, aut ex fimo vermiculi, ſed naſcũtur tempore, naſcuntur vitæ nitore, naſcuntur ex Sanctis*, ex his occidetis. *nam etſi proſpicere Iudæis in futurum cum Elia, & Apoſtolatus obire functionẽ ad gentes cum Paulo, & fæculentos Philoſophos imbuere puritate doctrinæ cum Dyoniſio, & Phariſeorum tenebras ſapientiæ luce diſſipare cum Stephano ſint munera non ætatis, ſed æternitatis: tamen Martyrij laus cùm tales ſequatur non anteuertat, eſt profectò & re illuſtrior, & duplici corona ornatior. quare quò Martyrum mors eſt præclarior, eò illi in ſe concipiunt grauius flagitium, qui hanc inferunt mortem. quippè vt glorioſum ſit fieri Martyrem, tamen per te vt fiat, eſt id quidem tibi longè periculoſiſſimum. tu Eccleſiæ ſiue tanquàm horto florem, ſiue tanquàm agro arborem, ſiue tanquàm militiæ pugilem aliquem inſeris Martyrem, noſtramq́ terrenam Iherarchiam reddis diſtinctiorem, Martyris quidem ſummo bono, tuo tamen ſummo malo. quippè facis Martyrem, quòd cupis Eccleſiæ varietatem hoc Martyris flore non tàm diſtinguere, quàm priuare. quo id modo? videte. ac ne quis putet rem mihi hîc eſſe cum fæce hæretica, non pungam Hæreticum, informabo Catholicum. quoties,*

Catho-

Catholice, alienos mores, vitam, ingenium tuis metiris moribus, vita, ingenio, quotiès contemnis aut ſimplex prudentem, aut prudens ſimplicem, quoties laceſſis hunc nimis apertè, illum nimis tectè pium, quoties fers iudicium de zelo huius, de illius ſummiſſione deprauatè corruptum, toties Eccleſiam conaris ſpoliare varietatis, quam deſcripſi, pulchritudine. quanquam Eccleſiam dum ſpolias, ornas. ſpolias, quòd ſummiſſos nō pateris latere, ſed (quantum in te eſt) exterminas ex Eccleſiæ finibus; ornas, quòd occidis & crucifigis ex iis, reliquæq; varietati hunc Martyrij florem appingis inuitus, appingis tamen. non hic explico tuum damnum, ſatis vides te, & dum ſpolias eſſe, malum; & dum ornas, peſſimum. nam crucifigis ex illis. *clarius. ſimplex es? ſi omnes laceſſas, qui ſimplicitatis laude non florẽt,* crucifigis ex illis, *quia Eccleſiæ agrum vis priuare prudentiæ arbore. prudens es? ſi omnes contemnas, qui prudentiæ laude non excellunt,* crucifigis ex illis, *quia Eccleſiæ hortum vis priuare ſimplicitatis roſa. dominaris in concionibus? ſi floccifacias Philoſophum,* crucifigis ex illis, *quia Eccleſiam dominam conaris ſpoliare Philoſophiæ famulatu. nomen habes in ſchola? ſi concionatorem irrideas,* crucifigis ex illis, *quia Eccleſiam pugilem conaris orbare concionum firmamento. quid multa? ſi Confeſſor exterminâſſet Martyrem, caruiſſet Eccleſia Stephanis, Petris, Paulis, de quibus*

bus dubito, an plus ad Eccleſiæ vtilitatem attulerint fructus, an ardoris ad ſpiritum, an puritatis ad exemplum. quare id contendamus, ne quis quem contemnat, ſiue vt nimis prudentem, ſiue vt nimis ſimplicem. nolo plura ſigillatim, id tantùm volo vniuersè, vt contendamus, ne hæc varietas Euangeliſtarum, & Prophetarũ, Confeſſorum, & Martyrum, prudentum & ſimplicium, quæ Eccleſiam exornat, per nos potiùs flacceſcat, quàm creſcat; potiùs pereat, quam floreat. hoc namq; eſt Chriſto irrogare iniuriam quàm poſſumus luculentiſſimã. vult enim Chriſtus ſimplices, qui prudentum præcocia conſilia reprimant; vult prudentes, qui ſimplicium incautos errores euellant; vult humiles, qui zeloſorum impetus cohibeant; vult zeloſos, qui humilium minutos animos excitent; vult vult in Eccleſia excellentem illam varietatem, ne quæ in cæteris rebus laudatur tantoperè, in perpulchra Eccleſiæ deſcriptione, id eſt, terreno hoc cœlo deſideretur ſola. hæc contentio ſi ſiet, id nobis erit, vt non ſolùm in Eccleſia, tanquàm horto, ſimus aut lilia conuallium, aut lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarũ: ſed etiã Eccleſia noſtris viciſſim virtutibus tanquàm floribus variè diſtincta floreat ad ſuam infinitam laudem, noſtram verò gloriam ſempiternam. Dixi.

ROB:

ROBERTI TVRNERI Commentatio ſecunda in illud Actuum 2. Et factus eſt repentè de cœlo ſonus, tanquàm aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domũ, &c. & apparuerunt illis diſpertitæ linguæ.

EA EST *diuini Spiritus vis, vt ſi hominis mentem motione quadam, tanquam aura, leuius perflauerit, excitet vitiorum odium; ſi amore, tanquàm ardenti tæda, vehementius incenderit, inſerat virtutum ſtudium; vt cùm naturæ genuina vis in vitiorum euellendis fibris, & Chriſtiani perfecta ratio in virtutum excolendis ſeminibus poſita eſſe videatur, planè liqueat omnem & naturæ & Chriſtiani nominis abſolutionem ex Spiritus ſancti fonte vberrimè profluere. in quam rem cùm multi mentis ſuæ notionem infixiſſent, hunc Spiritum variis nominibus notârunt, non quòd rem natura ſua ſimpliciſſimam, & ab omni non dico concretione, ſed concretionis ſimilitudine ſegregatam ex corporea miſtione aptam falsò putarent, ſed vt quem quiſq; afflatum ſpiritus intùs incluſum continebat, eum voce & ad intelligentiam accommodata, & ad amoris ſignificationem nõ inepta effin-*

gerent, atq; explicarent. vnde Dauid hanc Spiritus diuini auram, vehementem appellauit, quòd hoſtes DEI *vi fortitèr deleat; Petrus lenem, quòd amicos* DEI *ſuauitate mirificè perfundat; Paracletum Paulus, quòd quorum mentibus ſe implicuit, eas cœleſtibus conſolationibus demulceat; aſperum Ioannes, quòd quorum ſe mentibus ſubduxit, eas cruciatus & doloris aculeis configat. neq; eſt cur miremini hos viros Spiritum ſanctum vocibus tàm inter ſe diſcrepantibus conſignâſſe, cùm qui dixerint, fidei noſtræ authores fuerint; & quæ dixerint, nobis cum illis communia fuerint; atq; ita dixerint, vt in ipſis verbis ſpiritus deliteſcat, & ad ambiguitatem Chriſtianis abſtergendam clarus, & ad fidem Ethnicis faciendam neruoſus. verùm quibus alij nominibus huius ſpiritus naturam non tàm verè exprimunt, quàm ſupprimunt, ſi mecum conſideretis, quid ni mentis ſtupore defixi hæreatis? Bernardus, cùm Spiritum, quo erat ſæpè perfuſus, ſe ſubtrahentem ſenſiſſet, exclamat, ô mea vita, quid me relinquis ſolum? audite, vitam appellat. Auguſtinus cùm ſpiritus imbres in ſuum pectus defluentes ferre non poſſet, cohibe, ait, tuorum donorum abundantiam, non poſſum pati, mors mihi eſt. aduertite, mortem appellat. Granata ille excolendi Spiritus diuinus artifex, quòd cœleſti, vt credo, Spiritus voluptate colliqueſceret, ô ſuauis & plus quàm mellita dulcedo, ſæpiùs ſæpiùsq; repetit; intelli-*

intelligite, ſuauitatem appellat. Rusbrochius, quòd ſpiritus cruciatum, & in cruciatu quandam lætitiæ titillationem nonnunquàm animaduerterat, ſpiritum non diligentibus amarum prodit; percipite, amaritudinem appellat. Bonauentura vult, vt ſpiritus lapſus è cœlo mentem ſuam perfundat, ſe indè recreatum iri. en vobis, recreare ſpiritus eſt. Franciſcus Spiritus vehementiùs irruentis impetum his precibus repreſſit, ô Paraclete nolo vt irrumpas, vi namq; opprimis. ecce vobis, opprimere eſt ſpiritus. ô abyſſus multa. quid enim poteſt oratione informari, tàm monſtri ſimile, quàm Spiritum ſanctum, qui omnes ſimplicitatis numeros continet, verbis ita diuerſis exprimi, vt omnes miſtionis ſordes inuoluere videatur? nolite obſtupeſcere, Sanctorum mentibus diuino iam furore inſtinctis Spiritus ſanctus hæc aperuit. mors ergò ſpiritus eſt, vita ſpiritus; amaritudo ſpiritus; ſuauitas ſpiritus; velle, non velle; poſſe, non poſſe; recreare, opprimere, ſpiritus ſunt. quid quæritis amplius? omnia ſpiritus eſt, ſpiritus nihil eſt. videte ſpiritus nomen, aut verius æſtum, in eum me ſcopulum tranſuerſim abripuiſſe, vt de ſpiritu omnia qui deberem dicere, nihil poſſum dicere. Spiritus ſanctus omnia eſt; in tanta rei immenſitate quid debeò ſeligere imprudens? Spiritus ſanctus nihil eſt; in tanta rei ſterilitate quid poſſum dicere indoctus? dicam ergò non quid ſit (omnia namq; eſt, quæ DEO

à DEO poſſunt tribui, & nihil eſt eorum, quæ ab homine DEO poſſunt affingi) ſed cùm ſacræ Scripturæ, & omnes penè Doctores, quorum mentes Spiritus ſanctus imbuerat, hunc vna conſpiratione appellent donum & amorem; ita dicam, vt priùs amoris vim vniuersè, ac ſpeciatim dein perſequar donum linguarum. nam doni vniuerſam multiplicemq́; naturam explicare cùm immenſæ ſit orationis, huius profectò non eſt loci. qui amoris naturam depinxerunt Ethnici, quorum mentes nulla diuini Spiritus lux circumfulſit, eum vel vehementem flammam putârunt eſſe, quòd ardorem; vel ſummam perfectionem, quòd morum vitæq́; cultioris ſtudium intimis amantium animis penitùs impreſſerit. vnde Socrates Anaxandrum ſine amico monſtrum dixit, vt quem ex tribus elementis conſtantem nihil habere ignis admixtum putarit: & Plato Griſeum quendam ſine amico belluam exiſtimauit, vt quem nullo amore delinitum in ſolitudine turpiſſimis belluarum moribus oblitum ſemper degere audierit. ô agilem amoris vim, altiſſima quæris. quid mirum? flamma es. ô dulcem amoris naturam, cultiſſima quæris. quid mirum? perfectio es. miror profectò homines, quorum mentes ethniciſſimi tenebris oppletæ, reconditiores naturæ venas vix ac ne vix quidem perſcrutari poterant, amoris ſtudio & contemplatione eousq́; elatos fuiſſe, vt cùm hominis in hominem amorem volue-

voluerint ſtilo effingere, DEI amorem, id eſt, Spiritum ſanctum inuolutis verborum integumentis, neſcio qua ratione, videantur adumbrâſſe. nam etſi nullo modo fieri poſſit, vt humanæ vel mentis acies, vel linguæ copia infimam diuini amoris perfectionẽ aſſequatur, tamen cùm ſoleamus rei ſimilitudinem ſimilitudine vocis imitari, & ad animi intelligentiam clarè, & ad noſtram vtilitatem accommodatè, quid poterat homo aut animo fingere præſtantius, aut oratione effingere aptius ad diuini amoris naturam exprimendam, quàm vt eam flammam vehementem, ac perfectionem ſummam appellet? ſiquidem cùm Spiritus ſancti, id eſt, amoris diuini ea vis ſit: vt quarum mentium labes tanquàm ſpiritus vehemens non purgârit, in iis, tanquàm columba, domicilium ſuum non figat; nec ſpiritus vehementis notioni clarior, quàm flammæ; nec columbæ exprimendæ aptior, quàm perfectionis vox potuit excogitari. diuinus ergò amor & flamma eſt, & perfectio eſt, id eſt, & ſpiritus vehemens eſt, & columba eſt: ſed priùs tamen flamma, quàm perfectio, priùs ſpiritus vehemens, quàm columba; & tamen ſimul flamma eſt & perfectio, ſimul ſpiritus vehemens & columba. quì fieri poteſt, vt quarum vna præcedit, altera ſubſequitur naturæ inſita vi, eædem ambæ res, eadem naturæ vi arctiſſimè vinctæ cohæreant? nam cùm diuinus amor Spiritus ſanctus ſit, & Spiritus

ſanctus Devs, *qui poſſis in illo prius cogitare, niſi Spiritus ſancti ſimplicitatem; qui poſterius fingere, niſi* Dei *vnitatem conuulſeris & penitùs labefactaris? & tamen id vſu exploratè cognoſcimus Spiritum ſanctum priùs flammam eſſe, quàm perfectionem; priùs ſpiritum vehementem, quàm columbam. quæ anguſtiæ vndiq;? hinc experientia in ſancto Spiritu ponit prius, ponit poſterius: illinc ratio omnia ſimpliciſſima conſtituit. vultis me expediam? non queo facilè. nam quæ de diuino amore dicũtur, nec dici poſſunt ſine timore, nec audiri ſine ſtupore. quippè id quod rationis notionem & experientiæ naturam multis partibus ſuperat, velle ad rationis & experientiæ calculos reuocare, nec ratio eſt ex experientia, nec experientia ex ratione prudentèr collecta: vt multò ſanioris iudicij videatur, de diuino amore contra rationem dicere, ſi piè inde colligas, quæ dici non poſſunt: quàm cum ipſa ratione multa dicere, ſi ſolùm ea cogites, quæ dici ſolent. eſt ergò Spiritus ſanctus priùs ſpiritus vehemens, quàm perfectio; priùs flamma, quàm columba. excutite iam veſtros animos, excutite intelligentias, quis vel leuiſſimam huius amoris auram ſenſerit, quem anteà conſcientia ſcelerum, morſus dolorum, cruciatum furiæ non agitârint, perculerint, exanimârint? hoc eſt eſſe ſpiritum vehementem, & hoc diuini amoris eſt. quis vnquàm aut cum Franciſco Chriſti conſuetudine*

fami-

familiaritèr, aut cum Bernardo ſanctiſſimæ virginis ſermone ſuauitèr, aut cum Cecilia Angeli hortationibus amicè vſus fuerit, qui priùs cum Franciſco Chriſti vulnera acerbè, aut cum Bernardo virginis lachrymas piè, aut cum Cecilia tyranni tormenta patientèr paſſus non fuerit? hoc eſt eſſe flammam, & diuini amoris eſt. Spiritus ſanctus niſi tanquàm flamma præceſſerit, tanquàm columba nunquàm ſubſequitur, id eſt, niſi tanquàm flamma purget in animis noſtris, quod odij litura aſperſum eſt; & abſtergat, quod vitij nota inuſtum eſt: tanquàm columba nec ſpargit, quod morum ſuauitate excultum eſt; nec inſtillat, quod virtutum odore perfuſum eſt. Spiritus ſanctus non terra eſt, quæ centrum; ſed flamma, quæ petit cœlum, id eſt, animos, qui tanquàm ſanctiſſimæ particulæ ex diuina mente delibati ſunt. coruus cadauera, quæ ſanie ſquallent; ac loca, quæ ſordium pædore horrent, conſectatur: at columba è contra campos, qui florum varietate diſtinguuntur, & loca, quæ odoris ſuauitate perfunduntur, ſæpiſſimè quærit. Spiritus ſanctus non coruus, ſed columba eſt. vndè quicquid inueterauerit in noſtris moribus prauitatum, quicquid inſederit noſtris mentibus macularum, niſi dolore & lachrymis abſterſerimus, id eſt, niſi diuini amoris vi penitus euulſerimus; futurum nunquàm eſt, vt Spiritus ſanctus tabernaculum in noſtris pectoribus collocet. vt breui comprehen-

dam, niſi Spiritus ſanctus fuerit nobis flamma, non vult nobis eſſe columba. at poſtquàm tanquàm columba & morum candore nitidula, & vitæ ſuauitate limatula, & virtutum elegantiâ politula mentem noſtram, abſterſis omnibus ſordibus, imbuerit: efficiet vt Spiritus ſancti non radiis illuſtrati, ſed facibus inflammati miracula ædamus. *efficiet vt* mortuos excitemus; *efficiet vt* Euangelium prædicemus omni creaturæ. *efficiet efficiet profectò vt* linguis loquamur magnalia DEI. *quod & re quid ſit, & virtute quantum, breuitèr enucleabo. Donum linguarum quid ſit, & cogitanti hebeſcit mens, & dicturo lingua quaſi præciſis venulis, quibus fluit, palpitans hæreſcit. quantum ſit cùm non poſſim orationis tantillæ terminis circumſcribere, mallem vos cogitando aſſequi, quàm me deficiendo nihil præſtare. tamen ne proditi officij labes poſſet mihi illini, imitabor imperitos chirurgos, qui morbi alicuius in medullis periculosè hærentis cauſam, quæ ſit, cùm non poſſint aperire: quæ non ſit, ſi aperuerint, optimi ſe medici partes expleuiſſe gloriosè venditant. donum ergò linguarum illud non eſt, quod ex Demoſthenis artificio depromptum, aut Ciceronis inuſtum calamiſtris, aut periodica Iſocratis arte in quadrum redactum affabrè, aut quibuſcunq; eloquentiæ ornamentis pictum aures titillat. quid? an poſitum fortaſſè eſt in interioribus Philoſophiæ diſciplinis? minimè id.*

quidem, cum ipſam potiùs, ſi impudica ſit, auerſetur; ſi ethnica & ab Eccleſiæ veritate abhorrens, horreat vt vulgatiſſimi corporis meretricem. at quicquid fortaſſè eſt in hoc linguarum dono, id totum ſibi Theologia vendicat. ne id quidem. verùm potiùs Theologiam ipſam, ſi ſuperba ſit, contemnit; ſi garrula, irridet; ſi impura, dolet: & tamen illam, ſi ſimplex ſit & nullo fuco illita, aſciſcit, vt ſociam; ſi ſubmiſſa, nullo ſuperbiæ næuo aſperſa, amplexatur, vt nutricem; ſi ſincera, nullo errore præpedita, fouet, vt matrem. quid ergò eſt? id profectò eſt, quod cùm vos in hoc tanto ingenij veſtri acumine non poſſitis animis informare, ego in hac tanta orationis meæ inopia dicendo non poſſum vllo modo conſequi. tamen ne ego nihil dicendo ineptè garrulus, & vos nihil cogitando ambiguè perplexi ſemper hæreatis, id ſolum pono, hoc linguarum donum ſpiritum eſſe, poſitum nec in deliciis eloquentiæ, quod putant Rhetores; nec in rationum ponderibus, quod iactant Theologi. quippè cùm omne donum, quod à Spiritu ſancto ad nos permanâre ſolet, nec ſolius ingenij, nec diligentiæ ſolius poſſit eſſe (hoc enim putare eſſet de diuina vi plurimum decerpere) is profectò impia ſe fraude obſtrinxerit, qui hoc linguarum donum eloquentiæ & Philoſophiæ ſeptis velit includere. quid enim habuit Theologia illa exquiſita, quæ ex Philoſophorum ſcholis profecta eſt, Scoto ſubtilius, Arimi-

nenſi altius, enucleatius Halenſi: tamen nec Scotum, quod ſubtilitèr; nec Ariminenſem, quod altè; nec Halenſem, quod enucleatè noſtræ fidei myſteria ad rationum momenta exegerit, hoc vnquàm dono cumulatos fuiſſe dixerimus. contrà Theologia illa, quæ ex Scripturarũ Doctorumq́ fontibus hauſta omnia perpetuo quodam orationis filo elegantèr pertractat, Lactantium habuit tàm terſa oratione fluentem, vt Cicero; Arnobium tàm neruoſa oratione fulminantem, vt Demoſthenes alter videretur; tamen nec Lactantium, quod fluebat ſuauitèr; nec Arnobium, quod fulminabat acritèr, hoc linguarum dono inſtructum fuiſſe vllo modo auſim putare. neq; hæc dico, quòd quicquam ex doctiſſimorum virorum laudibus detrahere cupiam; ſed vt vos intelligatis, hoc quicquid eſt, loqui linguis, non ex Rhetorũ officinis, aut Philoſophorum ſpatiis, tanquàm myrotheciis quibuſdam, proficiſci, ſed in ſpiritu totum ſitum ex cœlo ad nos eodem planè punctulo temporis, quo operam DEO *conamur nauare, copioſiſſimè defluere. id quod Spiritus ſanctus nos docuit in ſancto Thoma, docuit in Ambroſio, quorum ille nullis eloquẽtiæ veneribus effluens, hic non ita magno Philoſophiæ apparatu inſtructus, hoc dono tàm mirificè valuerunt, vt Theologia à quo maiorem lucem acceperit, Thoma, an Ambroſio, non facilè poſſitis ſtatuere. ſpiritus ergò eſt, qui afficit, non dictio; ſpiritus eſt, qui perſua-*

det,

det, non ratio: eouſq; planè, vt nolim ſine Ambroſij ſpiritu, Ambroſij eloquentia eſſe tinctus; nec ſine Thomæ afflatu, Thomæ cognitione eſſe imbutus. immò vt planiùs rem aperiam, ita hoc totum donum ex ſpiritu pendet, vt malim putidè & abſoletè dicere cum ſpiritu Bonauenturæ, quàm ſine illo ſpiritu exquiſitiſſima Lactantij dictione limari; mallem mallem cum ſpiritu Franciſci eſſe rudis, quàm ſine illo ſpiritu acutiſſima illa Scoti Theologia excoli. id quod diuus Bonauentura facto exprimit pulchrè, dum verbo ludit ſcitè. nam rogatus à ſancto Thoma Aquinate, ex quibus ille libris, tanquàm floſculis apes, legerat ſententias illas mellitas, quas inſperſit concionibus, reſponderat rem non eſſe platearum, ſed priuatorum parietum; domum ſi venerit, ſe librum aperturum. cùm videretur ſanctus ſancto inuidiſſe illam altè ſentiendi, beneq; dicendi gloriam, vrget diuus Thomas per charitatem de libris, reſpondet Bonauentura, de libris ſe ſatisfacturum abundè & amicitiæ, & charitati, domum ſuam ſi venerit. lætus venit Thomas, Bonauentura excipit lætus. itur ad cellam, aperitur pulpitum, promitur. quid? Auguſtinus? minimè, etſi fuerat in Auguſtino multus Bonauentura. quid? Anſelmus? nequaquàm, etſi Anſelmum auidiſſimè peruolutârat Bonauentura. quid? Bernardus? nihil horum, etſi Bernardum concoxerat Bonauentura. quid tandem? crucifixum oſculo,

non

non digito tritum; lachrymis, non literis notatum aperit Bonauentura, libereq́; reſpondet hunc eſſe librum, ex quo colligit & ad vitia aculeos, & ad virtutes ſtimulos, & floſculos ad ſuauitatem, & veneres ad amorem, & reliquum artis apparatum ad reliquas concionum partes. ecce vobis, artem habet ſine arte, linguam non expolit, linguam tamen habet expolitam, diſcit à ſpiritu, docet cum ſpiritu. ſic ſolent, qui magiſtrum habent, non Tullium, ſed ſpiritum. quare quicunq; vel DEO *in Eccleſia, vel Eccleſiæ in literis ſtudent, cùm debeāt loqui linguis non hauſtis ab arte, ſed acceptis à cœlo, iis ille curſus eſt perſequendus, vt hoc totum quod philoſophantur, aut rethoricantur, referant ad ſpiritum excolendum. nam Philoſophia & eloquentia ita efferuntur, illa diſputationum acumine, hæc ſubſelliorum ſplendore; vt, niſi & illius pertinacitèr argutatricis, & huius ſplendidè exultantis impetus furiæq; ſpiritus fræno coërceantur: qui ad reficiendas Eccleſiæ ruinas aluntur, Eccleſiam fœdis populationibus facilè funeſtent. at ſi ſpiritui expoliendo ſincerè operā nauent, philoſophantur cum Bernardo, ſine Philoſophia acutè, idq́; ad Eccleſiæ vtilitatem piè; rhetoricantur cum Bonauentura, ſine Rhetorica mirabilitèr, idq́; ad animorum ſalutem fœlicitèr. hoc eſt* loqui linguis, *hoc eſt* habere linguas diſpertitas deſcendentes ſuper ſe, *id eſt linguam ſcientiæ, qua loquāntur alta; & linguā eloquentiæ, qua loquantur pura. Dixi.*

ROB.

ROBERTI TVRNERI Commentatio tertia in illud Iohan. I. Miſerunt Iudæi ab Iheroſolymis, vt interrogarent eum, tu quis es? & confeſſus eſt, quia Chriſtus non ſum. & interrogauerunt eum, quid ergò? Elias es tu? Propheta es tu? ait, ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam Domini.

SI ORIGINEM *malorum, quibus Chriſtiana res conflictata iacet, attentiùs quæramus, quærendo eò tandem neceſſe eſt venire, vt concedamus omnem omnium malorum cauſam ſeu potiùs lernam non aliunde fluxiſſe, quàm ex illa prauitate opinionis, qua pleriq; imbuti nihil putant homine eſſe abiectius, nihil vilius, nihil contemptius. nam cùm* DEVS *vehementes quoſdam motus vel magnorum ſpirituum ad gloriam colligendam, vel religionis ad dignitatem tuendam, vel philautiæ ad quandam nominis maieſtatem ſuſtinendam humanis mentibus inuſſiſſet, Satan factus ad fraudem eò ſuam confert omnem operam, vt hominis, & depreſſa ſpirituum magnitudine, gloria obſcuretur; &, violata religionis puritate, dignitas obteratur; &, inciſo philautiæ neruo, maieſtas*

viſq;

viſq; tota ſoluatur & penitùs tollatur. quippè ſi homine nihil abiectius, quid corpori ſubtrahis, quod impertias animo? en vobis angulum apertum, quò irrepant Hæretici. ſi homine nihil vilius, quid eum excolis religione? en vobis aditum patefactum, quò irrumpant gentiles. ſi homine nihil contemptius, ineptus es, qui eum virtutibus expolias, & moribus præclarè fingas. en vobis viam ad virtutis pietatiſq; repagula effringenda ſtratam & munitam. meliùs ergò Bonauentura, qui homine nihil putat poſſe fingi excellentius: meliùs Ambroſius, qui colligit hominem Angelo nõ inferiorem in multis, in pleriſque etiam ſuperiorem. non vrgeo ad humanam dignitatem plurimum acceſſiſſe, quòd Chriſtus diuinis mentibus ſuperior, infimis hominibus ſocietate carnis voluerit eſſe par; hoc nobis iam ſummæ dignitatis ſignum erit clariſſimum, quòd homo philautia & contemplatione, quaſi intelligentiæ & voluntatis alis, ſublatus poſſit ſe in intimam DEI *eſſentiam abdere, atq; adeò quandam diuinitatis partem ſuauiſſimè delibare. per philautiam nolim interpretemini hunc amorem, qui cuiq; infixus omnia ad ſenſuum voluptatem refert, ſed qui animi præſtãtia metitur omnia, qui vtitur corporis cõcretione ad animi cultũ, non animi communione ad corporis voluptatem; deniq; qui animum ad* DEI *cœlitũq; imitationẽ ita excitat, vt videamur non tàm homines ex corpore, & animo apti, quàm*

diui-

diuinæ mentes in luteã fabricã, tanquàm carcerẽ, infœliciter concluſæ. ô hominem Angelũ, aut veriùs, ô Angelũ hominẽ, qui ita caro eſt, vt in carne totus ſpiritus; ita corpus, vt in corpore totus animus; ita cõcretus, vt in concretione ſummè ſimplex, atq; adeò Devs *q̃dam meritò videri poſſit. homo cum hominibus meretur in terra, cum Angelis lætatur in cœlo, viden' ſuperiorẽ Angelo? nihil hoc eſt. homo in terris* Devs *eſt, in cœlis Angelus eſt, viden' diuinitatis portionem? quanquàm autem omnes, ſi voluntatis neruos paululùm intenderint, in hoc diuinitatis gradu poſſint locari; tamen cùm omnes non intendant, vocandi ſunt in hanc fœlicitatis partem, non illi, qui id quod habent cœleſte, ſenſuum indulgentia demergunt in terram, ſed hi, qui id quod habent terrenum, contemplationis ſtudio efferunt in cœlum: illi, illi ſoli in huius diuinitatis ſocietatem ſunt aſciſcendi, qui cum Ioanne dicere & poſſint & ſoleant*, ego vox clamantis in deſerto, dirigite vias Domini. *quare vt animos ſubtepentes in contemplationis ſtudium & illiciam pulchritudine, & vtilitate traducam, extremis coloribus, veluti imperitus pictor, inumbrabo, quid ſit illud*, eſſe vocem clamantis in deſerto, *id eſt, quid ſit eſſe myſticum. verùm cùm* Iudæi, Leuitas & Sacerdotes Iheroſolymis ad Ioannem mittant, vt interrogent, tu quis es? *id eſt, cùm Satan ſuos ſummittat, qui myſtici piè contem-*

templantis vel curſum interrumpant rogando, vel ſpiritum efferant blandiendo, oſtendàm breuitèr, quibus modis poſſint hi dæmonum laquei vel declinari, ſi occultiùs tegantur, vel ſi apertiùs tendantur, penitùs effringi.

Si in humanas actiones mentis noſtræ aciem infixerimus, videbimus hominis vitam poſſe diſpeſci in tres partes, vt vna ſenſuum regionibus definita, ſentiens; altera rationis frœno coërcita, rationalis; tertia ſenſuum rationisq́; egreſſa ſeu veriùs ſupergreſſa cancellos, ſupereſſentialis nouo verbo vocetur. prima belluina eſt, humana altera, tertia diuina. belluinam conſectantur ij, qui omnia ſenſuum titillatione; humanam ij, qui omnia rationis librili; diuinam ij, qui omnia D e i *voluntate metiuntur. duas primas naturæ complexu coërcitas Philoſophi acerrima mentis commentatione, qua perueſtigabant omnia, ex intimis naturæ receſſibus eruerunt; tertiam cùm ne odorati quidem fuerint (nec enim poterat nullis adhuc lucis diuinæ igniculis illuſtrati) Chriſtianis perpoliendam reliquerunt. qui primam ſenſuum viam terunt,* voces ſunt, *ſed* non clamantium; *qui ſecundam rationis,* voces clamantium *ſunt, ſed non* in deſerto; *qui tertiam* D e i, voces ſunt clamantium, *idq́;* in deſerto, dirigite vias *non ſenſuum, vt primi; nec rationis, vt ſecundi; ſed ipſius* Domini, dies enim eius iam appropinquauit.

quauit. *non ſic diſputo, quaſi vellem omnem ra-
tionis & ſenſus cogitationem eſſe deponendam (hoc
eſt eſſe ſtupidum, illud eſt, eſſe ſtultum) id tantum
vrgeo, vt quicquid eſt in ſenſibus cumulatæ per-
fectionis, quicquid in ratione lucis, id totum ad*
DEI *voluntatem referamus, in ea hæreamus, in
ea ſiſtamus, in ea acquieſcamus toti. nam in ſenſu-
um noſtrorũ iudicio ſi fœlicitatem collocemus, fu-
turum breui erit, vt voluntatem, intelligentiam;
cœlum, terram;* DEVM, *hominem; omnia, ſin-
gula ad ſenſuum delectationem pertrahamus, ac,
tanq̃ Gygantes, naturæ legem penitus infringamus.
ſiquidem quæ* DEVS *omnia ſuam ad gloriam for-
mauit infinita potẽtia, coagmentauit ſingulari ar-
tificio, fixit certiſſima lege, ea nos velle perexiguis
noſtrorum ſenſuum cancellis includere, quid quæſo
eſt aliud, quàm* DEI *ordinem velle euertere, vt
noſtrũ figamus? immò quid eſt aliud, quàm Chri-
ſtum velle excludere ſolio, vt nos irruamus? immò,
vt apertius dicam, quid hoc eſt aliud, quàm Spi-
ritũ ſanctũ velle ſub iugum mittere, atq; adeò in ci-
neres redigere, vt noſtri ſenſus exultẽt, noſtri ſenſus
dominentur, noſtri ſenſus triumphent? hoc hoc eſt
eſſe voces, ſed non clamantium. nam ſi voces ſint cla
mantiũ, auditur clamor. rogate iam vos, quicunq;
ſenſuũ perſequimini viam, rogate cœlũ, rogate ter-
rã, rogate maria, rogate õnia, quæ molitionis huius*

terminis definiuntur, num velint ſenſuum titillationi ac lenocinio ſeruire, veſtras voces non audient, quia extra ſenſus non clamatis aliquid; aut ſi fortè audiant, vna voce reſpondebunt, ſe non ad voluptates, ſed ad DEI *gloriam; non ad illecebras vitiorum, ſed ad* DEI *voluntatem, & facta incredibilitèr, & temperata prouidè fuiſſe. neq; hæc dico, quòd ſenſus putem ſuo voluptatis ſale carere; delinientur ſenſus, delinientur ſua voluptate; lætabuntur, ſed in lachrymis; triumphabunt, ſed in dolore; dominabuntur, ſed in ſeruitute. quæ demùm hæc eſt voluptas? quæ poteſt eſſe dominatio in ſeruitute? quis triumphus in dolore? quæ lætitia in lachrymis? non poſſum ego cogitando nedum dicendo aſſequi, has tamen lætitiæ lachrymas, doloris triumphum, ſeruitutis dominationem Magdalena, Bernardus, Ambroſius, Bonauentura nobis explicabunt, facilè, clarè. deſcende ergò Magdalena, inſtilla nobis, quid ſit lætari in lachrymis.* ſedere, *inquit*, flentem ad pedes Domini. *deſcende Bernarde, inſtilla, quid ſit triumphare in dolore.* deliteſcere, *inquit*, in vulneribus Domini. *deſcende Ambroſi, inſtilla, quid ſit dominari in ſeruitute.* in latus, *inquit*, Chriſti, tanquàm in carcerem compingi. *deſcende Bonauentura, inſtilla, inſtilla è cœlo, quid ſit & dominari in ſeruitute, & lætari in lachrymis, & triumphare in dolore.*

omnes,

omnes, *inquit*, tuos ſenſus, teque totum profundere in Chriſtum, illius lachrymas lachrymis tuis, illius dolorem dolore tuo, illius mortem morte tua imitari & exprimere. *hic dolor cum incredibili lætitia cohæret ita implicitus, vt qui illa fruuntur, ſenſuum vires frangant maiori voluptate, quàm alant carnis aſſeclæ; & carnem maiori conſolatione affligant, quàm inferciunt delicati: videtis quid ſit in ſenſibus momenti ad fœlicitatis cumulum. nam hæc, quæ dicitur ſentiens vita, in hoc perfectionis cumulo conſtituta, non eſt ampliùs dicenda belluina, ſed rationalis vitæ primus gradus. quippè hæ duæ vitæ, ſentiens & rationalis, ita vna naturæ ſocietate ſunt ipſæ inter ſe firmitèr colligatæ, vt vita, niſi ſenſus cum ratione ad* D E I *gloriam conſpiret, belluina; ſenſus à ratione ſi ſeiungatur, futura ſit nulla. at poſtquàm ratio ſenſum ſub imperium ſuum coëgerit, tunc animus perfoditur dolore Chriſti, & in dolore conatur effingere virtutes Chriſti. à virtutum choro myſticus noſter bellè inſtructus cùm nihil habeat in ſenſibus ſordium, quæ voluntati caliginem; nihil in voluntate caliginis, quæ rationi tenebras poſſit offundere, metu, tanquam vinculo, ſolutus, omnes cœli, omnes terræ, omnes omnium partium obit partes, quæritq; vndique, vt Chriſto ſuo, dilecto ſuo, ſponſo ſuo, deliciis ſuis fruatur. quærit in damna-*

tis, vbi lucet Dei *iuſtitia; quærit in hominibus, vbi eminet* Dei *miſericordia; quærit in Sanctis, vbi ſplendet* Dei *magnificentia; quærit mœſtus cum Maria in ſepulchro, quærit incredulus cum Thoma in latere Chriſti, quærit lætus cum Franciſco in laboribus. ô ſanctam myſtici importunitatem. putat ſe non amplecti, quem gerit in ſinu, & ideò quærit, vt amplectatur. putat ſe non comprehendiſſe, quem alit in mente, & ideò quærit, vt comprehendat. inuenit Chriſtum, & putat eſſe hortulanum. quemadmodum turtur turturis, ſi adeſt, amore languet; ſi abeſt, deſiderio tabeſcit, atque attentiſſima diligentia arbores, ædes, foramina, hiatus, flumina, fontes, intima, extima quæq; loca rimatur, vt comitis ſuæ conſuetudine ſuauiſſima fruatur: tandemq; cùm ſe viderit omni ſpe excluſum, priùs vitæ, quàm gemitui ponit modum: ſic myſticus noſter poſtquàm longo vſu compertiſſimum habet, veram ſuauitatem non poſſe, vel ex turbidis ſenſuum ſentinis, vel ex rationis limpidis riuulis hauriri,* ſitit vt ceruus ad fontes aquarum, *currit ad Syon cum Iſaia, currit ad Iſrael cum Dauid, currit ad deſertum cum Ioanne, currit, currit, vt comprehendat ſponſum ſuum, dilectum ſuum, comitem ſuum. verùm in monte & deſerto collocatus cùm viderit ſe iſtis corporis vinculis compeditum, ac craſſæ concretionis nube circum-*

cum-

ſumfuſum non poſſe ſui ſponſi medullis penitùs inhæreſcere, totus ſordidatus, cogitationes, actiones, dolorem, ſingultus, omnia DEO *ſuo conſecrat, atque moritur in hac vita, vel potiùs in hac morte viuit. ex huius deſerti Paradyſo ad* DEVM *clamat. quid? Domine finxiſti me ad tuam effigiem, vtere me ad tuam gloriam. clamat. quid? orna me, Chriſte, beneficiis, non pro meo arbitratu, ſed pro tua voluntate: imperti, Chriſte, ſi velis, diuitias, ſed prudentiam vnà, qua diſtribuam; imperti, ſi velis, paupertatem, ſed patientiam vnà, qua feram. quid præſcribo? imperti, Chriſte, quicquid vis, & quomodocunque vis. en me totũ tibi: en me Neronibus Paulum, en me Iudæis Stephanum, en me Herodi innocentem, en me Satanæ alterum Iobum, vexandum, lacerandum, concidendum, ſi id ſit ad gloriam tuam, ad ſalutem meam. immò ſalus mea nulla ſit, vt tua, Chriſte, gloria multa ſit. hoc eſt,* reſignare ſuam voluntatem, *vt loquuntur Theologi voce putida, ſed ad rei notionem exprimendam planè enucleata. immò hoc eſt, eſſe Ioannem; hoc, hoc eſt,* eſſe vocem clamantis in deſerto, dirigite vias Domini. *vidiſtis noſtrum Ioannem, vel potiùs, vt ego interpretor, myſticum noſtrum non coloribus expreſſum, ſed primis lineamentis effictum. nam cùm pedem extra rationalis vitæ limen vix dum extulerit, atque inceperit tan-*

tùm eſſe vox clamantis in deſerto, *non poteſt, ipſo puncto, diuinæ vitæ coloribus vndique nitere. hæc enim vita diuina non ex homine eſt, quòd poteſt velle; ſed ex* DEO *eſt, quòd vult trahere. viden'? poſtquàm myſticus ſenſibus bellum indixit, voluntati remiſit nuncium, ſeq; totum profudit in* DEVM, DEVS *in myſticum illabitur, eumq; charitatis flamma incenſum allicit ad ſe pulchritudine, conuertit in ſe potentia. in animo, qui ſe hoc nexu ſentit illigatum, quos cogitas voluptatum fontes? quos lucis ſplendores? quas charitatis flammas? quid?* DEVM *in animo eſſe, quantum eſt? animum in* DEO, *quantum? ſi quærat ſapientiã, accipit ſine modo; ſi pietatem, imbibit ſine ſatietate; ſi doctrinam, fluunt hìc fontes ſine fine; ſi voluptatem, exundant hìc maria ſine terminis. in tanta rerum omnium affluentia dum delibat ex ſapientiæ horto floſculum, dum ex charitatis igni decerpit ſcintillam, dum ex ſapientiæ ac voluptatis oceanis haurit riuulum, exatiatur tota, languet tota, ſuauitatum premitur multitudine, opprimitur magnitudine. languentis iam animi, ſed languentis amore quem putatis eſſe ſenſum? quam orationem? cogitatote hanc: quàm vellem, ſuauiſſime* DEVS, *relaxatis iſtius corporis vinculis, hanc voluptatem eſſe perpetuam? ſed cùm non poſſint perangustæ meæ naturæ regiones tantam infinitatem includere,*

dere, cùm huius corporis tenebræ non poſſint tantũ ſplendorem ferre; diſrumpe, diſrumpe, Domine, has corporis compages, vt totus ſim in te; vel cede, cede his corporis anguſtiis, vt aliquid ſim in me. non narro, quibus verborum deliciis DEVS *viciſſim amicam ſuam, columbam ſuam, ſponſam ſuam, ocelli ſui pupillam delinit, ſuauiterq́ perfundit, non narro. at quibus ſaltem verbis ſanctam hanc animi impatientiam ſopit, aut mitigat? putatote his, cur anima mea quæris ſoluta volitare extra me, intra te? vis libera eſſe? ego libertas ſum. vis tua eſſe? ego omnia ſum. non potes pati? volo vt poſſis. non vis pati? poſſum, vt velis. permitte tuæ voluntatis fræna mihi relaxanda, mihi cohibenda. ſi amittas te in me, inuenies me in te. ô Chriſte, ô Pater, ô Spiritus ſancte, in amoris veſtri vi hoc tenui dictionis filo exprimenda mei & ingenij acies præſtringitur, & orationis exareſcit riuulus. contractis ergò velis, quæ in oceano diuini amoris explicata penè effecerãt, vt mens illideret in maieſtatis ſcopulos, reliquum conficiam curſum in fraudibus, quibus Satan tanquàm ſyren conatur noſtrum myſticum irretire. hactenus Ioannis, aut clariùs, myſtici ſenſus ratioq́, euulſis voluptatum radicibus, purgati ſunt à nobis & perpoliti; en vobis iam Cacodæmonem, Iheroſolymis ſummittentem Leuitas & Sacerdotes ad Ioannem, qui* interrogent,

tu quis es? *perfide Satan, nónne tibi ſatis fuit, myſtici ſenſum illecebris voluptatum impetere, rationemq́ mentita ſpecie boni oppugnare, niſi quod habet diuinum, id etiam coneris expugnare, locoq́ ſuo mouere? quid habet Satan iuris in myſticum, qui ita clamat in deſerto, vt ſyreni cantillanti nullum relinquat locum? quid audet in hanc vocem? non audet, quòd ius habet; ſed audet, vt ius habeat. nam ſi myſticus incipiat iners eſſe in ſtudium virtutis, ſi vllum angulum patiatur apertum vel vanæ gloriæ, quòd ſit doctus; vel ſtultæ iactationi, quòd ſit pius, mox toto corpore aggreditur, vt eum Paradyſi deſerto præcipitem exturbet. quemadmodum Echinus inſidiatur oſtreæ, vt ſi tantulum hiauerit, hianti in os poſſit extremum pedem inſinuare, pedeq́ leuitèr impreſſo non priùs deſiſtit, quàm leui corporis motione, dextraq́ iactatione oſtream aperuerit, penitusq́ vorârit: ſic Satan inſidias myſtico tàm cautè tendit, vt eius animo leuem priùs labeculæ cogitatiunculam, tanquàm extremum pedem, infigat: at, ſi latebram inueniat cogitatiunculæ, ita ſe dextrè mouet, iactatq́ in omnem partem, vt ſe penitùs inſinuet, totusq́ totum Chriſtum facilè excludat. Satan myſticum, tanquàm oſtream Echinus, pede priùs tentat leuitèr, illudq́ cantillat,* tu quis es? *hic niſi ſit Ioannes omni parte cautus, totus myſticus occupatur à Satana. neq́*

ſemel tantum (ne quis ſe putet ſemper tutùm, qui ſemel vincit) his cuniculis aggreditur ad myſticum, ſed omni tempore, omni loco, omni actione. ſi fundat preces ardentèr, ſi manet lachrymis ſuauitèr, ſi niteat virtutibus ſpecioſè, ſi in deſerto clamet altè, Leuitæ mox ſummittuntur, qui interrogent, tu quis es? *ſi colligat Philoſophus, ſi commentetur Theologus, cantilena mox illa eſt, tu annon Ariſtoteles es, quòd tàm neruoſè? tu annon Paulus, quòd tàm diuinè? ſemper, ſemper Satan per Sacerdotes & Leuitas inculcat myſtico illud,* tu quis es? *tu, qui concitatus diuini ſpiritus afflatu proſpicis in futurum, tu annon Propheta es? tu, qui in Chriſti finibus proferendis verſaris ſedulò, tu annon Elias es? tu, qui preces flamma charitatis accenſas profundis ad cœlum, tu annon Chriſtus es? ſed Ioannes noſter his vocibus non irretitur. nec enim poteſt virtus altiſſimis defixa radicibus tantillo Satanæ inſtinctu ac ſpiritu commoueri, nedum labefactari. erat Ioannes Propheta ſermone, & pluſquam Propheta, tamen audactèr reſpondet,* Propheta non ſum. *erat Elias mente, & pluſquàm Elias, tamen reſpondet ſummiſſè,* Elias non ſum. *erat Chriſtus, erat Chriſtus, non naturæ, ſed volũtatis communione, tamen reſpõdet conſtantèr,* Chriſtus non ſum. *audiuimus malitiam Satanæ, fugiamus fraudem. fugiendæ autem fraudis*

illa ſola via eſt, vt quicquid Satan occinit nos eſſe, id contendamus nos non eſſe, audactèr cum Ioanne ſummiſſè cum Ioanne, conſtantèr cum Ioanne. nam Satan vult Ioannem eſſe Prophetam, Ioannes Satanæ non vult eſſe, qui eſt, ſpiritu Propheta: Satan vult Ioannem eſſe Eliam, Ioannes Satanæ non vult eſſe, qui eſt, perfectione Elias: Satan Ioannem vult eſſe Chriſtum, Chriſtus Satanæ non vult eſſe, qui eſt, imitatione Chriſtus: Ioannes ſummus eſt Deo, *Satanæ tamen vult eſſe infimus.* ego vox, *inquit*, ego vox. *voce (Auditores) nihil poteſt eſſe labilius, puncto oritur, puncto occidit; voce nihil poteſt eſſe debilius, ex aëre habet principium, in aëre habet finem; voce nihil poteſt eſſe vilius, naſcitur ex fœtore, deſinit in fœtorem. Ioannes vox eſt labilis. ô hominem bullam. Ioannes vox eſt debilis. ô hominem vermem. Ioannes vox eſt vilis. ô hominem fimum. non poſſum ſtatuere, quid Ioannes ſit, ſi vox ſit. nam vox Philoſophis aut nihil eſt, aut parum eſt.*

Hominem vocauit Plato miraculum, Plotinus aliquod omne bonum, Ariſtoteles paruū mundum, Socrates paruum Deum. cur miraculum? quia fictus ratione Dei, *ſupra rationem hominis. cur aliquod omne bonum? quia quicquid eſt extra hominem boni, id eſt in vno homine boni. cur paruum mundum? quia quicquid eſt per ſingula*

ſparſum,

ſparſum, id eſt in vnius hominis anguſtias coactum, vegetat vt planta, ſentit vt bellua, ratiocinatur vt Angelus. cur paruum Deum? facit in magno mundo multos quaſi paruos mundos, ſiue fingat ex argilla, ſiue formet manu. rem percurro, non explico. quippè nec per tempus, nec per facultatem poſſum harum vocum complicatas notiones euoluere, ſingulæ enim ſingula continent myſteria, in quibus ſiue cogitandis Ariſtoteles eſſet ſtupidus, ſiue exprimendis Cicero eſſet aridus. ſi has voces non poſſim exprimere, graues certè illas pondere, & ſenſu multiplices, minùs ſanè queo illud exprimere, quomodo hoc miraculum Platonis, hoc aliquod omne bonum Plotini, hic paruus mundus Ariſtotelis, hic paruus Deus Socratis exeat tandem Ioanni in vocem, tanquàm in vrceum. nam ſi homo ſit miraculum, Ioannes profectò eſt miraculum ſummum, nam ex hominibus eſt ſummus. ſi homo ſit aliquod omne bonum, Ioannes ſanè eſt aliquod omne optimum, nam ex hominibus eſt optimus. ſi homo ſit paruus mundus, Ioannes certè eſt maximus mundus, nam ex hominibus eſt maximus. ſi homo ſit paruus Deus, Ioannem planè nihil impedit, quò minùs putem eſſe ſingulariter paruum Deum, nam in hominibus eſt ſingulariter homo. lætitiam de Chriſti aduentu in vtero matris teſtatur ſaltu vox ſine voce, præcurſor eſt Domini, baptizat

in aqua,

in aqua, viuit locuſtis, veſtitur melotis, gratiæ eſt plenus, homo eſt ſine peccato, Angelus eſt in carne. quid ſingula? nullus inter natos mulierū maior eſt Ioanne Baptiſta. *tamen hoc ſummum miraculum, hoc aliquod omne optimum, hic maximus mundus, hic ſingulariter paruus* DEVS *viliſſima voce ſe vocat vocem, atq; ad leuitatem rei, vocem ſe vocat* clamantis in deſerto. *ô vocem, quis te exprimat? Demoſthenes ſuam vocem noluit clamare ſine modo, voluit eam inuſtam eloquentiæ calamiſtris homines vel delinire ſuauitate, vel vi perfringere. Cicero ſuam vocem noluit clamare in aëre, voluit inſperſam artis lepore Romæ in concionibus, in tribunalibus, in Capitolio dominari. at Ioannes* vox *eſt* clamantis, *idq;* in deſerto. *ſed ne putetis vocis huius vt leuiculum, ſic inanem fuiſſe ſpiritum, quòd clamârit in deſerto; clamauit in deſerto, non ad arbores, non in aëre, non confusè, ſed ad Iudæam, quæ, tanquàm vaſta ſolitudo, vitiorum ſpinis horrebat ſquallebatq; tota. Iudæi erant deſertum. Ioannes ſelegit non politulos Romanos, ſed Iudæos vitiorum errorumq; tenebris oppletos, quibus clamaret. quomodo clamauit? non ad artis normam, ſed ex ſpiritus impetu. quid clamauit? non lauta, ſed læta,* dirigite vias Domini; dies enim eius iam appropinquauit. *non dilato rem, dicam vniuersè. niſi ad*

Ioan-

Ioannis ſimilitudinem atque imitationem te conformes, atq; effingas, quicunq; vel Euangelium propagas, vel virtutem inſeris, ex Euangelij virtutisq; iacto ſemine nullam aut certè perexgiuam ſementem colliges. debes, debes eſſe vox per humilitatem(vtar voce hac ſchola Chriſtianæ, non Ciceronianæ) vt ſis Ioannes per gratiam. nam Satan, qui tuas omnes venas pertentat arte, pertentat cautè, vt efferas ipſe te ſupra id, quod eſt altiſſimum, concidet illo ſolo ſpiritu, quo te vocas infimum; diſſipabitur illa ſola voce, qua te vocas vocem. quare ſi quando Satan tibi cantillet illud ſuum, tu quis es? *id ſit reſponſi cum Ioanne;* Ego Propheta non ſum, ego Elias non ſum, ego Chriſtus non ſum: ego vox, ego vox clamantis in deſerto, dirigite vias Domini, dies enim eius iam appropinquauit. *Dixi.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ERRATA.

folio.	*linea.*	*errata.*	*corrigito.*
1.	1.	certè	certò
1.	11.	rationes	rationis
2.	11.	æloquentiæ	eloquentiæ
2.	penul.	tanquè	tanquàm
3.	6.	lenienda	leniendam
8.	4.	victam	vinctam
10.	2.	illius	illis
12.	10.	quincuneem	quincuncem
20.	21.	lætitiæ	naturæ
25.	13.	ignorantiæ	ſcientiæ
27.	4.	cincimus	cincinnis
29.	16.	in conſtantibus	inconſtantibus
30.	19.	vmnia	omnia
66.	1.	ſtatione cò	ſtatione cedentes cò
70.	25.	non	dele
76.	8.	repugnato	repugnabo
80.	22.	diebis	diebus
81.	6.	luculentæ	lutulentæ
95.	6.	lacabit	locabit
101.	vlt.	ſanctorum	ſanctorumque
106.	11.	vixerat	fixerat
107.	penul.	deminiebat	deminuebat
108.	19.	flaueſcentes	flacceſcentes
122.	20.	honeſtum	honeſtem
124.	9.	veluptate	voluptate
125.	11.	poema	poëmata
127.	antep.	per inſigni	perinſigni
128.	4.	adducam	abducam
130.	20.	propriam	proprium
133.	1.	ſit	ſis
135.	4.	definxiſſent	defixiſſet
138.	2.	Socerdotio	Sacerdotiò
138.	5.	diſcrucior	diſcrucier
140.	4.	vitere	nitere